FRÅN HERRESÄTEN OCH BONDGÅRDAR

SÄGNER OCH BERÄTTELSER

AF

EVA WIGSTRÖM
(AVE)

FÖRSTA SAMLINGEN

(SVENSK BILLIGHETSUPPLAGA)

STOCKHOLM
BJÖRCK & BÖRJESSON.

STOCKHOLM
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI 1908.

Borgfrun på Rosenö.

Sägnen går, att slottet blifvit under medeltiden uppfördt på en ö ute i den ansenliga insjön, och att denna ö fått det romantiska namnet Rosenö, emedan den till stor del var bevuxen med vilda rosenbuskar. Gent emot denna sägen ställer sig den historiska forskningen och påstår, att slottet ursprungligen hette Rosenau, efter dess förste ägare, en invandrad tysk riddare, som låtit uppföra borgen och anlägga den »rosengård», efter hvilken ännu en del af slottsgården har sitt namn.

Slottet har så ofta blifvit tidsenligt restaureradt, att endast en del af östra flygeln med ena hörntornet gifver någon föreställning om borgens ursprungliga byggnadsstil; men kring den gamla fyrkantiga borggården sluter sig dock ännu de fasta murarna af slottets hufvudbyggnad med dess tre flyglar, och i det väldiga porthvalfvet kvarsitta de grofva järnhakar, på hvilka slottets tungt beslagna ekportar fordom vridit sina gångjärn.

En del af västra flygeln gör, oaktadt en nyare påbyggnad, anspråk på att höra till den ursprungliga delen af slottet, och där är familjens grifthvalf med det däröfver uppförda slottskapellet beläget alldeles midt för det östra hörntornet med dess utspringande altaner.

Detta gamla torn är under sommaren alldeles öfverspunnet med klängrosor, hvilka förvandla tornets altaner till löfsalar.

Vår tids turister antaga, att denna rosenprakt skall försona nutidens realistiska smakriktning med slottets alltför romantiska namn, men folksägnen påstår, att dessa rosor blifvit planterade kring östra hörntornet för att liksom öfvertäcka det hemska minne, som var förenadt med denna del af den gamla borgen.

Sägnen angifver äfven, att den rad stora lindar, som på borggården står framför slottskapellets fönster, blifvit planterad samtidigt med tornets klängrosor, och att trädens kronor skulle hafva till uppgift att skymma bort utsikten af helgedomens fönster och ingångsdörr för den osaliga borgfruns blickar, då hon under månljusa nätter stod på tornets midtelaltan och hånskrattande betraktade de två små skugg-gestalter, som under sakta kvidande sväfvade fram och åter framför kapellet.

Slottsträdgården, som ligger bakom hufvudbyggningen, sträcker sig ned till insjöns tämligen starkt sluttande strandbädd, och utanför västra flygeln, där ännu svaga spår efter ett par fästningsvallar synas, skär insjön in i en smal vik med djupt vatten och strid ström.

Folksägnen, som i sin konservatism aldrig rättar sig efter nutidsförhållanden, förtäljer, att just här fanns ursprungligen en pålbrygga med »vindbroar tre, på kedjor af stål», och att den lilla husklunga, hvilken nu finnes vid vikens strand och som bebos af »herrgårdsfiskaren», är uppförd på grunden af det vakttorn, som skyddade brygga och slott från landsidan.

Omedelbart intill denna vik hade under århundradenas lopp vass, säf och andra sumpväxter i förening med lera och dy bildat ett bredt näs framför slottet och förenat den forna holmen eller ön med fastlandet. Nu fläta, under sol och sommardag, löftunga bokar hvalf vid hvalf öfver blanka, stålgrå trädstammar, öfver svällande, mjuka kuddar af grönskiftande mossa och öfver mattor, väfda på en botten af brun och oliv, af millioner sippor, hvita, gula och svagt rosenröda, af konvaljer, skogsstjärnor, rödviolett fågel

vicker och gyllne himmelsnycklar*, där som fordom »fisken gick i den stridaste ström in emot strand». Där som fordom »borggrefvens förgyllande skepp med rödaste purpursegel och virkade blåhvita silkesvimplar förde ädla riddare samt höfviska fruar och jungfrur på gungande lustfärder», där spegla nu gamla bokar sina kronor och breda i öfverdådig lifskraft sina grenar ut öfver sjöns krusiga vatten.

Genom denna skog går nu en bred väg under ett sammanhängande flätverk af grenar och kvistar fram till slottet.

Framför slottets stora ingångstrappa, där väldiga hortensier, omväxlande med agaver och dracena, i stora urnor prydde stenbalustraden, skrapade två sadlade hästar otåligt borggårdens stenläggning, medan borgherren, »gamle grefve Johan», som hans underlydande vanligen benämnde honom, stod uppe på trappans plattform samtalande med sin tvillingsyster, »gamla fröken Elsa».

»Vill du ändå inte öfverlämna åt mig att utforska Erik?» sade fröken Elsa halfhögt och lade handen på broderns arm, hejdande honom, då han med en otålig blick mot östra tornet ville gå nedför trappan.

»Var lugn, Elsa, jag skall göra det lika diplomatiskt och fint som du själf. Jag måste ha klarhet i denna sak, innan baronens återvända till Stenshof och Letty möjligen också slår sig ned där hos morbroderns under sommaren, då hon ju skulle blifva vår granne. — Skulle då saken reda sig utan vår inblandning, ville du säga? Nej, Elsa, får Letty hållas som hon vill, så kommer hon Erik till att uppgifva hela saken. — Men hvad tusan tänker han nu på, som låter hästarna och mig vänta på det här sättet! Jag tror spöket i rosentornet . . . Nå, ändtligen kommer han där! Adjö så länge, Elsa! Ja, var bara lugn, jag skall vara ytterst diplomatisk!»

Grefve Johan gick ned från borggården för att invänta sin brorson. Denne kom ut från den smala

---

* Primula veris (gullvifva).

förstuga eller korridor, som finnes nedanför tornets trappuppgångar. Med en förströdd min slog han med sin näsduk bort något damm eller grus, som fastnat vid hans rockärmar, och med en ursäkt till farbrodern öfver sitt dröjsmål samt en hälsning upp till faster Elsa, steg »unge grefven» till häst och red efter sin farbror genom det skumma porthvalfvet ut i sommarens klara solljus, ut i skogsdoft och blomsterprakt, längs den glittrande insjöns strand.

»Vi rida väl bort till mossarna och se på nyodlingen, farbror?» Grefve Erik höll in sin häst där i uppkörsallén, hvarest en bred skogväg för ut till godsets vidsträckta åkerfält.

»Du är sannerligen född jordbrukare!» utropade grefve Johan, sedan de båda ryttarna lämnat den breda allén, hvarest de i starkt traf ridit öfver trädstammarnas starka slagskuggor, och nu veko in på skogsvägen, där solfläckar dallrade och blinkade öfver mossa och gräs. »Det var ju blott att följa din skapares anvisning, då jag gjorde dig till förvaltare af Rosenö.»

»Farbror grälade ändå duktigt för min brist på kallelse för den militära banan.»

»Jag har blifvit klokare med åren; nu fröjdar det mig att veta hur väl egendomen blir skött, äfven i framtiden, af sin blifvande ägare.»

De båda herrarna redo nu i sakta skridt bredvid hvarandra, och grefve Erik hade ännu samma förströdda utseende, som farbrodern observerat, då de stego till häst. Grefve Johan härledde detta från en sak, som starkt upptog hans egna tankar och han beslöt att genast visa sin diplomatiska förmåga, hvarom han skrutit för sin syster.

»Som sagdt, Erik», började han, »gläder det mig innerligt att det här gamla godset kommer i dina händer; men för att göra mig fullkomligt belåten vill jag snart se dig förlofvad med din svägerska, ty jag kan väl icke tro att du under edert sammanträffande nu i våras hämtade dig en korg? Just

dag ser du ut, som om du fått en dylik present förnyad.»

»Jag har icke gifvit Letty tillfälle till att förära mig en sådan present», svarade Erik något kort.

Grefve Johan kände, att hans diplomatiska förmåga icke skulle ha blifvit berömd af syster Elsa, men han lät sig dock icke afskräckas, utan återknöt samtalet just där brorsonen afklippt detsamma.

»Nå, det gläder mig att höra, ty som nu Letty följer med baronens upp till Stenshof, så —»

»Hon är där redan, farbror!» föll Erik honom i talet. »Hela familjen anlände till Stenshof för fem eller sex dagar sedan; jag fick några rader från Letty i förrgår.»

»Nej, ser man på!»

»Ingenting i den vägen, farbror! Letty nämner blott sin afsikt att göra farbror och faster ett besök någon dag, och upplyser om att hon fortfarande tror, att en gammal Blåskägg har ett rum i Rosentornet samt att det nu är hennes fasta föresats att se detta rum.»

»Skall det där vara allvar, Erik? Tror hon möjligen på berättelsen att hennes syster blef ihjälskrämd i det olyckliga tornet samma år som hon och du blefvo gifta?»

»Det är icke godt att veta, hvad en så modernt uppfostrad ung dam tror eller icke tror», svarade baron Erik med en viss bitterhet. »Jag har aldrig för henne antydt något om Amelies nyck att bo i tornrummen, och jag har naturligtvis inte tagit henne ur hennes verkliga eller låtsade tro, att detta giftermål ingåtts af kärlek.»

»Hon känner då icke till att Amelie och du blefvo förlofvade på hennes mors dödsbädd och på hennes, man kan väl säga exalteradt uttryckta önskan att se er två, då så omogna och unga varelser, förenade?»

»Kanske vet hon det, kanske inte; men ett känner hon dock till med visshet, och det är, att jag håller henne själf oändligt kär.» Grefve Eriks förbehåll-

samma sätt vek plötsligt för ett utbrott af en länge tillbakatvingad lidelse.

»Men du sade ju nyss, att du aldrig — aldrig gifvit henne tillfälle?» utbrast farbrodern med naiv förvåning.

»Farbror måtte icke ha varit närmare bekant med kärlekens väsende, än farbrors tilltänkta maka var med vårt gamla familjespöke, som ju skrämde henne till att afbryta det påtänkta frieriet», svarade Erik småleende. »Det behöfs ord för att — fria, men icke för att öfvertyga en flicka om att hon röfvat hela ens hjärta. Men här är saken den, att Letty hängifvit sig åt den moderna osaliga självfanalysen, i förening med ett olyckligt dissikerande af mina känslor för henne, och under detta arbete, som förtorkar hela hjärtelifvet, får hon, som andra moderna damer med samma slags uppfostran, endast tag i det sämsta hos sig själf och andra.»

»Syster Elsa inbillar sig att Letty är så där modernt nervös — spökrädd — spiritistisk, du vet», sade gamle grefven, som funnit Eriks beskrifning på en modern bildad flicka något obegriplig. »Hon tror att Rosentornet skrämmer henne.»

»Som farbror ju vet, har Letty aldrig varit på Rosenö. Hon var knappt vuxen — och för öfrigt i skolan i Dresden — då Amelie dog efter att hafva visat sin ringaktning för den gamla släktsägnen genom att en kall natt ensam ha genomströfvat alla tornrummen samt en stund stått på den osaliga borgfruns altan och, liksom hon, spejat bort mot kapellet efter de försvunna barnens andar. Nej Letty tror icke på några sägner. Om hon hört den, som knyter sig till östra tornet, så har hon säkert plockat sönder den bit för bit och undersökt den så länge, tills alltsammans reducerat sig till att den gamle borgherrns andra hustru — aldrig funnits till.»

Grefve Johan skakade på sitt grå hufvud, han var fortfarande lika klok som förut på förhållandet emellan Erik och hans unga svägerska.

»Hör farbror», återtog grefve Erik efter en stunds

tystnad, under det hästarna fortsatte att gå i skridt bredvid hvarandra på skogsvägens spirande gräs, »förtäljer icke sägnen, att de två försvunna gossarna blifvit kastade i sjön, med stenar bundna vid fötterna?»

»Jo, så säges det. Men hvarför frågar du så liflig efter detta nu?»

»Jag har tänkt på denna del af sägnen allt sedan i morse, då jag gick igenom tornets förstuga och plötsligt kände hur ett par af golfvets slitna röda tegelstenar vickade till under min fot. Innan vi nu redo ut, tänkte jag göra en undersökning för att finna anledningen till att dessa stenar lossnat och sjunkit, men jag hann blott öfvertyga mig om, att golffyllnaden där måste ha blifvit rubbad någon gång i världen. Farbror och hästarna väntade, och jag måste uppskjuta undersökningen tillsvidare.»

»Det vore kanske klokast att helt enkelt ditföra mera fyllning, lägga golfstenarna fast och icke vidare forska i de gamla historierna, hvilka, om de blifva uppfriskade, bara föda nya spöksyner bland tjänstepersonalen och kanske äfven nå Lettys öron. Syster Elsa har kanske ändå rätt däri, att det torde vara spökrädsla för östra tornet, som kommer flickan att bemöta dig så, att ingen af oss förstår, hvad hon vill, eller om du vågar göra något mera ingripande försök att vinna henne.»

Erik svarade ingenting på detta farbroderns fortsatta »diplomatiska» angrepp, men hans häst visade plötsligt en häftig otålighet och ville synbarligen ha slut på samtalet, och då nu fältet låg framför ryttarna, satte de båda in i ett starkt traf.

* *
*

Medan grefve Johan och Erik besökte de vidsträckta nyodlingarna, hade Rosenö fått besök af baronens på Stenshof.

Denna visit, så omedelbart efter det baronens kommit i ro på slottet, lät gamla fröken Elsa ana,

att hvilka känslor än Letty själf hyste för sin svåger, så vore dock hennes närmaste släktingar lika angelägna som Eriks farbror och faster att de unga tu måtte bli ett äkta par.

Ett samtal mellan de två äldre damerna, under det baronen drog Letty med sig till häststallen, gaf fröken Elsa full visshet i denna sak, och ett beslut fattades, att hon nu skulle sondera den unga damens tankar och känslor.

Gamla fröken Elsa hade lika höga tankar om sin diplomatiska förmåga som grefve Johan om sin, och var fullt öfvertygad om att hon skulle läsa i den unga flickans hjärta lika lätt som på en uppklistrad affisch. När därför Letty ensam kom tillbaka från stallen, inledde Elsa sin undersökning med förslaget, att alla tre damerna skulle bese den gamla Rosengården och Rosentornet medan de inväntade grefvarnas återkomst från ridturen.

Friherrinnan följde med till Rosengården, men för besöket i tornet betackade hon sig och föregaf trötthet; Elsa blef alltså ensam med slottets unga gäst.

»Nå tycker du ej att det här gamla tornet är vackert med sin rika rosenskrud?» började hon sitt förhör redan på borggården, där hon stannade för att göra Letty uppmärksam på slottets yttre byggnadssätt.

»Jo, men hvarför har den gamle stenjätten egentligen blifvit maskerad?»

»Maskerad?»

»Ja visst, tant. Jag har hitintills trott att det skett på syster Amelies önskan, hon var visst en smula romantisk, men nu ser jag att rosenstockarna äro mycket äldre.»

»Du träffade ju aldrig Amelie, sedan hon blef gift?»

»Nej, men hon skref naturligtvis till mig härifrån — tornet.»

»Det var helt och hållet en envis nyck af henne att vilja bo i de fuktiga tornrummen. Erik . . .»

»Ja, han var ju så förälskad i sin hustru, att han icke förmådde neka henne något.»

»De hade varit lekkamrater. Men har du då märkt, att han är en otröstlig änkling?»

Lettys fina läppar kröktes något föraktligt. »Nej tant, jag har tvärt om märkt, att han skulle nöja sig med ett surrogat — med någon som liknade föremålet för hans första kärlek, om nämligen svåger Eriks känslor för annat än landtbruk kan få detta namn.»

Den unga flickan såg så stadigt på fröken Elsa, att denna gamla dam, som i sin ungdom blifvit lärd att låtsa fullkomlig okunnighet om unga herrars böjelse för henne, blef ytterst förlägen öfver Lettys uttalande.

»Han älskar dig verkligen!» mumlade hon.

»Smickrande för Amelies minne, om han det gjorde!» skrattade Letty kort. »Men skola vi gå in i tornet?»

Tysta gingo de in genom den långa, stensatta förstugan, som blott var svagt belyst af dagsljuset från den ofantliga yttermurens fönstergluggar.

»Den bekvämaste uppgången till de öfversta rummen ha vi här borta», sade fröken Elsa och gick förbi Letty, som stannat för att betrakta ett stycke af en runsten, som blifvit uppställd invid muren. »Den där stenen är nyligen funnen ute vid en nyodling», sade fröken Elsa, vändande sig om, men gaf i samma ögonblick till ett högt rop och vacklade på golfvets stensättning.

Letty sprang fram och fattade den gamlas utsträckta armar. »Golfstenarna ligga ju rent lösa där», anmärkte hon, i det hon förde fröken Elsa förbi det försåtliga stället i korridoren.

»De måtte nyligen ha sjunkit, ty i går var golfvet fast och jämnt», försäkrade borgherrns syster, mån om att den unga gästen icke skulle få någon dålig tanke om ordningen på Rosenö.

»Låt mig se hvad som vållat detta obehag!»

»Tillåt mig, kära tant! Jag har stor lust för

att anställa undersökningar — påstår svåger Erik; — nu skall jag se, om jag kan finna skatten i Rosentornet.»

»Jaså, du har hört sägnen om den!» Fröken Elsas ton röjde ingen synnerlig glädje öfver att Letty ägde denna kunskap.

»Å, tant, jag känner alla historierna! Vill tant ha ett bevis därpå?»

»Det var en gång», började Letty, »en borgherre på Rosenö som med sin första hustru hade två söner, tvillingar. Modern till dessa barn dog kort efter deras födelse, och efter änklingsårets slut gifte borgherrn sig för andra gången, och i sinom tid, födde denna hustru honom en son. Då denne son var två år gammal måste borgherrn draga ut i krig i främmande land, och under det han där vann ära och rykte, fick han sändningabud att hans båda tvillingsöner försvunnit och att man ej kunde tro annat än att de under lek på slottsvallen fallit ned i sjöns bottenlösa djup.

Hvad slottsherrn trodde om detta förtäljer icke sägnen; men den säger, att borgherrns andra hustru blef af sitt husfolk starkt misstänkt för att ha mördat de två barnen och, sedan hon bundit stenar vid de små likens fötter, kastat dem i sjön. Det skall också ha varit samma fru Gunilda, som någonstädes inom Rosentornets murar gömt en skatt, hvilken hon ämnat medföra härifrån, ifall borgherrn skulle velat ställa henne till räkenskap för hennes ogärning.

Han föll emellertid i kriget, och fru Gunilda dog sotdöden här i tornet, där hon valt sin bostad — naturligtvis för att bevaka den gömda skatten. Men århundrade efter århundrade får hon gå här och bevaka skuggorna af de två mördade gossarna, hvilka sväfva fram och åter framför slottskapellets fönster, klagande öfver att de icke hvila i vigd jord. Fru Gunilda står under hvarje månljus natt uppe på tornets midtelaltan och stirrar hånskrattande mot kapellet.

Där såg grefve Johans tilltänkta fästmö henne och

blef därvid så vettskrämd, att hon försakade både friaren och Rosenö; där såg syster Amelie henne och fick lunginflammation. Nej, kära tant, inte tror jag på slika amsagor; jag har närmare granskat en del gamla herrgårdssägner och funnit, att... Å, kära tant, låt mig hållas! Nu äro alla de lösa teglen uppe och se, här ligger en bred träflisa; den begagnar jag som skyffel!»

Alltjämt liggande på knä började hon ifrigt skyffla upp sanden. Fröken Elsa blef smittad af hennes ifver och böjde sig fram öfver den öppning, som nu blifvit gjord i golfvet, tills båda damerna med ett förfärans rop veko undan. Letty hade fått en liten hufvudskål på spetsen af sin träflisa.

De båda damerna hade varit så upptagna af sin undersökning, att ingen af dem hört hofslagen på borggården och ej heller hade de märkt att Erik inträdt i korridoren just som Letty började skyffla upp sanden. Han hade stannat, häpen öfver att se sin unga svägerska i färd med en undersökning, som han själf tänkt företaga; nu vid hennes och fröken Elsas rop skyndade han fram till dem och omtalade, att han samma morgon upptäckt att golfstenarna lågo lösa och nedsjunkna i sanden.

Letty var utom sig af ifver och påyrkade, att undersökningen genast skulle fortsättas, och då Erik fann det klokast att icke genast göra tjänstepersonalen bekant med det hemska fyndet, gick han själf till verktygsboden efter en ordentlig skyffel, medan fröken Elsa underrättade sin bror och sina två äldre gäster om, hvad som händt och vidare måste företagas.

Gamla fröken var nu så öfvertygad om, att de båda barnen blifvit begrafna i tornets förstuga, att hon från en af slottets förrådskamrar hämtade ett svart bårtäcke med silfverbård, hvarpå de spädas lämningar skulle läggas.

Det lilla sällskapet var samladt i korridoren, till hvilken Erik stängde dörren, och under andlös tyst-

nad blottades två skelett af fyra- eller femåriga barn, som lågo nedbäddade i den torra sanden.

»Detta är då skatten, om hvilken sägnen talar», sade grefve Johan, sedan skeletten blifvit lagda på det svarta bårtäcket. »Underligt är det dock, att nästan alltid finnes någon sanning i de gamla legenderna.»

»Ja, man kan väl nu våga säga att fru Gunildas brott är ett faktum», tyckte baronen på Stenshof. »Men hvad tänka ni nu företaga med dessa lämningar efter de mördade små?»

»Lägga dem ned i det invigda grafkapellet», halfhviskade Letty.

»Ja, i all tysthet», tillfogade fröken Elsa.

»Som om de oskyldigt dräpta rätta arfvingarna till namnet och godset varit ärelösa självspillingar!» brusade grefve Johan upp. »Och så därefter få hela slottet proppfullt med spökhistorier, så att tjänarna gå flockvis igenom gångar och trappor, då de om aftnarna skola sköta sina sysslor; nej tack!»

»Så kunna vi ju bedja prästen komma hit och jordfästa lämningarna, och därpå sätta vi ned likkistan i grifthvalfvet», föreslog grefve Erik.

»Rätt så, men detta skall ske med all den högtidlighet, som är öflig, då en ägare till detta gods begrafves; jag utfärdar bjudningsbref till familjens alla manliga medlemmar samt till vår kära granne här, och så begrafva vi . . .»

»Slottets alla spöken, tänker grefven; men glöm icke att andar äro odödliga!» ifyllde Letty gamle grefvens afbrutna mening, i det hon böjde sig ned och bredde bårtäckets snibbar öfver de späda skeletten.

Grefve Johan såg med en förbluffad min på den unga flickan, som så kunnat se hans outtalade tanke. »Så begrafva vi tillika de två små andarna, som sägas jämra sig utanför kapellet», sade han förläget.

»Förslaget är i sin helhet mycket tilltalande», påstod baronen. Och innan sällskapet lämnade tornets korridor, hade de fyra äldre personerna uppgjort förslag och bestämt ceremonielet för den egendomliga begrafningen.

Erik yttrade sig icke i denna sak; han kände sin farbrors förkärlek för pompösa tillställningar och ville icke motsätta sig en sak blott därför, att den icke tilltalade hans smak; men han vände sig till Letty med den halfhöga frågan, hvad hon tyckte om de gamles plan.

»Jag är ännu icke på det klara med, hvad jag tycker», svarade hon; »icke heller förstår jag rätt hvilka orsaker som drifva grefven till att så där högtidligt konstatera, att arfsrätten på ett mycket hemskt sätt blifvit öfverflyttad till . . .»

»Kära Letty», afbröt Erik nästan häftigt, »när skall du sluta att hålla denna jakt efter skäl, orsaker, stämningar och allt hvad det där kramset heter, som ödelägger hvarje sund, omedelbar känsla! Hör på du!» fortsatte han glädtigt. »Jag tror att du har anlag för kemi; blif amanuens hos mig på mitt laboratorium, så skola vi analysera af hjärtans lust!»

Han försökte, under det de nu bredvid hvarandra gingo öfver borggården, att blicka in i hennes ansikte, men hon vände sig från honom under ett kort: »Tack för anbudet, svåger; jag skulle möjligen därigenom lära mig att dela din — odelade kärlek för jordarter och dylikt.»

Han ville hafva sagt något mera, men hon stannade tvärt och inväntade sin morbror, som hållit sig några steg efter de två unga.

Sommaren hade skridit fram, man var i medio af augusti, innan grefve Johan kunde bestämma dagen för begrafningen, som han satt sig i sinnet att fira med en något fantastisk ståt. Släktens alla manliga medlemmar, både när och fjärran, hade blifvit högtidligt inbjudna att bevista ceremonien, som skulle äga rum i slottskapellet klockan på slaget tolf den 18 augusti, då fullmånen stod på himlen.

Letty analyserade noga de tankar, som torde legat till grund för ett dylikt program, och kom till det resultat, att grefve Johan trodde sig därmed utmana fru Gunilda att visa sig. Den gamle var — antog Letty — nyfiken att få se den dam, som beröfvat ho-

nom hans tilltänkta maka och därmed äfven mod och lust att inleda något nytt frieri, men att han dock helst ville se borgfrun på Rosenö, då han hade stort sällskap omkring sig.

Letty hade frågat, om hon icke kunde få vara närvarande vid den nattliga begrafningen, men hon hade fått ett så bestämdt afslag af den gamle, att hon ej förnyade sin anhållan hvarken hos honom eller Erik.

Hon sade visserligen till sig själf att hon var nyfiken på att se, om något öfvernaturligt skulle tilldraga sig på slottet denna midnattsstund, men hon ville därför icke att Erik beträdde henne med en känsla, som stod i strid med hennes skepticism.

Augustimånen stod stor och rund i en bred mångård rakt öfver det gamla slottet och blandade sitt hvita ljus med de röda lågor, som uppstego från de marschaller och brinnande beckpannor, hvilka belyste den stora borggården och frambringade ett fantastiskt skuggspel öfver murar och torn. Kapellets fönsterrad var klart upplyst af hundrade vaxljus, som brunno i kronor, kandelabrar och lampetter, och mellan lindarnas stammar därutanför spred en rad grönhvita lyktor ett dämpadt, magiskt sken. Nattvinden hade vaknat. Den kom från väster med en sakta susning och dref röken från marschallerna öfver östra tornet, där sorgfanan fladdrade däfven och tung, hissad på half stång, och på den rosenomflätade midtelbalkongen drefvo hvita och röda ljusreflexer ett fantastiskt spel med skuggor och sakta drifvande rökskyar.

Från hufvudbyggnadens midteltorn ljöd nu midnattens tolfslag, ej en lefvande varelse syntes på den fyrkantiga borggården; men då det sista klockslaget dött hän i ett dallrande ljud, brusade orgeltoner och psalmsång från kapellet. Lämningarna af den förste borgherrns lönnmördade barn voro nu invigda till frid och hvila; icke längre månde nu de spädas andar kvida utanför kapellet och begära en kristnad plats för stoftet bland fränder i grifthvalfvet.

Sången tystnade, orgelspelet bortdog i veka, vemodiga toner; de tunga ytterdörrarna till kapellet slo-

gos upp, och ett långt tåg af män, två och två i led, trädde ut på den öde borggården. Darrande ljusreflexer lade sig öfver svarta dräkter, öfver sorgfloret på hattar och kring ärmar på glänsande uniformer och lekte på ordenstecknens ädelstenar.

Sakta skred det återvändande liktåget snedt öfver borggården; allas ögon riktades ovillkorligen mot östra tornet, och i en och samma sekund for en rysning genom processionens led, åtföljd af ett framhviskadt:

»Se, borgfrun!»

Baronen på Stenshof gick bredvid Erik.

»Ser du henne?» hviskade han till denne. »Där uppe på midtelaltanen står hon och hånler åt oss.»

Erik svarade ej. Tydligt nog såg han en ljusgrå gestalt, omspelad af skuggor från rosenrankor och drifvande rökskyar, och hans hjärta hamrade dubbla slag vid den synen. Grefve Johan, som gick framför brorsonen, vände sitt gamla ansikte mot denne; det var likblekt och slappt.

Omedvetet ökade hvarje person i liktåget sina steg, hufvudtrappan upptog leden liksom i en utbredd famn, men då det sista ledet försvann i den svagt upplysta vestibulen, ljöd ett darrande ångestskrik: »Erik, Erik!» från östra tornet.

Grefve Erik hade vid trappans fot dragit sig obemärkt ur ledet; då skriket ljöd, ilade han med stormsteg bort till tornet och uppför den smala vindeltrappan, som var belyst från månen och marschallernas eldsken, och där i trappans öfversta afsats uppfångade han en gestalt, som flämtande famlade efter ledstången.

»Letty, hur kom du hit? Är du ensam här uppe?»

»Nej — icke ensam —» Hon slöt sig hårdt intill honom, som höll henne i sin famn — »Borgfrun är däruppe — hon kom och stod hånskrattande bredvid mig på altanen — just då ni alla gingo uppför stora trappan.» Rysningar afbröto gång på gång Lettys ord, och allt fastare och fastare slöt hon sig intill Eriks bröst.

»Älskling, du har skrämt dig själf.» Grefve Erik tog henne som ett barn på sin arm och bar henne ned för trappan.

Nedkomna i den smala förstugan, genom hvars öppna dörr ljusglansen från borggården strömmade in, böjde hon sitt ansikte intill Eriks och kysste honom.

»Letty, älskade, är detta blott en verkan af din rädsla?»

»Jag är icke rädd längre», hviskade hon; »men hade jag icke sett dig stå vid trappan, då jag i vild skräck ropade på dig, tror jag att jag störtat mig ned från altanen.»

Hand i hand gingo de ut på borggården och stannade i tornets slagskugga.

»Vågar du ändå blifva borgfru här, Letty?»

Hon såg hastigt upp mot det rosenkransade tornet.

»Det var kanske bara min inbillning. Men säg ingenting till någon om min närvaro här; endast fröken Elsa vet det, men icke någon annan. På Stenshof föregaf jag ett besök hos en sjuk flicka . . .»

»Var det bara för att pröfva sägnens trovärdighet, som du kom hit, Letty?»

»Se, så, Erik, skall du nu börja analysera! Sådant förstör ju hjärtelaget och hvarje omedelbar känsla.» Hon såg upp till honom med ett strålande leende och med en blick af odelad hängifvenhet. »Låt mig nu slippa osedd bort!» tillade hon, lösgörande sig ur hans famn. »Den lilla flackvagnen från Stenshof har jag i all hemlighet beställt hit klockan half ett; den håller nog nu vid lilla porten.»

Då Erik ensam kom tillbaka till slottets gäster, hvilade allas blickar spörjande på honom, men hans glada utseende löste den känsla af hemsk undran, som hvilat öfver sällskapet, och den nu följande ståtliga banketten blef tämligen munter; man undvek då att tala om anledningen till detta släktmöte.

Men sedan man rest sig från bordet, sporde baronen på Stenshof hviskande: »Erik, du, hvem var den andra, hon som skrek till där uppe på altanen?»

Grefve Erik studsade. »Den andra? Jag såg blott en.»

»Ja, men jag såg två gestalter, en ljusgrå och en svart. Äfven grefve Johan såg dem båda just då vi gingo uppför hufvudtrappan.»

»Jag får väl då antaga, att det var en tillkommande borgfru, som visade sig för herrarne.»

»Såå! Hör på, Erik, det var väl icke —»

»Jag skall hafva den äran att redan i dag komma till Stenshof och aflägga redogörelse — och», tillade han allvarsamt, »jag tror verkligen, att vi under denna natt förskaffat frid och sällhet för både lefvande och döda gäster på Rosenö. Hädanefter skola, med Guds hjälp, endast goda andar bo i östra tornet, liksom i hela den gamla borgen.»

Kyrkrummet på Häflinge slott.

Mycket vet sägnen att förtälja om det gamla slottet, som i Häflinge sjö speglar sina rödbruna tegelmurar, höga trappgaflar och många underliga utsprång.

Sägner från gamla tider, då slottet byggdes med tillhjälp af det guld, hvilket ättens stamfader hemfört som byte från krigsskådeplatser i fjärran länder, hafva smält tillsammans med verkliga händelser från början af vårt århundrade, och iklädda dräkter från i går, framställas de gamla bilderna af nutidens berättare, folket, som sitter vid kolmila och tjärbränning inne i de vidsträckta skogarna på den låga ås, som i sakta sluttning höjer sig från Häflinge sjö.

Hvem mäktar väl nu skilja dikten från sanningen i denna brokiga väfnad? Och hvem skulle väl för öfrigt nännas att söka plocka bort poesiens guldtrådar ur folkfantasiens skimrande duk för att kanske få dem ersatta af prosans grofva bastfibrer? Är det icke fägnesamt att beskåda folkdiktningens färgrika arabesker inväfda i den råa verklighetens botten? Det är åtminstone ljuft att få veckla ut den skiftande väfnaden och låta den en stund skimra i ljuset.

*   *

*

Omkring fyra mil från Häflinge ligger en mindre herrgård, som lyder under nämnda gods. Elfvinge var i gamla dagar änkesäte i den Güldenhanska familjen; senare blef det utarrenderadt, än till en, än

till en annan adlig landtjunkare i nämnda släkt, tills jordegendomen slutligen öfvertogs af frälsebönder.

På Elfvinge bodde, säges det, för många år sedan en familj, som sedan urminnes tider varit frälsebönder under Häflinge och utmärktes, bland annat, genom egenheten att äldste sonen antingen hette Sverker Åkesson, eller Åke Sverkersson; det skulle så vara stadgadt och föreskrifvet i gamla tider af familjens stamfader, som varit en högt betrodd tjänare hos en af grefvarna Güldenhan.

Den frälsebonde, som först dristade sig till att taga Elfvinge på arrende, hette Sverker Åkesson och hans hustru hette Brita. Makarna voro sysslingar och hade blott ett enda barn, en son, som naturligtvis i dopet fick namnet Åke. Denne gosse visade tidigt afgjorda anlag för studier; föräldrarna hade råd till att låta honom följa sin böjelse; fadern önskade att han skulle blifva präst, emedan pastoratet, bestående af tvänne socknar, var patronellt och bortgafs af grefven på Häflinge; men efter någon strid segrade Åke, understödd af sin mor, och erhöll tillstånd och medel att företrädesvis ägna sig åt historiska studier och omfattande forskningar på detta område.

Detta dock först senare, ty fader Sverker var en försiktig man och ville icke uppfostra sonen till en slösare, utan hänvisade studenten Åke Sverkersson att under sitt vistande vid universitetet bidraga till sin utkomst genom att läsa privat med mindre försigkomna skolynglingar. Åke Sverkerssons allra sista lärjunge var grefve Henrik Güldenhan, brorson till dåvarande innehafvare af fideikommisset, hvilken senare var ogift och en man på sextio år.

Under tiden bodde Henriks föräldrar på Elfvinge, men Åkes far hade redan då det mesta af denna egendoms jord på arrende, och häraf följde, att den unge informatorn varit bekant med Henrik och dennes ett par år yngre syster sedan barndomen. Åke var nämligen icke mer än fyra eller fem år äldre än grefve Henrik.

Gamle grefve Güldenhan på Häflinge var däremot

personligen okänd för godsets alla frälsebönder; det sades, att han var en inbiten enstöring samt fallen för dryckenskap; andra påstodo, att han var svagsint och att anledningen därtill var en i fideikommissets stadgar befintlig bestämmelse, att godsets innehafvare icke fick ingå äktenskap med någon kvinna af ofrälse stånd.

Den ende, som möjligen kunnat lämna någon upplysning om gamle grefvens historia, var hans kammartjänare Lind, som varit i grefvens tjänst allt sedan denne i sin mannaålders kraft ärfde Häflinge med underlydande. Men gamle Lind var fullständigt stum, så snart talet föll på hans husbonde eller någon medlem af Güldenhanska släkten.

Så kom en vår, då grefve Henrik skulle beredas till sin studentexamen. Han och Åke Sverkersson bodde tillsammans i universitetsstaden, och det skall ha kostat denne senare stor möda att hålla sin lärjunge så pass vid boken, att man kunde hoppas på en lycklig utgång af ynglingens examen.

Grefve Henrik led dock icke af examensfeber, utan tog saken helt lätt, ty i ynglingens fantasi stod alltid Häflinge som framtidsperspektiv, men för Åke, informatorn, tedde sig saken allvarsammare; det var honom pinsamt att tänka sig Henrik som »kuggad» återvända hem till sin far och syster — modern var då död — och han själf, läraren, nödgas underrätta den retlige Hans Güldenhan om nederlaget.

Saken aflopp dock bättre än Åke trott; Henrik gled lyckligt igenom, och nu på aftonen af sin examensdag var han ute och festade med kamrater.

Detta senare hade Åke icke kunnat förhindra, fastän han ofta märkt Henriks böjelse för glaset, och nu satt han i sena natten uppe och väntade med oro på ynglingens hemkomst. Han hade tagit fram en gammal handskrift, som han genom grefve Hans Güldenhans bemedling lyckats få låna från arkivet på Häflinge. Det var ett svårläst manuskript, och Åke kände sig för trött och nedstämd till att fortsätta ar-

betet. Han lade sig bekvämt tillbakalutad i skrifstolen, fast besluten att vaka tills Henrik kom hem.

Med öppna ögon satt den unge vetenskapsmannen och genomgick i tanken innehållet af den del af manuskriptet, som han kunnat tyda: det var hufvudsakligen anteckningar rörande en grefve Güldenhans äfventyr under hans vistelse i Polen under Karl Gustafs tid.

Men så småningom utbyttes bilderna från den tidens lägerlif, hvilka blifvit genom denna läsning frammanade för Åkes fantasi, mot en tafla af helt annat slag, och hvilken han var förvissad om att se med sina lekamliga ögon.

I början, då taflan tycktes dyka fram och forma sig liksom de växlande bilderna i ett skuggspel, kände han någon undran och ville stiga upp för att afskaka den domning, som smög sig öfver honom, men det var honom lika omöjligt att röra sig, som att sluta sina ögon. Därefter följde ett tillstånd, då han hvarken förundrade sig eller reflekterade öfver det, han skådade, utan endast med uppmärksamhet betraktade skuggspelets växlande bilder.

Han fann sig själf förflyttad till ett långt, smalt rum med hvälfdt tak och med en grå långvägg, försedd med ett par höga, smala fönster med små blyinfattade rutor; den andra långväggen var däremot beklädd med en enkel panelning till mera än en manshöjd. Åke kom dit in genom en dörr vid ändan af det smala rummet och märkte att det var ett slags tambur, ty i fonden hängde ytterkläder.

Plötsligt gled panelningen undan och Åke såg in i ett annat, likaledes hvälfdt rum, med en hög, tung säng, omgifven af mörka omhängen. Rummet var endast upplyst af ett enda vaxljus i en mässingsljusstake, men då Åke vant sina ögon vid denna matta belysning, urskilde han en gammaldags skulpterad vagga med pösande kuddar, och vid den en äldre kvinna, klädd i en tjänarinnas dräkt, djupt insomnad med pannan på sina stora händer, hvilka hon stödde mot den bordskifva, på hvilken ljuset hade sin plats.

»Barnet är sjukt, sköterskan har somnat ifrån det, men här finns nog någon i närheten som vakar», tänkte Åke, och nu, liksom frammanad af denna hans tanke, syntes en ny person framträda.

Det var en äldre man, klädd som en af sextonde århundradets lärde eller som en sekreterare hos någon förnäm herre.

Han var blek och haltade lindrigt då han gick. Han kom från ett inre rum med ett brinnande ljus, för hvilket han skuggade med handen, då han kom snedt öfver golfvet för att gå fram till motsatta väggen, där han lät ljusskenet falla på en i en nisch uppställd helgonbild, under hvilkens snidade draperier ett skåp var doldt. Han sätter ljuset på bildens fotstycke, tager fram ett pergament ur skåpet, vänder sig om, liksom för att tilltala barnsköterskan, och skakar på hufvudet, då han varsnar hennes sofvande ställning, stänger det hemliga skåpet och kommer fram för att väcka henne.

Han böjer sig först ned öfver vaggan, hans ansikte är lugnt och mildt, då han lägger handen på den sofvande kvinnans skuldra, men han blir förskräckt, när han märker hennes dödstunga sömn.

Åke vill ropa till mannen, att sköterskan måste ha druckit någon sömndryck, ty han ser en liten silfverbägare stå på bordet, men mannen förekommer honom genom att häftigt rycka till sig bägaren och med lukten och smaken pröfva de droppar, som ännu funnos på bägarens botten.

Skyndsamt haltar mannen fram till helgonbilden, fattar sitt ljus och vill aflägsna sig, men stannar plötsligt i lyssnande ställning.

Äfven Åke lyssnar skarpt och hör låset vridas om på någon dörr djupt inne i fonden af gemaket, och i samma ögonblick släcker den halte mannen sitt ljus och försvinner bakom den stora sängen.

I det stora, hvälfda gemaket, som nu endast belyses af det brinnande vaxljuset på sköterskans bord, framträda ljudlöst två män, insvepta i kappor. Den ene af dem tager skyndsamt fram ett barn — syn-

barligen dödt — som han hållit doldt under kappan; den andre tager emot det lilla liket och räcker i stället sin följeslagare det barn, som låg i vaggan, och vinkar åt karlen att han skall skynda bort med det. Själf nedbäddar han barnliket i vaggan, och Åke iakttager, att det lefvande barnet och det döda bära fullkomligt lika nattkläder, med små röda sidenhufvor, samt att de äro vid samma ålder, ungefär årsgamla eller kanske något äldre.

Under det mannen sysslar vid vaggan, har hans kappa glidit tillbaka och blottat en del af hans dräkt, en rock af mörkt sammet med uppristningar och puffar af ljust siden. Kring halsen och ned på bröstet glittrar en fin, smal guldkedja med en vidhängande guldkapsel. Riddarens händer darra, då han handterar det styfva liket, men han märker icke att kedjan därvid brister och jämte kapseln glider ned bland vaggans pösande kuddar.

Stilla, som han kommit, försvinner den sammetsklädde riddaren; Åke förstår tydligt, att denne nu begått ett svårt brott, och att skrifvaren äfven varit vittne till denna nattliga ogärning, och Åke undrar om icke guldkapseln skall röja brottslingen.

Men skrifvaren kommer fram, synar barnliket och visar ingen förvåning vid åsynen af kedjan och kapseln, utan gömmer båda försiktigt i det hemliga skåpet bakom helgonets draperier.

Åter ville Åke resa sig, ty nu ser han sitt eget välbekanta studenthem, med bokhyllor på väggarna, men så börjas på nytt det afbrutna skuggspelet.

Han ser samma gemak, men på vaggans plats står en tillsluten barnlikkista, omgifven af brinnande ljus. Vid kistan knäböjer en dam i änkedräkt och på något afstånd från henne synes den sammetsklädde riddaren, skrifvaren och den gamla sköterskan, alla i bedjande ställning.

Då hörde Åke ljudet af hastiga, men osäkra steg närma sig; taflan bleknade bort och försvann och han satt orörlig stirrande på sina egna bokhyllor, då Henrik inträdde lifligt och bullrande.

»Du ser ut som en sömngångare», skall den unge grefven då hafva sagt, »eller har du hållit bankett med några af dina historiska spöken?» Men på det skämtet fick han icke något svar, och det lönade ej att inlåta sig i allvarligare samtal med unge grefve Henrik, utan nöjde sig Åke med att räcka sin lärjunge ett bref från grefve Hans; det hade anländt på aftonen.

Brefvet innehöll underrättelse om, att gamle grefven på Häflinge stilla aflidit af ålderdomssvaghet.

»Så, nu är det ändtligen slut med både pluggande och gnidande på skillingarna!» skulle då den unge grefven ha sagt, och var det ett olycksbådande ord af den blifvande fideikommissarien.

* *
*

Det säges, att Åke Sverkersson rätt snart intalade sig själf, att hans syn varit en liflig dröm, alstrad af hans historiska studier.

Grefve Hans hade med sina barn flyttat från Elfvinge till hufvudgården, utan att Sverkersson erhöll någon inbjudning, vare sig af far eller son, att besöka Häflinge slott, hvilket Åke aldrig hade sett.

Fröken Gudrun, hvars lärare Åke äfven en tid varit, hade visserligen tagit det för en afgjord sak, att den gamla bekantskapen skulle fortsättas, men Åke ämnade dock icke komma till det gamla slottet utan formlig inbjudning från grefve Hans.

Elfvinge hufvudbyggning jämte en del af trädgården blef efter den grefliga familjens afflyttning ut arrenderad till von Eicheln, en aflägsen anförvan till grefve Hans Güldenhans aflidna hustru, som var af tysk börd och född »baronessa» von Eicheln.

Arrendatorn af Elfvinge slott, som hufvudbyggningen då började kallas, var endast adelsman; han var äfven af tysk härkomst, men född och uppfostrad i Sverige, hade gift sig med en rik borgerlig flicka men genom vågade egendomsaffärer hade hustrun förmögenhet så sammansmält, att familjen hufvud

sakligen lefde på en pension, som tillföll von Eicheln efter hans afsked från krigstjänsten.

Till all lycka hade den gamle öfversten blott ett barn, en dotter, som i sägnen kallas skön Anna, och åt henne skänkte Åke Sverkersson sitt hjärta. Hans mor tyckte inte om fröken Anna, utan höll henne för att vara falsk och ärelysten — en fullständig motsats till Gudrun Güldenhan, som mor Brita höll så kär, som om den unga fröken varit hennes egen dotter — och då skön Anna påyrkade, att hennes och Åke Sverkerssons förbindelse skulle hållas hemlig, tills de kunde gifta sig, lät bondhustrun saken gå sin gilla gång och hoppades att sonen skulle lära sig se med sin mors ögon.

Åkes far, ättling af en lång rad frälsebönder, var däremot välförnöjd med utsikten till att få räkna släktskap med en af landets adliga familjer.

Så förgingo kanske närmare fyra år efter Güldenhanska familjens bosättning på Häflinge. Grefve Henrik reste i utlandet, Gudrun vistades hos en kvinnlig anförvant, och om grefve Hans gick ryktet, att han andra året efter det han tagit godset i besittning hemfallit åt familjelasten, dryckenskap, samt för den, äfvenledes ärftliga, tungsinthet, som stundom urartade till vanvett.

Emellan Åke och den grefliga familjen hade under dessa år ingen annan förbindelse ägt rum, än att mor Brita nu och då till sin son framburit de hälsningar, som Gudrun alltid sände honom, när hon vid sina besök på Elfvinge hälsade på i den bondgård, som beboddes af Sverker Åkesson.

Emellertid hade Åke vunnit ett så berömligt namn för sina skrifter, att han blifvit utnämnd till professor vid universitetet, och nu hoppades han kunna hemföra Anna von Eicheln som sin brud.

Under denna sommar vistades han hos sina föräldrar och träffade då ofta sin utvalda, men lyckades icke få något afgörande svar på sin fråga, när hon ville att de skulle hålla bröllop.

Då spreds ryktet, att grefve Henrik var hem-

kommen och tagit sin syster till Häflinge slott samt att man kunde vänta att få se de båda syskonen på Elfvinge.

Detta skedde, och där återsågo grefve Henrik och Åke Sverkersson hvarandra för första gången sedan flera år och där sammanträffade denne senare åter med Gudrun Güldenhan.

De båda syskonens porträtt finnas på Häflinge.

Grefve Henriks bild är målad af en utländsk konstnär och framställer honom som en smärt yngling med ett vackert ansikte, däri uttrycket tyder på njutningslystnad; den fylliga munnen ler, men öfver de bruna, granna ögonen ligga de nästan sammanväxta, svarta ögonbrynen som en hotande skugga. Gudrun är afbildad vid femton års ålder, blåögd och ljuslockig, men med fint hvälfda, mörka ögonbryn, ett älskligt barn, som håller på att utveckla sig till en ung, förtjusande jungfru.

Grefve Henrik visade snart sin plötsligt väckta lidelse för Anna von Eicheln, och så småningom lärde sig den unge professorn förstå anledningen till hennes undanflykter, då han begärde få tiden för bröllopet utsatt och deras förbindelse tillkännagifven för släkt och vänner.

Anna och hennes föräldrar hade bidat på grefve Henriks hemkomst för att se, om icke en fattig, adlig jungfru med så stor skönhet ändå icke kunde få en mera lysande framtid än Åke Sverkersson, frälsebondens son, kunde bjuda henne.

Den unge professorn vek platsen för sin forne lärjunge; mor Brita skulle ha varit belåten, om icke sonen känt sig så svårt besviken på sin lefnadslycka, att han icke alltid kunde dölja, hur han led.

Gudrun hade alltid delat mor Britas motvilja för skön Anna; nu kom hon ofta till bondgården för att trösta sin moderliga vän. Då träffade hon stundom äfven sin forne lärare, och då talade väl de två mången stund om förflutna dagar, om bollspel, änklek och godt kamratskap mellan »herr magistern» och de två moderlösa barnen på Elfvinge.

Denna gång, och flera gånger senare, reste grefve Henrik från sitt barndomshem utan att någon trolofning mellan honom och Anna von Eicheln afhördes; men ryktet om grefve Hans Güldenhans sorgliga tillstånd blef allt mer och mer allmänt bland godsets underlydande.

Följande jul återkom Åke Sverkersson till föräldrahemmet för att tillbringa ferierna där, och mor Brita såg med fröjd att han numera hvarken fruktade eller önskade ett återseende med den flicka, som svikit honom.

En dag mellan jul och nyår kom ridande bud från Häflinge, med bref från grefve Henrik. Skrifvelsen innehöll en begäran från grefve Hans, att Åke måtte ofördröjligen komma till Häflinge. Som förklaring till denna, af den äldre grefven skrifna begäran, anförtrodde Henrik Åke, att fadern i sitt sjukliga tillstånd inbillade sig att han kanske icke vore den rätte arfvingen till fideikommisset och därför önskade, att den lärde professorn villa komma och granska dithörande historiska och genealogiska dokument.

Henriks ton var hållet i en nästan skämtsam ton och röjde, att den unge mannen var samma lättsinnige gosse, som Åke så väl mindes, och han skulle icke ha efterkommit en dylik kallelse, om icke några rader särskildt från Gudrun innehållit en varm bön, att han så fort som möjligt måtte komma till Häflinge.

Han reste följande morgon, och för första gången såg han det gamla slottets trappgaflar och torn afteckna sig mot skogens mörka bakgrund och sjön, nu tillfrusen och snötäckt, invid de röda murarnas fot.

I Sverker Åkessons tvåmanssläde och med klingande bjällror for professorn fram till slottstrappan; grefve Henrik skyndade emot honom med en munter välkomsthälsning, men bad att få föra in honom genom lilla trappan, emedan den äldre grefvens tillstånd för stunden var så upprördt, att han nu icke finge märka att den så häftigt efterlängtade gästen var anländ. Åke märkte att Henrik själf såg upprörd ut och följde honom i tyst undran uppför en smal

sidotrappa in i en korridor, där gamle Lind, som trädt i tjänst hos Häflinge nye innehafvare, stod färdig att betjäna gästen.

Denna korridor med sitt hvälfda tak och kyrklika fönster väckte ett oredigt minne hos Åke, men detta minne framträdde med ens klart och tydligt, när den gamle kammartjänaren sköt in en dörr i den inre väggens höga panelning och ett gemak med kyrkhvalf och gammaldags möblering mötte hans blick.

Grefve Henrik upplyste skrattande, att detta gemak, som kallades kyrkrummet, utgjorde scenen för familjespökenas nattliga upptåg, men att biblioteket låg näst intill jämte ett par rum, afsedda för Åkes räkning. Här kunde gästen vara helt oberoende och ostörd vid sina historiska forskningar, och Henrik antog, att dessa skulle erbjuda professorn mera af värde än några gamla ättelängder.

Då Åke blef ensam, återvände han genast till det hvälfda gemaket. Detta hade synbarligen en gång i tiden varit slottets kapell, men kanske befunnits vara för litet och möjligen, sedan kyrkan blifvit byggd så nära slottet, hade man inredt det till ett sofgemak. Där stod ju ännu den väldiga säng, som Åke mindes från sin drömsyn, försedd med tunga, mörka förhängen; där stod det låga ekbordet jämte en groft snidad stol; där borta var nischen med sin helgonbild, och framför den var nu den snidade vaggan ställd. Det var tydligt, att detta gemak, af en eller annan orsak, blifvit bevaradt i samma skick under flera generationer.

Åke undersökte rummets utgångar. Utom skjutdörren i panelningen finnes en dörr intill biblioteket, och i gemakets fond ett slags smal portdörr, som leder in till slottets inre rum genom en hvälfd gång. Åke erinrade sig skåpet i helgonbilden, men tvekade att undersöka, om det fanns i verkligheten, och det förekom honom, som om han nu åter drömde sin underliga dröm.

Då kom Gudrun, företrädd af gamle Lind, som sköt undan dörren i panelningen och lät henne in-

träda, men då gubben fann gästen i kyrkrummet, drog han sig tillbaka, ty fröken hade just bedt honom föra gästen dit, där hon ville hälsa honom välkommen.

Äfven hon såg orolig ut, och Åke erfor snart, att denna oro gällde både fadern och brodern. Den förres grubblerier hade bland slottets tjänstepersonal upplifvat gamla sägner om några brott, som haft till ändamål att förflytta arfsrätten till Häflinge från släktens hufvudlinje in på en sidogren. Henrik hade först tagit hela saken lätt, men då von Eichelnska familjen kommit till slottet för att fira julen, hade Anna fått höra dessa rykten och blifvit kallare mot Henrik samt under förevändning, att den äldre grefvens hälsotillstånd icke nu lämpade sig för familjehögtider, uppskjutit den tillämnade trolofningen, något som nästan gjort Henrik förtviflad.

Gudrun förtrodde barndomsvännen ytterligare, att sägnen hufvudsakligen knöt sig kring kyrkrummet, hvarest det både nu och under föregående ägares tid skulle spöka nästan hvarje natt. Gudrun hade nu själf öfvertygat sig om, att det fanns någon sanning i allt detta prat, ty hon hade under de senast förflutna nätterna sett, att här brunnit ljus sedan alla i slottet, utom hon, gått till ro, men hon misstänkte, att det var fadern och gamle Lind, som sökte efter någonting här inne.

Underliga tankar rörde sig i Åke Sverkerssons själ; klar och tydlig framstod åter hans drömsyn, han tvekade dock en stund att förtälja den för Gudrun. Men i hemlighet ville han dock icke undersöka den gamla helgonbilden, och då han kände, att den unga flickan ägde större lugn och besinning än Henrik, berättade han drömmen för henne.

Nu sutto de två i den korta vinterdagens skymning, hon lyssnande och spörjande, han förtäljande och förklarande, och ingen af dem märkte de ljudlösa stegen ute i slottsgången; ingen af dem märkte, att portdörren gled upp tyst och sakta, som om den

varit af spindelväf i stället för af ekplankor; ingen af de två unga sågo, att grefve Hans, åtföljd af gubben Lind, tassade in och att de stodo lyssnande bakom den ofantliga sängen.

Nu tänder Gudrun ett ljus därborta vid helgonbilden, och vid dess sken samla sig skuggorna, djupa och svarta i rummets bakgrund, men ur mörkret stirra grefve Hans och gamle Lind oafvändt på helgonbilden och de två unga, som ifrigt undersöka dess snidade draperier.

Ändtligen flyger en liten skåpdörr upp; en guldkedja jämte en kapsel samt en del papper glida ner på golfvet. Gudrun upptager kedjan samt öppnar medaljongen.

»Allgodt Güldenhans gemål, en förminskad bild efter hennes porträtt inne i galleriet!» sade Gudrun. »Låtom oss nu genomse papperen.» De flyttade sitt enda ljus bort på det låga ekbordet, och sittande bredvid hvarandra på en gammaldags lång pall, genomsågo Gudrun Güldenhan och Åke Sverkersson de handlingar, som först fallit i deras händer.

Ett par af dessa handlingar voro endast gamla inventarieförteckningar, något som tydde på, att skåpet i bilden icke varit något hemligt gömställe före den tid, då Allgodt Güldenhan tillträdde egendomen efter sin bror och dennes i späd ålder aflidna enda barn. Men nu grepo Gudruns darrande händer ett groft tjockt papper, viket i fyrkant och fullskrifvet med stora lättydda rader; men stafningssättet erbjuder dock svårigheter för den därvid ovane läsaren, och Gudrun bad Åke läsa det för henne.

Den gamla handlingen har i sammandrag följande lydelse:

»I Guds och alla helgons namn och åsyn vittna vi undertecknade: Jag, Nils Månsson, skrifvare hos högborna änkan efter min förre husbonde, nu stupad i kriget, samt jag, Bodil Ivarsdotter, hustru till soldaten Sven Krantz och amma jämte sköterska åt ofvan bemälda högborna frus samt hennes nyligen i kriget

fallne herre och husbonde, grefve Sten Güldenhans son, att vi båda med våra lekamliga ögon sett, att den lefvande och rätte arfvingen till Häflinge och underlydande blifvit utbytt mot ett dödt barn.

Härmed har sålunda tillgått, att jag, Nils Månsson, var i bokkammaren näst intill kyrkgemaket med läsning sysselsatt, tre nätter före den dag då vår nådiga fru och grefvinna hemväntades från sin resa till svenska krigshären för att sin makes jordiska lämningar till slottet hemföra, hvilket dock på grund af pest och annan fältsjuka henne förmentes.

Denna samma natt vakade äfven sköterskan Bodil öfver godsets arfvinge, som i det heliga dopet fått sin ärofulle herr faders namn, Sten Güldenhan. Barnets vagga stod i kyrkgemaket, som förr slottskapell varit, men af min salig husbonde förändrades, eftersom det, för kyrkans närhet, obehöfligt blifvit. Men det var ännu kapell, när grefve Sten hemförde sin brud, och blef det unga paret då vigdt framför altaret därsammastädes, och därför utvalde grefvinnan det nyinredda gemaket till sitt sofgemak, då barnet, sedan den nådige grefvens afresa, skulle födas.

Ofvanbemälda natt kom Allgodt Güldenhan, då inhyst på gården Elfvinge, hemligen hit till detta slott med sin ridknekt Sverker, en förslagen sälle, och de två måste hafva haft en medhjälpare på samma slott, förty det visade sig, att sköterskan druckit sömndrycksblandadt öl, så att hon tungt insomnat. Då såg jag, hur den sofvande gossen, som något litet krank varit, togs af Allgodt Güldenhan upp ur vaggan dit ett dödt barn, som ridknekten haft under sin kappa, blef nedlagdt, men därvid fogade Gud så, att Allgodt Güldenhan tappade den guldkapsel med sin gemåls porträtt, det han om halsen burit hade, bland dynorna i vaggan.

Jag, Nils Månsson, en ofrälse man, lytt på min högra fot och af ringa armstyrka, vågade mig intet röra, där jag stod gömd bakom sparlakanssängen, och Bodil sof som om hon död varit.

Fram på morgonen vaknade hon, och då hon synade det döda barnet svor hon dyrt att det icke var liket af det barn, som hon ammat och skött hade öfver år och dag. Men vi kände grefve Allgodt som en grym herre, och vi vågade icke röja brottet för vår nådiga grefvinna, som i allt litade på denne samme sin svåger. Men vi biktade för prästen och sade äfven honom, att det röfvade barnet lefde i ridknektens hem, kallades Åke, liksom hans döde gosse, hvilken blifvit utklädd till största likhet med arfvingen och lagd i dennes vagga.

Vi undertecknade, fattiga och ringa tjänare, kunna intet vidare i denna sak företaga, utom att uppskrifva vår bekännelse, som skall inläggas i helgonskåpets gömma, som icke är känd af slottets nye ägare, och vi äro förvissade om, att den allvetande Guden det begångna brottet i rätt tid skall röja och i ljuset framföra . . .»

Så långt hade Åke Sverkersson läst högt för Gudrun Güldenhan; nu tystnade han och sprang upp, ty grefve Hans stod bakom honom.

»Ja, nu är det röjdt och i ljuset! Och jag samt mina barn äro så godt som tiggare!» sade han dystert. »Åke Sverkersson är nu den rätte arfvingen. Jag har vetat det alltifrån den dagen, jag på Häflinge fann alla mina företrädares, allt ifrån Allgodt Güldenhans till min äldre brors, skriftliga uppmaningar till efterträdaren att återinsätta den rätte telningen på vårt stamträd i dess rättigheter. Men ingen — ingen har gjort det, alla, alla ha vi hemfallit åt makt- och guldbegärelsen. Onda demoner ha farit i oss. Jag har kämpat mot dryckenskapsdjäfvulen, men han blef mig öfvermäktig.»

Åke och gamle Lind ville hindra den allt mer och mer upprörde mannen från att nu säga mera, men då öfvergick grefvens tungsinthet till raseri. Hans rop och skrik hördes genom slottets gångar och rum, tjänare skyndade in i kyrkrummet; äfven grefve Henrik och Anna von Eicheln sprungo dit och fingo höra,

hurusom gamle grefven än bad att slippa bli tiggare, än ropade att Åke Sverkersson var en grefve Güldenhan och rätte arfvingen till Häflinge.

* *
*

En häftig hjärnblödning gjorde, på självfva nyårsdagen, slut på grefve Hans Güldenhans lidande och lif. Åke hade, på Gudruns bön, samtyckt att stanna på Häflinge tills begrafningen ägt rum, dock med förbehåll att allt, som angick arfshistorien, lades å sido.

Grefve Henrik samtyckte tyst därtill och visade under de dagar, som föregick sorgehögtidligheterna, ett kallt lugn och handlade i mångt och mycket helt och hållet efter egen ingifvelse. Därför kunde Åke ej hindra att en skicklig jurist ofördröjligen hämtades till slottet och genom grefve Henrik erhöll del af allt som rörde arfsfrågan.

Då kom mycket i ljuset, som under lås och regel varit doldt i det gamla tunga skrifbordet i grefvarna Güldenhans arbetsrum: lönnlådan där grefve Allgodts skriftliga bekännelse förvarades; Sverkerska familjens släkttafla, alltifrån det barnet blef lämnadt åt ridknekten intill Åkes födelse, upprättad af grefve Allgodt och ifylld i tur och ordning af hans efterträdare på Häflinge, funnos där tillika med äldre och nyare anteckningar, allt bärande vittnesbörd om, att hvar och en af de män, som efter Allgodt Güldenhan tillträdt Häflinge, haft såväl uppdrag som makt att återinsätta den rätta släktlinjen i dess rättigheter.

Men hvar och en af dessa män hade svikit uppdraget och gått under; alla hade de ökat sin blifvande efterträdares ansvar genom sina skriftliga bekännelser och uppmaningar till försakelse af det orättfångna godset; ingen af dem hade ägt kraft nog att bringa det stora försoningsoffret.

Kanske var det kännedomen om att gamla dokument, hvilka bevisade brottet, voro dolda i någon hemlig gömma i ett af slottets rum, som ingaf ägarna

fruktan för att blifva ännu djupare invecklade i denna mörka sak, ifall de dithörande handlingarna med uppsåt förstördes; troligare är dock att de sökt tysta samvetsrösten genom dessa halfva åtgärder, och när denna röst ändock talade för högt, tillgreps bägaren med det tunga, rusande vinet.

Nu uttalade emellertid lagkarlen som sin mening, att professor Åke Sverkerssons far med säkert hopp om framgång kunde söka inför domstol bestyrka sina anspråk på namn och titel såsom en ättling i rätt nedstigande led efter grefve Sten Güldenhan, som blifvit kallad Sverker Åkesson efter ridknektens döde son.

Så förtäljer folket, som sitter i de små torpen på Häflinge och Elfvinge eller vakar vid kolmilor och tjärbränning sommarnatten lång inne i den tysta, djupa skogen. Och allt längre och längre fram i tiden väfves saga och verklighet samman till en skimrande duk.

Med stor högtidlighet blef grefve Hans nedsatt i familjegrafven, och nu ville Åke Sverkersson fara hem och tala med sin far om allt det som nu skett, och det var professorns mening att med sin mors bistånd få honom att helt och hållet nedlägga sina verkliga eller förmenta anspråk på att bära det gamla grefliga namnet. Åkes hjärta sved för grefve Henrik och hans syster, och han hade lofvat sig själf att blifva ett stöd och en vän för dem båda.

Men det kunde väl vara på fjärde dagen efter begrafningen slutuppgörelsen skedde. Den hade börjat ett par dagar förut, då grefve Henrik fick det svar af Anna von Eicheln, att hon icke kunde blifva hans hustru, emedan hon lärt sig förstå att hon ej kunde glömma en man, som hon långt förut skänkt sitt hjärta.

Grefve Henrik visste nogsamt, hvem Anna hade svikit för att kunna vinna honom själf, och nu kunde ju Åke taga i besittning både titel och gods samt få äga den sköna fröken von Eicheln, som de båda älskade.

Nu visste väl grefve Henrik knappast mera, hvad han sade eller gjorde.

Och så kom det sig efter den middag, som Åke

utsatt till sin afresa från Häflinge, att Henrik, som druckit mycket under måltiden, befallde Lind införa det grefliga par, som han inbjudit till besök. Alla de närvarande undrade öfver detta, då dörrarna till gemaket slogos upp af Lind och frälsebonden Sverker Åkesson, åtföljd af sin hustru, inträdde och de af Henrik hälsades som grefve och grefvinna Güldenhan.

Förbittrad öfver Henriks hånfulla ton springer Åke upp; men hans far säger då helt lugnt: »Bry dig icke om saken, Åke! Ryktet om hvad som här händt hade nått oss till Elfvinge, innan grefvens bud med inbjudningen anlände. Vi blefvo ej så svårt förundrade, ty sägnen om Sverkerska familjens höga börd har fortplantat sig släktled efter släktled, liksom föreskriften om att äldste sonen skall bära ett af familjenamnen Åke och Sverker. Nu hade dock min hustru och jag tänkt att begrafva denna sägen, och därför ha vi förtegat den för vårt enda barn, vår son, som ju också varit man till att förvärfva sig en hedersam titel, och jag är förvissad om att han, liksom jag, afstår från att anlägga rättegång i en sak, som skulle sätta en stygg fläck på grefve Henriks och fröken Gudruns förfäder.»

Åke gick då fram till grefve Henrik och fattade hans händer, men han slet sig lös och ropade att han hvarken ville blifva nådehjon hos sin fars forne frälsebonde eller i all sin tid skolmästras af herr professorn, och då han icke lät sig styra eller lugna, gick Åke bort till hans syster, som gråtande lagt sina armar om mor Britas hals.

Mycket vildt tal förde nu grefve Henrik med Sverker; bonden satt tyst och hörde på, tills den unge mannen talat sig trött, då tog Sverker åter ordet:

»Här finnes ju ett sätt att ordna denna sak till alla parters bästa. Se på de två, som sitta där hos min hustru! Om jag icke ser orätt, så har grefvens syster fattat tycke för professorn, liksom han för henne. Låt de två få hvarandra, så kan grefven med godt samvete behålla Häflinge!»

Därtill svarade grefve Henrik, att som han märkte,

huru allt var ordnadt utan hans hörande, så var hans bifall öfverflödigt, och så rusade han in i sitt eget rum. Ögonblicket därefter hördes därifrån ett skott, och grefve Henrik Güldenhan fanns döende ligga framstupa öfver sin soffa.

I den offentliga berättelsen om hans död säges, att den unge grefven skjutit sig af våda, då han handterade sin jaktbössa.

Hvarken Sverker eller Åke väckte någon process mot den nye fideikommissarien, en kusin till grefve Henrik, men en uppgörelse ägde dock rum dem emellan, fast villkoren höllos hemliga. Ett vet man, och det var att fröken Gudrun Güldenhan blef gift med professor Åke Sverkersson och att alla handlingar rörande barnrofvet förstördes, alla, utom den af skrifvaren författade berättelsen, som blef funnen i helgonbilden.

Detta dokument förbehöll sig professorn att få bevara som ett synligt minne från sin första dag på Häflinge, när han i kyrkrummet förtäljde sin drömsyn för henne, som redan var honom mycket kärare än han då lärt sig förstå.

Skön Anna blef hvarken grefvinna eller professorska, men gifte sig med en gammal stenrik bruksägare, och om deras äktenskap har sägnen mycket att förtälja, men i den minnesväfven finnes ingen af poesiens skimrande guldtrådar.

Den fjärde September.

Septembersolen sjönk som en rödglödgad skifva mot väster och kastade en bred, skälfvande och glittrande bro tvärs öfver insjöns djupt inskurna vik.

Fiskarbåten där ute gled ett par minuter genom flytande, gnistrande guld, som kastade gyllene reflexer öfver båtens mörka segel. Men allt mera blodröd och strållös blef solskifvan, ju närmare hon kom synrandens höga och breda skyvägg, hvars, i fina, blågrå färgtoner, skiftande kant tyckes uppsuga solglansen genom de mörkblå ränder och flikar, den drog öfver eldklotet. Guldet öfver viken försvann, uppsuget, äfven det, af de gråblå färgtonerna, hvilka nu i breda strimmor lade sig öfver den ljusare vattenytan, på hvilken ett svagt rosenfärgadt skimmer dröjde, som en darrande hälsning från solen, då hon ett ögonblick, fri från de sugande molntapparna, aftecknade sin blodröda skifva mot skylagret.

Båten gled nu genom de skiftande ränderna, skar dem tvärs öfver och kom in i den mörka slagskugga, hvilken en stark utskjutande brink vid den här tvärbranta stranden kastade öfver bråddjupet.

Djupare inne i viken, där landet sakta sluttade ned mot stranden, var insjön långgrund med krusningar i strimmor uppe i vattenbrynet, där ån, med små hopp öfver slätslipade stenar och framåtböjda alars knotiga rötter, föll ut i insjön. Här, intill en utskjutande gräsbeväxt udde, slöt sig en smal, sviktande brygga, hvilken förde ut till ett litet badhus,

rödmåladt och med kullrigt tak, så att huset fick en stor likhet med en röd flugsvamp. En blågul vimpel buktade sig däröfver från en stång i takets topp, som om den känt fruktan och vånda för skuggorna öfver djupet.

Våren hade kommit plötsligt och lockat träden att slå ut en en hel månad tidigare än vanligt; nu sjönk deras lifskraft hastigt, oaktadt solvärmen dessa första septemberdagar. Skogen på andra sidan viken hade brungrön färgton, och kastaniernas breda kronor i allén, som från sjön drog sig upp till slottet, lyste som en strimma mattgul brons mellan yfviga blågröna barrträd, hvilka, höga och skyddande, stodo i täta leder utanför parken, där den gula strimman sammansmälte med lönnarnas praktfulla, eldfärgade höstdräkter. Närmare slottet stodo väldiga askträd, mot hvilkas ännu mörkgröna löfmassor några rönnars fruktklasar lyste likt stänk af blod, när dagsljuset låg däröfver; nu sammansmälte dessa två färger i höstaftonens lätta, blå dimma, och blott slottets tegelfärgade trappgafvel framträdde skarpt och bestämdt ur en uthuggning i parken.

Fiskarbåten hade vändt och kryssat fram till badhusbryggan, där den nu låg med seglen nedfirade. Fiskaren klef öfver relingen upp på den smala, sviktande bryggan, fastgjorde båten, gick fram till badhuset, halade ned vimpeln och rodde sedan båten till den lilla båthamnen invid bryggan. Solen stod nu med blott en smal eldröd kant vid synranden.

»Dimman gör kläderna fuktiga; det är ej hälsosamt att sitta ute nu», anmärkte den gamla mannen och stannade. »Grant nog är allt detta att se på, grant som guld, eld och blod — och det är i kväll den fjärde september. Jag sade den nye förvaltaren, att han ej i dag behöfde vänta hit grefven och hans jaktsällskap; ingen af grefvens släkt har tillbringat någon fjärde september på Svanviks slott sedan. — Men låtom oss nu gå till mitt hem; jag har ett par gäddor här i korgen, och hustru min tror väl att sjörån tagit vår gäst.»

Gubben gick före på gångstigen genom det korta, fuktiga gräset, där sent blommande vildtimjan utsände sin egendomliga krydddlukt; och utan att se sig tillbaka, klef han öfver en låg jordvall in på en åker, där hafren stod skyl vid skyl i täta rader. Starar i stora flockar flögo upp eller döko ned i åkerstubben, och en randig katta med sina två ungar skuttade omkring och vältrade sig på den gröna åkermyntan, som doftade starkt nu i kvällen; eljes ingen lefvande varelse synlig och ingen hörbar utom syrsan.

»Här skall det ha skett», sade gubben i dämpad ton och blef stående i en liten dalsänkning, där åkern slutade och bokskogen tog vid med sina glatta gråblå stammar och vidtfamnande grenar. »H ä r skedde det; men vid aftontid och på denna dato är det bäst att tala därom hemma på min förstugukvist; därifrån synes slottet från trädgårdssidan; nu gå vi bara tvärs igenom parkens yttre kant, och så äro vi hemma.» —

Månskifvan stod nu på himlen nästan lika röd som nyss solen, slottets taggiga gaflar och runda midteltorn syntes liksom genom en blå slöja eller en fin rök; den gamle mannen satt på sin förstugukvist och manade fram bilder från en mörk, förfluten tid och ingöt i dem sin fäderne- och möderneärfda kärlek och sitt hat, all denna genom generationer samlade släktkänsla, som utmärker ättlingar af gamla bonde- och adelssläkter.

* * *

Bonde hette han — Bonde Ingemarsson — och bonde var han — själfägande bonde — då gamle grefve Klas kom tillbaka från kriget och började bygga om slottet för det byte han tagit från utländingen och för den belöning, kungen gifvit honom till tack för hans tapperhet. Bondes ägor sköto likt en kil in i grefvens besittningar; vid båda sidor bodde förslafvade, ödmjuka frälsebönder, Bonde var den ende frie i socknen. D e n släkten hade förstått att häfda sina ärfda rättigheter; däraf kom det sig.

Men han, som nu innehade dessa, lefde trygg på släktens gamla anseende och stolt i medvetandet af att han förkofrat sin ärfda egendom genom redligt bondearbete. Han hade sett grefve Klas uppväxa, hade behandlat den tidigt vordne föräldralöse junkern som jämlike, och då kriget ödde Bondes två söner tyckte han sig i grefve Klas ha en tredje kvar. Nu hade Bonde blott ett barn kvar af de fem, som hans aflidna hustru skänkt honom, och det var det yngsta, en flicka. Ingeborg hette hon, ett namn, som gått och ännu går i arf i släkten; flickan kunde väl vara omkring sjutton år, då grefve Klas kom hem från kriget.

Bonde hade under ett par års tid sett sig om efter en passande man åt sin dotter; en krypande, förskrämd frälsebondes son hugade honom ej; det måste vara en fri odalman, som skulle fortsätta hans ätt, och därtill en karl med kraft att värna om sitt, ifall det komme att behöfvas. En sådan man hade Bonde ej ännu träffat på, då grefve Klas återvände hem.

Grefven var vid den tiden några och trettio år; ärr hade han i ansiktet, märken efter sabelhugg; han har ett ståtligt utseende på sitt porträtt där uppe i släktsalen, men det säges, att han hade räfögon och en falsk röst.

Nu skulle slottet ombyggas och park anläggas. Då stod det klart för grefve Klas, att Bondes jord måste blifva hans, ty just här, som nu är herregårdspark, sköt den jorden in som en kil. — Den gamla Achabsfrestelsen! — Men räfven ger sig ej i strid med björnen.

Grefve Klas hälsade på hos Bonde, visade honom all heder och vänskap, som grannar höfves, bugade sig ridderligt för den fagra Ingeborg, och när han så fullständigt hade vunnit hennes far för sig, friade han hos denne till hans dotter.

Bonde var föga lagklok, visste ej att i den tiden måste adel gifta sig med adel. Han ansåg sig på bördens vägnar jämngod med grefve Klas, särdeles som en sägen gick, att den grefliga ättens stam

far hetat Ingemar Viken och tillhört Bondes släkt. Ingeborg hade ej något att säga i denna sak; fadern afgjorde den för henne. Hon skulle blifva grefvens hustru, de båda ätterna skulle åter smälta samman till en; svärsonen skulle ärfva gården, när Bonde gick bort, så var dennes mening. Men den var icke grefvens. Gården och dess ägor måste han ha g e n a s t, och så brukade han sin hala tunga tills Bonde samtyckte att afstå egendomen, mot villkor, att en bra stuga byggdes åt honom i närheten af slottet och att han själf skulle äga tomten, hvarpå hon byggdes samt en bit jord. Han ville lefva och dö som själfägande bonde. Grefve Klas gaf honom ett stort bref med sigill på, att handeln var laglig, lämnade honom en stor summa penningar, men bad honom hålla hela saken hemlig tills kungen gifvit sitt samtycke till giftermålet.

Det är lätt för den sluge att gäcka okunnig mans tillit. Grefve Klas förde Bonde och hans dotter till en plats, där kungen sades ha slagit läger för att mönstra soldater. Kanske var det sant, kanske inte. Hvad betydde för öfrigt en stackars ofrälse flicka och en okunnig bonde i de höga herrarnes ögon, då det gällde att fira en lustig fest samt på samma gång främja en högboren tapper krigares fördelar?

Ingeborg trodde sig ha blifvit lagligt vigd vid grefve Klas, fadern anade ej heller svek, och Ingeborg bodde som husfru på det gamla slottet, medan det nya byggdes.

Hon märkte ej hviskningarna nere i borgstugan och ute i bygden, hon ärade sin man och husbonde så som ärbara bondedöttrar plägade ära den make, föräldrarna valt åt sitt barn, och hon uppträdde med all en husfrus värdighet hemma på slottet. Men grefve Klas tog henne aldrig med på fester hos sina ståndsbröder, ej heller bjöd han dessas fruar eller döttrar till sig. Hans Ingeborg var ännu för blyg till att munhuggas med afundsjuka, högmodiga damer, sade grefven till Bonde, men när slottet blefve färdigt, då skulle Ingeborg röra sig där som en drott-

ning på de hala, bonade golfven, och ståten i hennes gemak skulle förläna henne mod och säkerhet, då det gällde att tillbakavisa oförsynta personers tilltagsenhet.

Bonde trodde honom och log åt pratet, när det nådde honom. Han hade ju själf varit med på sin dotters muntra och öfverdådigt festliga bröllop.

Hvad grefve Klas aldrig anat, det kom. Han, som fläckat så mången kvinnas heder, svikit så många trohetslöften och lefvat i lättfärdighet med fala varelser, kände snart en ärbar och tuktig kärlek för Ingeborg. Detta blef straffet för hans svek; samvetet vaknade, och då hon födt honom en son, grät han som en kvinna vid Ingeborgs hufvudgärd. Hon trodde det var af glädje.

Så snart hon blifvit frisk, lämnade grefve Klas henne på det då färdiga nya slottet och reste till hofvet. Barnet ville han ha insatt till sin arfvinge, och Ingeborg skulle, om möjligt vore, blifva hans äkta maka.

Kanske han aldrig uppnådde målet för sin färd; man vet ej något med visshet om hans död, men sent omsider kom bud hit, att grefve Klas fallit i envig. Nere i borgstugan skulle budbäraren ha hviskat, att han blifvit försåtligt mördad på anstiftan af någon, som ville hindra honom att genomdrifva sin sak hos konungen. Liket fördes hit af hans kusin och nedsattes i grafhvalfvet utan vidare högtidlighet.

Kusinen, grefve Otto, uppträdde genast som husbonde; han var nu den laglige arfvingen. Ingeborg och Bonde sågo i honom blott den högfärdige släktingen, då han ej aflade besök hos kusinens änka och kort afvisade Bondes hälsning. Den objudne gästen skulle ju snart lämna slottet, trodde de, men han slog sig ned i västra flygeln där borta. Ingeborg bodde i tornrummet.

Nu blef det ett annat lif på slottet. Grefve Otto var en vild junker, några och tjugu år gammal. Skaror af vänner ryckte in och ut här; villebrådet ja-

gades, fester höllos, tjänarne lydde blott grefve Otto. Bonde och Ingeborg sågo rådlösa på hvarandra.

Så gingo ett par veckor utan att den nye husbonden tycktes veta, att Ingeborg och hennes barn funnos i slottet. Men så en dag, då han hemkom från jakten med rikt byte, men med sin bäste hund ihjälskjuten af en oskicklig kamrat, sände grefve Otto sin tjänare upp i tornrummet för att bedja Ingeborg möta honom i släktsalen.

I sin änkeskrud kom hon, fager som en hvit lilja, men grefve Otto såg ej upp; han hade en liten hundvalp på sina händer. Två af grefvens vildaste stallbröder sutto vid en kanna vin vid ett ekbord, som den dag i dag är står i samma sal.

»Den här har förlorat sin mor, han är af ädel ras, tag och lägg honom vid ditt bröst och amma upp honom. Du berömmes som en villig flicka, och du kan med din andra unge få bo i ett af pigornas rum tills den här blir afvand.»

Han såg upp i det han räckte henne hundvalpen, skyggade till, men träffades midt på munnen af det slag Ingeborg måttat åt honom med sin blotta hand. Hon var ur salen, innan stallbröderna hunnit sansa sig efter synen.

Samma dag lät hon hämta socknens nya präst till sig på slottet. Hon visste att han ej hade något skäl att dölja sanningen för henne, och så fick hon veta, att hon ej var lagligt gift med grefve Klas, och då hon nu bad prästen tyda det köpebref Bonde fått och som hvarken far eller dotter kunde läsa, så erfor hon äfven att de, intill Bondes död, ägde rätt att fritt äga och bebo det t o r p, denne nu innehade.

Samma kväll lämnade hon slottet med sin och grefve Klas son på armen. Följande morgon syntes hon ute på arbete i sin fars trädgårdstäppa; hon var då klädd i röd kjortel.

Herrgårdsgodsets tjänare och bönder väntade, att Bonde Ingemarsson skulle antingen resa tingssak mot den vilde grefve Otto eller ock flytta från hans gods,

ty gubben hade ju penningar nog att köpa sig en annan gård; men han gjorde ingendera delen. Ingeborg ville ej bo på någon annan ort än här, hvarest alla kände henne och visste, att hon och hennes far fallit offer för en herremans svek, och Bonde beslöt stanna på sin ärfda jordtorfva som en ständig påminnelse för grefve Otto, att han ej var den rätte arfvingen till godset, så länge hans kusins son lefde.

Gubben hatade den unge grefven och höll honom för den sannskyldige röfvaren af allt det, som skulle tillfallit Ingeborgs son, om grefve Klas fått lefva. Bonde hade förlåtit, ja glömt dennes svek, eller kanske han bara öfverflyttat all sin harm och sitt hat på den, som tog honom ur hans tro på den berömde ättlingen af hans egen gamla odalmannaätt.

Ingeborg skilde sig från allt, som i yttre måtto påminde om grefve Klas. Hon bar åter sin bondedräkt; gossen fick namnet Ingemar Bondesson och sockenfolket vande sig att kalla henne »mor Ingemar», så ung hon än var.

Hon och fadern talade aldrig om de två grefvarne, hvarken den döde eller den lefvande; men Bonde bevakade grefve Otto, vek aldrig ur vägen när de möttes, log tyst, när han hörde festlarmet från herrgården och såg då förstulet på sin dotterson. Gubbens ständiga tanke var, att denne en gång skulle bli karl till att köpa hela godset af sin utsväfvande frände.

För att komma närmare detta mål lånade gubben i hemlighet ut sina penningar mot hög ränta samt tog till att spara och arbeta allt hvad han orkade, och då torpet ej kunde föda tre personer på den lilla jordbiten, slog han sig på fiske i insjön; han visste, att grefve Otto ej hade mod till att förbjuda honom hans tilltag.

»Jag är junkerns lifslefvande samvete och skall sörja för att han ingenting glömmer», var Bondes svar, då någon frälsebonde varnade honom.

Den unge grefven förde eljest ett strängt och hårdt regemente öfver sina underhafvande och be-

handlade dem som trälar, och ju tyngre oket lades på deras nackar, ju mera växte tron på att grefve Otto låtit dräpa sin kusin. Och med denna tro växte det tysta hatet.

Bonde gjorde allt för att godsets folk skulle tro honom vara en utplundrad man. Ingeborg var för stolt i sinnet att tigga sitt och barnets utkomst af honom, och så en dag, då rågskörden skulle börja på herrgården, gick hon till ladufogden för att få arbete mot dagslön.

Ladufogden skall ha blifvit helt blek, då hon kom till honom. Han hade hållit henne kär alltifrån den tid, då han var hennes lekkamrat, men han var en fattig frälsebondes son, kom snart ut som tjänstedräng och vågade ej lyfta sina tankar så högt som till den rike Ingemar Bondes enda barn och arfvinge. Hade trälsinne ännu, då han tjänt upp sig till en titel; namnet hans är glömdt, såsom lågborna nidingars namn glömmas.

Ladufogden hade aldrig satt tro till Bondes saga om sin fattigdom, och då nu Ingeborg ville gå på utarbete vid herrgården, tyckte han att hon onödd steg ned till hans stånd. Han tog sig tankar, hvilka han dock ej vågade låta henne märka, hög och rank som hon stod där, liksom om hon vore husfru på Svanviks slott i stället för att hon var en förrådd och besviken flicka.

»Ja, nådig grefven är ju borta nu, så . . .» Men han lär ej ha fått tala till punkt, förrän hon slog ut med handen.

»Den saken angår mig ej, l a d u f o g d e n leder arbetet.»

Då erbjöd han Ingeborg, att hon skulle ta upp rågen och binda kärfvar af den skår, han högg, och det tackade hon vänligt för, ty hon ämnade ej hålla lag med hofverifolket, men hon ville arbeta för att slippa grubbla alltför mycket, nu då barnet växt från händerna på henne, så att Bonde kunde vårda det. Hon var själf nästan rädd för gossen, som var så lik baron Klas.

Ingeborg hade före sin olycka varit van vid utarbete, så att hon lätt tog upp sig i detta, men hofverifolket ömkade henne i tysthet och förbannade i hjärtat baron Otto. Ladufogden dref ej så omänskligt på arbetet, sedan Ingeborg kommit med däri.

Hastigt och oväntadt kom grefve Otto hem, och lika oväntadt stod han en dag midt bland folket på åkerfältet. Han behöfde allt se till, hvad han hade att vända i penningar för att betala skulder. Bonde, med lille Ingemar vid handen, stod och räknade sädesskylarna; då gubben såg grefven, skrattade han högt och klappade barnet på hufvudet.

Med mössan i hand stod hvarje skördekarl, men ladufogden gjorde sig bred för att dölja Ingeborg, som stod rak med en kärfve i famnen.

»Är du rädd om din sköna?» sporde grefve Otto lättfärdigt och gick närmare.

Men då lät Ingeborg kärfven falla till marken, sköt sitt röda hufvudkläde tillbaka mot nacken och såg grefve Otto rakt i ögonen. Han hade ej sett henne, sedan hon slog hans lättfärdiga mun i blod, men han hade aldrig glömt hennes ansikte . . .

Och hon aldrig hans, mörkögd och vacker som han var, grefve Otto.

Nu ryggade han ett par steg baklänges. Bonde hade sprungit från barnet och fram till sin dotter.

»Är där kanske igen fråga om grefliga hundvalpar, unge junker?» Bonde trädde intill grefven, och denne slog handen mot sitt svärdfäste. »Rätt så, junker, dräp bara dem, som äro er i vägen! Jag hör äfven till a r f v i n g e n s s l ä k t», hviskade gubben hånande.

Grefve Otto skall ha blifvit askgrå i ansiktet. »Jag är ingen m ö r d a r e», säges han ha mumlat, med ögonen fästa på Ingeborg, liksom afbedjande.

»Usla lögnare förtjäna ej att skåda sol och dag», sade hon kort. Grefve Otto trodde, att hon därmed syftade på honom, vände sig stolt till ladufogden och gaf befallningar om rågens tröskning. Bonde gick småhvisslande bort till barnet.

Äfven de nästföljande skördedagarna kom grefve Otto ut till arbetsfolket. Kanske han ville visa, hur litet han aktade en sådan trampad mask som Bonde Ingemarsson, ty han gick alltid fram, där Ingeborg arbetade, och då sågo de två tyst på hvarandra . . .

Då höstjakten var slutad, reste grefven utomlands, men nästa maj var han åter tillbaka här. Folket undrade hvarför han nu lefde så ensam och stilla på Svanvik; Bonde trodde, att grefven ej hade pengar att rusta med, förrän han fått sälja skog; ladufogden visste, att grefve Otto återkommit för att få se och tala med Ingeborg.

Men hon höll sig hemma hos fadern, rädd för det, som nu rörde sig i hennes hjärta; hon hade ju aldrig förr vetat, hvad det är att hålla en människa så kär; allt, allt annat förgätes vid denna människas åsyn eller blotta röst.

En söndag, då Bonde tagit barnet med sig till kyrkan, kom grefven fram till trädgårdstäppan, där Ingeborg satt. Många ord blefvo ej sagda emellan dem, förrän ladufogdens syster tog i grinden och grefve Otto måste gå.

Från den stunden var det, som de gamla ryktena om grefve Ottos ogärningar stodo upp med nytt lif och tillökades med sägner om nya missgärningar. Han hade tagit barnen från unga mödrar och tvungit dem att amma hans hundvalpar, sades det på godset. Ingeborg skulle ha nekat att lägga en valp till sitt bröst; därför hade grefven slagit henne och drifvit henne samt godsets rätte arfvinge från slottet, och nu var hon ingenstädes säker för hans lättfärdiga åtrå. Och hatet mot honom steg i höjd med det smygande förtalet, som dagligen fick näring genom grefve Ottos hårdhet mot sina underhafvande.

Ty en sanning är, att han var en hård husbonde, och då nu hans sinne blott hängde vid Ingeborg och han ej kunde se någon utväg att lösa den knut, som hans kusins svek slagit och han själf hårdare tilldragit, tålde han knappt någon själ. Han kände hur alla erforo glädje öfver att kunna plåga honom an-

tingen med låtsad dumhet eller otidig ifver, och så tog han sig till att straffa torpare och bönder, så som ej under två människoåldrar varit straffadt på Svanviks herresäte. Han hade herrgårdslagen på sin sida.

Bonde och Ingeborg märkte fullväl det stigande knotet och det tilltagande dolska hatet mot grefve Otto, men kände ej härden, därifrån allt detta onda utgick. Ladufogden beklagade sig för dem öfver folkets trots mot grefven; nidingen kände på sig, att dessa två måste hållas rent utanför det illdåd, han åsyftade. Men för grefvens underhafvande framhöll han dem som lefvande bevis på husbondens omänsklighet och lättfärdiga sinne, hvilket tvingade Ingeborg att stänga sig inne med sin fattige fader och sitt värnlösa barn.

Och den upphetsade hopen besmyckade sitt eget hat mot grefve Otto med talet om att öfva rättvis vedergällning mot tyrannen. Sådant är ju vanligt då okunnigt folk ledes af nidingar.

Hösten hade nog varit våt det året, ty grefve Otto dref folket till skördearbete äfven om söndagarna, och de, som tredskades, fingo smaka hans ridpiska, när ladufogden vägrade att utföra hans straffdomar. Och nekas kan det ej, att grefven ansåg hofverifolket för mer än oskäliga djur. —

En söndag, den sista kyrkdagen i augusti det året, kom en torparhustru gråtande till Ingeborg. Ladufogden hade sagt, att hon ej heller denna söndag kunde få sitt odöpta barn till dopfunten i kyrkan, ty hela godset var uppbådadt att bärga kornet, som stod i skylar. Ingeborg lofvade att bära barnet till Guds hus och förmå prästfrun att hålla det öfver dopfunten, då det ej var sed, att ogifta mödrar buro barn till kristning. Hustrun gick, men Ingeborg greps för första gången af misstro till ladufogden och fick stark lust att tala med honom om detta söndagsarbete.

»Åh, junkern har brådt, innan han får tröskadt och vändt säden i penningar», mumlade Bonde, som jämt hade denna enda tanke i sitt gamla hufvud.

Men Ingeborg gick i höstskymningen för att spörja sin forne lekkamrat, hvadan all denna tunga, som låg öfver det fattiga folket, kommit. Hennes unga hjärta sträfvade så hårdt emot att tro så mycket ondt om grefve Otto.

Vid denna tid på lördagsaftnarna plägade hofverifolket alltid ha lämnat både åkern och herrgården; men nu, då Ingeborg snuddade tvärs öfver skogsremsan där borta för att komma genare till ladufogdens boställe, hörde hon sorl af röster från röjningen, där folket under grefve Klas' tid plägade leka på helgdagseftermiddagar. »Lekes här nu på lördagskvällen, så kan här väl ej vara så svårt ändå», sade hon till sig själf och blef lättare i sinnet. Hon vek af från gångstigen och gick varsamt mot lekplatsen för att i smyg se på leken. Kanske grefven själf ställt till en liten munterhet för sina underhafvande? —

Platsen skall då ha varit omgifven af breda bokar med grenar ända ned till marken. Ingeborg böjde undan några kvistar och såg att här spelades det slags komedi, som menig man förr själf plägade dikta för att straffa någon dålig handling och dess gärningsman.

Hon trodde åtminstone så till en början.

Men hvad föreställde då detta upptåg? Det måste hon se!

Folket — män och kvinnor — stod i en tät ring; midt i den satt en blek, mager kvinna med en hund, lagd som ett barn mot hennes bröst. Ingeborg igenkände i henne modern till det barn, hon själf nyss lofvat bära till kyrkan. Hvad skulle detta betyda?

Under bedjande och afvärjande åtbörder framfördes ladufogden till kvinnan, tvangs att lägga vänstra handen på hennes böjda hufvud och räcka högra handens två främsta fingrar upp, som till edgång, och därefter framträdde en efter en ur ringen och upprepade frivilligt samma handling. Men nu var det dödstyst i hela församlingen; det var en stum edgång, hemsk, högtidlig som en afkunnad dödsdom.

Förskräckt till det innersta af sin själ, bröt Inge-

borg fram i ringen: »Människor, hvad förehafven I här?»

Folket vek hastigt åt sidorna, ringen upplöstes, men hotande ansikten vändes mot ladufogden. Den lättrogna hopen, som han själf förde dit han ville, menade sig ha tvungit honom att deltaga i hvad folket kallade en rättvis vedergällning.

»Hvad tagen I eder för, människor?»

»En ny lek bara, Ingeborg; folket har sina påhitt, som du nog vet», svarade ladufogden hastigt. »Men nu lekes här ej längre i kväll; i morgon börja vi sabbaten med att bärga in kornet.» Så sporde han Ingeborg, hvarthän hon ämnade sig i kvällen, och då hon sade sig söka just honom, för att få veta om ej sabbatsarbetet kunde undgås, svarade han, att han ej vågade handla mot grefvens stränga befallning.

»Prästen har ju blifvit hotad med kallets förlust, ifall han vidare lägger sig ut för oss», sade kvinnan, som suttit med hunden i famnen.

»Här hjälper inte böner; allt måste vara slut den fjärde September, då nådig grefven kommer hem från räfjakten hos baron Lave på Tunbo», sade en hånfull röst.

»Den f j ä r d e S e p t e m b e r, då få v i allt höstgille.»

Dessa voro de sista tydliga ord, Ingeborg hörde af det bortdragande arbetsfolket. Ladufogden följde med i hopen.

»En lek? — Men meningen däri?» — Med ens stod det klart för Ingeborg, det hon sett: den unga, bleka modern föreställande amma åt grefvens hund. — Hur hade det gått till, att den bittraste stunden i hennes, Ingeborgs, lif blifvit förgäten af henne själf?

Under de dagar, som nu följde, har hon säkert ej haft mer än en redig tanke, och det var att varna och skydda grefve Otto. Hon skall ha gjort flera försök att få tala med ladufogden, som hon starkt misstrodde; men det såg ut, som om hon jämt vore bevakad af hofverifolket. Det tjänade ej till något, att hon talade med sin far om grefven; Bonde

skulle bara smäda honom, och fastän Ingeborg var säker på, att fadern aldrig skulle blifva behjälplig vid ett nidingsdåd, skyggade hon för att inviga honom i det, hon trodde sig skymta under den hemska leken i skogsröjningen.

Den fjärde September skall detta år ha infallit på en lördag. Årtalet är glömdt af godsets folk, men står nog antecknadt i slottets krönika; daton däremot går aldrig ur minnet. Hafren på de sidlända åkrarna emellan skogen och insjön var sent sådd och stod till en del på rot ända tills denna lördag, och på åkern intill parken drog sig hela arbetsstyrkan allt som dagen skred.

Grefve Otto kom ej hem förrän bortåt eftermiddagen och skulle troligen ej ha brytt sig om att gå ut på ägorna, om han ej, kort före solnedgången, från ett af slottets fönster hört skrålande sång.

Han lyssnade en stund efter melodien, men rösterna ljödo så förvirrade, att hans misstanke hvarken vederlades eller besannades. Kammartjänaren kom och sporde, om han ej skulle stänga fönstren, nu då solen var nära nedgången; detta väckte på nytt misstanke, och grefven gick ned i parken för att bättre kunna höra sången.

En lång stund var det tyst, grefven stod och såg på solnedgången, och kammartjänaren skall ha sagt, att den var så flammande röd, att trädens stammar lyste som i det starkaste eldsken och grefvens dräkt syntes röd som blod. Så blef det skumt, men nu uppstämdes åter sången ute på fältet. Grefvens blod började koka; det var verkligen den allmänt kända smädevisan hans underlydande sjöngo. Grefven kände den förut blott genom sina jaktkamrater, som plägade roa sig med att vid bägarnas klang sjunga den, liksom de i öfvermod sjöngo liknande smädesånger, diktade af deras egna underhafvande om dem själfva. Vid dylika tillfällen hade grefve Otto skrattat åt »hopens ilska»; nu ropade han kammartjänaren att räcka honom hundpiskan, och så af genom parken. —

Där denna slutar, skogsremsan tager vid och löper

i en smal spets ned mot sjöns andra vik, ställde Ingeborg sig i grefvens väg. Detta är med säkerhet bekant genom kammartjänaren, som hjärteskrämd smugit sig efter grefven.

»Hvad I än gör, gå inte längre! Folket är — det är berusadt, män, kvinnor — alla, där är fara för edert lif!»

»Och du — du, Ingeborg, har hållit vakt här för att varna mig! Har du då glömt hur jag skymfade dig, den bedragna, förorättade?»

»Jag slog er ju till blods därför och så — glömde jag . . .»

»Äfven att jag drap ditt barns fader, Ingeborg?»

Då ryggade hon tillbaka från honom.

»Ja, det är sant det de sjunga med förtäckta ord där ute. Men det är en lögn från afgrunden, att jag, som en niding, fällde min kusin genom lönnmord. Dig vill jag säga det, sant som om jag stod inför Guds domstol: grefve Klas skröt öfver sitt ädla mod att vilja, med kungens bifall, låta sig viga vid den kvinna, han så nedrigt bedragit. Jag dolde ej mitt förakt för honom, han drog blankt och anföll mig; då — rände jag min värja genom hans falska hjärta. — Låt mig nu gå, Ingeborg!»

Men hon grep båda hans händer och kysste dem: »Så, så tackar Bonde Ingemarsdotter riddaren, som fällde en falsk niding! Så sant Gud hör oss, aldrig hade jag blifvit den mannens lagliga hustru, sedan jag fått veta, hur han hållit mig för spott och spe och gjort min far till herrgårdsträlars jämlike!»

»Det utgjutna blodet skiljer oss två åt, och dock kan jag aldrig en stund få dig ur mina tankar, Ingeborg!»

Hon tryckte sig intill honom en minut; så kom åter sången nu högre och hånfullare. Grefve Otto slet sig lös.

»Du är min frände, jag följer dig in i den usla hopen!» Och hon tog hans hand mellan sina, medan de gingo tvärs igenom skogsremsan.

Då de kommo ut i skogsbrynet, stod fullmånen

lågt på himmelen och lika blodröd som nyss solen; folket stod i en klunga nere i dalsänkningen, redo att lämna åkern; liarna blänkte på karlarnes skuldror, kvinnorna stödde sig mot sina räfsor. Sången skrålades enstämmigt.

Ett susande piskrapp hven bland hopen.

»Den fjärde September! Minnes domen öfver tyrannen!» ropade en grof stämma, och som ett lössläppt koppel hundar rusade hela flocken på den ensamme mannen.

Nej ensam var han dock ej, grefve Otto; Ingeborg bröt sig fram till hans sida och sökte med sina blotta armar värna honom mot männens liar och kvinnornas räfsor. Alla hade de ju gått ed på att fälla tyrannen. Fruktan för att såra Ingeborg gjorde deras hugg och slag osäkra, och grefve Otto svängde piskan, så, att rapp på rapp träffade de djärfvastes ansikten.

Då sprang ladufogden fram, och med ropet: »Henne räddar jag, nådig grefve!» ryckte han Ingeborg från hans sida, och i samma minut föll grefve Otto till marken för huggen af väl tio hvassa liar.

Ingeborg såg det och ryckte sig med ett anskri från ladufogden; denne grep en högaffel, drifven af den vilda hopens skrän att han skulle inlösa sin ed genom att stöta till den fallne. Han måttade mot grefvens kropp, men Ingeborg kastade sig mot nidingens vapen, som träffade henne midt i bröstet.

Ingen i den upphetsade hopen märkte detta dråp, ty två dofva klockslag, bådade att elden var lös, hade ljudet öfver fältet. Den skränande skaran blef stum, som de döde, och vid nästa klämtslag rusade den fram mot slottet, där västra flygeln stod insvept i rök.

»Mordbrand! Till räddning alle man!» skreks det nu af samma hop, som kanske var medveten om detta nya illdåd, men nu fann en utväg att undgå den hemska känslan efter det föröfvade mordet på herremannen.

Bonde Ingemarsson, som från sin förstugukvist

varsnat röken, hade genast dragit i stormklockan. Han var rent okunnig om hvad som skett där nere i dalsänkningen och hade blott en tanke, och det var att rädda sin dottersons blifvande egendom från eldens förödelse. Nu ledde han släckningsarbetet med en husbondes myndighet och kraft, så att endast västra flygeln skadades något innan elden kväfdes.

Ladufogden hade stannat kvar hos liken då folket rusade bort, och han blef aldrig synlig sedan hvarken lefvande eller död. Det tros, att han störtat sig ned för den höga utskjutande brinken, där sjöbottnen är djup, svart gyttja. Han fick allena skulden för alla tre ogärningarna. Kanske förstod folket nu, att han eggat och ledt dem alla till hämnd, kanske det var självbevarelsens feghet, som gjorde honom allena till mördaren och mordbrännaren. Men hur som helst, så har dock befolkningens samvete genom flera släktled bevarat hela den fasansfulla händelsen sådan som den verkligen tilldrog sig.

De närmast följande dagarna uppträdde Bonde som den ende befallande på Svanvik. Det darrande hofverifolket lydde honom och tröstade sig, så godt det kunde, med, att nu skulle den rätta arfvingen komma till sin lagliga rätt och att det blott var en rättvis vedergällning som blifvit öfvad.

Bonde Ingemarsson lät genast bisätta sin dotters lik i slottets begrafningshvalf, och när grefve Ottos ståndsbröder samlades på Svanvik för att begrafva grefve Otto, var där ingen som sade något om den gamles tilltag. Men på grefvens begrafningsdag fick Bonde se, hur fåfänga hans tankar om arfvet varit, Svanvik öfvergick till den mördades yngre bror, grefve Hans.

Denne förordnade, att Bonde Ingemarssons torplägenhet, jämte en årlig donation, skulle för evärdliga tider tillerkännas Bondes efterkommande, »som belöning för den gamles mod, rådighet och trohet vid en hotande eldsvåda på slottet», som det står i gåfvobrefvet.

Bonde lefde icke länge efter dessa händelser, och

dottersonen Ingemar hade på en gång ärft möderne-släktens stolta odalmannasinne och Ingeborgs hat till grefve Klas. En gång slog pojken en flera år äldre hofveribondes son till marken, emedan denne kallat honom grefve Ingemar Klasson, och sedan rörde ingen vid den släktskapshistorien.» — — —

Gubben tystnade och gick ett par steg nedför förstugukvistens höga trappa. Fullmånen stod nu klar rakt öfver det gamla slottet, och fruktträden kastade skarpt tecknade skuggor öfver de breda grusade trädgårdsgångarna. Ljudet af sorlande och pratande röster hördes genom aftonens stillhet, och en ung flicka kom hastigt, liksom skrämd, fram till trappans fot för att lyssna.

»Ingeborg», ropade gubben ned till sin dotter, »gå genast upp till borgstugan och hälsa Bonde att mor har aftonvarden färdig!»

»Bonde är ute och hämtar hem våra kor; där kommer han. Far vet väl, att hvarken min bror eller jag bruka hålla lag med borgstugubefolkningen. Men nu har både han och jag lust att gå dit upp och påminna hopen, att det i kväll är den fjärde September!»

»Rätt så, barn, och se med detsamma till, att ljus och eld släckas på slottet!»

Guldskrinet i altarbordet.

»Nu är hon ändtligen död!» dånade bantågen, när de brusade ut ur den stora glastäckta hallen.

»Vi ha hvisslat henne ut ur världen», pustade lokomotiven, stirrande rakt framför sig med glödande ögon ut i mörkret och insvepte de höga, nakna husen i kolsvart rök.

»Vi bestå själsringningen», fnittrade telefonerna.

»Och vi liksången», gnolade telegraftrådarna.

Men de elektriska båglamporna blinkade öfverlägset; de visste med sig, att de gjort ett vackert arbete för att skaffa den nu aflidna ur världen och att de voro själfskrifna vid begrafningen.

* *
*

Under bokarnas breda kronor, där hvarje kvist bär hundradetals bruna, blanka bladknoppar, liknande stora puppor, ur hvilka ljusgröna fjärilar med veckiga befransade vingar bryta fram, leka och le hvita solfläckar »tag fatt» omkring glatta trädstammar och öfver sippornas daggiga flockar sväfvar en ungdomlig gestalt i färgrik, skiftande dräkt.

Tjusande och frisk som vårmorgonen, vinkar hon sin hälsning till sjungande trast och galande gök till den skygga haren och till ekorren, som lekfull kastar nötskal på henne. Skogens alla åboar känna henne under olika namn; det är hon som ger hela

skogen detta skiftande underbara, som människorna kalla stämning.

Solen stiger högre och lyser på gestaltens skimrande dräkt; den är gammal som Egyptens pyramider, men ovanskliga, som de, äro de friska färgerna, och den fina väfnaden är oförstörbar. Vedhuggaren, som djupt inne i skogen trafvar upp ved, känner henne, känner igen hennes guldvirkade slöja, fast den kanske ligger i andra veck nu än i hans barndom, och han småler förnöjd, då den fagra synen sväfvar förbi.

Trött sitter kolaren vid sin mila långt, långt inne i furuskogen; den väna gestalten snuddar vid hans sotiga dräkt. Då spritter han till, ser den silfverväfda manteln, som påminner honom om sommarnätternas månstrålar, och han böjer sig ned för att plocka den hemlighetsfulla ormbunke, som hennes fot vidrört.

»Ser du, att jag, din egen, din enda barndomsfröjd ännu lefver!» hviskar hon till honom öfver hans skuldra. »Ve människorna, om jag doge!»

Så sväfvar hon ut ur skogen, ut på de vida slätterna, där det spirande kornet står som en grönt skiftande matta, öfver hvilken vipan flyger lågt med skarpa vingslag och ängsliga varningsrop till fältlärkan, som dristigt och förtroendefullt hvirflar sjungande upp från nästet på dikeskanten, där dagakarlen står böjd öfver sin spade.

Lekfullt blåser någon upp en liten hvirfvelvind, så strån och sand dansa kring mannens solblekta hår; han rätar sin rygg, ser kanten af en pärlstickad kjortelfåll och skymtar små odygdiga älfvor titta fram i hvarje kjolveck. Han nickar, skrattar ett tyst skratt och tar med lifvad håg ett fastare tag i spaden.

Men gestalten, som han skymtade, sväfvar vidare. Hon måste in i kojor och gårdar här och där, hvarest barn med slappa leder och dåsiga ögon sitta och mumla obegripliga ord ur solkiga böcker. Med sina solbrynta fingrar slår hon en liten odygdig knäpp under bokpärmarna; barnen spritta till därvid, de känna till hennes puts och deras ögon bli så stora och

klara, och små vresigt sammanknipna läppar öppnas till leende af glad förväntan.

Kvinnorna, som sömnigt trampa spinnrocken, känna en doft af kryddgård och rosor draga genom stugan; den sömmande daglönerskan drager ett djupt andetag och mumlar något om att skatan visst väntar främmande denna lördagseftermiddag, emedan hon skrattar därute i det blommande körsbärsträdet. Bandhunden ger till ett gladt skall; gamlefar reser sig på armbågen från sin hvilobädd.

»Hvem kommer?»

»Gamle Sone speleman.»

»Kan tänka det. Tyckte nog jag kände prinsessan med guldklädningen stryka mig förbi; i dag doftade hennes kryddkvast af isop, salvia och röda rosor.»

»Du kommer nog i dag med örter från herregård och kyrka, du Sone speleman. Du är välkommen i min stuga att hålla lördagskväll, såsom det skedde i våra fäders tid! Ditt varsel kom före dig hitin.»

»Tro det! I staden hörde jag, att mitt varsel var både dödt och begrafvet.»

»Så-å! Med hvad namn nämnes det då?»

»Fantasia, tror jag.»

»Gud hjälpe oss, om prinsessan med de många vackra dräkterna kunde aflifvas! Nej, Sone speleman, hon har bara räddat sig en stund härute, där träd växa, grödan gror samt mognar till skörd och fåglar sjunga för makar och ungar. Ser du, Sone speleman, här i denna stuga, som är sig lik sedan mina förfäders dagar, har prinsessan från urminnes tider fått härbärge. Hon förblir alltid lika ung, ty från hvar och en af hennes tio fingrar gå hvart tionde år gyllene strålar, som i sinom tid förena sig och bilda en ny gestalt åt den odödliga prinsessan.»

»Så är det, gamle far.»

* *
*

Den sjunde veckodagens aftagande ljus föll med matt glans genom takfönstret ned i den gamla stugan. Den hvita hafssanden med sitt gröna skimmer af fina enrisvippor frammanade bilden af någon mystisk hafsvik, mot hvilken skogen sträfvar för att få spegla sig. De låga väggarnas hvita lärftsbonader fingo ett dimlikt utseende, och i det fladdrande skenet från spiseln, där den öppna kaffekitteln pustade ut små ångor, framskymtade bänkarnas färgrika hyenden och hörnhyllornas blanka tenntallrikar samt brokiga lerkrus på ett osäkert, fantastiskt sätt. Husfolket satt med armarna hvilande på stugans långa ekbord och gamlefar låg på sin hvilobädd; skuggor och ljus spelade öfver hans ansikte med de vakna lifliga ögonen, men bakom skorstenen, som hvit och bred reste sig från golfvet, skymtades en fiol, öfver hvars strängar en hand nu och då for och framlockade ett sakta ackord till den urgamla sägnens ord.

Det är länge, länge sedan.

Af det slott, där skön Adelin och hennes syster bodde, finnes endast det norra tornet kvar; den borg, som nu kröner den höga backen och speglar sig i hafvet, är byggd långt senare, fast den ser ärevördig nog ut med sina tjocka murar och vridna tornspiror.

Bokskogen står ännu stark och kraftig och skiljer den stolta borgen från åkerfält, som i den tiden tillhörde den gamla herregården på andra sidan om ån.

Kyrkan stod då i rågången emellan de båda godsens ägor.

Fordomsdags kallades slottet Hafsborg. De två systrar, hvarom sagan förtäljer, blefvo tidigt föräldralösa. Skön Adelin var tre år och skön Valborg sju dagar gammal, när deras mor fick helsot, och tre månader efter hennes död föll deras fader i en strid mot landets fiender. De två adliga jungfruarna växte upp i klosterskolan, men deras sinnen lekte mot världen, i lönndom talade de med hvarandra om tappre riddare och trogen kärlek; ingen af dem ville lefva och dö som klosternunna.

Och så kommo de två systrarna omsider tillbaka

till fäderneborgen för att härska öfver gods, guld och många tjänare. Men i nejden fanns ännu ingen af deras likar, ty på Ågård bodde blott den gamla blinda modern till herr Eskil och herr Sone, och hon var icke af adlig börd.

Sönerna hennes voro ute i krig i hednaländer; tiden syntes så lång för de fagra, unga fröknarna på Hafsborg.

Då mäldes en dag att herr Eskil och hans broder vunnit guldsporrar och sköldemärke ute i kriget och att de nu väntades hem till Ågård till sin blinda moder.

»Vi vilja göra riddarnes moder ett besök, innan de komma hem; det höfves ungdomen att visa vördnad mot de gamla», sade fröken Adelin.

Men Valborg skrattade och menade, att riddarnes moder mer än ett solhvarf fått vänta på den vördnadsbetygelsen och nu torde vara sinnad att undvara den helt och hållet, sedan hon var vorden deras jämlike.

»Det kan hon aldrig blifva, ty hon är af ofria föräldrar född och tillhör godset», genmälde då stolts Adelin. Och så redo de båda systrarna med sin äldste tjänare den korta vägen fram till ån, bakom hvilken gården reste sina grå murar.

Med dånande hofslag från de tre hästarna sprängde den lilla flocken öfver bron. Ingen vakt fanns vid gårdsporten, inga svenner på gården, där lejontanden stod med gula blommor och hvita, ulliga fröbollar emellan stenläggningen. Mor Ottas alla tjänare sofvo middag, men ingen slummer hade sänkt sig öfver den blindas ögon. Hon satt och bidade efter hofslagen, som skulle föra hem hennes adlade söner.

Då höder hon dånet af de tre hästarnas fötter.

»Så rider sorgen och döden; helhästen med sina tre ben är främst. Inte månde det vara varsel för riddarne?» tänkte hon, och famlande för sig med händerna gick hon ut i förstugan.

Nu höllo fröknarna stilla vid trappan midt i det klara solskenet, och mor Otta hörde en flickröst säga: »Till uslare hem vände väl aldrig någon riddare! Här kunna vi icke gästa.»

Och en annan ung röst svarade: »Med guld, taget i hednaland, bygga tappre riddare sig borg och fäste; men hade deras moder varit en f r u, skulle här varit svenner för att taga emot våra hästar, och tärnor skulle ha kommit för att visa oss väg till gästabudssalen. Här bo bönder, som ej känna adliga seder.»

Då framträdde mor Otta i det klara dagsljuset. »Hvem söken I här? Två ädle riddares moder håller sig för god att hälsa krigslägernas tärnor välkomna under sitt tak. Riden I dit hvarifrån I kommen!» skrek hon gällt.

Mor Otta stod midt i solskenet. Hon bar en bondkvinnas dräkt; hennes händer och fötter voro stora, hennes små ögon glänste klara. Fröken Adelin tog henne för att vara hushållerskan och gaf henne ett rapp öfver skuldran med sitt ridspö, men Valborg gaf till ett rop, vände sin häst och flydde från gården öfver bron.

Systern med tjänaren red långsamt efter. »Hvarför flyr du som jagad hind, för det jag tuktade en usel trälkvinna?» sporde stolts Adelin, när hon ridit fatt Valborg, som ej stannat förrän vid kyrkan, där rågången skilde Ågårds och Hafsborgs ägor.

»Den kvinnan torde vara riddarnes moder. Det rinner mig nu i minnet att hennes öppna ögon äro stenblinda», svarade Valborg.

»Då har ju denna färd lärt oss att vi ej vidare kunna nedlåta oss till försök att pläga umgänge med vanbördingar. Hafsborg blir oss, hädanefter, som hittills, klosterskolan lik, där vi sömmade och läste i bönbok», svarade Adelin sin syster.

Men nu log Valborg. »Vår moders syster är ej abbedissan lik. Vi göra hvad oss lyster. Och kvinnan, som du slog, känner oss inte; det är för väl att hon är blind.»

»Det svär jag, att aldrig sätta du och jag våra fötter på salsgolfvet i det hus, där den kvinnan råder som husfru!» lofvade då Adelin med stor harm. »Förr vill jag leds till döds i vår egen borg.»

»Faller rim, droppar dagg,
växer ros, döljes tagg»,

gnolade då Valborg den unga.

* *
*

I gästabudssalen på Ågård glammades och sjöngs vid fyllda krus och bägare. Riddarne voro hemkomna med stort följe af gäster och svenner. Tjärbloss och beckfacklor flammade kring gården; de två systrarna stodo uppe i deras slottstorn och sågo det röda skenet.

»Den som nu varit en väpnare och fått vara med vid en sådan fest!» önskade Valborg.

»Eller fatuburstärna», svarade Adelin med hån. »Hvad angår oss två riddare, som väl knappast ännu lärt sig spänna sina guldsporrar på häl?»

Söndagen därpå sågo de fyra unga hvarandra för första gången i kyrkan, och båda parterna tyckte att de aldrig förr sett någon som kunde förliknas med den, som fäst både blick och håg.

»Månne de två ädelborna jungfrur skola räkna oss som deras jämlikar?» undrade de två unga riddarne.

»Månne deras mor vet att det var jag som slog henne?» frågade sig stolts Adelin med hjärteångest.

Men under halft nedslagna ögonlock sände Valborg en uppmuntrande blick till riddar Sone, som fäst sina ögon på henne i stället för att se i sin bönbok.

Vid kyrkdörren stodo riddarna bugande för de två systrarna, när dessa skulle lämna gudshuset. Eskils ena guldsporre ref en stor rispa i Adelins släpande kjol, och Sone snafvade öfver kyrkans tröskel, då de två bröderna ledsagade systrarna ut, men ingen af de fyra aktade då på onda varsel; kärleken hade kommit som en blixt och bländat dem alla.

Två veckor efter denna dag firades den dubbla trolofningen på Hafsborg, och med bröllopet skulle det icke heller dröja, ty snart torde åter den unge konungen sända härbud efter sina två nya skånska riddare.

Men ingen prise dagen förrän solen gått ned!

En dag sporde riddarna sina fästmör, om de ej ville blifva deras gäster på Ågård och bese de nya vallar och grafvar, hvilka de, på sin blinda moders begäran, läto uppföra kring den gamla gården, som sedan skulle ombyggas till en riddareborg. Då ryste stolts Adelin, och Valborg bleknade vid minnet af det som händt. De vågade ej återse de klara, blinda ögonen.

»Vi hafva gjort ett löfte att ej som ogifta träda under edert tak. Eder moder har aldrig inbjudit oss», svarade fröken Adelin, och den saken nämndes aldrig mera.

Det led nu mot hösten, intet bud om örlogsfärd kom till de två bröderna, och i en ond stund bådo de unga fröknarna om uppskof med bröllopet till julen; deras guldsömmade bruddräkter kunde ej förr blifva färdiga och deras moders syster kunde ej förr få brudbolsterna ur väfstolen.

Riddarna samtyckte till uppskofvet; Eskil, som skulle föra Adelin till sin moders gård, ville ha ett par gemak, värdiga sin brud, inredda under tiden.

Så hände det sig en höstdag att en af riddarnas svenner kom till Hafsborg, där riddarna sutto och skämtade med sina fästmör, och mälde att gäster voro komna till Ågård.

»Hvilka månde det vara? Är det budbärare om krig och härnadsfärd?» undrade riddarna.

»Nej, muntra kamrater från senaste krigslägret», svarade svennen.

»Hur många äro de?»

»Tio ridhästar och en bärstol.»

Bröderna växlade en blick och sågo därpå spanande bort till sina fästmör, som sömmade vid bågen. Men dagern föll blott på deras nedböjda hufvuden,

icke på Valborgs kinder, som flammade röda, eller på Adelins, som voro så hvita som liljeblad.

»Det månde ju vara vår gamle kamrat, som fick sitt ben afhugget i den senaste drabbningen», sade Eskil högt. »Broder Sone, vi få icke för kärleken förgäta gästfrihetens lagar och bud. Lefven väl, ädla jungfrur!»

»Lefven väl, ädle riddare! Förgäten icke eder kärlek och tro för gästen i bärstolen!» sade fröken Valborg.

Men stolts Adelin teg och såg riddar Eskil in i ögonen, såg att han dolde något, och hennes kinder blefvo ännu blekare än förut.

»Det är väl de brunhyade tärnorna från krigstrossen, som några af våra vilda kamrater fört med sig. Vi skola ge hela följet respass och vår budbärare ett par rapp för hans pladdrande tungas skull», sade Sone till sin broder, medan de redo skogsstigen fram.

»Du skall få se, att vår moder redan låtit breda duk på bord och hyende på bänk; hon har sinne för ett lustigt lag och för muntra sägner från fältlägren. Hon och min stolta adliga brud kunna ej bo under samma tak; det var detta hon menade, när hon talade om sitt löfte att aldrig blifva min gäst på Ågård», sade Eskil, och med tunga sinnen redo de två bröderna mot hemmet.

Då natten föll på, kunde de två fröknarna från sitt slottstorn se festbloss brinna nere på Ågård, och då blossade svartsjuka och misstro upp i de unga fästmörnas hjärtan. De hade ej, sedan de sett de två riddarna, tänkt en tanke eller hyst en känsla som icke rörde sig kring deras älskade. Hade månne däremot idel svek och falskhet bott i riddarnas hjärtan?

»Mig lyster se, hvad bärstolen har bringat min brudgum, eftersom han låtit tända fröjdebloss», sade Adelin till sin syster.

»Icke höfves det ädelborna jungfrur att i natt och mörker komma till sina fästmäns gård! Tänk dessutom du på den blinda kvinnan och ditt löfte!» svarade

Valborg. Men hennes unga ögon hängde vid skenet från lusteldarna.

Lust och gamman rådde denna kväll i riddarnas gård, och skarpt blef där drucket. Vid Eskils sida skymtades en röd skarlakansklädning och en fjäderprydd hufvudbonad. Sones vänstra arm omslöt en gestalt i guldvirkad dräkt och pärlhufva. Midnattstimmen var nära, matt lyste ljusen i den dunstfyllda salen, men högre och högre ljödo visorna och skratten. Mor Ottas ansikte strålade af nyväckt ungdomslust; minnet hade tagit henne fatt och försatt henne tillbaka till de dagar, då hon drack tvemännings med sina söners fader.

Då uppstod buller af brottning nere vid salens dörr; en af skänksvennerna brottades med en i grått vadmal klädd tärna och en af hans kamrater grep hennes följeslagerska, som sökte undkomma.

Riddarna och deras gäster tystnade och blickade mot dörren, där skymtade grå kjortlar och nötbruna kvinnokinder under grofva hufvuddukar.

Brödernas sinnen voro upphettade och deras hjärnor yra af vin och mjöd; hvarje tung tanke var försvunnen från den stund, då ur bärstolen hoppade tvänne apor i kvinnodräkter, detta var ett kamratputs, väl värdt en munter dryckesfest.

Nu sprungo riddarna upp, och med gälla skrik hoppade aporna upp på bordet, vältande omkull bägare och silfvertumlare.

»Främmande tjänstepigor ha smugit sig in här!» sade en sven till mor Otta.

»Kör ut dem! Icke må de störa ädla herrars lag», sade den blinda, men tystnade med ens och lyssnade med handen vid örat. Den ena främmande tärnan hade ropat ett par hotande ord till tjänarna.

Ett styggt leende öfverfor den blindas ansikte. »Den rösten har jag hört förr en gång, och hvem hon än månde vara, skall hon nu få betala mig det piskrapp, hon gaf mig», mumlade mor Otta.

Och på hennes befallning blefvo de två objudna gästerna bänkade nere vid dörren. Vin måste de

dricka, fast deras läppar ej öppnade sig till ett enda ord till svar på de rusiga riddarnas ohöfviska tal, men tärnornas ögon spejade jämt efter en utväg att komma ur salen, där de nedbrunna ljusen började spraka i ljuspiporna och elden på härden glödde svagt i det tilltagande mörkret.

De bruna flickornas stumhet eggade bröderna, men gästerna tröttnade på skämt, som ej besvarades, och lämnade salen; mor Otta följde dem efter. Stumma sutto ännu de två tärnorna, som Eskil och Sone knäsatt i gillessalens mörker.

* *
*

Morgonen efter den galna festen på Ågård kommo tjänare därifrån till Hafsborg bärande en grann bärstol och medförande hälsningar från riddarna, att krigskamrater bringat dem konungens bud att ett uppror utbrutit i landet och att de genast måste ut med krigshären, och nu bådo de ädle riddarna sina fästmör skänka gästfrihet åt två sällsynta gäster, som kommit från fjärran land.

Systrarna sutto redan vid bågen, sömmande på bruddräkten. De visade stor förundran och glädje vid åsynen af de människolika kreaturen; men fru Elin, fröknarnas moster, undrade att hennes systerdöttrar tycktes så föga sörja öfver den oväntade skilsmässan från sina fästmän.

Följande dag lågo båda aporna med afskurna strupar ute på slottsmuren, men icke ens förluster af så sällsynta djur tycktes gå de två systrarna til sinnes.

Julen kom och gick, riddarna voro ännu icke hemkomna, och fru Elin såg med stor undran at hennes systerdöttrar upphört att sömma på sina brud dräkter.

Då isen brolagt alla sund och fjärdar, fingo rid darna konungens orlof att fara hem och fira bröllop men vid hemkomsten räckte mor Otta sina söne två gyllene ringar, hvilka fröknarna på Hafsborg sänd

henne till julgåfva. Sönerna kände väl dessa ringar, som de själfva gifvit sina fästmör till trolofningstecken.

»Det torde väl ha varit deras tjänstetärnor, som ni knäsatte den lustiga kvällen», sade mor Otta. Kanske trodde hon så, kanske tänkte hon helt annat; men hon hade aldrig för sina söner nämnt ett ord om besöket af de två kvinnor, som hånat deras hem och slagit deras mor med en piska.

Hon var en slug gammal häxa med trälblod i vissnade ådror.

Riddarne hade nästan förgätit den kvällen, ty hittills hade ingenting påmint dem därom; de bruna tärnorna hade lämnat gården, då riddarne somnat, och om morgonen stod allt som i en dröm för Eskil och Sone. Sedan hade härnaden och lägerlifvet ur deras hågkomst utplånat de skugglika bilderna af dryckesgillet på Ågård.

Riddarne stampade i ekgolfvet, så sporrarna klirrade. Voro deras trolofvade fästmör ej mera höga i sinne och tankar, än att de lade vikt vid skvallret af ett par tärnor, som nattetid smögo sig in i drickande krigares muntra lag? Hvad hade väl en sådan varelse att betyda för dem, som skänkt hela sin kärlek åt två högvälborna, väna jungfrur? De behöfde väl blott rida till Hafsborg, så skulle åsynen af dem utplåna det barnsliga grollet ur fröknarnas hjärtan, och så skulle dubbelbröllopet stånda, ty nu hade Ågård fått både vallar och grafvar; därom hade mor Otta dragit försorg.

Men när riddar Eskil och hans broder kommo till Hafsborg var vindbryggan nedfälld, och vakten vägrade att uppdraga den; borgfröknarna togo ej mera emot några gäster.

Då vände riddarne sig till fröknarnas skriftefader, bekände sig hafva begått en svaghetssynd och bådo honom medla emellan dem och deras unga fästmör.

Prästen åtog sig villigt deras sak; hans skriftebarn hade äfven för honom förtegat hvad som timat, och

nu bilade han den lilla oenigheten emellan de två paren.

Men fröknarna ville dock ej återse riddarne, förrän de alla fyra på utsatt dag skulle mötas vid altaret i kyrkan, som låg i rågången emellan deras och de två brödernas ägor. Där skulle de alla begå nattvarden före vigseln. Men utan följe skulle riddarne och deras brudar infinna sig i helgedomen.

Så lydde aftalet, och i kyrkan syntes endast prästen och de två små korgossarne, när de två bröderna vapenlösa trädde in, de visste dock, att deras moder satt gömd därinne. Den gamla gick visst i barndom nu; hvarje natt hörde hon den trefotade helhästen slå järnskodda hofvar mot stenläggningen i den nybefästade gården.

Ensamma inträdde riddarna i Guds hus, sedan de nedlagt sina svärd i vapenhuset, och de två bröderna gingo ensamma upp till altarrunden, där de ställde sig för att invänta sina brudar.

Klädda i blodröda skarlakanskappor inträda systrarna i kyrkan. Hand i hand gå de upp till altaret; bleka synas brudarnas kinder, men det kommer sig kanske af de blå rökelseskyar, som sväfva genom kyrkan och stiga upp mot hvalfven. Nu stå de två paren sida vid sida, och prästen läser ur sin handbok.

På altaret brinna ljusen, silfverkalken glimmar och den gyllene tallriken med det heliga brödet kastar strålar, då prästen lyfter den och böjer sig fram mot riddar Eskil; bakom prästen ringa korgossar med små klockor, och rökelsen stiger i blå hvirflar från rökelsekaret. Då blixtrar stål i de unga brudarnas händer och två silfverbundna knifvar sänkas djupt i riddarnas bröst, så det röda blodet sprutar öfver prästens mässkjorta; röda pärlor droppa ned på det hvita, heliga brödet, och brudarnas skarlakanskappor suga in den varma vätskan.

Sone segnar med ens ner vid altaret; Valborgs unga hand hade varit säkrare än systerns. Eskil flyr mot dörren; den blinda reser sig och vill med famlande händer och hjärtskärande rop söka sig fram till sin

flyende son och skydda honom. Adelin ser henne, och hatet lågar med nya flammor; hon störtar efter den flyende, som vid kyrkdörren mötes af den enda människa, som visste hvad som den olyckliga natten skett på Ågård. Det var samme ridknekt som sett fröken Adelin slå mor Otta; nu hålla hans seniga näfvar fast den vapenlöse riddaren, medan hans fästmö ännu en gång sänker sin knif i hans bröst.

Det fasansvärda hade från sin början tills nu, då äfven Eskil segnade död ned, icke varit längre än en svalas snabba flykt öfver en blomstersäng.

Prästen låg på knä vid Sones lik, korgossarne flydde med fasa, men i sakta mak redo fröknarna med deras stallsven tillbaka till Hafsborg, och följande dag voro systrarna försvunna; det var som om jorden uppslukat dem.

Men denna samma kväll kom fröknarnas stallsven till prästen med ett silfverbeslaget skrin samt ett bref, och när prästen läst den skrifvelsen, satte han i svennens åsyn ned skrinet i en hemlig gömma under altarduken samt stängde därpå det ohelgade templet. Där skulle nu ingen gudstjänst firas, utan blef mässan läst under de stora bokträden på kullen, som ännu kallades kyrkbacken.

Där lästes äfven mässor för de två riddarnas själar, men de två — prästen och svennen — som nu båda kände den smälek, hvilken öfvergått de adliga jungfruarna, bevarade hemligheten.

Mor Otta, som bjöd guld, hela händer fulla, åt hvem som ville uppsöka de två fröknarna, förtärdes af lystnad efter hämnd, men ej det minsta spår röjdes efter systrarna, och snart hörde den blinda åter dånet af helhästens hofvar, men nu kom den trefotade gångaren för att föra henne själf ut ur världen.

Fru Elin bodde ensam på Hafsborg. Hon trodde, att hennes systerdöttrar gjorde en pilgrimsfärd till Kristi graf för att vinna förlåtelse för blodsdådet. Adelin hade innan detta föröfvades, låtit ord falla, som bringat mostern på den tanken, att den trälfödda mor Ottas söner velat roffa till sig några af

systrarnas åkrar för att lägga dem under Ågård, och detta var i fru Elins ögon en synd, som förtjänte döden.

Så gick en tid af tre år, och ännu hördes ej något från Adelin och Valborg, och ingenting annat nytt inträffade på det fjärde året än att den gamle prästen gick ur tiden och att den forne svennen, som var slottets kastellan, bad att få taga till sig sin syster och hennes två faderlösa barn, som han sade vara tvillingar.

Slappa som den tama hönans vingar voro fru Elins tankar, hennes blod var fiskens i hafvet; aldrig hade hon vetat, hur kärlek kan glöda och hur svartsjukan kan stå som en het, förblindande rök i människosjälar. De två barnen uppväxte på Hafsborg, men dvaldes bland tjänare i borgstugan, och så gingo riddarnas söner åter till den rot och stam, hvarur de på fädernet upprunnit. Eskil och Sone hette de två unga.

När sju år voro förlidna, blef kyrkan åter öppnad och invigd till gudstjänst, och då skedde det underverket, att medan prästen läste mässan, framträdde så småningom i hvalfvet öfver altaret en tafla på blodröd grund, där man såg de två riddarnas död afbildad, men i stället för de två korgossarne syntes bakom prästens bild tvänne lindebarn ligga bredvid ett öppet skrin. Den gåtan kunde ingen tyda, ty slottskastellanen på Hafsborg var stum som grafven, när talet föll på den hemska målningen i kyrkans kor. Och den gamle prästen låg i grafven.

Natt och dag grubblade kastellanen öfver, hvad den gamle prästen kunde ha menat med att afbilda barnen invid det öppna skrinet, som, enligt kastellanens tanke, innehållit blods- och botpenningar för de två riddarnas lif. Ibland for det genom hans hufvud att han borde se efter, om skrinet ännu fanns i gömman under altarduken, men den tanken syntes honom då som en korp med svarta vingar; en frestare till att röra vid helgedomen, där den korsfäste bodde.

Så kom en dag till Hafsborg en pilgrim med budskap till fru Elin, att hennes systerdöttrar aflidit

i aposteln Jakobs kloster i Spaniens land. Men till kastellanen lämnade pilgrimen i lönndom två gyllene ringar med en stor blodröd sten i hvarje ring, och under hvar och en af dessa stenar fanns en hemlig gömma, som endast fick öppnas af ringarnes rätta ägare, när dessa blefvo vapenföra män. Annat budskap bringade ej pilgrimen kastellanen.

Ringarna voro stora och tunga och passade endast till vuxna mäns fingrar. Kastellanen lät göra två fina stålkedjor och hängde så ringarna kring de sjuåriga gossarnas halsar innanför kläderna. Barnen trodde det vara skyddsmedel mot allt ondt och fingo ingenting veta om gömman under den blodröda stenen; kastellanen fruktade för gossarnas nyfikenhet. »Jag skall ej visa dem hur ringarna öppnas, förrän deras unga händer kunna lyfta svärd till manliga hugg», tänkte kastellanen.

Men då gossarna voro på sitt tionde år, dog kastellanen vådadöd och hann ej säga mera till sina fostersöner än att de aldrig skulle skilja sig vid sina ringar.

Öfver trehundra år hade förflutit sedan kastellanens gamla syster drog med de främmande gossarna ut från Hafsborg och de alla tre fingo taga sig fram i fattigdom och försvinna bland det ringare folket, såsom en rullande våg försvinner bland sina kommande och gående likar.

Hafsborg hade öfvergått till en ny grefvesläkt; Ågård ägdes af en tysk herre, som stod i gunst vid hofvet, men eljest ej ägde någon mans förtroende eller någon kvinnas hjärta, ty hans sinne var hårdt och hans själ var en girig ulfs. Om sina förfäder förtäljde han, att de varit skåningar och ägt gods där, men ingen trodde den elaka främlingens ord. Herr von Otte, nämnde han sig.

En dag skedde det sällsynta, att den tyska adelsmannen fick gäster. Det var två män af lärdt stånd, som räknade sig i släkt med ägaren af Ågård, men de aktade honom ej stort, emedan de kända hans girighet och låga sinne, och därför sade de honom

blott, att de kommit för att bese gammal målning, som skulle finnas i koret på Hafsborgs kyrka.

»Den styggelsen har jag låtit bestryka med tre lager hvit kalk», svarade de unga lärdes frände, »ty här berättades, att — ifall jag härstammade från två riddare, som hette Eskil och Sone — så var den målningen ett blad ur min egen släkts krönika. Den onde må taga detta folks minne! Jag känner ingenting vidare om mina förfäder än hvad min gamla farmor förtäljde som en sägen.»

Detta var den lågsinnade mannens ord, men de två lärde hade forskat djupt och visste, när deras frände skröt öfver sin skånska adliga börd, sade han mera sant än han själf visste utaf.

Så underliga falla det mänskliga ödets lotter.

Vårsol lyste på de små hvita tusenskönorna i gräset på Hafsborgs kyrkogård, och emellan de spruckna grafstenarna öfver mor Ottas och hennes söners grafvar stodo maskrosornas gula solar och hvita fröbollar såsom fordom på Ågårds stenläggning, då den blinda hörde helhästens hofvar dåna, men nu lekte på kyrkogården en liten fattig flicka med de gula blommornas stjälkar. Hon formade riddarekedjor af dem och prydde sig själf med de sköra länkarna.

Då såg hon den fruktade främlingens gäster kommo öfver gångstigen, åtföljda af prästen, som bar kyrknycklarna; blyg och skygg gömde sig flickan bakom en bred och hög grafvård, medan de tre herrarne gingo förbi och inträdde i kyrkan. Hon greps nu af lust att följa efter dem och se på de gamla utskurna bilderna öfver altarbordet, men i vapenhuset vände främlingarne om och kommo åter ut i solskenet; prästen kom efter, och de stannade alla tre vid de söndervittrade grafstenarna, som kallades mor Ottas grafställe, och där underliga figurer voro inhuggna. Därpå gingo de åter med prästen in i kyrkan.

Hvad skulle de väl där inne en söckendag, undrade flickan och smög på bara fötter sig in i det tysta, skumma gudshuset.

Prästen och främlingarna talade eller läste något på ett främmande språk, och prästen tog bort altarduken; ett skrin lyftes upp på det heliga bordet under de utskurna bilderna, och främlingarna öppnade skrinets silfverbeslagna lock samt tömde ut ringar, spännen, pärlor och guld på altaret.

Så började prästen åter tala och läsa ur ett gammalt gult papper; främlingarna drogo hvar sin ring från sin högra hand, och ur dessa ringar framtogo de något som liknade smala band på hvilka syntes en rad ord präntade. De lade dessa ringar till de öfriga dyrbarheterna på altaret, prästen öste alltsamman tillbaka i skrinet, som sedan sattes ned i sitt gamla gömställe.

Knappast var altarduken åter bredd öfver bordet, förrän herren till Ågård syntes i kyrkans dörr. Den lilla flickan ville tillropa främlingarna och prästen ett varningsord, men rädslan kväfde stämman, och så kröp den lilla in under en bänk.

Där hon nu låg, hörde hon prästen säga: »I hafven nu lyft ett rikt arf.»

»Ja, och vi skola lämna det i förvar hos grefven på Hafsborg till dess vi återkomma. Ringarnas rubiner stucko vår frände i ögonen; bäst att han icke ser dem mera», genmälde den ene främlingen.

Nu gled von Otte, som han lät kalla sig, ut ur kyrkan.

När de två lärde samma afton voro på väg till Hafsborg, blefvo de båda försåtligt öfverfallna. Deras döda utplundrade kroppar hittades i skogen, och man misstänkte herr von Otte för att ha nedskjutit sina unga fränder.

Den lilla flickan hade blifvit instängd i kyrkan. Hon vågade ej röra sig af fruktan att den elaka, giriga von Otte skulle komma och finna henne, men när kvällens skuggor började glida öfver altarets förgyllda bilder, tänkte barnet hemska tankar om spöken och gastar, och hon skrek gällt af ångest. Ringaren, som skulle ringa helgmål, hörde flickans skrik och befriade henne ur sin fångenskap, men den lilla

nämnde ej ett ord till honom eller till någon lefvande själ om skrinet i altarbordet.

Äfven prästen bevarade hemligheten. Af de två främlingarna hade han fått veta, att herr von Otte verkligen tillhörde en sidogren af den släkt, som härstammade från de två, som burit de hemlighetsfulla guldringarna i stålkedjor. Dessa ringar hade gått i arf under många släkten, men det var först dessa två lärda som upptäckte den dolda gömman under den stora rubinen. Sägnen hade blifvit fortplantad genom kastellanens syster, men nu var den vorden blek, nästan oigenkännlig.

Prästen beslöt att låta familjeskatten ligga där den låg, hellre än att låta öfverlämna den till von Otte, som misstänktes för det timade dubbelmordet. Kanske de två lärde hade arfvingar, som i sinom tid skulle anmäla sig?

Men det ena årtiondet gick efter det andra utan att någon kom och sporde, hvar de två mördade lågo begrafna. Herr von Otte slog sig på att gräfva efter skatter, så att hans ägor sågo ut som en kyrkogård i pesttid. Vanvett hade gripit den girige, han dog utarmad, grefven på Hafsborg inlöste Ågård och gaf det godset i hemgift åt sin ena dotter.

Nu förtrodde prästen åt grefven på Hafsborg att i kyrkan förvarades en skatt, som tillhört den äldre grefven af von Ottes släkt, hvilken nu tycktes vara utdöd. Grefven lät då uppteckna släktsägnen och anvisa sig skrinets gömställe; han visste nämligen, att herr von Otte efterlämnat en son, hvilken han för fyrtio år sedan förskjutit och då tjänade i ett främmande lands krigshär som fältmusikant. Denne son var nu arfvinge till skatten.

Åter lades årtionde till årtionde; både prästen och grefven voro döda, och aldrig hörde man af fältmusikanten, herr von Ottes förskjutne son.

Nu hade sjuttio år förrunnit sedan den lilla flickan skådat det guldfyllda skrinet på altarbordet i Hafsborgs kyrka. Då inträder till klockaren en resande

musikant och ber att få spela på det gamla orgelverket i kyrkan.

Klockaren ämnade genast villfara hans begäran, men då främlingen nämnde sitt namn, Sone Otteson, blef han hänvisad till kyrkans patron, grefven på Hafsborg, för att få tillåtelse. Klockaren kände dunkelt till sägnen om mor Otta och hennes söner Eskil och Sone samt att där skulle finnas en skatt gömd någonstädes i den urgamla kyrkan.

»Hör mig», sade då den främmande, »jag är en ansedd konstnär och äger mer guld än jag behöfver, men min mormor som ligger på sin sotsäng, har berättat mig en underlig saga om en skatt, som tillhört en äldre gren af min fars ätt. Den gamla säger sig ej kunna dö och få frid, förrän denna skatt kommer i dagen, och nu är jag här för att efterkomma hennes önskan, fastän jag håller före, att det hela är en dröm af den gamla.»

»Och hvad heter då eder mormor?» sporde klockaren, som började känna lust att få se det förmenta gömstället.

»Elsa Håkansdotter var hennes namn som ogift. Hon flyttade härifrån socknen, då hon var sexton år gammal; hennes enda barn, en dotter, gifte sig mot moderns vilja med min farfar, som var son till en fältmusikant och själf hade samma yrke. Den gamle menar på, att jag härstammar från en herr von Otte, som hon håller för att ha varit en mandråpare.»

Så talade konstnären, och klockaren slog upp den gamla kyrkboken, där den lilla Elsas namn stod inskrifvet, liksom också året när hennes föräldrar afflyttade från socknen.

Vid detta bevis på att främlingen talat sanning, glömde klockaren alltsammans för sin åtrå att genast upptäcka hemligheten, och efter mycket sökande på det gamla altaret, funno de två männen gömstället och skrinet, men detta var nu fastlänkadt till skåpväggen med järnkedjor.

»Låt det vara!» sade konstnären. »Jag måste ge-

nast fara tillbaka till den gamla som uppfostrat mig. Om några dagar återkommer jag hit och vill då se, om jag ej äger rättighet att skänka allt hvad där månde finnas i detta skrin till denna skröpliga kyrkas ombyggande.»

Sone Otteson, som ute i världen bar ett annat namn, reste utan att veta hur han inledt en fattig man i frestelse.

Under tre dagar och tre nätter kämpade klockaren mot den onde; på fjärde natten blef frestaren segrare, och som en tjuf smög sig klockaren till helgedomen. Hans själ hängde vid den osaliga skatten; han såg ej himlens färg, kände ej de svafvelångor, som omgåfvo honom, då hans fötter trampade glömda grafvars förtorkade gräs.

I sommarnattens skymning trefvade han sig fram till altaret, där riddarne Eskils och Sones blod runnit i strömmar. Med sina händer trefvar han öfver det heliga bordet; hans fingrar fatta den eldförgyllda oblatstallrik, som en gång haft blodstänk öfver det hvita brödet; han viker undan altarduken för att finna det hemliga skåpet; då slår en blixt ned i koret, och en åskskräll skakar de gamla murarna.

»Kyrkan brinner!» ropas det från slott och kojor, och då elden omsider blef släckt, fanns helgedomsrånarens lik invid altaret; bredvid det låg hammare, fil och hoftång.

Endast den berömde konstnären hade möjligen kunnat säga hvad ärende den arme mannen haft i kyrkan i nattens tid, men först då ryktet om denna kyrkbrand gått vida kring landet, nådde det till honom, som från sin mormors nyuppkastade grafkulle blef kallad att spela för en konungason.

Men den urgamla sägnen om blodsdådet vid altarrunden lefde upp på nytt, ty blixten hade afskalat det hvita kalklagret i det målade hvalfvet, och den gamla taflan på blodröd grund framträdde åter, men ej mera hel; de två riddarne saknade hufvud, och de två systrarnas upplyfta händer voro stympade.

Nu skulle kyrkan rifvas och byggas ny från grun-

den. Då kom ett bref från en af grefven på Hafsborg personligen okänd konstnär, att det gamla altaret i den nedbrända kyrkan skulle tillvaratagas för hans räkning. Grefven fäste sig ej vidare vid denna underliga begäran, men tänkte dock att han en dag skulle taga altaret i skärskådande för det gamla bildverkets skull.

Kom han så en dag i maklig gång in i den förstörda kyrkan och sporde arbetarne där inne efter altarbordet. Man visade honom spillror, svedda af elden, men då grefven gick, hviskades där bakom halft rifna murar och pelare om en af byggmästarne, som en stund stått böjd öfver det halfbrända altaret och därpå skyndsamt aflägsnat sig med ett skrin under sin kappa.

Den sorglöse konstnärens ättlingar spredos som agnar för fläktande vind; men den man, som tog familjearfvet, fick äfven de sorger och olyckor som lådde vid denna skatt; därför prisar jag min lott, framför deras, som blefvo rika på den fattiga kyrkans bekostnad», slöt Sone spelman sin berättelse.

»På kyrkans bekostnad, eller snarare på dina förfäders, Sone Spelman», sade gamlefar tankfullt.

Spelmannen svarade ej utan lyfte fiolen till sin haka och lät stråken sakta glida öfver strängarna; tonerna samlades så småningom, svällde ut, och melodien till den gamla visan klingade genom den gamla stugan.

»Prins Olof han går för sin moder att stå
— dryper dagg, faller rim. —
Får jag inte drifva stad och gifta mig i år?
— Den jag svurit tro min. —»

En julafton på Lindenå.

— — — »Och då frun på Lindenå denna samma julafton sett, att hennes man under ruset spelade bort pänningar och gods, tog hon allt det guld, alla de pärlor och ädla stenar, som hennes mor med varm hand gifvit henne, när hon inträdde i äktenskap, lade denna skatt i en gömma, som ingen annan lefvande själ kände till. Och hon fäste skatten med magiska ord och tecken, som ställde den under den elementarandes skydd, som råder öfver guld och ädelstenar. Och hon fäste äfven det villkor vid skatten, att den endast ostraffadt skulle kunna uttagas en julafton vid midnattens timme och då blott af en man eller kvinna af ätten, som vore sinnad att, om så behöfdes, offra det käraste hon ägde för att åt denna samma ätt bevara det ärfda godset.

Om frun på Lindenå gjorde synd med allt detta, så skedde det för att en gång kunna återköpa godset, ifall hennes gemål skulle det bortspela, ty hennes hjärta bäfvade för, att det barn, som hon nu väntade, samt att sonen, hvars treåriga födelsedag nämnda kväll blifvit så firad, som ofvan beskrifvet är, skulle blifva drifna bort från Lindenå. Men detta samma års sista kväll födde borgfrun en flicka, och då hon frampå morgonen själf fick så svåra plågor, att hon märkte, att det var döden, sände hon bud efter prästen, som just i den stunden stod framför altaret i kyrkan och läste juldagsmässan och därför ej så skyndsamt kunde komma för att höra borgfruns bikt. När budet kom

tillbaka med detta besked, fanns i gemaket blott ett par tjänarinnor, ty gemålen hade under aftonmåltiden druckit så skarpt, att det ej tjänade till något att nu försöka väcka honom ur hans tunga sömn; men den ena af tjänarinnorna hade varit borgfruns sköterska, då den ädla frun själf var barn, och henne ville den döende nu förtro hemligheten med den gömda skatten. Men döden satt redan på borgfruns läppar, och hon kunde blott tydligt hviska fram, hur och med hvilka medel hon fäst skatten; men då hon ville säga h v a r hon den hade fördolt, förstummades hon för alltid.» —

Den unga flicka, som stod vid en af de djupa fönsternischerna i Lindenås bibliotek och halfhögt läste detta utdrag ur familjekrönikan, spratt till, då dörren till rummet öppnades, och hon kastade pappersbladet under en hög tidningar, som låg på fönsterbordet, samt började ifrigt damma af böckerna på den närmaste hyllan.

»Kära Estrid, du får visst låta allt detta vara och börja kläda julgranen. Det skulle fördärfva hela julstämningen för Erik, om han ej vid den vanliga tiden får från borggården se skenet af julbrasan och den tända julgranen inne från gobelinsrummet lysa öfver snön. Han kommer säkert hem på klockslaget.» — Fru Anna, änka efter den senaste ägaren af Lindenå, hade kommit in med en viss brådska och hennes ton förrådde nedkämpade bekymmer.

»Jag skall genast komma, lilla mamma! Att Erik ännu håller så fast vid den gamla julseden! Jag har nästan glömt den under de år jag varit från hemmet, med det skall bli roligt att åter få se gobelinsrummet i dess traditionella julbelysning.» Estrid fortfor att damma, ännu ifrigare än förut; hon väntade, att modern skulle aflägsna sig, så att hon kunde obemärkt få lägga det gömda pappersbladet tillbaka, där hon tagit det ur den gamla handskriften.

Men i stället satte fru Anna sig ned vid fönsterbordet. — »Det är troligen den sista julafton, som vi få se denna belysning», mumlade hon, och började

nervöst vända på tidningshögen, fick så fatt i det tjocka pappersarket och såg hastigt upp på dottern. »Du har ändå fått höra den dumma familjelegenden, fast jag trott mig kunna skona både dig och Erik från — —»

»Att höra något om familjespöket», inföll Estrid, då modern tvekande afbröt sig.

»Jag har hört talas om Lindenås blodröda fru, sedan jag var ett litet barn, men ej förrän nu har det fallit mig in att läsa i familjekrönikan, och jag skulle ej fått veta stort af de gamla, för mig så godt som oläsliga handskrifterna, om ej det där utgjort en afskrift, tillkommen i någon senare tid.»

»Din farfar, som hade böjelser påminnande om gemålen, hvilken här omtalas, har gjort denna afskrift, som är skrifven på mera begriplig svenska, men allt hvad man däraf får veta, bestyrker min tro, att det hela är en barnkammarsaga.»

»Hur låter denna saga i sin helhet, mamma?»

»Hufvudsaken är återgifven på det här bladet. Vidare finnes där i krönikan berättadt, att den där gemålen förordnat att den som än månde finna den gömda skatten, skulle återställa den till den äldsta af släktens ättling på spinnsidan, som lefde den dag skatten upptäcktes. För närvarande är det du, Estrid, som är arftagerska till hela härligheten, ty din farfar har — kanske för att muta sitt samvete — låtit uppsätta en handling, som tillerkänner dig laglig rätt till den blodröda fruns dyrbarheter. Ett bekvämt sätt att sörja för sin sondotter! Historien om spöket är blott en muntlig fortsättning och utveckling af den skrifna sagan», fortfor fru Anna hastigare, då dottern ville invända något. »Spöket håller till i gobelinsrummet. Den blodröda frun (som tydligt nog är Judith på den stora taflan som hänger därinne) kommer hvarje julnatt ut i korridoren och går omkring där, trefvande med händerna öfver väggarna.»

»Hafva dessa någonsin blifvit undersökta, mamma?»

»Åh, de förra ägarna ha rifvit både dem och

mera, i hopp om att finna skatten, men hvarje gång sådant skedde, har borgherren kort därefter förlorat lifvet, antingen genom olyckshändelse, som din farfar, eller genom en plötslig död af slaganfall, och detta har satt ny fart i barnkammarsagan. Jag har framför allt velat hindra, att Erik skall få sin fantasi uppfylld af allt detta, men nu betyder det föga, ty hans förmyndare har nyss meddelat mig, att vi måste sälja Lindenå innan — —»

»Och Erik, som med hela sin själ är fäst vid vårt fädernegods, och för att själf kunna sköta det, har öfvergifvit alla sina konstnärsdrömmar för att grundligt studera agronomi, i hopp att själf få förvalta Lindenå.»

»O, mamma, nästa tjugonde augusti blir han ju myndig!»

»Fordringsägarna äro ej sinnade att vänta längre än till nästa mars; de ha nu sagt sitt: antingen — eller — — Men må vi nu i Guds namn tillsammans fira denna julafton i det gamla hemmet, utan att låta våra sinnen alltför mycket tyngas af detta. Vi stå ju i Guds hand, och i vår förtröstan på honom och i vår kärlek till hvarandra äga vi skatter, som ingen kan fråntaga oss.» Fru Anna reste sig upp från stolen och lade afskriften ur familjekrönikan tillbaka mellan dennas gulnade blad. »Erik får ännu ingenting veta om den beramade försäljningen; han skall njuta ännu en sorgfri julafton på det kära Lindenå, och äfven du skulle ha fått din julstämning ogrumlad, om jag ej nu kommit att se det olyckliga papper, som så godt som gjorde din farfar till en skattsökande dåre. Men kom nu, det är hög tid för dig att klä granen och för mig att lägga in tjänstfolkets julklappar!» Fru Anna strök smekande sin dotters nedböjda hufvud, lade hennes arm i sin och förde henne ur biblioteket, där vinterkvällens tidiga skymning började smyga sig fram öfver de gamla bokhyllorna. Modern kände dock en stark åtrå att i denna skymning få öppna sin famn för den unga flickan, som så tappert dolde sin egen smärta. Med upplågande harm tänkte fru

Anna på sin aflidne svärfars förordnande om drömda skatter, då det behöfts, att han aflagt några af sina slösande vanor, för att få sondotterns framtid betryggad. Det var alltför långt nere i utförsbacken med den gamles affärer, när sonen, Estrids far, tillträdde Lindenå, för att han, som från militärbanan öfvergick till en landtmans värf, skulle förmå förbättra familjens ekonomiska ställning. Hans hastiga frånfälle för fem år sedan gaf fru Anna fria händer att göra de inskränkningar i lefnadssättet, som ingaf kreditorerna förtroende till henne, och hon trodde sig ha utsikt till att kunna behålla egendomen åt barnen; men så kom det senast förflutna året med ren missväxt, och så förmådde hon ej längre beveka kreditorerna.

Det hade funnits stunder, då fru Anna drömt om en rik svärson, men då Estrid fästade sitt hjärta vid en af broderns lärare, försvann den drömmen, ty fastän modern ej kunde finna någon utsikt till, att den unge agronomen, som hade en sjuklig mor och en lytt syster att försörja, skulle på många långa år vara i stånd att gifta sig med en medellös flicka, visste hon, att en sådan ömsesidig kärlek, som fått försakelsens heliga elddop, var af högre värde för lifvet än ett äktenskap, byggdt på den elastiska grund, som benämnes högaktning. Moderns hjärta led dock med dotterns, men båda vaktade sig för att med ord röja en smärta, som ej kunde lindras därmed.

Arm i arm följdes mor och dotter åt till gobelingemakets dörr, och med en stum kyss skildes de där för att återtaga sina olika julsysslor; gemakets dubbeldörrar slöto sig efter Estrid, som ensam ville kläda den sista julgran som där skulle fröjda den unge broderns sinne.

* *
*

En munter klang af slädbjällror, blandad med kyrkklockornas djupa toner, som ringde in julkvällens sabbatsfrid, fördes genom den klara vinterluften

fram till den gamla borgen, och samma ögonblick, som en liten kappsläde gled in genom den hvälfda portgången, tecknade sig en bred väg af ljus på borggårdens snö, öfver hvilken släden bar ynglingen, som drömde sig kunna på sina skuldror bära den börda, som brutit hans faders lifskraft. Och vid trappan, dit den skimrande vägen sträckte sig, stodo mor och syster, samt bakom dem tjänstfolkets lilla trupp, och med kyrkklockornas klang förenade sig den gamla hälsningen: En god, glad jul, lycka och välsignelse!

En glädjestrålande yngling sluter mor och syster i sina kraftiga armar, hälsar tjänare med handslag och så slås dörrarna upp till det gemak, där ägarna till Lindenå, generation efter generation, plägat att tillsammans med sin familj och tjänare inviga julhelgen.

På den breda spishällen flammade brasan af storklufven furuved, från väggarna sträckte gammalmodiga lampetter ut blanka mässingsarmar med de symboliska tre ljusen i bredd, och midt på golfvet reste sig julgranen högt mot taket, en pyramid sammansatt af ljuslågor och glimmande stjärnor. Figurerna på väggarnas färgrika gobelinsväfnader framträdde skarpa i denna belysning, och vid skuggornas växlande lek fingo de ett sken af lif och tycktes vilja träda ut från ekpanelningen för att taga del i lefvande människors julfest. Men ännu mera lefvande än gobelinernas figurer, framträdde i rummets fond bilden af en kvinna, med blekt, hotande ansikte och högra handen knuten kring ett svärdfäste. En hvit veckrik mantel höll på att glida ned från hennes skuldror, och på denna bakgrund aftecknade sig hennes blodröda klädning med en nästan brutal färgverkan. Det var tydligt, att den, som målat fru Judith i denna dräkt, därmed äfven ville förtydliga att hon utfört sin blodiga gärning.

Alla tjänarna stirrade blott på denna gestalt, som i folktron blifvit till: den blodröda frun på Lindenå, hon, som hvarje julafton vid midnattstimmen gick ut ur gobelinsgemaket och knackade på väggar och mu-

rar ute i den breda gången, och aldrig skulle få fira jul med himlens änglar förr än den skatt, hon gömt, åter kom i dagsljuset.

Nu framträdde den sista manliga ättlingen af den släkt, som byggt och ägt den gamla borgen, för att själf för första gången inviga julhelgen. I gemakets fond, starkt belyst af det symboliska tregrensljus, som stod på ett litet altare, lyste han i Faderns, Sonens och den helige Andes namn frid öfver dem alla. Och när han därtill med sin vackra stämma upptog en julpsalm, smög sig äfven hopp och nytt mod in i hans mors hjärta.

Till de goda nedärfda sederna på Lindenå hörde äfven, att tjänarnas julklappar skulle vara förseglade och inkastas tillsammans med de gåfvor, som familjemedlemmarna skänkte hvarandra, och äfven denna kväll susade paket efter paket in öfver gobelinsgemakets hala marmorgolf. Glada utrop och muntra skratt gåfvo eko i det höga rummet; den blodröda frun glömdes för åsynen af Lindenås unge husbonde, som formligen strålade af hälsa, glädje och ungdomens friska lifslust.

Det sista paket, som kastades in, var klotrundt och rullade med fart framåt golfvet. En kapplöpning uppstod emellan två af de yngsta tjänarna, för att fånga paketet, hvilket dock med tilltagande hastighet styrde kosan mot gemakets fondvägg och hamnade rakt under fötterna på Lindenås blodröda fru. En plötslig tystnad uppstod bland det nyss så muntra tjänstfolket, men Erik yrkade ifrigt på att få veta hvem som var ägare till det runda byltet, och så nämndes kokerskans namn. Men det visade sig snart, att det var en af dessa vandringsklappar, som få gå till många innan slutligen det sista pappersomslaget bär rätte ägarens adress; här var det Estrid, som fick bryta de sista sigillen. Munterheten vaknade på nytt när hon blottade ett stort hvitkålshufvud, och den allmänna nyfikenheten blef stor, då hon, efter en hastig blick på Erik, började undersöka den egendomliga atrappen och ur den framtog en helt liten

mörkröd ask. Gripen af en bäfvande aning, aftog hon hastigt locket och såg att på en liten bädd af ljusröd vadd låg en glimmande guldring, prydd med tre förgätmigej af turkoser. Hon kände hur blodet först steg upp i hennes ansikte för att i nästa sekund vika därifrån, så hon blef kall och hvit om kinderna, och hon måste göra en stark viljeansträngning för att småleende låta äfven denna julklapp gå hand ur hand för att beskådas. Fru Anna var den sista i laget, som synade ringen. »Den är vacker», sade hon, och satte den lilla asken bort på det bord, där Estrid lagt sina öfriga julgåfvor. I samma ögonblick gaf Erik tecken till uppbrott; klockan, som kallade till aftonmåltiden, ringde muntert, och så tågade alla till Lindenås stora borgstuga, där den gemensamma aftonmåltiden skulle intagas.

Estrid sträfvade ärligt för att hålla sina tankar från gobelinsgemaket, som nu åter var blifvet mörkt och öde, men jämt och ständigt måste hon gripa dem på flykten dit. Erik höll fast vid det gamla julprogrammet, som bjöd, att gamla — på andra ställen förglömda — jullekar skulle i en bestämd ordning gå af stapeln i borgstugan, tills midnattstimmen slog. Därefter inbars den kalla nattmaten, af hvilken alla gjorde sig tillgodo under en tystnad, som bildade inledning till en kort bön och psalmsång.

Under hela denna tid borde familjen ej lämna borgstugan, och det var fru Anna ett vemodigt nöje att denna julafton — den sista på Lindenå trognare än eljest följa de gamla seder, som Erik så högt älskade och hvilka han drömde sig få behålla i sina fäders borg.

Äfven Estrid höll trofast ut, men ändtligen var programmet slut och familjen kunde få utbyta borgstugan mot salongen.

»Nu är det hög tid att komma till ro», sade Estrid, då hvarken modern eller Erik gjorde min af att vilja gå till hvila.

»Det är väl det», svarade Erik med en låtsad gäspning samt steg upp från sin stol, och med en ton,

som bjöd till att vara obesvärad, tillade han: »Hälsa från Hugo, han gör oss ett besök i morgon. Jag önskade, att han skulle tillbringa julafton här, men han ville ej lämna sin mor och syster allena en högtidskväll. God natt, Estrid, sof godt», fortsatte han i samma andedrag med ett skälmaktigt leende, utan att låtsa se hur blek hon blifvit.

»Du är trött, Estrid», sade fru Anna och kysste flickans darrande läppar.

»God natt, barnet mitt, god natt och Guds frid öfver dig och oss alla!»

En stund därefter gled en gestalt tyst genom den mörka korridoren, som förde till gobelinsgemaket, öppnade dörren och försvann i det beryktade spökrummet.

»Det är väl att alla gått till sängs nu, eljest hade jag blifvit tagen för att vara familjespöket», sade Estrid vid sig själf under det hon tände ett af ljusen därinne. »Hvarför gjorde Hugo nu mig detta!» fortsatte hon nu i tankarna och tog upp ringen ur asken. »När jag i höst återlämnade denna till honom, sade jag ju honom, att äfven jag snart skulle få plikten att arbeta för min egen älskade mor och att han och jag måste gå skilda vägar genom lifvet. Och nu, nu skall striden börjas på nytt. Hur litet förstår bror Erik, då han blef Hugos budbärare!» Hon vände upp och ned på asken och fann i botten en pappersremsa, på hvilken Hugo blott skrifvit: »Jag hämtar själf mina klappar på juldagen.» En ljuf rysning genomilade henne; handen, som höll papperet, föll slappt ned på bordskanten och stötte till den lilla guldringen, så den föll till golfvet och rullade samma väg, som atrappen, hvari ringen legat, tagit några timmar förut.

Golfvet måste ha sjunkit och sluttar tämligen starkt ditåt, var Estrids första tanke, då hon gick fram till den blodröda frun för att taga upp ringen, där hon antog den måste ligga. Han fanns dock ej på golfvet. Något orolig grep hon det tända ljuset och närmade sig åter den stora taflan, men ryggade ett par steg tillbaka, då den hotande kvinnogestalten

tycktes färdig att springa fram ur ramen. Estrid hämtade sig dock genast från sin häpnad och såg att det var ljusreflexen, som framtrollat denna synvilla, och när hon nu böjde sig ned för att söka efter ringen, upptäckte hon emellan panelningen och en af rutorna i stengolfvet en springa, som sträckte sig till hela rutans längd, och där nere tyckte hon sig skymta ringen. Hon försökte förgäfves att nå den med fingrarna, blef otålig och tog eldtången för att försöka om hon med den kunde bända undan, hvad hon tyckte vara en lös bit af panelningen.

Efter ett par tag knack det till i träet, och för ännu en kraftig tryckning nedifrån och uppåt, föll ett stycke af panelens nedre listverk och blottade en i golffyllningen gjord fördjupning, och dit hade ringen fallit ned. Då Estrid stack ned handen, för att upptaga sin klenod, kom hon att vidröra en skarp metallknapp, och i nästa ögonblick hade hon, tillika med ringen, framdragit ett litet skrin af underlig form och till färgen liknande de gamla bronssmycken, som hittats i ättehögar.

»Den gamla skatten!» utbrast hon helt högt och med isande rädsla såg hon upp på den blodröda frun: det var ju hon, som straffat till lifvet alla dem, hvilka hittills sökt efter denna skatt. Men fru Judith förhöll sig stilla, och Estrid smålog mot bilden, som hon visste vara målad kanske hundra år efter det skatten blifvit gömd. Hon började nu undersöka skrinet; det hade inget lås, blott en liten hake, öfver hvilken ett par små metallskifvor, fullristade med underliga tecken, voro insatta. Estrid antog det vara amuletter och att sägnen hållit sig mycket nära sanningen, när den förtäljde om magiska medel, som blifvit använda till skydd mot obehöriga skattsökare.

Med något besvär fick Estrid upp haken och locket, men då detta senare slogs upp, nästan bländades hon af den strålglans, som mötte hennes ögon. Ännu en gång hade sägnen talat sanning; guld, pärlor och ädla stenar fyllde skrinet till randen.

»Och detta är mitt, mitt! I morgon kan jag

lägga hela denna rikedom i Hugos händer. Med en del af detta kan han betrygga sin mors och systers ekonomiska ställning och här är ändå nog för att vi kunna sätta bo, utan att jag behöfver betunga mamma med omsorger och bekymmer för hemgiften!»

Blixtsnabbt foro dessa tankar genom Estrids hufvud, och hennes hjärta jublade därvid. Den kärlekslycka, som hon trott sig nödgad att försaka, skulle om några timmar vara hennes, då den älskade kom för att, som han skrifvit, hämta sina — julklappar. Ack, hon hade ju af samvetsgrannhet ej velat skicka honom ens den minsta småsak, men i morgon, i morgon skulle hon med en drottnings frikostighet öfverlämna en hel förmögenhet åt honom!

»Så skola vi, Hugo och jag, söka ut de värdefullaste smyckena åt min mamma, och Erik skall ha något», sade hon halfhögt och såg på fru Judith, som om hon velat rådfråga henne. Men den blodröda fruns hotande blick förde i samma sekund Estrids tanke till den fara, som låg hotande öfver Lindenå, och hon tänkte på Eriks gränslösa sorg, då det ej längre kunde eller borde döljas för honom, att det gamla släktarfvet måste öfvergå i främmande händer.

Hon slog båda händerna för ansiktet, det föreföll henne, som om den blodröda frun och figurerna på de gamla gobelinerna med hotfulla blickar stirrade på henne, som kunnat glömma sin främsta, sin heligaste plikt.

Den gömda skatten var ju afsedd för att under kommande tid rädda godset åt ätten. Men med laglig rätt ägde hon nu denna rikedom, för hvilken hon kunde köpa sin lefnads lycka.

Lycka och sviken dotters- och systerplikt? Striden var hård, men kort; när Estrid åter blottade sitt ansikte var det likblekt, men den blick, som nu mötte blodröda fruns hotfulla ögon var fast och beslutsam.

Hastigt slog hon igen skrinets lock, satte sin älskades julgåfva på fingret, blåste ut ljuset och gick

med skatten i famnen ut i den nu af månskenet svagt upplysta korridoren. Hon ämnade sig in i moderns sängkammare, men då hon hörde Eriks stämma från salongen, förstod hon att Erik hade fått stå till räkenskap för det han lånat sig till budbärare samt än ytterligare, genom sin inbjudning till Hugo, rifvit upp sår, som ju måste hårdt förbindas, om de skulle kunna gro igen.

Med högburet hufvud och feberaktigt glödande kinder inträdde Estrid, gick raskt fram till brodern, och med leende läppar räckte hon honom skrinet.

»Min julklapp till den nye ägaren af Lindenå!» sade hon högt, som om det gällt att öfverrösta någon.

»Estrid, skatten! D i n egendom!» utbrast fru Anna häpen, när Erik blottat det gamla skrinets gnistrande och strålande innehåll. »Det är ju d u, som äger det.»

Estrid drog henne hastigt med sig till ett af rummets fönster. »Ej ett ord, kära lilla mamma, som kan grumla Eriks glädje!» bad hon sakta. »Han känner ju ej till farfars besynnerliga förordnande. Lindenå går framför allt.»

Erik stod stum, försjunken i åskådande af denna sagolika skatt. Hur skulle nu ej fädernegodset med dessa medel kunna bringas i blomstring under hans vård! När Estrid nämnde namnet Lindenå, lyfte han hastigt upp hufvudet.

»Ja, Lindenå går framför allt, men det här räcker nog också till en utstyrsel, värdig vår borgfröken, den snart blifvande gemålen till den nyutnämnde föreståndaren för institutet i — —»

»Men, Erik då!» afbröt modern sin glädjeyre son. »Den nyheten ville ju Hugo själf i morgon — eller rättare i dag gifva Estrid till julklapp. Erik förtrodde den nyss åt mig, då jag begärde vissa förklaringar. Redan d e t t a föreföll mig som ett ljus i djupt mörker, och så kommer ändå därtill denna rikedom, som du frivilligt — —»

»Tyst, tyst, lilla mamma! Man talar aldrig om hvad en julklapp kostat! Jag har ju nu fått sjufaldt igen!» hviskade hon och kysste moderns skälfvande

läppar samt torkade glädjetårarna från hennes kinder. »Erik», vände Estrid sig nu till brodern, som börjat plocka upp dyrbarheterna ur skrinet. »Vår lyckligaste juldag har inbrutit, du vill nog ej inviga den med att gräfva i guld — —?»

»O, nej!» Ynglingen lade skyndsamt smyckena tillbaka i skrinet och slog igen locket.

Fru Anna hade sammanknäppt sina händer; sakta och innerligt bad hon om hjälp för sig och sina barn att rätt kunna bära den nya lycka, som så oväntadt kommit till dem, då de trodde sig dömda att för sista gången fira en julafton på Lindenå.

Viater.

Stadd på vandring för att samla och uppteckna gamla folkminnen i Skåne, gick jag en ovanligt het dag från fiskläget Baskemölle till den lilla staden Simrishamn. Tämligen missmodig plöjde jag igenom det lösa sandfältet, där hvarken träd eller buske grodde och där solen baddade lika opartiskt på min rygg som på sandens tusentals nejlikor, hvilka likt små hvita fjädrar lätt fladdrade för det heta luftdraget. Men medan de uppfyllde luften med en nästan bedöfvande vällukt, fylldes mitt sinne allt mer och mer af tunga tankar. Man hade nämligen nere på fiskläget tagit mig för en goodtemplare, därstädes liktydigt med Antikrist, och dagens hetta hade för tillfället uttorkat den smula humor, som eljest plägar komma mig till hjälp vid kinkiga tillfällen. I Simrishamn trodde jag mig ej äga en enda bekant, nejden föreföll mig så solbränd och öde, sanden hånade mig genom att gå öfver bräddarna på mina skor; viporna susade kring mina öron och okvädade mig med sitt: »tjufven, tjufven!», tama gåsflockar enades om att räcka hals efter mig och sedan sladdra om mig bakom min rygg; mången blir i våra dagar pessimist för mindre än så.

Eländet nådde sin höjdpunkt, då jag, anländ till en å, skulle öfver en smal spång, bevakad af en stor gåskarl, hvilken liksom Sven Dufva var »beredd att lära hvem som helst sin bästa exercis». Då fick jag syn på ett stort karlhufvud, som på andra sidan

om den smala ån tittade fram mellan vass och videbuskar.

»Hör hit, han där! Tag bort kreaturet från spången, så folk kan komma öfver!» ropade jag i en ton af häftig världssmärta.

Mannen reste sig upp långsamt och betänkligt; han höll ena ändan af en smal videkvist i munnen och sträfvade med att köra kvistens andra ända genom ögonen på en sprattlande gädda på samma gång som han bjöd till att kufva en uppstudsig ål, hvilken var uppträdd på vidjan och visade sitt missnöje däröfver genom att med sin stjärt häftigt daska karlen i ansiktet. Han var synbarligen ej i hjälpsamt lynne, ty han tog bara kvisten ut ur mun och sade: »Den ena gåsen hackar ej ut ögat på den andra.»

»Nej, men detta är ju en gåskarl, därför får ni ta hand om honom», svarade jag.

Mannen lyfte hastigt upp hufvudet, liksom en häst vid ett sporrhugg, slängde fiskarna långt upp på sanden, klef med några långa steg fram till spången och kastade den hväsande fågeln, ned i ån.

»Nu är det ledigt för henne att gå öfver», sade mannen och blef stående vid åbrädden för att invänta mig.

»Tack för hjälpen, far!»

»Ingen tack! Hvar kommer hon ifrån?»

»Baskemölle.»

»Hvar ska hon gå?»

»Till Simrishamn.»

»Har hon släktingar eller bekanta där?»

Jag hade noga betraktat mannen, han såg ut som en ordentlig arbetare, hade grofva arbetskläder, grofva valkiga händer, bara, solstekta fötter i slitna trätofflor och kunde väl vara en femtio års karl. Hans dialekt med det danska tonfallet och sakordens ändelse på er röjde, att hans hembygd var Trelleborgsnejden.

»Jag känner ingen människa i den lilla staden.»

»Hon reser alltså för sitt nöje, för att bese världens märkvärdigheter, härlighet och skönhet?» sade

han, plötsligt utbytande sitt naturliga talspråk mot ett slags mässton.

»Är far möjligen skolmästare eller klockare, så kanske jag kunde få något besked om orten?»

»Besked om — orten. Jaså, kanske en lärd, som författar tidningar och böcker?»

Tonen i hans fråga var höflig, men i ögonvrårna och mungiporna spelade ett drag af undertryckt skälmaktighet, som röjde den hos skånska allmogen icke ovanliga lusten att få kammarlärda personer att springa med limstången.

»Jag har vuxit upp på landet och är noga bekant med allt som rör lifvet där; jag har kommit till denna nejd för att se om här finnes några märkvärdigheter från gamla dagar.»

»Vill hon se kyrkan i staden, så kan jag visa henne den genast, för jag hör liksom litet till den och kyrkogården, för jag är för tillfället dödgräfvare. Och hon gissade ej så rent galet, när hon trodde jag var klockare, för jag är också tillförordnad klockringare.»

Han såg så torrlustig ut vid denna ordlek, att allt mitt tillfälliga missmod försvann.

* *
*

»Här är, i alla fulla fall, icke mycket märkvärdigt att se», anmärkte han, då han med något besvär öppnade kyrkdörren. »Jag ville bara visa henne min namne: Viater.»

»Heter ni Viater?»

»Tröls Person är mitt namn, mig till heder och ingen skam, det är mig i dopet gifvet och i lifsens bok inskrifvet, som det står skrifvet i den psalmbok jag fick, då jag läste mig fram för prästen», svarade han nu åter i mässton, men så föll han tvärt in i sitt hvardagsspråk: »Men se det var så, att då jag som ung man kom hit till Simrishamn och folk märkte, att jag kände till Viaterslikstenen och liksom hade

något gammalt ihop med det där V i a t e r, så hittade de på att ge mig det till öknamn. Men när jag förnam det, tänkte jag: du kan lika så väl springa i det som krypa i det, för du blir det ändå a l d r i g kvitt, och så tog jag själf tillnamnet Viater det år jag exercerade beväring. Här ser hon likstenen på kyrkgolfvet; jag kan inskriften utantill.» — Och så gaf han sig åter till att mässa, nu med hopknäppta händer:

»Viater, stå lite vid denna graf! Si, ho ligger här? Här hvilar Henrik Johansens ben. I Upland född vid Mora sten; i Danmarks socken, af prästebörd. I Upland och Skåne var brödet beskärdt, häradsskrifvare och befallningsman och borgmästare i Simrishamn. Sin konung han tjänte i krig och frid förutan svik. I elfva år gift, dock utan barn, sof sött på Elisabeth Fullertons arm. En fyrtiåtta års man, af mödo trött, sött hänsofvade han. Själen fröjdas nu hos Gud, vandra med friden; du får ock bud. Farväl! Sextonhundra nittionio. — Ja, så står det där regalt, hon kan själf titta efter!» slöt han, återfallande i sitt hvardagsspråk. »Jaha, detta är likaväl stamfadern, fast han inga barn hade, för se, han hade en bror, och fru Elisabeth hade en son med i förra giftet, och de blefvo ett par, fingo två söner; den ene tog namnet Johansen, den andre Fullerton, och i andra ledet från den ene och det tredje från den andre härstammade — följer hon med?»

»Det är som det kan, jag blir liksom vilse, när det bär af genom släktleder.»

»Då är hon inte en af de bibelsprängda», anmärkte han torrt. »Nå, här är emellertid minnesstenen öfver den rike borgmästaren, som vi ska' låta ligga oförtalad, fast hvar och en kan förstå, att han var en uppländing och ingen skåning. Men h o n var en redig infödd, och på hennes sida gifte sig släkten alltid ordentligt med landsmän, då däremot Johansens brorson och hans efterkommande togo gifte både bland västgötar och till och med bland småländingar, så de behöfde inte vara så stora i kragen. Och han, Bullerkrona — ja, han heter något annat fint, men

jag kallar honom Bullerkrona — på herrgården, behöfde inte ha hållit sig för god att på senaste landtbruksmötet göra rättvisa åt min Elisabeths höna. Men kom, gå vi ut ur kyrkan; här passar det sig ej att stå och snacka om jordiska ting!»

Vi gingo ut ur kyrkan.

»Där i det lilla huset bakom kyrkogårdsmuren bor jag; vill hon gå med in, så skall jag tala om hela orättvisan, och så kunna vi smaka på dessa fina herrar med detsamma»; han visade på fiskarna, hvilka nu hängde döda och torra på videkvisten.

En äldre kvinna öppnade dörren till kojan, Viater lämnade henne fisken, sade till om mat och förde mig därpå in i stugan, där han med mössan torkade af en trästol och bad mig sitta.

»Bullerkrona», började han åter sitt meddelande, i det han hängde upp mössan på det målade klockfodralets nyckel, »var, bevars, högste prisdomaren vid ett landtbruksmöte här om året, och då hade min hustru en höna, det klokaste och raraste djur en ville se för sina lekamliga ögon. Ja, hon var kontant som en människa, värpte omänskligt stora ägg och låg ut sina kycklingar så troget som någon; men inte fick hon priset, utan det togs af hans, Bullerkronas, egen storgalande tupp.»

Viater var så upprörd, att han glömde både mässtonen och den omsorg, med hvilken han eljest valde sina ord. »Så behandlar man nu för tiden sin släkt», tillade han och sväljde ned vreden tillika med en bit bröd, som han tog på bordet.

Hustrun kom nu in med maten, hon hade visst hört mannens tämligt högljudda meddelanden, ty hon sade:

»En skulle ej för en främmande tala illa om sina egna; men detta om hönan var en så stor orätt, att jag aldrig hade velat göra det åt en oskyld människa, än mindre åt en släkting, så fattig och ringa den än vore. Du kan därför gärna tala om hela släkthistorien, Viater.»

»Vi ha varit och sett på likstenen i kyrkan, Elisa-

beth, men hon här kunde inte riktigt följa med i släktregisterna, därför får jag väl berätta på redigt historievis.»

Han såg på mig, som om han än en gång ville förvissa sig om, att mina själsförmögenheter räckte till för att följa hans berättelse.

»I det sista kriget, då Karl Johan knäckte den store Napoleon, var där en löjtnant vid Södra skånska infanteriregementet, som hette just som han Bullerkrona, för det var hans far och han härstammade från Viaterlikstenen, hon förstår på Johansenska sidan. Och vid samma regemente var där en soldat, som i sig själf hette Per Fullerton, för han var af Viaterstenssläkten på fruns sida, men som till soldatnamn fick namnet Tång, som var kortare att nämna. Hur det nu var eller inte var, så visste de två, att de voro släkt, och Tång var mycket rädd om löjtnanten, som var en grann karl, men det var som det kunde med hans styrka. Därför hände det sig ej bättre en dag, än att en liten fransman midt i striden nappade honom i kragen och skulle dra af i fångenskap med honom. Men detta ser Tång, och dix springer han fram, tar fransosen om bägge benen och lyfter honom på rak arm upp i luften, så han nog så vackert fick släppa löjtnanten. Löjtnanten blef kapten, Tång blef det han var under kriget, och när det blef fred och han kom hem, hade han sitt soldattorp i närheten af kaptensbostället. Och så skaffade han sig en fästmö, sockenskomakarens dotter Elna, den vackraste flickan i hela socknen, men bara sjutton år gammal. Men hur det nu var eller inte var, så hade kaptenen fått ögonen fästa på Elna. En grann, ståtlig karl var han, fin i talet och en farlig en till att förtjusa fruntimmer, och stackars Elnas far var dessutom skyldig honom pengar för både det hus han bodde i och för allt hvad som behöfdes till skomakareverkstad. Ja, en sådan ung, fattig oerfaren tös är det lätt för en sådan mäktig herre att dåra eller skrämma, så den saken ska' vi inte göra vidlyftig —»

Viater tog sig en klunk svagdricka ur träkannan; hans hustru vände sig bort och började syssla med kopparna på det blåmålade hörnskåpets hyllor.

»Efter en tid fick Tång bud från kaptenen, att han skulle komma till honom. Tång gick förstås, för han tänkte att det var en befälssak; men det var bara det, att kaptenen hade hört, sa' han, att Tång skulle gifta sig, och då kaptenen dragit sig till minnes, att han ingenting gifvit sin tappre krigskamrat, för det han befriat sin förman från fångenskapen, därför ville han nu skänka Tång tre tusen daler, det är fem hundra kronor i våra nya pengar.

Tång sade tack som bjuder och blef otaribligt glad, för han visste, att summan var ärligt förtjänt både med den händelsen med fransosen och med flera andra ting, som han gjort till sin löjtnants och släktings förmån under kriget.

Tång satte af, kan en tänka, med väldig fart till sin fästmö, men då hon fick se honom, slog hon sitt förkläde upp öfver ansiktet och gråt, som om hennes hjärta skulle brista. Men hennes far, sockenskomakaren, som fått sin skuld efterskänkt, började för Tång afmåla, hur bra det skulle bli för de nygifta, när de bara förstode sig på att draga nytta af det band de i barnet kunde få på den rike kaptenen. Tång sade ingenting, men han tog den största läst, han såg på golfvet, hötte till och skulle dreja skomakaren midt i pannan. Men då for Elna fram: 'Slå hellre ihjäl mig, Tång, så slipper jag skam, kyrkskrift och allt elände. Du är för en god karl för att gifta dig med en sådan som jag.'

Då vände Tång sig om, såg på hennes förgråtna ansikte och blef hvit i synen som den kalkade väggen här. Han kunde ej få sig till att ta henne i handen; men han var en man, som kunde sin katekes, och så vände han sig till henne och sade som ett språk under femte budet lyder: 'Gör dig själfvom intet ondt!' — och det var detsamma som en förlåtelse.»

Nu råkade Viater in i mässtonen och hustrun kom fram till bordet med ett litet glas brännvin till

honom; det var synbarligen en belöning hon ville ge honom, men för hvad? Han tömde glaset, nickade till henne och började åter berättelsen, nu på sitt halfdanska bygdemål.

»Det drog ej lång tid, förr än Tång åter stod på kaptenens gård; hade han kommit ett par minuter senare, skulle han ej ha träffat sin förman hemma, ty hans ridhäst stod sadlad framför trappan, och han själf kom just ut om dörren. Tång gjorde ställningssteg och förde fingrarna till mössan. 'Gud bevare kaptenen! Jag skulle bara lämna tillbaka syndapengarna', sa' han. Kaptenen ryggade ett steg baklänges, men fann sig genast, slog Tång så där vänskapligt på skuldran: 'Krångla nu inte, kamrat! Du minns ju, hur det går till i krig —'. 'Ja, där bli stundom äretjufvar utnämnda till högt befäl; men nu ha vi fred', sa' Tång och såg kaptenen rakt in i synen, så han inte skrattade längre. — 'Är du oförskämd mot ditt befäl, karl!' sa' han. 'Vet du, hvad jag har makt till?' sa' han. — 'Och vet kaptenen, hvad j a g har makt till?' sa' Tång helt stilla. Men i detsamma högg han kaptenens ridhäst i svansen, slängde den öfver sin skuldra och lyfte det stora kreaturet så högt från marken, att det fäktade i luften med alla fyra benen. — Ja, tvifla inte, för det är dagens sanning. Kaptenen blef liksom litet vek i knäna, men Tång gjorde bara en sväng med hästen på skuldran, släppte den ned igen, lade de fem hundra kronorna på nedersta trappsteget, gjorde ställningssteg, helt om och gick sin väg.

Så fort han kunde, tog han afsked från krigstjänsten; han ville flytta från orten och hade fått sig ett torp under en herrgård i närheten af Trelleborg. När han var färdig med allt annat, gick han till Elna för att ta farväl af henne, men då såg han, att hon snart hade utstridt i denna syndiga värld, och barnet låg där så litet och oskyldigt på moderns arm. 'Jag går fri från straffet här på jorden', sa' hon, 'men den lilla hon får lida smälek liksom alla oäkta barn, och fadern har ej så mycket som

tittat till det'. — 'Ja så, inte det, men nu lofvar jag, att han skall vidkännas det, för nu är han ej längre mitt befäl!' sa' Tång.

När kaptenen fick veta, att Tång ville taga afsked, skaffade han sig en farligt stor blodhund, som flög på hvar och en som bara ville peka åt husbonden. Nu kommer Tång in på gården, där kaptenen står med den där hunden. 'Hvad vill du?' skriker kaptenen, 'kom mig ej för när, ty då flyger hunden dig i strupen!' — 'Är väl inte så farligt som ordet går', säger då Tång, 'mitt ärende är bara att få skriftligt från kaptenen, att Elnas flicka hör kaptenen till och att hon har rättighet att bära sin fars namn, om hon en gång vill, och så skall modern kyrktagas som en äkta hustru.' — 'Puss, Kastor, på karlen där!' skrek kaptenen. Hunden tog ett hopp, men Tång högg djuret i strupen, och det just i flykten, och vred nacken af hunden som ett nix; därpå tog han hunden i baktassarna, och så blef det allt Kastor som på sin döda mull förmådde husbonden att sätta upp skrifvelsen, innan Tång lämnade kaptensgården.

Elna dog, så hon blef aldrig hvarken kyrktagen eller skriftad, och barnet blef till en tid hos sin morfar. Kort efter sin flyttning blef Tång hårdt sjuk. — Förlyft sig på hästen? Pah! det aktade han ej mer än så.» Viater knäppte med fingrarna till ett afgnagadt ålben, så det flög utåt bordsskifvan. — »Nej, det var rama hjärtesorgen, sådant kan nog knäcka en stark karl.»

Han afbröt tvärt, steg upp från bordet, gick bort till det ena fönstret, vände sig därpå plötsligt om och sade i en helt förändrad ton, medan skalken tittade fram i ögonvrårna:

»Nu skall hon få höra, hur Tång fick sig en hustru och jag en mor, så jag kunde bli född till världen, för om jag skall skryta, så var starke Tång min köttslige far. Som jag nämnde låg han så illa sjuk, att den gamla kvinna, som passade på hans hus, ej visste om hon borde gå efter präst eller dok-

tor, men så kom Tångs nabo, Sven smed, in och tillbjöd sig att taga bud med till doktoren, för Sven skulle ändå gå till Malmö; närmare bodde ingen läkare. Och så fick Sven veta, hur det förhöll sig med Tångs sjukdom, hvar han hade det värst och allt sådant, och han lofvade göra god reda hos doktorn. Men se, nu var det så att doktorn talade stockholmska och Sven bara vanlig svenska, som vi tala vid Trelleborg, och så pratade den ene i väster och den andre i öster, kan en veta. När Sven kom hem, sporde Tång efter, hvad doktorn sagt. 'Ä den', svarar då Sven, 'han säger inte allt hvad han tänker, som spåkäringen sa' när hon spådde nämdemanskans katt i kaffe, men han ordinerade, att du skulle ha senapskulan till hålbruskan, eller maggropen som han kallade den på sitt stockholmstal.'

Tång var en tålig karl, därför låg han stilla på sin rygg som Isak, Abrahams son, då han skulle offras, och lät den gamla käringen lägga den stora kanonkula, som hon hade till att mala senap med, just här under bröstet, där sjukdomen satt som hårdast. Kulan låg där hela natten, men den gjorde inte Tång bättre, och om morgonen sa' käringen, att hon nog kunde begripa, att då han kände det så tungt invärtes för bröstet, skulle där vara en utvärtes tyngd för att lätta den, ty ondt skall med ondt fördrifvas, sa' hon; men där skulle dock vara måtta i allt, och så på eget bevåg tog hon bort senapskulan och lade saltkrossningsstenen dit i stället. Den låg där hela förmiddagen, men så till lycka för honom, mig och min hustru kom dä' en ung änka dit för att titta om den sjuke. När hon såg saltstenen och hörde hela o r d i n e r i n g e n, begrep hon genast saken, för se hon var nyligen blifven utlärd i konsten att släppa in storken till folk, begrips, och hon sade, att doktorn bara befallt en senapsdeg. Men hur skulle Sven eller de andra veta det, då senap ju heter s e n o p p och det som doktorn kallade deg, skulle betyda d e j?

När Tång fick sin hälsa igen, gifte han sig med den utlärda änkan, och så togo de genast Elnas lilla

Elisabeth till sig, för hon for illa hos morfadern. Då jag kom till världen, var hon tre år gammal, och min far och mor bestämde genast, att vi skulle ha hvarandra, så visste de att hon fick en äkta juvel till man. — Hva, Elisabeth?»

»Stollemajor, som du är!» svarade hustrun, samlade ihop tallrikarna på bordet och bar dem ut i köket.

Då han öfvertygat sig om, att hon riktigt stängt dörren efter sig, satte han handen vid munnen och sade i dämpad ton: »När jag blef vuxen, råkade jag ut för olyckan att tycka om en annan, en yngre tös, men far frågade mig, om jag ville låta min egen släkting gå där som en narr, då hon ej hade någon annan på jorden att hålla sig till, när de gamla föllo ifrån. Och så fick Elisabeth aldrig veta, hur det då sved för mig, utan gifte vi oss samma år, som min mor dog, och jag var då nitton år. Och där blef lyst för oss med hennes rätte fars namn, så att hon både för Gud och människor är halfsyster till honom där borta på herrgården, kaptenens son i lagligt gifte.

Hvarken far eller jag trifdes nu längre på Trelleborgsorten, han ville tillbaka till hembygden. Men vi ha aldrig haft något att göra med honom, Bullerkrona, förrän vid landtbruksmötet.»

Hustrun kom nu in.

»Du får väl tänka på grafven, innan dagen skrider; kistan skall ju komma med tåget.»

»Jag får väl det. Det är kaptenens kista, som skall komma hit», upplyste Viater och tog sin mössa. »Han har i många år stått i ett grafhvalf långt borta i världen hos hustruns släkt; men nu vill sonen ha honom hit. Han har låtit utstaka familjegrafven och det har fallit sig så, att min far nu får vika platsen för honom.»

»Hvarför protesterar ni icke?»

»P r o j e k t e r a? Nej, det ha vi ej rättighet till, för vi ha ej haft råd att sätta sten eller kors på grafven, och hvad som är lagligt skall en inte klandra.

Han på herrgården vet ej, att hans gamle släkting ligger just där, så i d e n saken är han oskyldig. Men att han var orättvis mot Elisabeths höna till fördel för sin egen spanske hane, det var simpelt af honom, och det förlåter jag honom aldrig.»

»Det var den första och det blir den sista gången jag ber min rike, förnäme halfbror om något», sade hustrun med starkt eftertryck.

»Men er fars kvarlefvor, hvar lägger ni dem?»

Man och hustru växlade en blick, han besinnade sig ett ögonblick, därpå drog han mig med sig utom dörren och hviskade småskrattande: »Är det något kvar af starke Tång, så p u t t e r jag ner det till stamfadern under Viater-stenen, så får han en förnämligare plats än sin förman, kaptenen. — Ja, Viater är man för att spela honom, Bullerkrona, ett puts; han skulle helst låtit bli att vara orättvis mot Elisabeths höna.»

Dimbilder.

En ljuf sommardimma låg som ett ljusgrått flor öfver skogen, och bokens nyutslagna löf hängde i däfna veck vid de bruna hylstren, likt fuktiga fjärilsvingar vid den nyss sprängda puppan. Öfver den sanka skogsmarkens rostfärgade löfbädd bredde harsyra, vårlök, storknäbb och sippor ett frodigt nät, här och där afbrutet af någon halfmultnad, kullfallen trädstam, beväxt med grön mossa, gråspräckliga lafarter och små klibbiga svampar med frän lukt. Oaktadt sin frodighet bar denna del af den tämligen vidsträckta skogen en dyster, nästan hemsk prägel, nu när dimman stod vaggande mellan bokarnas glatta, blågrå, fuktiga stammar och sammanflätade grenar och gåfvo dem på litet afstånd utseende af vidunderliga hafsdjur i strid med hvarandra. Ej ett ljud af någon sångfågel lifvade ödsligheten; blott nu och då strök en sparfhök eller en glada med hvassa vingslag genom trädens späda löfverk, seglade spejande lågt öfver marken och steg med harmsna skri åter upp och försvann i dimman. Då väckte plötsligt knastrandet af murkna grenar och prasslet af vissna löf under brådskande människosteg skogen ur dess ängsliga drömdvala.

En ung man, belastad med ett staffli och ett målareskrin bröt sig med en viss otålighet genom en remsa småskog och buskar och kom fram emellan ett par kullblåsta träd, hvilkas grenar ännu, genom

att sätta blad, sträfvade emot den förödelse och förgängelse, som angripit de uppåt pekande rötterna och den svampgrodda stammen. Målaren stannade, tycktes ett ögonblick fängslad af denna skogsinteriör, insvept i flor; men plötsligt blef hans bleka ansikte småknottrigt, liksom af smygande skräck; han gjorde en rörelse, som om han ville springa öfver den sanka skogsmarken, tvang sig att stanna och se sig omkring men gick så med allt hastigare och hastigare steg mot skogsbrynet; och då han klättrade upp på en af stenar och jord uppförd vall, som där inhägnade skogen, var han andfådd och svetten bröt fram vid tinningarna. Med ett häftigt ryck satte han staffliet ned på den breda vallen, slängde skrinet bredvid detsamma, vände med harmsen min ryggen mot skogen och ställde sig att betrakta den bit af landskapet, som nu låg framför honom, äfven den svept i ett lätt böljande flor.

Nedanför vallen bredde sig åkerfält, där vårsäden stack upp med hvassa nålar, på hvars i grönt och brunrödt skiftande spetsar matta daggpärlor skimrade svagt i det dämpade ljuset. Längre bort skar sig ån genom dalsänkningen, men gjorde en svängning fram mot jordvallen, så att man därifrån kunde under dimslöjan se det tröga vattnet innanför randen af albuskar och säf samt förmådde urskilja de små öar och bryggor af näckrosblad och andmat, som här och där täckte vattenspegeln. Vid åkanten låg en eka uppdragen på land, men till hälften fylld med lerigt vatten och slemmiga rottrådar af groende vattenväxter; årorna lågo slängda öfver årtullarna, som om någon i förskräckelse sprungit ifrån det hela. Från den fjorårsgamla brungula säfven, som där var bruten och nedtrampad, gick en smal, klibbig gångstig uppför en låg, lerig backe, på hvars topp en byggnad, lik en ofantlig stenkista, stod tung och mörk genom den rå dimslöjan. På denna mörka punkt fäste målaren sin blick med ett uttryck, som nästan liknade hat.

»Har du funnit någon bra utsikt däruppe, Georg?»

ropade nu en stark, något torr röst inne från skogsbrynet.

Malm spratt till, som en nervös kvinna, och vände sig om med förtretad min.

»Kom själf upp och se! Nå, du har fällstolen och det traditionella paraplyet med, naturligtvis! Båda utgöra en väsentlig del af konsten — räck mig dem! — Nå, du är redan uppe, utan att någon af de tjocka, feta, gråblå ålarna i kärret snott sig kring dig? Det är en gemen bit bokskog den där. Om det finnes någon sanning i de gamla sägnerna, att man fordomdags begrafvit ogärningsmän och dito kvinnor lefvande i kärr och slagit en påle genom offrets kropp, så måste man just ha valt en sådan där plats. Det är något hemskt i självfva dess nuvarande frodighet — jaså, det kunde du ej finna, Knut! Nä-ä, här är ju också en del människor, som blott kunna se det handgripliga, och de äro måhända de allra lyckligaste. Men kan du icke ens se, att byggnaden däruppe, med sitt bruna tak, är en ofantlig likkista, svept i flor; en stensarkofag, ämnad att ängsla någon osalig död, så att denne ej skulle gå fritt omkring och skrämma vettet ur folk? Stenkistan måste jag ha i bakgrunden på det här landskapet i dimma.»

Han talade fort i en ton, som skulle vara skämtsam, men lät irriterad, och det var med märkbar nervös häftighet, som han gjorde sig i ordning för att afteckna landskapet.

»Det höres nu, som om du rent fattat afsmak för en nejd, den du öfver ett år haft i sinnet att se, himlen vete hvarför, ty jag vet med mig, att jag aldrig slösat loford på gamla Hälleviks utseende. Och om du finner landskapet hemskt och gården skräckinjagande, så är det ju ej skäl för dig att måla någondera.»

»Jag måste ha den här sarkofagen från fantasien — ja jag menar blott, att jag genom dina berättelser upptagit en bild af den gamla herrgården, och den bilden vill jag blifva kvitt. Men det där begriper du ej, broder Knut.»

»Nej min själ om jag det gör, ty jag har aldrig gifvit dig någon bild af den gamla stenkistan, som du satte dig i sinnet att måla, så snart jag nämnde namnet Hällevik, då vi i fjor träffades i Dresden. Så du skall alldeles icke skylla din missräkning på mig.»

»Då har jag väl läst någon spöksägen eller dylikt om gården», sade Georg med märkbar förlägenhet.

»Det är möjligt.»

Samtalet afstannade, målaren arbetade ifrigt, dimman liksom kröp från ån uppför backen, tätnade och lät byggnaden blott framträda som en skuggbild.

»Knut Kristersson, du, har du någon natt sofvit i det där spökskrinet?» Målaren kastade en snabb blick åt sidan, fixerande kamraten, som tagit plats på ett stenblock för att se på, medan Georg arbetade.

»Huset är nästan obebodt för närvarande; morbror bor på ett af sina andra gods. Gamla fru Aspling, för detta hushållerska på Hällevik, innehar ett par rum i bottenvåningen.»

»Högst förbunden för upplysningen! Men den lämnade ej svar på min fråga, ej heller kastade den en gnista ljus öfver skälet hvarför du slagit dig ned hos förvaltaren, medan du anställer borrningar, analyser och allt annat rumor på egendomen.»

»Uppriktigt sagdt, skulle jag högst ogärna vilja bo där nu, ödsligt och folktomt, som där är på Hällevik?»

»Hvarför, Knut, säg hvarför, då du just nu kunde ha det präktigaste utrymme för dina kemiska soppgrytor, kaffeflaskor och öfriga otyg?»

»Jag tror, att jag låtit påverka mig af de gamla ohyggliga sägnerna.» Svaret kom dröjande, medan Knut ritade med paraplyet på marken.

»Så-å! Till exempel?»

»Om den inmurade nunnan, nyfikne riddar Georg», smålog Knut.

»Snack, ärevördige svartebror Knut! Hällevik har aldrig varit något kloster.»

»Du tyckes känna godsets historia, bålde sankt Göran.» Knut såg nyfiket på målaren.

»Väl möjligt, att jag känner något till den. Man vill ju försätta sig i en viss stämning, liksom diktarne. Men du kunde nu bjuda till att förstärka min mystiska stämning genom att förtälja något om den gamla sarkofagen. Har du verkligen aldrig legat där någon natt?»

»Kan jag tjäna dig med så litet, så låt gå! Skall det vara om den gamla borgfrun, som står på hufvudet inmurad i norra källarhvalfvet; hon var en gammal häxa, förstår du. Jaså, ej heller henne tror du på! Nå, då får jag väl delgifva dig, att jag, enligt spöktraditionen, har utsikt att ärfva Hällevik efter min med två söner välsignade morbror.»

Knut Kristersson sökte med synbar ifver att undvika alla frågor om han någonsin haft natthärbärge på Hällevik, och det såg ut som om han ej ville närmare redogöra för skälen till, att han nu tagit sin bostad hos förvaltaren.

Målaren gjorde ett otåligt kast med nacken, tycktes vilja göra ännu en fråga, men Knut Kristersson tog hastigt ordet, satte på sig en högtidlig min och, antagande den öfliga katedertonen, började han ett föredrag medan dimman steg som en fin rök från ån, kröp alltjämt vaggande uppför backen, där en svag vind tog henne och bar henne upp mot det gamla grundmurade huset, hvilket ömsom insveptes i det grå floret, så det liknade ett klippblock, ömsom med sitt svarta, brutna tak framstod som en del af en ofantlig likkista.

»Denna sägen, som jag har att förtälja», mässade Knut, »föreskrifver sig från den s. k. snapphanetidens senare afdelning. Folkets sinnen voro förhärdade genom generationers grymma, blodiga krig och rofferier.»

»Det öfriga, som tillhör en historisk inledning, efterskänker jag eder, lärde svartebror Knut.»

»Tackar ödmjukligen, stränge riddar Göran! Men värdigas blott tillstädja eder tjänare, att som en bok

få framställa ett enda historiskt faktum! Denna nejd, som vi med våra ögon skulle skåda, om ej den omgifvande luften vore fylld af vatten i ångform, på ovetenskapligt språk kalladt dimma, var en af dem, som värst hemsöktes af snapphanar. Dylika röfvarband, min ärade åhörare, bestodo då vanligtvis af utarmade småländingar, men ganska ofta af utplundrade skåningar, båda slagen lika däri, att de ömsom kallade sig svenskar, ömsom danskar; sällan visste de, om för tillfället deras by eller socken lydde under en Karl, en Fredrik eller Kristian, därför kunde de också med lugn plundra, hvar det bäst bar sig. Svenska styrelsen benämnde dessa röfvareband: dansksinnade skåningar, tillade gränsröfverierna ett patriotiskt syfte, fast traditionen nogsamt vittnar, hur det hela blott var en strid om mitt och ditt i båda...»

»Kamrarna», ifyllde målaren med tankspridd min.

»Vid båda sidorna om riksgränsen, menade jag», skrattade Knut. »Nu är det värsta historiska öfver, och så kan jag drista mig att tala som en vanlig dödlig.

I den tiden var Hällevik blott en bondgård, men den största i byn och låg nedanför backens krön. Dåvarande ägaren, bonden Nils Hult, hade sina små försänkningar bland snapphanarne, i hopp att genom en handräckning då och då kunna skydda sin gård för deras våldgästningar. Äfven byns öfriga bönder funno det klokast att numera visa sig höfliga, åtminstone mot en afdelning af dessa stråtröfvare, som nyligen fått en viss militärisk anstrykning (vid hvilken naturligtvis äfven häftade en flik politik) genom att till anförare ha erhållit en uniformerad främling. Men om den unge, ståtlige krigaren röfvade i egenskap af svensk eller dansk undersåte, därom sporde ingen, som ej var i fara för honom och hans röfvarband.

Emellertid började Nils Hult ej riktigt känna sig säker under denne bålde riddares beskydd. Ett par gånger hade dennes stöfvare utpressat ett slags brandskatt af bonden, och nu, då hela bandet skulle förlägga högkvarteret till byn, fruktade Hult att den

uppfinningsrike anföraren skulle bemäktiga sig böndernas hustrur och minderåriga barn för att sedan utpressa lösen för dem. Under en ofantlig bok, omgifven af låga buskar och snår, gräfde Hult en rymlig jordkula, täckte den med ris, jord och groende björnbärsrankor, ditförde något bohag samt tillräckliga lifsmedel och gömde så där sin hustru, två söner och en dotter. Själf stannade Hult på sin gård och uppgaf för alla som sporde, att hans familj dragit ned på slätten till hans hustrus anförvanter. Men nattetid smög Nils sig till jordkulan, till ytterligare försiktighet gående baklänges, där hans spår kunde synas på den leriga marken.

Olyckligtvis ägde bonden en större summa klingande mynt, som han ej vågade anförtro åt den värnlösa familjen i den bräckliga jordkulan. Efter långt funderande lade han penningarna i ett af dessa ansenliga oxhorn, hvilka man ännu i dessa nejder kan få se hos någon byålderman —»

»Jag vet, jag vet! 'Byhorn' — lurar för att sammanblåsa byfolket till stämmor och möten . . . Nå, vidare, vidare, Knut!»

»Mitt prat stör dig . . .»

»För alla helgon eller snapphanars skull, broder Knut! Det är bara min olyckliga nervretlighet. Var snäll och förtälj vidare. Där var ju en flicka i jordkulan, sade du!»

»Du beter dig, som om du hade ett tjog bromsar eller hästflugor i armhålorna.» Knut såg med en blandning af undran och harm på målaren, men tillade torrt:

»Låt gå då, jag drar i väg igen! Nils Hult försökte det ena gömstället efter det andra för sin penningskatt, men alltjämt tyckte han att hvarje snapphane genast skulle upptäcka den, och så gick han och bar skatten på sig under sin getskinnspels ända tills snapphanarne verkligen började visa sig i byn, och deras anförare slog sig ned på Hällevik.

Nu såg Hult ingen annan utväg, än att med så lugna steg och så likgiltigt utseende som möjligt ge-

nast gå mot skogen. Han dref framför sig ett par magra grisar, som skulle föda sig på ållon. Ända tills bonden nådde skogsbrynet kände han sig någorlunda trygg, men så fort en rad träd och buskverk slutit led bakom honom, greps han af föreställningen om, att smygande spejare voro honom i hälarna; han trodde sig ej kunna osedd nå jordkulan med sin penningskatt. Ett starkt prassel i löfven, möjligen en gris som bökade, beröfvade honom fattningen, och han tryckte hastigt hornet ned i den kärraktiga marken, sparkade vissnade löf öfver platsen och vände åter till Hällevik.

Följande natt föll senhöstens första snö. Nils vågade ej gå till skogen så länge detta lätta, lösa lager kunde röja hans väg. Efter några få dagar kom stridt höstregn, sköljde bort snön och förde de fallna löfven med sig på sin väg mot kärr och bäckar. Nils gick till skogen för att taga upp hornet, men kunde ej återfinna den fläck, hvarest han nedstuckit det i marken.

En allt uppslukande fruktan för att ha förlorat sina penningar kom bonden att förgäta allt annat. Två dagar å rad irrade han omkring i det här skogsbrynet, vändande löfhögar och rifvande i risbråten. Slutligen var han så medtagen och förvirrad, att han inbillade sig hafva gömt hornet i den sanka bit mark, som lopp ut i en spets nära boken, där jordkulan fanns. Tredje dagens afton greps han där af fyra snapphanar, som lagt märke till hans vistelse i skogen och gissade att han sökte efter någon gömd skatt.

Nu gällde det att aftvinga Hult bekännelse om hvad han förehaft; men då denne, som var en fullblodsskåning, märkte att det var småländska röfvare, bestod han sig hämnden att egga deras roflystnad genom att öfverdrifva värdet af den gömda summan, den han hånskrattande påstod sig ha fäst till drakguld, genom uttalade magiska ord, som han aldrig skulle förråda. Förtviflan öfver att i verkligheten ha

förlorat penningarna gjorde honom för stunden liknöjd om lifvet.

De småländska snapphanarne lära haft en egendomlig metod att frampressa sanningen af sina fångar. De sägas nämligen ha haft för sed att gripa männen kring halsen, draga huden ut från strupen och genomsticka den förra med en knifsudd. Detta originella experiment försöktes nu på Nils Hult, men utan den därmed åsyftade verkan, ty i självfva verket kunde han ju ej visa sina plågoandar ett gömställe, som ej stod till att finna.

'Här kommer 'Ysedomaren'; han skall späka förrädaren!' skränade snapphanarne. Ysedomaren var den förr omtalade anföraren, som lär ha varit bördig från någon af våra östersjöprovinser, men som under denna upprörda tid sökte kapa åt sig någon fast egendom, lika godt på hvad sätt. För ögonblicket kallade han sig svenske konungens trotjänare.

'Aha, Hult!' ropade han nu med sin tyska brytning. Han såg ett par ögonblick på den energiske skånske skogsbon, en grym tanke blixtrade till i partigängarens ögon; nu såg han sin väg.

'Den här bonden är en dansk förrädare, som stämplat mot kung Karl och Sverige', sade han med domaremin. 'Skjut ned honom, gossar, ty han har förverkat lif och gods!'

'Utländing!' skrek Hult; detta var det värsta skymford den dödsdömde skåningen hade till hands. 'För några dagar sedan hotade dina småländingar att sveda af min gård, för det jag var en svensk, som stämplade mot Danmark.' — Ysedomaren slog blott upp med handen och aflägsnade sig. Bondens dom var oåterkallelig.

Novemberkvällen föll på, när Hult fördes fram till det närmast stående trädet, boken, under hvars nedersta grenar hans hustrus och barns tillflyktsort var gömd, och här bands mannen fast vid stammen.

Folksägnen förtäljer uttryckligen, att de småländske snapphanarne alltid sköto till måls med pilar på sina skånska fångar i afsikt att förlänga deras

kval, och nu började den leken mot Hult. Men denne, som ej var bakbunden, utan med ett bastrep surrad fast vid trädstammen, krängde i skymningen af sig tröjan, hängde den på närmaste gren och gled själf bakom stammen, utan att dock hastigt kunna komma lös. Då kröp en liten flicka tyst och behändigt fram under ris- och jordhögen, räckte fadern en lieknif, och inom ett ögonblick var fången fri och försvunnen i skogens mörker.

Snapphanarne märkte för sent, att de blott skjutit till måls på bondens skinntröja; men då de begrepo, att deras anförare hade en särskild mening med denna sin dödsdom, läto de honom blifva i sin tro, att Hult ljutit döden.

Någon tid därefter hade Ysedomaren fått kungligt gåfvobref på Hällevik, ett vedermäle af kunglig tacksamhet för 'vår trogne tjänares' mod och tapperhet i striden mot upprorsmännen — —»

»Blir här spöken af allt det här; spöken, som jaga en af nutidens intet troende unge lärde ur hans fäders borg?»

»Hela nejden här är full af gastar, min käre Georg; du kan få så många sådana, som du behagar, af hvilken gubbe eller gumma du träffar här —»

»Så, så, inte vredgas, lärde svartebroder Knut! Jag får väl lof antaga, att du slutligen själf presenterar Hälleviksgastarnes finaste grädde för mig. Vill du hafva den godheten att fortsätta krönikan!»

»Möjligen; men du tyckes vara alltför nervös, detta förutan. — Inte det; nå, får gå då!

Hult flydde till sina fredlösa anförvanter, de i folksägnerna så starkt framstående Ugglarpsherarne* och slöt sig till deras beryktade snapphaneband.

Så förflöto fyra år. Ysedomaren bodde på Hällevik som herreman, men kände sig ej synnerligen trygg vid sin besittning, sedan han fått spörja, att Hult lefde och höll till hos de fruktade Ugglarpsherarne.

---

* Here = gosse.

Den forne partigängaren och röfvaren var nu svenskt sinnad och ansågs för svenska kronans ombudsman i denna nejd. Han hade nu bortlagt alla simpla, småfnaskiga snapphaneseder; för den nyss vordne jordägaren hägrade större planer, men han måste bida sin tid.

Bönderna nere i byn lefde nu i fred och ro, ty Ugglarpsherarne jagade på främmande marker och gåfvo svenska myndigheterna åtskilligt att skaffa. Men till Ysedomarens harm och oro hade Nils Hult skilt sig helt och hållet från bandet.

Då bar det sig så bra för Hälleviks ägare, att Nils Hult återvände till byn, där han köpte sig en utbrytningsgård. — Låter du ögat följa skogsbrynet upp mot sandåsen, så ser du en röd gafvel. Gården heter Brandlycke, sedan den tiden. Nu ansåg Ysedomaren —»

»Du kan för korthetens skull kalla honom Rügen eller Wollin, om du ej vill röja hans namn.»

»Som du behagar, Georg. Alltså; Wollin fick sig en trupp svenska soldater i all tysthet hit till Hällevik, och då bönderna allra som bäst firade första maj samt Nils Hults hemkomstöl i hans gård, ryckte truppen upp i bygatan. En utropare kungjorde kung Karls dom, att hela byn skulle brännas, till straff för böndernas upproriska stämplingar mot deras lagliga öfverhet. Med egen hand sköt Ys . . . , förlåt! Wollin eld i den närmast liggande gårdens halmtak.

Snart stodo hus och gårdar vid båda sidorna om gatan i brand. Jämmerrop af de hemmavarande kvinnorna samt barnens gälla skri fyllde luften och nådde upp till Hults gård. Männen störtade från gillesbordet; flyktingarne från den brinnande byn öfverdrefvo faran, genom att tredubbla soldaternas antal, samt utbredde den tron, att alla vapenföra män skulle lefvande spetsas på spjut, så som det här på orten en gång skett med ett par af snapphanarnes anförare. Likt en skrämd fårskock sprang hela hopen till skogs, utan tanke på att rädda bohag eller sätta sig till värn mot soldaterna.

'Nu till ödleboet där borta!' kommenderade Wollin, pekande mot Hults gård.

Då skar plötsligt ett gällt fasans skri genom luften helt nära bakom truppen.

Wollin vände sig om på hästen. Bolmande svart rök dref med den stigande vinden efter honom och hans trupp; röda lågor vältrade sig från tak till tak, höjde, sänkte sig, brusade som en af afgrundens brinnande svafvelsjöar . . .»

»Du målar icke illa, vördige broder Knut.»

»Och ur rökkvalmet uppdök plötsligt från en sidoväg, vid backsluttningen där borta, en kvinnlig gestalt till häst —»

»I hvitt bluslif och svart sammatskorsett?» Målarens fråga kom häftigt, tonen var upprörd.

»Inte så alldeles», svarade Knut långdraget och såg med nästan häpen blick på sin vän. »Sägnen förtäljer, att hon var klädd i dessa bondkvinnors dåvarande sommardräkt: hvita lintygsärmar, svart lifstycke och mörk kjol. Hon var knappt sexton år gammal, vacker, som detta gränsfolks kvinnor ännu i dag äro och med svallande blod. — Hvad är där i vägen, Georg?»

»Dimman tycktes vilja lätta sig kring sarkofagen. En solstråle bröt fram. Men fortsätt, fortsätt!»

'Byn brinner. Äfven min fars gård är antänd', flämtade hon. 'Är det de rysliga snapphanarnes bragd?'

Wollin styrde hastigt sin häst intill hennes. 'Ja, detta är följden af snapphanelif', sade han hastigt. 'Hvem är du, flicka?'

'Hults — Nils Hults enda dotter. Och där, där brinner mitt nya hem!'

Wollin följde med blicken flickans utsträckta hand. Rök och lågor stodo som en ogenomtränglig vägg vid skogsbrynet, medan eldskenet från byn uppslukat röken därifrån och nu kastade ett gulrödt skimmer öfver flickan, så att det såg ut som om hon glödde af en dold eld —»

»Hm!»

'Där borta kunna vi ingenting göra', svarade Wollin hastigt. 'Kommer du därifrån?'

'Nej, jag kommer nedifrån slätten. Jag har ej varit hemma här på den orten sedan den natt, då jag låg i jordkulan och såg hur far blef bunden vid den stora boken att skjutas för det han var svenskt sinnad.'

Wollin grep hastigt tygeln på flickans häst och gaf den lilla truppen ett tecken att följa honom på vägen nedanför backen, på hvilken man kunde från den sidan uppnå Hällevik.

Flickan såg, att kosan ställdes mot det gamla barndomshemmet och hon kände sig lugnare. Under de fyra år hon vistades hos sin mors släkt nere på slättbygden, hade hon blifvit med afsikt hållen i okunnighet om faderns och brödernas röfvarlif. Där nere rådde fred och lugn; kung Karl hade besökt slättlandet; Ragnhild Hult hade sett och talat med honom, han hade varit så nådig. Detta var all den politik, hon kände till. Nu, sedan modern var död och Hult flyttat till en ny gård, hade han kräft dottern tillbaka.

Allt detta förtrodde hon åt Wollin, där de redo vid foten af åsen, som till en del skymde undan brandskenet från byn. Han fick också veta, att en dräng åtföljt henne på hemfärden, men gripit till flykten, då han fick se de brinnande gårdarna.

Åsynen af det stora stenhuset på Hällevik förvånade flickan, men Wollin förklarade saken så, att han köpt gården af Hult och byggt nytt boningshus på den af snapphanar brända stugans tomtplats. Så drog hon med ett barns tillit med rånaren in i sina fäders gamla gård.

Från skrämda får förvandlade sig snart de husvilla bönderna till rofdjur. Ugglarpsherarne fingo i dem en god förstärkning, och hela bandets raseri vände sig förnämligast mot Wollin, som nu fick bära öknamnet R y s e d o m a r e n, en anspelning på hans deltagande i utförandet af den förmente kungsdomen.

Han lefde nu som i en belägrad fästning där-

uppe i sitt stenhus, mindre dock af fruktan för snapphanebandet, än rädd för att Ragnhild skulle erfara något af sakens verkliga sammanhang, ty flickan kunde och ville han ej uppgifva, hvad som än månde hända. Och hon — ja, hon hade gifvit hela sitt hjärta och sig själf åt den ståtlige mannen, som var 'kung Karls vän' och hennes faders beskyddare. —

Nils Hult antog, att hans dotter antingen omkommit vid byns brand eller ock blifvit bortsnappad af soldathopen, sedan det förra illdådet var utfördt.

Han var nu den ende bonden i byn, som ägde eget tak öfver hufvudet, ty slug, som han var, skyndade han sig själf att antända en del ved- och rishögar, som lågo framför gården. Det var röken och lågorna från dessa bål, som narrade både hans dotter och Rysedomaren samt vållade att flickan godvilligt följde denne. I Hults gård hade därefter snapphanarne sitt högkvarter; där höllo de krigsråd, utan att Wollin vågade angripa dem.

En natt ryckte hela bandet fram och omringade stenhuset där uppe, men Wollin var på sin vakt. Han och hans huskarlar försvarade sig och huset en stund; de sköto på bönderna genom fönstren. Men Nils Hult och Ugglarpsherarne voro säkrare skyttar; de knäppte bort den ene efter den andre af drängarna, när dessa bara vågade visa en nästipp i någon af fönsteröppningarna, och snart stod Wollin ensam. Han troddes vara kulfast. Fast nej, ensam var han ej; Ragnhild hade skyndat till hjälp, och hon laddade bössa efter bössa, allt som han fyrade af på hennes fränder.

'Sikta på anföraren, skjut ned honom, så fly de andra röfvarne!' ropade den unga flickan, utan en aning om, att Nils Hult denna natt var anföraren. Men Wollin sökte ständigt annat mål för sina kulor.

'Säg mig till, när du laddar med vår sista kula, Ragnhild!' sade han blott, och så tog han åter sikte på någon af de längsta karlarne där ute i den ljumma högsommarnatten.

Det började redan ljusna, då Ragnhild räckte

Wollin bössan, med en flämtande hviskning, att detta var sista skottet. Han vände sig hastigt mot henne, tog henne i sina armar och lyfte henne upp i den breda fönsterkarmen.

'Nils Hult!' skrek han, så det hördes öfver det vilda sorlet. 'Se hit, här är min hustru, din dotter!'

Rytande som ett vildt djur sprang bonden fram. Far och dotter sågo ett ögonblick på hvarandra, han i ursinnig vrede, hon i mållös spörjande ångest. Då vände hon sig med fasa ifrån fadern, sträckte armarna mot älskaren, fick af honom en välriktad kula midt i hjärtat och föll baklänges ned framför sin fars fötter.

'Hon har varit min i lifvet; I, hundar, skolen ej få smäda henne!' skrek Wollin ut till den häpna flocken och stod i samma ögonblick själf med ett djärft språng från fönsterkarmen ned på marken.

Väl tjugu händer med yxor och bösskolfvar lyfte sig mot den oförvägne; men med sin oladdade bössa, lagd till kinden, dref han dem baklänges från gårdsplatsen, där de gledo i blodpölarna, raglade och höllo på att falla öfver någon i döden stelnad arm eller ock med hälarna stötte mot något blekt, genomskjutet hufvud. Då greps den ene efter den andre af dessa fred- och hemlösa bönder plötsligen af skräck, vände ryggen till och sprungo i vild flykt nedför backen och så till skogen.

Ragnhild blef begrafven i ett af källarhvalfven, hvilket den vilde Rysedom lät förvandla till ett grafkapell; men själf kunde han aldrig glömma det förhastade mordet på den unga flickan, fastän han blef en högt betrodd och högt uppsatt man efter det tappra försvaret af Hällevik. Ty efter den natten syntes ingen af de hemlöse mera i den trakten, och Rysedom — himlen må veta hvad den karlen egentligen har hetat! — erhöll hela byn i förläning 'för visad tapperhet och trohet mot konung och fädernesland'. Så blef Hällevik ett herregods.

Men Nils Hult skall ha uttalat den förbannelse

och spådom öfver godset, att det aldrig skall gå i arf till tredje rätt nedstigande led.

»Min farbror har ärft det efter sin far —»

»Och din farbror har två sjuka söner. Ja, det vet jag. Är det då Ragnhild, som går igen där uppe?»

»Sägnen går, att Rysedom, som dött strådöd där uppe i sarkofagen, som du kallar huset, blef begrafven i sockenkyrkan, men kom hit en natt med kista och allt, för att få hvila bredvid Ragnhild nere i hvalfvet. Detta kunde dock ej ske för hans höga rangs skull, utan man murade upp en ståtlig graf åt honom på kyrkogården, där man hoppades, att han skulle hvila lugnare än inne i kyrkan. Det hjälpte dock ej; han kom jämt och samt hit, och så öppnades grafven af Hälleviks nya ägare; kistan och liket fördes i all hemlighet till skogsbrynet här, hvarest då var ett kärr, och där nedsänkte husfolket kistan. Efter en tid flöt hon dock upp; då fylldes kistan med gråsten och nedsänktes på nytt, medan Rysedoms ande jämt gick där uppe i korridorerna och sökte efter Ragnhild. Slutligen slogs en påle ned igenom kistan, och så blef Rysedom borta —»

»Och Ragnhild då?»

»Ja, sägnen påstår, att hon sedermera började gå och söka efter honom. Men nu tror jag, att jag går min väg; jag tycker att det börjar duggregna.»

»Hör nu, Knut Kristersson!» — målaren vände sig tvärt mot vännen — »tänker du mig till att tro, det blott och bart dessa gamla — jag medger, mycket hemska — sägner förmått en sådan vantrogen kemist, realist och mycket annat modernt -ist, som du är, att sky gården däruppe? Ännu en gång: Knut, har du sofvit någon natt där uppe i — i — ja, i någon del af likkistan?»

Målarens ansikte syntes åter gråblekt och knottrigt i dimman.

»Jag begriper ej ditt intresse för detta, Georg!» Knut såg med häpnad sin väns starka sinnesrörelse.

»Har du sett Ragnhild?»

Målarens händer skälfde nervöst, då han framställde denna fråga.

»Om det var hon vet ja'g ej», svarade Knut, resande sig upp från stenblocket. »Jag låg däruppe första natten jag kom hit — det är nu en månad sedan — och då, innan jag gått till sängs, hörde jag någon komma ute i korridoren. Skyndsamt släckte jag ljuset, öppnade min dörr på glänt, såg någon gå förbi och vika af åt västra gången . . .»

»Den, som din farbrors betjäning alltid pryder med kors, målade i krita?»

»Hur i all världen vet du det?»

»Sådant spörjes. Nå, och Ragnhild?»

»Om det var hon — ja, så gick hon fram till en dörr . . .»

»På östra gafveln, där låset har ett handtag i korsform. Nå, vidare, Knut!»

»Ja, just dit; slog de tre traditionella slagen i dörren, men vände så genast om, tassade förbi min öppna dörr — jag skymtade tydligt en kvinnogestalt — trodde det var en hustjuf, sträckte ut handen för att fånga personen och grep så i tomma luften.»

»Och greps själf af dödsfasa?»

»För ingen del, ty jag vidhöll min mycket materiella förmodan om personen; därför sprang jag ut i gången, såg gestalten skymta fram ännu en gång, och så — plötsligt försvinna. Jag tände ljus, undersökte hvarje dörr i korridoren, alla voro låsta utifrån med hänglås af gammalt bastant utseende.»

»Nå?»

»Jag nekar ej, att jag blef något hemsk till mods. De gamla sägnerna stormade in på mitt minne och min fantasi; först då himlen börjat ljusna, somnade jag. När jag om morgonen omtalade den nattliga händelsen för fru Aspling, blef hon nästan vettskrämd. Allt hvad jag kunde få veta af henne var, att det i denna korridor finnes en blinddörr, som leder ned till den där hvälfda källaren, hvarest Ragnhild säges vara begrafven. För öfrigt rådde gumman mig med ifver och ångest att flytta från det öde huset. Så

nu vet du det, Georg, och jag tillåter dig att skratta, men sedan skall jag sannerligen ha en förklaring af dig. Där gömmes en hemlighet under din nervösa ifver att måla Hällevik; du . . .»

»Jag skall bara ännu göra några få penseldrag, Knut. Solen vill bryta fram! — Men du kan i alla fall få veta det genast. Jag har sett Ragnhild. Nej, det är ingenting mindre än skämt, två års pinande nervositet — eller hvad du vill kalla detta, att jämt, jämt ha en och samma syn för mitt inre öga — är vinsten af mitt besök däruppe i sarkofagen.»

»Men hur gick det till att du kom dit?»

»Helt naturligt. Jag var för två år sedan något öfveransträngd efter arbetet med min stora tafla och mottog med glädje anbudet att tillbringa vårmånaderna på Ågård. Knappt var jag installerad där, förrän öfversten med familj och gäst inbjöds till en en bal på Hällevik. När jag då först såg din farbrors egendom, låg den insvept i en lätt, grå dimma, liksom i dag, och hela omgifningen gjorde på mig ett vemodigt intryck. Balen blef emellertid både liflig och lysande, men utan spår af romantik, och då betjänten vid midnattstid följde mig till mitt rum där borta på östra gafveln, kände jag mig belåten med min afton, men heller ingenting mera.»

»Hur kunde man falla på den tanken att inreda det där rummet till sängkammare?»

»Brist på plats möjligen, eller kanske ett experiment. En främling, en konstnär, kunde ju ej ha några fördomar mot rummet. Betjänten sade naturligtvis ingenting, och jag lade mig, hvisslande en mazurka.»

»I detta rum, där Ragnhild laddade de mordvapen, som hennes älskare affyrade mot hennes närmaste fränder!»

»Betjänten tyckte visst också, att mazurkan ej där var på sin plats, ty jag hörde den gamle draga en djup suck, då han stängde dörren, och jag minnes, hur jag sedan försökte gnola ett par repriser, men blott frambringade en liten snarkning, som åter bringade mig till fullt medvetande. Natten var mån-

ljus, men med jagande skyar; fönstret hade ingen rullgardin, skuggor och månstrålar uppförde en fantastisk lek i det smala, djupa rummet. Så knackar det plötsligt tre slag i dörren, hårdt, brådskande, som om någon öfverhängande fara hotade, och jag ropade högt mitt: 'Kom in!' och satte mig häftigt upp i sängen.

Då, Knut, gled dörren upp, och en gestalt, en ung flicka, klädd i hvita, rynkade ärmar, svart korsett och svart sidenkjol, skred rakt fram till fönstret, där hon ställde sig och såg ut i parken. Hon var ej en armslängd från min hufvudgärd. Vid första blicken på detta likbleka ansikte med ett så smärtfullt uttryck, som jag aldrig skådat i någon dödligs drag, försvann hos mig hvarje tanke på det otillbörliga i detta besök. Men i stället greps jag af en förlamande fasa, när hon vände på hufvudet och fäste sina orörliga ögon på mig.

Jag sjönk tillbaka på bädden, oförmögen att röra hand eller fot, och med blicken fasthäftad vid den obeskrifligt sköna gestalten. Ty märkvärdigt nog hindrade ej fasan mig från att uppfatta hela skönheten i denna uppenbarelse. Hon stod där orörlig vid den breda fönsterkarmen . . .»

»Där Ragnhild blef skjuten midt igenom hjärtat . . .»

»Men så började gestalten småningom upplösas i en ljus, fin dimma, som steg uppåt, uppåt. Jag såg hur höfternas runda linjer flöto ut, korsettens snibb aftecknade sig skarpt en minut i den silkesfina dimman, så upplöstes den smärta midjan, barmen, skuldrorna, tills blott det fina ansiktet syntes som en silfverkantad sky.

Och med hvarje del af uppenbarelsen, som bytte om form, kändes det af mig som om det varit en del af min egen varelse, som upplöstes och försvann i den oändliga rymden. Jag sökte under en namnlös ångest att medelst min vilja, min tanke, min egen ande hålla henne fast i materien eller formen, men kände hur jag själf blef till intet. Och då nu äfven

hennes ansikte liksom flöt bort i den ljusa skyn, bröt min ångest ut i ett genomträngande skri, som kunnat uppväcka hela huset.

Den gamle tjänaren, ännu fullt påklädd, kom skyndsamt och sporde, om jag var sjuk. Hans slutna, värdiga uppträdande betog mig med ens lusten att inviga honom i hvad som händt; jag mumlade något om häftig kramp, bad honom tända ljusen samt bringa mig ett glas vin, och jag vakade sedan återstoden af natten. Men, Knut, synen förföljer mig, liksom den ohyggliga känslan af en gradvis fortgående förintelse. Det är detta ohyggliga, som jag nu sökt måla från mig. Gifve himlen, att jag måtte lyckas! — Nu är jag färdig, Knut . . .»

»Nej se, min lif och tro, om det ej är en tafla öfver gamla Hällevik. Å, får jag se en titt på'na!»

En blå vadmalsmössa ströks höfligt af ett grått hufvud, som dök upp vid vallkanten intill staffliet, och efter hufvudet sköt en böjd arbetaregestalt upp emellan de två unge männen.

»Det är, min lif, så likt, så en kan ta på'et! Men hade målaren bara bidat en stund, skulle gården kommit klarare fram, ty nu ha vi snart solen, och dimman faller rakt som ett täckelse. Kan målaren inte också stryka bort den från sin tafla?»

Ingen af de unga herrarne svarade den pratsamme torparen, ty lika ifrigt som han stirrat på utkastet till taflan, lika fängslade voro de af en syn nere vid ån, där ekan låg.

Målaren hade gripit Knut om handlofven; de båda männen voro bleka och upprörda.

»Ser d u henne, Knut, eller är det bara jag? Hon står vid ekan; upp till höfterna i dimma!»

Orden kommo i en flämtande hviskning.

»Ja, jag ser — men, Georg, det kan vara — det är säkert blott en hallucination. Den gamla hemska folksägnen, det nervösa i tiden, psykiska forskningar, tankeöfverföringar . . .»

»Känner du också, hur din upplösning börjar?

Vid fötterna uppåt! Ragnhild!» Namnet bröt sig fram som ett hest skri.

»Hon heter eljest bara Hilda, Hilda Nilsson», kom det lugnt från torparen. »Se! om hon inte har klädt sig rent till solskens- och sommarväder, och här ha vi, min lif och tid, den segrande dagsens strålande stjärna, som vår präst alltid predikar om på midsommardagen!»

Torparens ord följdes omedelbart af en ljusflod så intensiv, att de båda unga männen omedvetet skyggade för sina ögon.

»Fröken Hilda vill nog öfver ån i det där tråget!» skrattade gubben tyst.

»Hvem är den där flickan?» Målaren vände sig häftigt mot torparen, som om han hade lust att straffa honom för det en sådan varelse, med hvitt bluslif à la Garibaldi-fason och svart atlaskorsett, fanns till ute i denna bygd.

Knut ställde sig att titta inåt skogen, ingen af vännerna tycktes känna något behof af att se den andre i ansiktet.

»Hon är, min lif, en fin dam och rik, men föräldrarne dogo ifrån henne, då hon var mindre. Hennes mor var syster till fru Aspling —»

»Så-å!» Knut svängde sig om på klacken. »Har hon, fröken Nilsson menar jag, vistats hos mostern hela tiden — det vill säga under förra månaden?»

»Ja, jädren i min lilla låda, om jag rätt minnes, om hon var här, när herr kemisten kom! Men i alla fall blef hon då inte gammal i gården. Fru Aspling är, så tyst sagdt, obegripligt rädd för att ha flickan hos sig, när där är herrar på Hällevik; hon tror dem inte bättre än fölstoet trodde räfven.»

Torparens drastiska bild lockade fram ett skratt från konstnären. Knut smittades däraf, och de båda vännernas ögon möttes nu under detta utbrott af munterhet. Men så kom åter en släng af förlägenheten tillbaka. Ingen af dem hade mod att spörja vidare efter denna gestalt, som nu med en viss behärskad

skyndsamhet lämnade åbrädden och gick uppför backens slingrande gångstig midt i det klara solskenet.

»Hon fick säkerligen syn på herrarne och trodde kanske att ni skrattade åt henne, som ville ut i den leriga ekan. Hon är stolt i sinnet, som hela den släkten har varit genom tiderna, skall jag säga herrarne, och hon sätter icke sin nacke mindre tillbaka för det folk påstår —»

»Hvad påstår folk?»

»Ingenting oärligt, herr målare. Bara att hon går i sömnen. Men för min egen del tror jag detsamma som mina likar, och det är, att herrskapet på Hällevik spridt ut det där ordet för att vi ej ska tro, att det är snapphanens mördade dotter, som går igen och söker efter Rysedom i den östra gafvelkammaren. Förlåt och ursäkta! Herr kemisten är väl ej nära släkting till herrskapet, så jag står och snackar halsen af mig?»

»Nej bevars, han är bara en släkting i tolfte eller fjortonde led», försäkrade målaren ifrigt. »Gå på bara, min gubbe!»

»Jo, se, jag håller på sanningen af den tro, att ifall fröken Hilda verkligen går i sömnen och då alltid traskar i Hälleviks mörka gångar, så är det i alla fall Ragnhild, för det tros — så tyst att säga — att hennes ande gått under tidens lopp in i en efter annan af den släktens flickebarn, och är nu i denna här fröken, som nästan bär den mördades namn. För herrarne, må veta, att fru Aspling härstammar rakt ned från Nils Hult, som ägt både Hällevik och Brandlycke där borta. Men se, detta står ej tryckt i böcker, och därför kunna inte lärde herrar känna sådana historier, som rör folket. Jag skulle nog kunna förtälja —»

»Tack, tack käre Pil! Men du har ju berättat Hälleviksägnerna för mig. — Georg, du», sade Knut på engelska, »hvad säger du om detta, att Hälleviks torpare tro på en själavandring? Kanske, när allt kommer omkring, är buddhaismen ej så modern i Sveriges land, som visst folk förmenar.»

»Om jag ej missminner mig, kunde jag i går räkna också dig, Knut, till 'visst folk'. Har den indiske prinsen förlorat något af sin glans genom beröring med torparetron?» Målaren slängde penslar och färgtuber ned i sitt skrin. Kamratens försök att, medelst ironiskt skämt, frikalla sig själf från hvarje andel i den nu förflyktigade mystiska stämningen retade konstnären.

»Var snäll, min gubbe, och bär staffliet och stolen till mitt logis; jag går upp och tar den gamla byggningen i närmare skärskådande. Dimbilder äro, i det hela taget, stora dumheter.»

Det afvisande i tonen eggade Knut. »Är du inte rädd för upplösningen, riddar Göran?»

»Gå hem och byt om kåpa, svartebror Knut; göm dock den gamla, ifall . . . Men här är ej klart solljus öfver Hällevik.»

»Icke heller öfver min inre värld», sade Knut med plötslig vekhet i stämman. »Sök du ljus däruppe i den gamla sarkofagen; jag går med gubben Pil, filosofen och teosofen i träskor. Men det anar mig, att vi på dessa stigar ej få klar belysning öfver dimbilderna.»

En sekund sågo de två vännerna hvarandra in i ögonen, hand sökte hand; så vände de sig hastigt bort. Konstnären gick uppför den klibbiga gångstigen, där aftrycket af flickans små skor syntes i leran. Vetenskapsidkaren följde efter torparen genom kärrmarken, och öfver hela nejden låg nu ett värmande solsken.

Mosaik.

Har du lust, så följ med! Hvart hän det bär, ja, det får vår egen håg bestämma, eller kanske hellre riktningen af en upp i luften kastad stjärnblommas blåa öga.

Kanske komma vi då ut till sandheden, mot hvars gulhvita strand hafvets rullande vågor bära hela fång af gräs från det hemlighetsfulla djupets ängar, där hafsfruns boskap betar, och hafstång, som från smaragdgrönt öfvergår till korallrödt i solskenet, spirar. Från strandens mjuka sandreflar, öfver hvilka sandstarren drager fina regelbundna rutor, med en rödviolett tufva af backtimjan här och där, för att ge färg, gå vi fram emellan krypande, stormböjda furor, öfver hvilkas rötter kråkriset väfver på sin tjocka golfmatta och ljungen bildar hela urskogar, i hvilka små ljusblå fjärilar skämta med smärta långa dagsländor, medan gulrandade humlor spela på altvioler och förtälja vemodsfulla sannsagor om nattliga älffester, hvilka sol och dag aldrig få skåda.

Finna vi ej här det vi söka — ty vi äro egentligen skattsökare — så taga vi vägen öfver den vida kärrmarken, under hvilken mor i mossen bor och brygger sitt öl af pors och multnade träd, som drunknat i syndafloden . Hennes platta tak, på hvilket klockljung och slåtterblommor sola sig och se förstulet mot det styfva starrgräset, gungar en smula under

foten, men mor i mossen bryr sig ej därom; hon vet, att det bär, och hon tar det ej heller så noga, om hon får en smula smolk i sin bryggkittel. Hon har i yngre dagar mer än en gång fått med sin hålslef skumma bort någon dumdristig människa, som plumsat ned i brygden.

Vill du kanske höra något närmare om detta och annat mera, så gå vi dit bort öfver fäladen, där fåren irra omkring sökande efter bete emellan stenar, halfdolda af tufviga gräsarter, som ej erbjuda någon näring; stenblock, stora så de underjordiska inbyggarne ha bostad därinunder, och tusentals mindre stenar, alla, alla utsådda där af människans evige fiende, som ej unnar Adams och Evas släkte att taga gröda af jorden.

Vid randen af den stensådda marken ligger ett par kojor, dit styra vi stegen; kanske finna vi där, hvad vi söka. Där står en hel rad stockrosor på tå invid plankväggen, som blekts ljusgrå af sol och regn. Som små rococcodamer i vida, veckiga sidenkjortlar i de finaste färger klättra de uppför blomsterstängeln och titta in genom fönsterrutor, skiftande i grönt och rödt.

Nyckeln är tagen ur den gistna halfdörrens rostiga lås. Far bränner tjära uppe i den fjärran blånande barrskogen; mor och barnen plocka smultron nedanför åsen på andra sidan om löfskogens breda bälte. Ha vi lyckan med oss, möta vi kanske gumman på hennes vandring mot hemmet; sitta då ned på en kullfallen trädstam under bokarnes breda, löftunga grenar; men kommer så ingen människa, som för oss öppnar en dörr till diktens skimrande slott, så kommer säkert det skygga rådjuret.

— Tyst, där är en hind i lek med sitt bruna barn! Modern anar vår närvaro, spritter till, vänder på sitt fina hufvud, vi få se en skymt af de vemodiga ögonens fuktiga glans, innan åtta små hofvar lyftas i språng öfver blommande dufkullor och skogsvioler.

Hörde du det gälla skrattet där inne ifrån den mörka trädklungan, och nu genljud af en kvinnas

klappträ? Det är skogsfrun, som vid det blanka tjärnet klappar sin byk. — Hör, nu ropar hon på skogsmannen, det låter som hon kallade »Själf, kom!» Mången har sett både henne och honom. Själf är hans namn och han är lång som den högsta fura i den skog, där han har sitt tjäll. Är det gamle Pan, som skrämmer dig? Nåväl vi ila då ned mot de breda slättlanden, där synfältet är så oändligt vidt, att det smälter samman med himlen, och där hafvet står som en smal stålklinga och skär solens röda, strållösa skifva midt i tu samt gömmer halfvorna i guldskrin.

Framför oss på den hårdt tilltrampade gångstigen genom rågfältet, hvars mogna ax böja sig samman öfver våra hufvud, och där emellan blekgula strån, eldröda vallmokalkar, högblå dufstolar samt snöskimrande baldersbrå stå emot hvarandra i strålande färgknippen, likt stenarne i gammalmodiga halssmycken i förgyldt filigramsarbete, går den gamle byspelmannen med sin fiol i en svart- och hvitfläckig kalfskinnspåse öfver skuldran. Nu är lyckan med oss! Gubben skall i afton spela till dans för det muntra skördefolket, men först fånga vi honom där framme vid det breda diket, reda honom ett säte af nyss bundna, frasande kärfvar, eller ock föra honom i triumf fram till de där huskojorna, hvarest körfveln gror frodig i täppan under pil- och plommonträd, och krusbärsbuskarne trycka sig hårdt intill den hvitmenade lerväggen.

Det är helgdagsafton. Snart ringes från kyrkorna Maria klocka, och sabbatshvilan inträder; nu skall här förtäljas af gammal och ung!

Hvar helst en af diktens portar upplåtes, samlas folk som trängta efter en dryck af källsprång, hvilka brusa där innanför. Hvarhelst vi färdas i Skånes bygder, vid hafvets stränder, i de löftunga bokskogarne; på den steniga åsen, där enen formar sig till pyramider emellan knotiga, hårdföra ekar, eller uppe vid landskapsgränsens blågröna barrskogar, eller nere på de vida, fria slätterna, allestädes finna vi

om lyckan är oss huld, någon af desse namnlöse, okände diktare, en man, en kvinna med grå hår, solbrynta drag och hårda arbetshänder, eller också någon klarögd yngling eller rödkindad flicka, som äger den underbara gåfvan att måla med ord, tonfall samt en åtbörd då och då, så att hvar och en af deras taflor framträda som en liffull verklighetsbild under fantasiens skimrande och böljande slöja. De äro äkta »landsmålare», desse berättare, och den som lyssnar till dem, i hopp om att med det skrifna ordet kunna återgifva de än skarpa, än oändligt fina och harmoniska färgskiftningarne i deras taflor, erfar samma känslor, som väl månde trycka en friluftsmålares sinne, när han antingen under jagande skyars och sprittande solstrålars lek vill på sin duk fästa ett stycke natur, som tjusat honom, eller då han sträfvar att återgifva en morgonstämning, när solglöd skimrar under blå dimflor.

Förtäljarnes naiva tro utgör den fasta undergrund, som uppbär och framhäfver hvarje gestalt i den fantasirika ordmålningen. All tro verkar smittande, när den är af äkta slaget, och vi bringas att för en stund se, hvad berättaren ser, känna hvad han känner, utan att reflektera. Vi följa i fantasien med in i mörka skogen, som han befolkar med mystiska väsen, hvilka han omkläder och gifver nyare namn, än de en gång buro i en förgången diktvärld och en förglömd religion; vi se dem alla utan att då igenkänna deras klassiska skönhetsdrag. Det är först sedan förtäljarnes stämmor förklingat, som vi småleende nicka åt Artemis, som med sin hjort står hotande framför Aktaion vid en skånsk insjös lummiga brädd, förklädd till skogsfru och han till skogsvaktare, och i de gäckande tomtarnes och skogsmännens gestalter återfinna vi då de skrattlystna oreaderna skämtande med behornade satyrer. I älfkarlens förklädnad drifver Poseidon sitt grå, frustande spann genom en brusande ström, och på åns blanka, stilla yta skymtas en guldharpa, omformad till en gul fiol, hvilande på den hvita näckrosens breda bladskifvor, och Sleip-

ner stiger som »bäckhästen» upp ur vattnet för att tumla sig på blomrika ängar, där små ljusa älfvor tända nattljus och spinna vättsilke på sländor af skafgräsets gråbruna blomhufvuden.

Buren på skyar drager Odins vilda jakt med hundskall och hornlåtar fram öfver slätternas oöfverskådliga vidder, hvarest ättehögar dyka upp midt i böljande sädesfält. Och ur den ofruktbara högens kamrar framträda idel prinsar och kungar, högboarnes följen äro bildade af sköldars och hjälmars målade eller snidade djurgestalter, lånade från de öfversta bänkarne och minnestaflorna i den urgamla sockenkyrkan. Från hafsstrandens brungröna tångbädd, dit vågsvallet vräkt honom, reser sig vikingen, nu en förolyckad sjöman, och begär med gälla skrik — ej längre att bli högsatt invid stranden, utan en graf i den vigda mullen innanför den helgade kyrkogårdsmuren.

Sagohjälten Hadding sitter, omklädd till »klok gubbe», framför Odin på den åttafotade gångaren, som bär dem båda genom luften; Odin har förvandlats till »Kullamannen», och när den förvetne kloke kikar fram under Kullamannens kappa, är det ej hafvet han ser under sig, utan någon kyrkspira, mot hvilken gångaren råkat stöta sin silfverskodda hof.

Själfva tempelfriden har tagit kroppslig gestalt, blifvit till ett eller annat mystiskt djur, hvilket i sin rätta skepnad blifvit lefvande begrafvet under kyrkans grundmur och nu utgör en nattlig tempelvakt. »Kyrkgrimmen» bor i tornet emellan de vigda klockorna; den ser allt, som närmar sig gudshuset, och ve den som trotsar hans makt! Men äfven de namnlöse, okände diktarne kunna se det genom mörkret, se klart genom mur och vägg. De se, hvad som vid midnattstid försiggår under tempelhvalfven; de se kyrkgolfvens breda grafhällar, hvilkas bilder och inskrifter blifvit trampade och slitna under många släktleds fötter, lyftas upp af andehänder, och se hur de döda lefva och minnas sina lif på jorden.

Kanske är det endast en i någon vrå af kyrkan

undangömd helgonbild, maskfrätt och stympad, som folkdiktningen gifvit lif och som glider omkring under tempelhvalfven samt fäster sägentrådar till en skimrande väfnad emellan de tunga epitafierna, på hvilka bleka bilder af underligt klädda män, kvinnor och barn knäböja för ett litet krucifix, knappast längre synligt där uppe i taflans ena hörn. Kanske är det riddarefruns halft utplånade gestalt på kyrkgolfvets grafsten, som stigit upp och knutit andra trådar emellan de utskurna hjälmprydnaderna på »herrskapsstolen» uppe vid altarrunden och de på gulnade pappersblad fästa minneskransarne af vidunderliga tygblommor, hvilka vid hvarje luftdrag fläkta ut från de hvitmenade kyrkväggarne.

Men hvarför skulle vi vilja äflas att sönderplocka dessa fantasimålningar och sortera de olika materialierna? Där ligger en förunderlig dragande makt i dem alla, antingen de minna oss om halft öfversmetade bilder af häxor och demoner på gamla kyrkväggar eller om blomsterkvastarne på blåmålade väggskåp och kullriga kistlock eller också om en bit gammal gobelin från något kungligt gemak, löst sammanhäftad vid någon släktsägen, liknande ett broderi på hvitt siden, gulnadt af ålder, och där två änglar upplyfta en bleknad rosenkrans öfver två händer, förenade öfver ett på altarbord brinnande hjärta, eller också framställer två dufvor kyssande hvarandra på en grafvård under palm och tårpil.

Stör ej ordmålaren. Nu lägger han ett stycke mosaik. En gammal adelsborg med rödbruna murar och ett stympadt torn, synligt öfver parkens trädkronor där uppe på höjden, och nedanför en grå bondgård med eldrödt tegeltak. Öfver svalget emellan dem slår sägnen djärfva broar, på hvilka lysande gestalter, damer i släpkjolar samt berömda krigare möta tjenstekvinnan med sitt barn på armen och sitt af ärbara hustrur afstubbade hår, gömdt under den mörka hufvudduken. Rör ej hårdt vid taflan, lägg den ej under förstoringsglaset, ty det är ju möjligt, att den färgrika mosaiken är sammanfogad af små

skärfvor af det vi kalla historia samt af splint, hemtade från familjekrönikor, hjältesagor och folkvisor! Öfver kojans lergolf breder sig den färgskimrande mosaiken; den gamle berättaren skänker oss den, och hans drömmande blick glänser till af glädje öfver att se, hur varmt hans gåfva uppskattas.

* *
*

Det hände, när farfar var helt liten pojke, och han lefde tills han uppnådde nittiotre år, fem månader och tjugosex dagar. I den tiden ägdes slottet där uppe på kullen af generalen, hvars namn fordom stått att läsa i latinsk skrift på den utskurna minnestafla, som hänger i vår kyrka. Nu synes där nästan ingenting på denna tafla, men i farfars tid, ja till och med i min fars dagar syntes där de målade bilderna af generalen, hans fru och två små barn, alla fyra liggande på knä med upplyftade händer och fingertopparne tryckta mot hvarandra i tillbedjandet af den korsfäste utanför Jerusalem!

Men herrans heliga stad med Golgatha och kors var så uselt litet tilltagen, att ett barn kunde med sin hand öfvertäcka den, medan däremot bilderna af generalen och hans familj voro så stora, att de bredde sig öfver hela taflan.

Knappt var generalen död och lagd i en graf, rakt under taflan, förrän himlens ljungeld slog ned i kyrkan, just där minnestaflan hänger. Ljungelden, som till påseende var som en glödgad järnstång, splittrade grafhällen och utplånade till största delen bilderna på minnesstaflan, lämnande endast kvar den heliga staden och korset uppe i hörnet. Herrans finger har där visat för oss skillnaden på det jordiska och det himmelska i rang och att människan ej skall af högmod sig förhäfva i Guds eget hus.

Generalen hade fått sin titel och värdighet i krig, då han ännu var ungkarl. När han kom hem och fred var sluten med landets fiender, gifte han sig till slottet och egendomen, hvilka då ägdes af den

förnäma fröken, som blef hans gemål. Men i den borgen har lyckan under alla tider varit en sällspord gäst, och den som vet hvarför så har varit och är, den undrar ej ett grand däröfver.

När kristendomen först blef förkunnad i våra bygder, gaf en rik man guld och jord, så att en kyrka kunde byggas, och man utvalde platsen därtill på toppen af kullen, där nu borgen ligger. Men under kullen voro jordtroll bosatta, och de ville ej veta af någon kyrkbyggnad på deras tak, därför buro de hvarje natt allt det timmer och all den sten, som människorna under dagarnes lopp fört upp på kullen, ned i dälden, där nu kyrkan ligger. Den rike mannen, som förmenade sig äga kullen, ville ej ge vika för de underjordiska, utan lät präster läsa ur mässböcker öfver kullen och beslöt offra den första lefvande varelse, som därefter trädde inom den vigda gränsen.

En graf blef gräfd där inom, och i krets bidade handfasta män för att infånga det lefvande lif, som skulle offras, för att sedan som kyrkogrim blifva det nya templets väktare. Kom så ett litet barn springande på små, bara fötter öfver kullens gräs, för att plocka backsippans blommor, rödblå skiftande som en aftonsky, där solen gått ned i det salta hafvet. Och männen fångade utan möda det lilla barnet, en gosse var det, och narrade den oskyldige att sätta sig ned i grafven, ty de hade alla svurit en ed, att det första lif, som kom på den vigda grunden, skulle de offra.

I den lilla grafven satt gossen, band sina blommor i krans och väntade på den sötebrödssmörgås, som männen honom lofvat, om han vågade stiga ned i grafven, och när han så fick det fina brödet i sin hand, föll den första skofveln mull på honom. »Käre män, kasten då ej jord på min smörgås!» bad det oskyldiga barnet, och var detta den lilles sista ord i denna värld, ty nu kastades mullen öfver honom och begrof barnet för alltid.

Följande natt tågade de underjordiska ut ur kul-

len, och prästen, som med mässbok i hand hela natten stod och läste öfver barnets graf, hörde dem ropa: »I kunnen ha gifvit oss honom lefvande, och vi skulle ha blifvit goda mot honom, men för eder grymhets skull skall nu detta blifva en olycksplats, hvad så än där månde byggas!» Och så drogo jordtrollen upp till den stora klippa, som skjuter ut från åsen, och där ha de bott sedan dess.

Kyrkan blef byggd på kullen, med altare och kor rakt öfver det offrade barnets graf; tornet restes, och den vigda malmklockan hängdes däri. Men den tredje gången dess klang hördes öfver nejden, tog trollens höfding sin hustrus fläteband gjorde däraf en slunga, stor nog att omsluta trollstenen, som ännu ligger där nere på släta marken, och hvilken icke tio män kunna rubba så mycket som en hårsmån. Genom luften kom stenblocket susande, slog tornet tvärt af, som om det varit en frusen kålstock, samt träffade kyrkklockan så häftigt, att hon flög ut i det djupa kärret; där ligger hon ännu och månde väl ligga där till domedag, då allt skall i dagen.

Nu blef kyrkan öfvergifven, och en annan byggdes här nere i byn, men efter lång tid blef på offerplatsens ruiner den gamla borgen uppförd; därför kan man tänka sig, att sorgliga öden skulle träffa dem, som bodde inom dessa tunga murar. Aldrig har borgen stannat under tre släktled i samma familj och aldrig, mer än en enda gång, har mer än ett barn fått lefva af de syskon, som där föddes; därför var också generalens fru sina föräldras enda arfvinge, och sju hela år hade hon och generalen varit gifta utan att äga hvarken son eller dotter.

På åttonde året hände sig, att en finngubbe kom vandrande till borgen, och när frun hade på bästa sätt undfägnat den gamle, spådde han henne, att hon innan nästa nyårssol rann upp, skulle få sin varmaste önskan uppfylld. Hon sporde honom då, om han väl visste, hvilken hennes varmaste önskan månde vara, och då tog han fram ur sin barm två små bilder af bly föreställande lindebarn. »Bär dessa vid

ditt hjärta, ädla borgfru, så får du i sinom tid det som ditt hjärta längtar och trängtar efter, men vakta dig väl att visa dessa bilder för någon, ty om du det gör, skola dina barn draga sorg och olycka öfver hvarandra under deras unga år», sade den gamle finngubben.

Frun gömde bilderna vid sitt bröst utan att visa dem för någon själ förr än hon, när det led mot årets slut, med säkerhet kunde vänta en arfvinge. Hon blef då så öfver sig glad, att hon för sin gemål måste tala om hela händelsen med finngubben och hans spådom; som tecken på, att hon talade dagsens klara sanning, tog hon fram blybilderna. Natten därpå kom liksom en hvirfvelvind susande ned genom skorstenen till det gemak i hvilket frun låg, från spiseln foro eldgnistor ut i rummet, och borgfrun tyckte, att en stor fågel ett ögonblick slog ned på hennes bröst. När hon blef fullt vaken, var allt sig likt i gemaket, men bilderna, som hon burit på ett band kring halsen, voro smälta ihop till ett vanskapligt ting med två hufvud.

Från den dagen lefde frun i stor ångest för att hon skulle komma att bringa ett missfoster till världen, men så mycket större blef fröjden, när två välskapade barn, en gosse och en flicka, skådade dagens ljus.

En dag eller två rådde idel glädje i borgen öfver tvillingarne men så rann det modern i minnet, hvad finngubben hotat henne och barnen med, ifall hon för någon själ visade hans bilder. Hon talade med generalen därom, men han menade tro på, att den spådomen redan slagit in eftersom båda barnen fingo för litet näring vid moderns bröst; men den olyckan kunde ju afvändas genom att taga en amma. Se, generalen var en munter herre och trodde ej ett fnyk på någonting, som han ej kunde gripa med sina händer eller se med sina lekamliga ögon.

Nu var det så, att i bygden gick mycket tyst tal om, hurusom det offrade barnet till sina tider gick igen i borgen, jämrande och klagande så blo-

det ville stelna kring hjärtat på den, som hörde denna ömkliga jämmer; därför stod det ej till för generalen att få någon gift kvinna till att lemna sitt eget barn för att bli amma åt hans små.

Men nere i kyrkobyn fanns då en människa, som hette Metta, och under våren, då byns alla hustrur en dag samlades för att märka gässen, innan de släpptes ut att lifnära sig på den stora allmänningen, skulle, som sed var, äfven tjänstepigorna synas. Då blef hon befunnen ovärdig till att gå med bart hår, hvadan hennes flätor afklipptes och en mörk duk knöts kring hennes hufvud, ty se, det vållar ofödda barn sjukdom, om den blifvande modern kommer att se en sådan människas hårbena.

Nöd bryter, som hvar man vet, lag och sed. Generalen tog Metta till amma, när han fann, att hennes pojke endast var några dagar äldre än tvillingarne, och människan flyttade in i borgen. Men hon var icke väl kommen i tjänsten, förrän barnens mor hvarje natt plågades af den under slottsgrunden lefvande begräfne gossen, som stod vid hennes säng, vred sina små händer och klagade: »Syster och bror, syster och bror! Sorgen blir stor, sorgen blir stor!» Frun tänkte då åter på finngubbens spådom och beslöt i sitt sinne att skilja syskonen åt och låta uppfostra dottern hos sin frände i Danmark.

I denna sak förtrodde hon sig bara till amman, ty frun kände på sig, att generalen skulle förhindra beslutet, men hon visste sig få en trogen följeslagare i sina föräldrars forne jägare, som hade sitt underhåll från generalen.

Den, som känner till herrgården, vet, att från östra tornhörnet leder en dörr från boningsrummen ut till en gammal löfgång, som går tvärs öfver trädgården förbi glashusen, där de finaste blommor och träd växa, och ut till parken, så att den, som osedd vill gå från borgen ut till körvägen, kan bara gå igenom denna gång. En mörk natt tog generalens fru afsked för en tid af sin späde son, och som hon tilltrodde finngubbens blybilder en hemlig kraft,

klyfde hon tvillingbilden och hängde den ena halfvan kring den lille gossens hals och den andra kring flickans, anbefallde lille Wollmar i ammans vård samt gick ensam med flickan i sin famn genom löfgången till parken, där den gamle jägaren väntade med hästar.

Generalen blef först mycket vred, när han förnam, att frun farit bort med flickan, men när han läst gemålens efterlämnade bref, hvari också skall ha stått något hemskt som händt i borgen under forna tider, blef han lugn till sinnet och tyckte att frun handlat rätt.

Emellertid hände det sig ej bättre, än att här blef ett nytt krig, kort efter det borgfrun rest; generalen måste draga ut mot fienden, och det kunde ej låta sig göra för hans gemål att då resa hem öfver hafvet, som låg fullpackadt med stora krigsfartyg, utan måste hon ännu en tid stanna i Danmark. Generalen nödgades då lämna sin son helt och hållet i ammans våld, men han tog ed af henne, att hon så skulle vårda barnet, som om det vore hennes eget kött och blod, och han gaf henne en skrifvelse, däri han själf förband sig till att sörja för hennes pojkes uppfostran i enlighet med den klass, hvari han var född att lefva. Därpå sammankallade han alla sina tjänare och undersåtar på borggården, trädde så själf med barnet på armen ut på trappan, talade gripande ord till dem, så de alla med uppräckta händer lofvade att vara trogna och bevara egendomen och arfsrätten åt hans barn, ifall han själf skulle falla i striden.

»Den natt, som följde därpå — det var den sista han upplefde i borgen — såg generalen för första gången det offrade barnet och hörde dess ömkliga jämmer: »Syster, bror, syster, bror, sorgen stor, sorgen stor!» men han trodde, att denna klagan gällde det syskonmord, som i fordomtid timat i borgen, då två bröder, som i främmande land blifvit vilda röfvare, dräpte sina två okända systrar.

Generalen kom som krympling hem under krigets tredje år, lät då måla minnestaflan och dog kort därefter af sina många och svåra sår. I ångest och

sorg lefde under hela denna tid hans gemål i Danmark och kunde ej återvända hem förrän fred blef sluten. Hon hade icke en endaste gång märkt något till det lefvande begrafna barnet och var innerligt glad däröfver, ty hon visste ej att den varelse, som blef offrad för att tjänstgöra som kyrkogrim, ej äger makt att lämna den byggnad, där han blifvit offrad. Hon hade dock sett ett annat varsel i sin dröm kort efter det hon fått budskap om generalens afresa till kriget.

Det var nämligen så, att lille Vollmar på sitt bröst hade ett födelsemärke, stort som ett körsbär och blodrödt som ett sådant. En natt drömmer nu frun, att från detta bär växte en kvist, som hastigt sköt upp till ett stort träd med rötter, som höllo barnet fast vid jorden, så att hon med egna händer måste reda en graf och nedsätta honom däri, så som man nedsätter ett träd i mullen.

Men då hon under krigets tid ej kunde få budskap eller bref hit, måste hon söka slå bort alla tankar på denna dröm, menande att den blott var sammansatt af minnet om det begrafna barnet och tanken på Vollmars födelsemärke.

På fjärde året återkom borgfrun ensam; flickan hade Danmarks änkedrottning då tagit i sin vård för att uppfostra henne tillsammans med prinsessan, som var af samma ålder. När frun anlände till borgen, kom amman henne till mötes på trappan, ledande vid handen en gosse, så fin och vacker som solen någonsin lyst uppå.

I farfars tid kunde man i borgsalen se lille Vollmar afmålad, klädd i himmelsblått silke och den finaste krage af breda spetsar öfver sina axlar. Men lyckan vänder sig ofta.

Det första nu frun sporde efter, var gossens födelsemärke, och Metta förtäljde då, att hon genast efter generalens afresa tre söndagsmorgnar innan solen gick upp burit barnet ned till kyrkan för att bedja Guds heliga tempel taga bort det röda bäret, som börjat växa och bli större; nu var Vollmars bröst

lika slätt som hans fina kinder. Borgfrun blef, förstås, mycket tacksam mot amman för detta och allt annat hon gjort för att gossen skulle trifvas, samt förnyade generalens löfte att uppfostra Mettas pojke till en bra arbetare eller handtverkare.

Vid denna tid dog Mettas gamla mor, som vårdat det namnlösa barnet, och så kom pojken genom borgfruns försorg till slottets trädgårdsmästare, som med sin hustru bodde där som trädgårdsmästarens bostad ännu i denna dag ligger. Men ammans hjärta var vändt från detta barn till Vollmar, och då trädgårdsmästaren och hans hustru, som ej ägde några barn, föraktade både Metta och pojken, fick han växa upp som den vilda harungen i skogens snår.

Metta tyckte ej heller om, att Vollmar fattade vänskap för hennes pojke — Hans hette han, och trädgårdsmästaren hittade på att kalla honom Gräsrot, ett namn, som sedan blef Hans Gräs. Men Vollmar kunde ej längre tåla sin forna amma, utan gjorde henne all den harm och förtret han kunde hitta på, däribland att jämt springa ned i trädgården till Hans.

Ammans pojke fick tidigt lära sig arbeta, först med sina små fingrar bland nässlor och tistlar, senare med hacka, kratta och spade, medan Vollmar uppväxte som om han varit en konungason, rank som en ung fura i värnad skog, under det hårdt arbete och hårda ord böjde den namnlöse gossens nacke, gjorde hans rygg kullrig och hans knän krokiga, så han liknade ett af stormen piskadt träd, hvilket kröker sig och kryper längs marken.

Solen i den värnlöse gossens lif hade dock Vollmar varit, och när de båda blefvo ynglingar, älskade Hans Gräs honom så högt, som David älskade Jonathan, konungasonen, och Vollmar förblef så vänlig och nedlåtande mot honom, som det var möjligt för den berömde generalens son att vara mot en yngling, som aldrig ens känt sin far till namnet.

Tiden rinner som en strid ström, den rinner dock ej lika lätt för alla. Hans blef trädgårdsdräng och Vollmar krigare samt tjänte i konungens gård. Hans

syster, Valborg hette hon, växte upp som den fagraste lilja i danska drottningens slott tillika med landets prinsessa.

Då hände det sig en nyårskväll, att prinsessan fick lust att på förhand skåda sin tillkommande brudgum och äfven ingaf Valborg lust att få veta sitt öde. I stor hemlighet förberedde de allt, som hörde till denna sak, och när det led mot midnatt, sutto de båda, stumma som två bilder, vid ett bord, på hvilket två bägare med vin voro ställda.

Just som slottets klockor slagit tolf, liksom till själaringning öfver det bortgångna året, öppnades kammardörren på vid gafvel och en stor svart likkista sköts fram till prinsessans fötter, där den försvann. Men i samma stund skred en ung, ståtlig herre fram till Valborg, rörde vid hennes vinbägare, lade så något litet föremål bredvid bägaren och var borta. När prinsessan och Valborg något sansat sig, togo de bort vinbägarne, men på bordet funno de ingenting utom en liten silfverbunden knif, lik den som Valborg plägade bära i sin kjortelficka.

Innan det nya året blef många månader gammalt, låg prinsessan lik; hennes brudgum blef den bleka döden. Valborg stannade ännu någon tid hos änkedrottningen för att trösta henne i den djupa sorgen, och hon skulle stannat i Danmarks land under hela sitt lif, om ej den unge konungen med makt och våld velat hafva henne till gemål. Men skön Valborg älskade den yngling, hon sett i sin syn nyårsnatten och reste hastigt från hofvet hem till sin egen moder på borgen. Borgfrun blef hjärteglad öfver att återse sin dotter så fin och fager; hon glömde den onda spådomen samt det offrade barnets klagan för denna sin glädje.

Hvad ondt skulle väl nu de två syskonen kunna göra hvarandra? Vollmar var hofman och ingen röfvare, syskonen visste ju båda, hvar de hade hvarandra, och i bref hade syster skrifvit till bror och bror svarat syster, att de längtade se hvarandra.

Valborg lustvandrade gärna i trädgården och lärde

där känna sin broders forne lekkamrat samt talade mångt och mycket med ynglingen, men mest om sin broder, som hon så mycket längtade efter. Metta hade nu blifvit frökens tjänarinna, men Valborg kunde lika litet som Vollmar lida hennes tjänstaktighet, allraminst när fröken märkte, hur litet eller intet Metta brydde sig om sitt eget barn.

Ändtligen randades dagen, då Vollmar efter orlof från konungen kom hem. I guldprydd hofmansskrud träder han in i salen, där mor och syster sitta. Glad springer modern upp från sin stol; hvit som en snödrifva faller Valborg till golfvet; det varsel för sin blifvande brudgum hon på nyårsnatten skådat, hade hon nu återsett lifs lefvande, och det i sin egen tvillingbror.

Hon hade dånat af glädje, menade hennes moder, och under det Vollmar och hon sökte återkalla Valborg till lifvet, föll en liten silfverbunden knif, som varit gömd vid hennes barm, ned på golfvet. Vollmar tog upp knifven, såg på den och blef själf blek som döden.

»Hvarifrån har min syster fått denna lilla knif?» sporde han sin moder.

»Af mig, det är maken till den jag gaf dig i din barndom, då jag kom hem från Danmark», genmälde borgfrun, som ej visste, att Valborg förvarade sin egen knif på bottnen af sitt smyckeskrin, och Vollmar talade då ej ett ord mera om den saken.

Där blef ingen fröjd i borgen genom sonens hemkomst, ty syskonen gingo som främlingar för hvarandra och sällan talade den ene till den andre, men så mycket oftare sökte Valborg tillfälle att träffa Hans Gräs; dock lyckades detta ej på länge, ty Metta var jämt i hälarna på sin unga härskarinna, när denna ensam gick ut i trädgården.

Så gick tiden tungt, tills vintern kom och Vollmar fått kungens orlof att stanna hemma öfver julen. Valborg blef alltmera blek och sorgsen, och en dag smög hon sig hastigt ned till glashusen, där Hans Gräs arbetade. Hvad hon där sade sin broders trogne, fattige

vän, var dock ej något annat eller mera, än att hon i Danmark hade en viktig sak att uträtta, en sak som gällde Vollmars lycka och framtid, fast hvarken han eller hennes fru moder kände den fara, som hotade honom, och nu ville hon, att Hans skulle följa henne på hennes hemliga färd öfver hafvet. Skön Valborg, som uppvuxit i danska drottningens slott och vunnit en konungs hjärta, drömde ej om att den namnlöse, ringaktade ynglingen fattat en sådan kärlek till henne, att han gärna gifvit sitt unga blod för Vollmars sköna syster. Men Metta, hon förstod det, hon, och grubblade på utväg att få Hans förflyttad långt bort från slottet.

En dag såg hon fröken Valborg i ifrigt samtal med honom och genast sökte Metta upp Vollmar och hviskade i hans öra, att hans syster hade kärleksmöten med hennes son. Allt sedan Vollmar börjat få förstånd, hade han hatat sin amma utan att rätt veta hvarför; och för hvarje år tilltog hans leda för henne, och nu hade hon knappt hunnit uttala de stygga orden förrän han, med en ryslig förbannelse öfver hennes usla själ och sinne, stötte henne ifrån sig så hårdt, att hon föll omkull. Utan att akta därpå fattade han sin bössa och hotade att skjuta ned henne som ett vilddjur, om hon med flera ord vågade nedsmutsa hans syster. Därefter begaf han sig ut i skogen på jakt och syntes ej mera till under hela den dagen. Men i hans sinne månde där väl ha gått en böljegång, som liknade hafvets, när stormen på låga vingar far fram däröfver.

Det var sena natten när han återvände. Han tog vägen genom parken mot löfgången till, ty han hade själf en nyckel och låste upp dörren, som vette ut till den. Nu fann han dörren öppen och gick in. Så hör han ljud af steg bakom sig från gången och gömmer sig för att se och förnimma, hvem som varit ute vid denna tid på natten. Han märker steg af två personer, hör Valborgs hviskning och skymtar Hans gräs vid hennes sida. Vollmars hand far till eldvapnet, men han betvingar sig, sätter bort bössan,

smyger sig som en skugga efter dem uppför en liten trappa och märker att de styra vandringen till Mettas kammardörr, inom hvilken Hans brådskande försvinner. Då Valborg vill följa efter honom, ställer sig Vollmar emellan henne och dörren. »Ej ett ljud om ditt lif är dig kärt!» säger han i bäfvande vrede. »I denna midnattstimme skall du stånda mig till svars för den stund af afgrundskval, jag fick lida den förflutna nyårsnatt, då jag förlorade den silfverbundna knif, som du bär vid din barm! Olyckligare man än den, som en syster genom trolldom tvingar till syndig kärlek, kan ej finnas på hela Guds vida jord.»

»Tag här din knif!» mäler så stilla den unga jungfrun. »Stöt det hvassa bladet i mitt hjärta, ty hellre än att lefva med min broders bild ristad däri, dör jag för hans hand.» Hon räckte honom knifven och styrde hans hand mot sitt hjärta. Då ljöd inifrån Mettas kammare ett högt verop, och de hörde att det var borgfruns stämma.

Knifven faller ur Vollmars hand, dörren skjuter han upp, rummet där är nästan mörkt, blott från kammaren där innanför faller en ljusstrimma genom den öppna dörren, så de kunna skönja hur borgfrun rifver upp kläderna öfver den unge trädgårdsdrängens bröst och höra henne ropa: »Svekfulla, eländiga kvinna! Här ser jag det märke, som min son hade på sitt bröst, och här finner jag också den bild, jag vid afskedet band kring det späda barnets hals, men som du falskligen föregifvit, att barnet sedermera förlorat.»

»Jag mäktade ej taga bort bilden, när jag ombytte barnen, ty när jag det gjorde, visade sig alltid den lefvande begrafne gossen för mig. Och band jag bilden kring min gosses hals brände den honom som glödande eld. Så fick den blifva hos den rätte arfvingen, och de, som sågo bilden, höllo den för att vara ett skydd mot trollen», svarade då Mettas röst flämtande. »Jag kunde ej motstå den ondes frestelse att låta mitt namnlösa, föraktade barn komma till makt och ära. Af kärlek till min son har jag

syndat, och syndalönen har blifvit först hans leda och hat till amman och i dag slag af hans hand samt hans förbannelse. Nu har jag tömt en bägare giftblandadt vin, men kan ej dö förrän allt är bekändt.»

Likt två unga träd, grodda fast i jorden med sammanflätade grenar, stödde de två, som trott sig vara bror och syster, hvarandra utan ett ord, utan en suck; det var, som om blodet stannat i deras ådror, när de vidare lyssnade till Mettas rop och böner, att Hans måtte skänka henne förlåtelse för den hårda lott, hvartill hennes svek dömt honom.

»För min hårda och ringa lott förlåter jag dig», talade så ynglingen, »men för det du beröfvat mig min moders famn och kommit mig att i min kärlek till min syster begå tankesynd, då jag älskade henne med mer än broderlig älskog, därför får du själf svara i himlens port. Genom mig skall dock ej din son, som varit min ende vän, lida förfång. Han är vuxen till ett fagert träd, fullt af blomster; jag är krokig och lutad mot jorden, och vid jorden vill jag blifva, tills Gud kallar mig till sig vid mitt rätta namn. Vollmar skall lefva och dö i den tro, att han är den rätte arfvingen.»

Nu kom lif i den bedöfvade Vollmar; han ville rycka sig lös från Valborg och tillkännagifva, att han hört allt, men då ljöd Mettas dödsskri så förfärligt, att flickan segnade ned till golfvet för hans fot.

Hvad som senare denna natt talades emellan de tre unga och borgfrun, är icke känt, men ett par dagar därefter följde de alla Mettas lik till grafven, och Hans Gräs blef ännu en tid trädgårdsdräng på slottet.

Sonen, som bannat sin mor och slagit henne till marken, ville ej längre under ett falskt namn tjäna sin konung, utan tog afsked från både krigstjänst och hofämbete, hvilket allt han tyckte sig vara ovärdig genom denna sin synd. Valborgs kärlek kunde ej heller trösta honom, då de nu skulle liksom förut gälla för att vara syskon, på det att den sorgliga

historien ej skulle blifva känd — menade borgfrun, som ej kunde vända sin kärlek från den sköne, lärde ynglingen till den olärde och af arbetet böjde trädgårdsdrängen.

Ack, den förnäma frun glömde, att i ett hus, fullt af tjänstefolk, där silar familjens alla hemligheter ut likt vatten ur gistna träkärl!

Under denna samma tid hade storturken satt sig före att utplåna kristendomen från jorden genom att förgöra alla kristna folkslag och riken genom eld och svärd. Kriget hade börjat i ett land långt, långt härifrån, men från många andra riken drogo modige, kristne krigare frivilligt ut mot storturken, och Vollmar som ej kunde finna frid i sin själ, beslöt att våga sitt unga lif mot kristendomens grymme fiende och reste helt allena från borgen till det fjärran landet. Efter ett år eller två kom därifrån budskap, att Vollmar blifvit svårt sårad i en strid, men befann sig bland kristna människor. Då Valborg hört detta bud, tog hon farväl af sin moder och äfven af Hans, för att resa och vårda Vollmar, som hettes vara hennes tvillingsbroder.

Aldrig mera återvände hon till borgen och aldrig mera syntes Vollmar i Sveriges land. Det utspreds, att han dött af sina sår och Valborg bortrycktes af den pest, som gärna söker sina bleka rof på krigets blodröda fält.

Borgfrun sålde då godset, som det hettes för att gälda gamla skulder, och köpte sig den lilla gård med det röda tegeltaket, som synes där borta, och Hans Gräs — hennes ende och rätte son — skötte den lilla egendomen.

Men det kunde ej blifva rent fördoldt, att frun skickade många och stora penningar till en hög herre i det främmande, kristna landet. Därtill hände det en dag, att en vida berest sjökapten kom till gården med en liten låda till frun. Lådan blef ej öppnad medan någon såg därpå, men följande dag lågo två silfverbundna knifvar på fruns skrifbord.

Sjömannen var ej heller så tystlåten, som han

borde ha varit, utan förtäljde för sin hustru, att han varit kallad till en hög herre, som med sin gemål bodde i det främmande landet hos dess kristne konung och drottning, och kaptenen hade i de förra igenkänt Vollmar, Mettas son, och Valborg, generalens och hans makas dotter samt fått af dem själfva höra, att de voro gifta med hvarandra och lefde i all lycka och i stor heder och ära.

Hans Gräs lefde som sin mors främste tjenare till hennes sista dag och ville aldrig ens se åt någon flicka, sedan han kommit till att gifva hela sin unga kärlek åt Valborg, som han ju ej visste vara hans tvillingssyster. Han fick af modern gården i testamente, men öfverlefde henne ej många år. När han kläddes för att läggas i likkistan, fanns på hans bröst det eldröda födelsemärket samt den ena af finngubbens blybilder, och den fick följa med den föregifne Hans Gräs i grafven.

Men uppe i den gamla borgen går ännu Mettas osaliga ande igen, utan att finna ro. Ibland vill hon in i det rum, där hon i lifstiden förbytte barnen, men där mötes hon alltid af den till kyrkogrim offrade gossen, och då jämrar sig Metta så det skär den människa i själen, som kommer att höra därpå.

* *
*

Med en djup, dallrande suck slutar berättaren, och tystnaden breder sig öfver stugan. Genom den vidöppna dörren faller glans öfver lergolfvet från en aftonsky af purpur och guld, och för hvarje öga stå mosaikens bilder i liffulla färger. Hvarje ord, hvarje åtbörd hålles tillbaka; endast krusbärsbuskarnes längsta kvistar klappa så sakta på fönsterrutan, som om de ville se stugan förgylld af sägenglansen. En brokig fjäril fladdrar ett ögonblick i den öppna dörren; en hand utsträckes efter den, ett klackjärn skrapar mot lergolfvet, stämningen är bruten, och från täppans körfvelblommor spelar syrsan upp en gäll visa.

»Det torde vara tid nu, att dansen börjas borta i Vestergård», säger spelmannen dämpadt, reser sig från träbänken och slänger fiolen öfver skuldran. Med långa, brådskande steg går han vester ut mot solslottet, hvars gyllenröda torn stiga upp ur den blå hafsstrimman och kasta glans öfver hans gestalt, tills denna försvinner i den blå, dallrande dimma, som uppstiger från åns småsjungande vatten.

En Svartkonstbok.

Under en kort sommarhvila 1896, då jag slagit mig ner i en af Skånes mera undangömda skogsbygder, erhöll jag af en vän, som är en stor älskare af gamla möbler, uppdrag att hos en namngifven åbo se om ett af mannen till salu utbjudet ekskåp någorlunda motsvarade den därå gjorda beskrifningen samt i så fall afsluta köp af detsamma. Ehuru uppdraget var föga angenämt för mig, som ej hyser större förkärlek för maskstunget husgeråd eller förstår uppskatta dess rätta värde, företog jag dock ej ogärna vandringen till det lilla skogshemmanet, ty hoppet om att där möjligen komma i tillfälle att höra någon ännu icke upptecknad visa, sägen eller få något bidrag till kännedom om gammal folktro, lockade min håg. Det gamla ekskåpets historia — det hade antagligen en sådan — blefve ju en osökt anledning till vidare forskningar efter folklore.

Inbäddad i den stora barrskogen låg den ensliga gården, grå som de gamla furornas långa skägg och med ett tämligen förfallet utseende. Ett par mossbelupna fruktträd utvisade, att där fordomdags funnits en trädgård, men nu var den öfverväxt af ormbunkar, vildrosor och björnbärsrankor, ur hvilka rönn och granplantor kämpade sig uppåt mot ljuset. Mitt värdfolk hade om mannen fällt omdömet, att han icke ens mäktade hålla skogsåen från sin dörr, och det var bokstafligen sannt.

Familjen, bestående af man, hustru och fyra telningar, af hvilka den äldsta var tio år och den yngsta

två, hade just slutat sin tarfliga middag, då jag, åtföljd af en skällande »moppe», inträdde i stugan och erhöll ett buttert svar på min hälsning. Här gällde det att genast rycka fram med mitt ärende rörande skåpet.

»Jaså, är det fråga därom!» utbrast mannen, och en glädjeblink flög öfver hans bekymrade ansikte. Hustrun såg bort med en min, som förrådde en viss oro, och de två äldsta barnen stirrade på mig med förskrämda blickar och vidöppna munnar, så snart skåpet blef nämndt. Jag började ana, att någon spökhistoria var förbunden med den gamla möbeln.

»Skåpet står här ute», sade mannen, tog af sig sina träskor, öppnade dörren till sommarstugan och gick före mig fram i det stora rummet på en tvärs öfver golfvet lagd trasmatta. Hustrun följde tveksamt efter oss, sedan hon fockat ut de två äldsta barnen, som gripit tag i hennes kjol. »Ni ska bli i stugan och se till de små!» sade hon kärft och slog regeln för dörren.

Luften i sommarstugan kändes innestängd och fuktig, och från det nyskurade golfvet uppsteg en frän lukt af svamp och mögel. Fönstren vette åt den förvildade trädgården och voro tillspikade, så att den friska luften blott fick tillträde genom ett par små runda hål efter bortfallna kvistknaggar i rummets plankväggar. Emellan dessa små ventiler, på ena långväggen, stod det ifrågavarande skåpet i ensam storhet, och midt emot på rummets motsatta sida, emellan fönstren, hade en stor kista med bjärta blomsterkransar, målade på ärggrön botten, fått sin plats, och intill kistan tryckte sig några omaka stolar samt en broderad pall i ställningar, som om de i plötslig förfäran rusat bort till henne för att söka skydd.

Hustrun höll sig på afstånd från skåpet och lät mannen ensam prata för varan på sitt tvära, trumpna sätt. Det var en underlig gammal möbel: ett slags klädskåp med en tung utskuren dörr af svartnad ek, på hvars midt fanns en fyrkantig ruta af vida ljusare

färg och tarfligare sniderier; sidostyckena voro af samma färg som denna lilla ruta, men skåpets baksida var helt enkelt förfärdigad af furubräder, som nu voro starkt angripna af trämask. Nedanför skåpdörren fanns en låda, hvars framstycke var prydt med ett gammalt väl utfördt snideriarbete i arabesker och stiliserade djurfigurer.

Då jag böjde mig ned för att draga ut denna låda, gaf hustrun till ett litet utrop af förskräckelse och erhöll en skarp, varnande blick från mannen, som hastigt förklarade, att lådan var lika tom som skåpet. Jag låtsade ej höra förklaringen, utan sträfvade att få ut lådan, som föreföll mig misstänkt, och då det slutligen lyckades mig att få skåda hennes inre tomhet, tycktes hon mig vara alltför smal i förhållande till skåpets djup.

»Det är alltsammans i det skick, som jag för fem år sedan köpte det af en torpare, som köpt skåpet på någon auktion», svarade mannen vresigt på min anmärkning öfver lådans form. Med sin fot ville han skjuta henne tillbaka in i skåpet, men med ett snabbt ryck fick jag lådan ned på golfvet. Jag stack nu handen in i tomrummet och fann med lätthet ett af dessa helt vanliga lönrum med nedhängande rörlig klaff, som finnes i somliga gamla skrifpulpeter.

»Här på skåpets baksida finnes ett hemligt gömställe. Kännen I till det, eller viljen I nu kanske själfva se till, om det gömmer någonting?»

På denna min fråga genmälde mannen häftigt, att de ingenting hade att dölja; fanns där något otillbörligt, så hade det följt med skåpet vid köpet, och det stod mig fritt att göra undersökning i lönrummet.

»Ack, Jonas, vi kunna ju lika gärna bekänna hur det hänger ihop med boken i gömman!» utbrast hustrun gråtande, och då mannen ingenting svarade, drog jag fram en bok, häftad i svart sammet. Hustrun ryste till vid anblicken och satte händerna för ögonen. »Det är icke vår bok», bedyrade hon.

»Jag köpte skåpet af Nils Puck», tog då mannen ordet, »och den räfpälsen lämnade det för godt

pris, ty han har säkert haft kännedom om hvad som gick med i köpet — boken förstås, och allt ondt som följde med den . . .»

»För Guds skull var försiktig!» afbröt hustrun skrämd, när jag öppnade den svarta boken. »Vi ha en enda gång haft den framme och försökt läsa i den; andra dagen dog vår bästa ko och våra svin blefvo sjuka. Och den som nattetid har hört hur det knäpper och väsnas i skåpet och hur dödsuret pickar, den ber Herren bevara sig för alla onda makter. Ja, Jonas, mitt samvete måste jag lätta, om så köpet går tillbaka för bokens skull!»

Boken erbjöd jag mig att köpa, och det anbudet antogs med glädje, dock med villkor att jag ej skulle läsa i den medan jag befann mig i deras hus. Men titelbladet fick jag lof att beskåda, så att jag däraf kunde bedöma bokens innehåll, ty de ville ej bedraga mig, försäkrade båda makarna.

När jag nu erlagt det begärda priset, »tre kopparmynt på det boken ej skulle få makt att komma tillbaka», uppläts boken inför mig. Vid första anblicken af titelbladet förstod jag anledningen till bondfolkets fruktan, ty i präntade röda bokstäfver på en bottenrand i svart färg lästes: Then svarta boken. Nihil sine causa, och under denna öfverskrift voro på papperets gulaktiga botten målade några fantastiska arabesker med drakhufvuden, till en mångfärgad ram kring en kvinnofigur, utförd i tusch.

Med en högtidlig min visade Jonas på denna svarta gestalt, som med sina pösande höftvalkar, långa snibblif och spetsslöja öfver ett högt uppfäst hår föreföll honom som en trollpacka. Äfven hustrun lutade sig fram för att på något afstånd kasta en blick på bladet, och därvid slogs hon af en ny tanke.

»Jonas», sade hon ängsligt, »minnes du, att vi lofvat Klok-Mattes, att han skulle få boken, ifall vi lyckades blifva af med spökskåpet! Se, Mattes förstår sig på att läsa rätt, och han sade att denna var en mycket kraftig bok», vände hon sig till mig.

»Klok-Mattes är ingen främling, och endast hos

en sådan stannar dylika böcker, då de blifva sålda; Mattes bor inom vår socken», svarade mannen vresigt.

»Ja, men han upptäcker snart, att boken är ur vårt hus, och då är han i stånd att hämnas . . .»

Med en befallande åtbörd afbröt mannen hennes ängsliga inkast och började tala om skåpet, som han redan samma timme ville forsla ur huset till järnvägsstationen, eftersom jag ansåg att köparen skulle blifva belåten med varan. Men om ej mina tankar varit så upptagna af den handel jag själf gjort och med hvilken jag sedan ämnade öfverraska min gamle vän, skulle jag ha lagt mera märke, än jag gjorde, till de vinkar och blickar fader Jonas gaf sin ängsliga hustru.

Väl utom synhåll för den gamla gårdens befolkning, slog jag mig ned på en trädstubbe och öppnade min svarta bok. Jag hade genast sett, att det var ett handskrifvet häfte, och nu fann jag att språket utgjorde en besynnerlig blandning af danska och tyska med ett och annat svenskt ord. Ingenstädes fanns något årtal eller ortbeteckning eller några familjenamn anförda; stafningssättet var från gamla dagar, och det grofva papperet var gult af ålderdom. Det skulle blifva tämligen mödosamt att komma till rätta med detta gamla manuskript, som äfven pryddes af några mystiska tecken.

En stark susning i de höga furorna kom mig att se upp från de skrifna bladen och rikta blicken mot skyarna. Det drog synbarligen upp till oväder, och jag skyndade mig hem till min tillfälliga bostad för att där i lugn och ro taga närmare kännedom om den förmenta svartkonstboken.

Försiktig vorden genom tidigare tilldragelser af liknande art, omtalade jag ej min handel för mitt värdfolk, och jag anade ej att husets trettioåriga dotter hyste ett lifligt intresse för innehållet i den låda, som fanns i det bord, där jag plägade förvara mina anteckningsböcker.

De fem efterföljande dagarne voro regniga och kalla; furuveden knastrade i kakelugnen, inne i stor-

stugan slamrades i väfstolen, flugorna tryckte sig dufna intill de hvita varma kaklen och lämnade mig i fred vid mitt arbete vid skrifbordet, där jag till begriplig svenska öfversatte innehållet i den svarta boken. Jag har sedermera, ehuru förgäfves, sökt efterforska hvarifrån dessa gamla minnesblad egentligen föreskrifva sig.

»Min svarta bok.

Det var med stor hjärtängslan jag tänkte på att skiljas från min moders syster, min enda lefvande släkting, och från Stralsund flytta till min blifvande makes moder i det skånska landet. Före min afresa gjorde jag mig denna bok, men min goda moster tyckte illa vara att jag bundit in bladen i kolsvart sammet; det borde ha varit grönt eller rosenfärgadt, då jag ju for bort för att fånga min lycka, sade hon.

'Det svarta varar längst', svarade jag, ty jag ville ej bedröfva min moster genom att visa henne min ängslan, och för att hon skulle tro mig vara glad och lustig som fordom, skref jag på bokens första sida en hop oskyldigt skämt och en vers. Detta blad ref jag bort under en af mina sorgefulla stunder, men versen, som jag icke hade diktat, öfverflyttar jag hit på detta blad, till påminnelse om att jag en gång verkligen varit så till sinnes, att jag af hela mitt hjärta kunnat det utsjunga. Men det var innan budskapet kom från Junker Knuts moder, att jag skulle resa till deras slott i det okända landet.

Vår värld, den rosengården sköna,
Säll den som henne nyttja får!
Frisk lukt utaf dess örter gröna,
Som nardus i min näsa går.
Min enda önskan denna är,
Att jag fick evigt blifva här!

★★★

Min gamla amma lärde mig att femuddsstjärnan, skrifven i ett enda drag, skyddar mot trolltyg och osaliga andar; därför ritar jag den här trefaldigt.

I detta gamla vidlyftiga slott är jag alltså fördömd till att förnöta mitt hela lif, emedan min käre herr fader i min späda barndom bortlofvat mig, arma, moderlösa kreatur, till sin vapenbroders son, då tio år gammal. Min herr fader blef, svårt sårad, räddad af majoren undan slagfältets arga marodörer, däraf löftet. Men jag skulle med fröjd nu vilja gifva junker Knut och hans moder så mycket af mitt gods och guld som de kunna tarfva för att deras slott upphjälpa ur skuld och förfall, om jag därmed kunde återlösa mig och vända åter till moster Emerentia. —

Jag har nu varit här i två gånger sju dagar. Hvad skulle väl han, hvars namn jag som en annans trolofvade ej mera bör nämna eller nedskrifva, taga sig till, om han såge den ångest, som kväljer mitt sinne! —

Junker Knut — tre ††† för hans person! — har under denna tid fem gånger varit svårt drucken, men då han sofvit af sig ruset, hafver han hvarje gång med många ord försäkrat, att han skall sig helt omvända, om jag vill skänka honom min kärlek, på samma gång han får min hand. Men detta kan jag ej honom tillförsäkra, ej heller gitter jag stort höra hans loford om mina ögons stjärnljus och mina kinders rosenbäddar. Slikt sött tal brukade aldrig den andre.

Gamle magister Armenius, som gaf mig många behagliga lärdomar, förtäljde, att i Peru fanns en höjd eller stor kulle, kallad Ångestberget, emedan hvar och en, som detta berg bestiger, råkar i ångest, bäfvan och stor förskräckelse. På ett sådant berg måste detta slott vara uppbyggdt, ty icke allenast jag men också slottets alla tjänare, ha skrämda ögon och miner, och då kvällen inbryter, gå de två och två till sysslor, som borde göras af en. —

I min sofkammare står ett klädskåp med en underlig gammal dörr, men skåpets bakvägg är af nytt furu och luktar som en nyhyflad likkista, och jag tycker mig märka att min kammarpiga, Bodil, hyser en synnerlig fruktan för detta skåp, som på dörren

har en fyrkantig öppning, för att luften skall spela in på mina kläder. Så sade nämligen baronessan, junker Knuts moder.

Men snart upptäckte jag, att Bodil med träkol på dörrens inre sida ritat dessa tecken: ᚹᛅ ᚴᛦ≷ᚳᛅᛏ och jag hade sett min amma rita liknande tecken, när hon mente sig ha varit ute för gengångare. Moster Emerentia plägade le åt allt sådant, och jag tog sed efter henne samt brydde mig då ej om spökelsesnack, men här, där alla andra äro rädda för något öfvernaturligt väsen, blir äfven mitt hjärta fruktande, och jag sporde en dag Bodil, om här fanns gengångare i det gamla slottet.

Till en början nekade hon härtill, men då jag henne hårdare ansatte, sade hon under tårar, att baronessan förbjudit henne att tala därom för mig. Då tog jag fram en silfverstickad bröstduk, som jag ärft efter min salig moder, och gaf den åt Bodil, lofvande henne dyrt att ej röja hvad hon för mig uppenbarade. Hon tog då mod till sig, satte sig neder på en pall, och då hon slagit tre ††† framför sig, började hon med sakta röst förtälja:

'För många Herrans år sedan fanns på slottet en adelig jungfru af samma ätt som junker Knut och hans aflidne fader. I sin spädaste barndom blef denna jungfru af sina föräldrar bortlofvad åt sin kusin, på det att släktens goda namn måtte förstärkas och uppblomstra genom detta äktenskap. Men då jungfrun var giftasvuxen, fattade hon stor afsmak och motvilja för sin trolofvade, som blifvit en lastfull ungdom, och hon sörjde och grämde sig grufligen öfver, att hon skulle gifvas åt en sådan man.

Då hände det sig, att den unge konungen kom för att jaga i de stora skogar, som tillhörde detta slott, och då han såg den fagra jungfrun, upptändes han af syndig kärlekseld till henne. Det lärer så vara, att konungars och kungliga prinsars kärlekslåga är en förtärande brand, som ingen motstå kan', sade Bodil, 'och den unga jungfrun blef illa bedårad.

Skammen var större och mera uppenbar, än att

hennes kusin den öfverskyla kunde, fast han, för godsets och släktens skull, ville taga henne till äkta, men hon afvisade hans anbud, ty då hon ej kunde få konungen, ville hon ingen man hafva, utan hellre sörja sig till döden. Till straff blef hon då insatt i en trång kammare i norra slottstornet, där som det lilla utsprånget finnes. Dörren murades igen, och utanför densamma sattes — för att dölja ingången och förtaga ljudet af hennes steg, jämmer och klagan — ett slags skåp, som ingen bakvägg hade. Båda dörrarna — den yttre och den inre — hade luckor, och emellan dem var en planka lagd som bro, på hvilken fångens mat och dryck bekvämligen inskjutas kunde och på hvilken hon utpraktiserade de tomma skålarna samt annat mera, som var henne till omak i fängelset. Hon fick nämligen ingen annan nöd lida än att vara gömd för människor, och världen för henne skulle ej mer vara till. I åren visst tjugu lefde hon i denna fångenskap; hennes fader och moder voro lagda i grafven, och emedan de inga andra barn hade, ärfde brorsonen godset, tog sig en gemål fjärran ifrån, som ej visste något om den inmurade jungfrun, och tjänarinnan, som var satt till att vårda fången, visste, att slottsherren skulle taga både hennes och hans forna fästmös lif, om hemligheten röjdes.

Då hände det en natt, när slottsfrun ensam vakade öfver ett af sina barn, som låg i feber, att gemakets dörr ljudlöst sprang upp, och öfver tröskeln steg en högväxt dam. Hennes ansikte var blekt som döden, öfver hennes grå hår låg en liten fin, svart spetsslöja, och klädningen var af svart brokad. Damen skred fram i gemaket; slottsfrun sporde häpen hvem den främmande månde vara, men fick dock ej annat svar än en blick så sorgefull, att slottsfrun gaf till ett rop därvid och slöt sina ögon för synen. När hon åter såg upp, var den svarta damen försvunnen.

Slottsfrun ilade in i sofgemaket, väckte sin gemål och omtalade besöket. Han förstod då, att fången måste ha dött under denna natt, men till

sin gemål sade han, att hon väl låtit sig förtälja sägnen om oldfrun, hans familjs gamla spökelse, och så kommit att drömma helt lifligt om henne.

Tre dagar därefter dog det sjuka barnet, och natten efter den dag, då barnet blifvit med stor ståt nedlagdt i familjegrafven, förnams där ett dämpadt buller och ljudet af tunga steg i slottets norra flygel. De af tjänarna, som voro invigda i hemligheten, buro nu den förlossade fångens likkista ned från tornet; de andra, som ej länge varit i slottet, vaknade, skymtade ljusskenen på fönsterrutorna och kröpo förskrämda ned i sängkläderna, menande att det var spökeri. Så tänkte äfven de bönder, som bodde vid vägen, där det lilla liktåget vid ett par fattiga facklors sken tågade fram till kyrkan under den mörka midnattstimmen för att nedsätta fångens likkista bredvid hennes förfäders.

Efter den tiden visar sig svarta frun här i slottet hvarje gång döden närmar sig med lyftad hand öfver någon af denna familjs medlemmar. † ★ †.

När Bodil slutat sin berättelse, föll min tanke, ännu tyngre än förut, på mitt eget öde, som ju liknade den arma adliga jungfruns. Väl är tiden nu annorlunda, och hvarken Knut — baronessan har nu mig strängeligen förbjudit att kalla honom junker, emedan denna titel ej längre är behaglig här i landet — alltså hvarken Knut eller hans stränga moder skulle våga mig inmura, ej heller är det en konung, som fångat min tanke, men om h a n, som jag ej bör nämna, kom hit . . . O, hvarthän draga onda makter mitt sinne! ††† —

Bodil sade mig vidare, att baronessan låtit borttaga det förmenta skåpet från norra tornet samt öppna kammardörren på det att alla tjänarne skulle få se att inga benrangel fanns därinne. Och så lät hon sätta bakvägg i skåpet samt bära det hitin för att begagnas till förvaringsrum för mina kläder. Men den lilla luckan, som var svårligen maskstungen och på förrostade gångjärn hade hängt, lät hon borttaga och en florsgardin i stället ditsätta. Detta allt hade

dock förorsakat ännu större spökrädsla hos tjänarne, förty de menade, att Svarta frun illa upptagit slik rummestering med hennes forna fängelse och att hon nattetid återvände till norra tornet för att där inspektera sitt gamla gemak.

Jag tröstade Bodil med den försäkran, att de, som i så många Herrans år legat i grafven, sig föga bekymrade om de rum eller möblemang, som de efter sig lämnat. En annan sak var det med de dödas samband med deras lefvande familjer och ättlingar, hvilka sådana gengångare pläga gifva dödsvarsel. Jag skulle dock gärna sett att jag sluppit haft detta klädskåp till kamrat dag och natt, men därom kunde jag ej tala med baronessan utan att förråda att jag förtroligt språkat med min kammarpiga. —

Nu tränga Knut och hans moder allt starkare in på mig, att jag skall utsätta dagen för bröllopet. Jag lefver i stor ångest, och mina tankar flaxa ständigt likt fångna fåglar mot burens galler, sökande utväg att friheten återvinna, dock ser jag ej annan hjälp än att hemligen skrifva till moster Emerentia.

Det kunde ju vara, att hon fattade så stor ömkan med mig när hon får kunskap om hvilken lösaktig sälle och drinkare det är som står efter mitt gods och min person. Jag tror och vet, att om grefve Erik visste mig i så stort trångmål, skulle han mig därur förlossa, om det så med våld ske måste. —

O, ve, hvilken ny sorg har ej nu kommit öfver mig, arma värnlösa! Min moders syster är af en hastig sjukdom bortryckt ur lifvet och gref Erik är ute i kriget; ingen säger mig hvar. Nu är min största önskan, att själf få läggas i grafven.

Knut larmade öfver det uppskof med bröllopet, som sorgetiden efter min moster vållar; hans moder säger ingenting opassande, men hon låter med stor flit arbeta på min hemgift, och jag skall i stillhet vigas vid Knut, så snart den djupaste sorgdräkten kan afläggas. Mina tankar äro stundom liksom vilse . . . Baronessan säger, att jag skall vistas mera ute i luften. —

Någonting rysligt hafver jag under gårdagen upplefvat. Herren allena vet hvad detta månde båda!

Knut var på den stora jakten hos grefve Kurt, och då jag från hans sällskap sålunda såg mig helt befriad, lydde jag villigt hans moders uppmaning att i parken hennes knähund motionera och låta honom tugga gräs för sin mages skull. Mitt sinne var tungt och mitt hjärta var bedröfvadt intill döden; jag tyckte mig vara vida mer olycklig än den inmurade jungfrun, ty hon hade åtnjutit kärlekens ljufva salighet och därtill undansluppit ett förhatligt giftermål. Grubblande på mitt olyckliga öde går jag sandgången fram mellan blomstersängarna, ledande knähunden vid ett band, och styr kosan mot parken; då ser jag i sidogången en högväxt dam skrida med sakta gång mellan taxusträden, som där växa på båda sidor. Damen gick i motsatt riktning med mig, och jag såg henne först bara på ryggen. Hon var klädd i svart brokad, midjan var hårdt snörd och höfterna utpösande. En hög veckad krage reste sig öfver hennes nacke och på hufvudet låg en svart spetsslöja, genom hvilken ett grått hår sågs högt uppfäst. Som klockan knappt var åtta och vi hade augusti månad, var det ännu högljus dag, och då jag ej annat föreställde mig, än att det väl månde vara den yra fröken Elsa, som kommit så utklädd på besök för att gyckla med mig, ropade jag hennes namn och sprang efter henne för att få henne med mig ut i parken, emedan jag knappt längre vågade vara allena med mina mörka tankar. Men damen hvarken vände på hufvudet eller stannade, och då detta väckte min undran och harm, gaf jag mig till att springa för att taga henne fatt, i min ifver ej stort aktande att jag gifvit moppen lös och att han satt och tjöt med nosen i vädret.

'Elsa!' ropade jag ännu en gång, och med ögonen på damen såg jag ej hvar jag mig befann, utan rände med utsträckt arm mot det ståltrådsgaller, som inhägnar en stor rundel med blomsterrabatter, som väl fordom prålat med dyrbara och sällsynta arter, men nu mest voro öfvergrodda med vintergröna.

Innanför detta galler, som var för högt att en dam kunde det öfverklifva, stod då den svartklädda gästen, och nu vände hon sig mot mig, lyfte varnande sin högra hand, och jag såg ett dödsblekt ansikte med två så sorgefulla ögon, som blickade in i mina, att det var som om i den blicken låg allt lifvets elände och därtill dödens djupaste kval.

Vid denna syn var det mig som om mitt hår reste sig och en stråle som af eld eller brännande köld ilade ned från min hjässa och nacke; jag sjönk på mina knän utanför gallret halft afsvimmad, men förnam dock hundens ömkliga tjutande.

I samma ögonblick som jag segnade neder, skyndade Gren — gamle kammartjänaren — fram och lyfte mig upp från marken samt ledde mig fram till gräsbänken. Honom sporde jag då skälfvande, hvar den främmande damen, som jag sett, tagit vägen, men han svarade att han ingen sådan dam varseblifvit, utan skyndat till platsen, emedan han hörde hundens jämmerliga tjutande.

Jag beskref då damens klädsel och utseende samt att hon på ett obegripligt sätt kommit innanför gallret, då jag varit nära att taga fatt henne.

'Barmhärtige himmel, det var vår Svarta fru som uppenbarat sig för nådig fröken!' sade då den gamle darrande. 'Nu skall snart en af de två sista af ätten läggas i familjegriften.'

När jag mig något hämtat från min stora förskräckelse, lyssnade jag till den gamle tjänarens råd att jag denna syn förtiga skulle, liksom han gjort de gånger hon under hans tjänstetid visat sig för honom, som en bebådelse att en af ätten skulle stiga ned till henne i dödens rike. — —

Jag vågar knappt mera vara allena, sedan jag haft denna spöksyn. Mina nätter äro fulla af ångest för att svarta fruns ansikte skall visa sig; att hon skall öppna sin forna fängelsedörr och ur skåpet träda med utsträckt hand bort till min säng. Under dagarnas alla timmar kretsa mina tankar, likt svarta olyckskorpar, kring frågan, hvilken af de två, som

hålla mig fången, väl månde ha döden efter sig i hälarna med lyftad lie? En fröjderysning fattar mig, då en röst i min själ hviskar, att det är min värste plågare, Knut, och jag önskar af all min håg att så ske månde, fast jag vet hur syndig en slik önskan är. — —

Om fyra veckor skall bröllopet stå, och Knut ter sig som om han hyste kärlek till mig, något som är så vämjeligt att jag blir sjuk därvid . . . I går hörde jag Gren spörja Bodil, om hon ej märkt att jag var blifven tungsint, och han bad henne passa godt på mig, att jag ej gjorde mig själf något ondt. Den gamle har gissat, att jag väljer döden framför Knut, om det ej är just hans egen död, som Svarta frun bebådat, mig till tröst och lifshopp. — —

O, min moders syster! Så svarta äro ej pärmarna i min minnesbok som de tankar, hvilka stundtals omfatta mig, och om jag nedskrefve något af det elände, som kväljer mig, skulle vansinnet helt fördystra mig! . . . I skåpets lönnrum gömmer jag min svarta bok; kanske läser Svarta frun däri under midnattstimmen och styr dödens lie. — —

Det har skett, som jag önskade! I natt firade Knut sitt sista ungkarlsgille, med dobbel och dryckenskap.

Bodil hörde af Gren, att herrarne druckit till pägels* med hvarandra för att vinna ett vad. Pägel om pägel drucko de, Knut de flesta, och då han ville följa gästerna ned på borggården, stöp han i trappan och bröt sin hals. Nu är jag fri vorden! Baronessan är förtviflad, men jag skall bedja min förmyndare att han gifver henne en del af mitt arf, så att hon därmed skall kunna betala något af sin sons gäld. — —

Nu är han begrafven; den murade griften gömmer honom, men hans moder gråter och säger, att

---

*) Pägel, danskt mått, omkring 2 liter, skånska päl. Päla glas = ölglas. Gamla dryckeskannor voro ofta inuti märkta efter pägelmått.

det är min kärlekslöshet som dref honom till att dricka. Kanske är det sant, kanske lögn, men jag har önskat och hoppats på, att döden skulle komma brådt öfver honom . . . Ibland inbillar jag mig, att jag stod i trappan och puffade ned honom, men Bodil svärjer mig, att jag låg i min säng och läste i en bönbok. — —

Mitt elände är större än jag det beskrifva kan; ty jag har önskat lifvet ur en medmänniska och är en mörderskas vederlike. — —

Mitt straff är mig ådömdt. Det är att under somliga tider vara af med mitt förnuft och i vanvettets mörker dväljas och att andra tider hafva mitt klara förstånd. Under mina ljusa stunder kväljes jag af ånger öfver min synd; därtill förstår jag, att baronessan fått folk att säga, det jag sörjt mig tungsint öfver min fästmans död. — —

Det är nu sommar. Bodil säger att det är i dag ett år sedan Svarta frun visade sig för mig. Jag minnes nu åter allt. Ack, så kvalfullt det är att veta, att kanske nästa dag skall min ande åter varda förmörkad! Solen är i sin nedgång, nu liksom den dag jag skådade gengångerskans anlete; jag vill gå ut till rundeln och bedja Gud om misskund på den samma plats, där hon stod och lyfte varnande sin andehand mot mig. — —

Min själ är glad och fröjdar sig i Gud, min frälsare! Min synd är mig förlåten och jag är befriad vorden ur vansinnets natt!

Till rundeln gick jag för att åkalla min skapare. Länge och af hela min själ bad jag under tårar, tills jag utmattad insomnade, liggande på marken, där den Svarta frun en gång stått midt emot mig med upplyftad hand. I min dröm återsåg jag henne nu; hon talade ljufligt till mig, sade att min önskesynd var förlåten i himlen för min stora ångers skull, så att min själ aldrig mera skulle hemfalla åt vanvettets ande.

Bodil kom, såg mig ligga ljufligt sofvande och satte sig utanför gallret att passa på mitt uppvaknande;

hon säger sig hafva förnummit en sakta röst som sade henne, att denna sömn skulle göra mig frisk, och då jag genast förtäljde henne min dröm, gräto vi båda af glädje. — —

Det har blifvit höst, och jag är alltjämt frisk till själ och kropp.

Bodil har i dag lämnat mig ett bref i lönndom från grefve Erik. Han har vunnit min förmyndares samtycke till vårt giftermål. Men den gamle generalen är nu ej hågad att våga öppen strid med baronessan, som vill ha mig kvar i slottet, påstående att jag ännu är svagsint och måste vaktas; därför skall Erik i tysthet bortföra mig en af dagarna, då jag lustvandrar i parken . . . Baronessans röst höres här utanför; jag måste gömma boken. — —

Hon kom att hämta mig ned till rundeln, för att visa mig hur hon där låtit uppfylla min begäran. Jag har nämligen stiftat, att på denna plats skall en åminnelsesten resas och platsen däromkring, till evinnerlig tid, beplantas med ädla rosor och evighetsblommor. Nu reser sig midt i rundelen ett † af svart marmor med inskrift: In perpetuum. — —

Jag vet ej hvilken dag eller stund Erik sänder mig bud genom Bodil, jag måste följa honom som jag går och står.» — —

Här sluta anteckningarna. Antingen har minnesboken vid en brådskande flykt blifvit glömd af den olyckliga unga damen eller också har hennes befriare kommit och öfverraskat henne utom slottets murar och det blifvit henne omöjligt att medtaga några af sina tillhörigheter. »Baronessan» var tydligen alldeles ruinerad, därtill den sista af ätten. Godset har öfvergått i främmande händer och kanske blifvit styckadt, då slottet, trädgård och minnesvården möjligen råkat i helt förfall. Skåpet har kanske blifvit såldt på auktion samt varit i många händer, innan den förmenta svartkonstboken blifvit funnen och skrämt skåpets dåvarande ägare att så fort ske kunde bortplottra detsamma till någon annan.

Arbetet med att tyda och öfversätta den kräng-

liga samt här och där af fukt angripna handskriften hade under de följande dagarna så helt och hållet upptagit min uppmärksamhet, att jag ej vidare gaf akt på hvad som föregick omkring mig, eljest skulle jag bättre ha förvarat mina tillhörigheter. Jag märkte visserligen, att det under den sista dagen, då jag var sysselsatt med slutet af min öfversättning, inträdt en stark förstämning hos mitt värdfolk; men då dottern uppgaf, att deras ena ko blifvit så sjuk, att en klok måste dit för att bota kreaturet, fann jag detta vara en giltig anledning till deras sinnesförändring. Jag såg från mitt fönster äfven en skymt af den kloke och tyckte att det var samme man, som jag några år förut sammanträffat med på en annan ort och hvars svartkonstbok jag genom min öfvertalnings och några silfverslantars förenade makt lyckats att ett par minuter få hålla i mina händer. Denna tid räckte dock mer än nog till för att i den förmenta svartkonstboken upptäcka en tysk almanacka från förra århundradet, tryckt med röda begynnelsebokstäfver till de furstliga personernas namn samt i öfrigt prydd med nätta teckningar af djurkretsens bilder. Mannens namn hade jag glömt, men ej hans utseende, och då jag visste, att han fattat agg till mig för det jag för honom uppläste kalenderns titelblad på svenska och därigenom rubbade hans fasta tro på den för honom hemlighetsfulla bokens stora kraft, kände jag ingen lust att förnya bekantskapen med honom.

Det blef tämligen sent på kvällen, innan jag afslutat öfversättningen, och hela huset hade gått till ro, då jag lade mig; följande dag tänkte jag styra min kosa åt annat håll. Jag insomnade snart och drömde — eller kanske hörde i halfsömn — att Greta, dottern i huset, var inne för att taga ut min klädning och mina skor till borstning; sedan sof jag lugnt tills dag blef ljus.

När jag klädt mig och skulle börja packa samman mina böcker och papper, saknade jag den svarta boken, som jag låtit ligga kvar på bordet. Min misstanke föll genast på den kloke, och då jag hörde

att hans namn var Mattes Olsson, erinrade jag mig, att hustrun till skåpets förre ägare nämnt, att kloke Mattes fått ett villkorligt löfte om att blifva ägare af den förmenta svartkonstboken.

Då jag omnämnde min förlust för min värdinna, svarade hon hårdt och fientligt, att en person, som »drogs med sådana konster, äfven borde veta att vissa böcker af sig själfva gingo tillbaka dit de hörde», och Greta tillade, att ifall de, innan den kloke sade det, vetat att sådant trolltyg fanns i min ägo, skulle de ej en enda dag vågat hysa mig.

Med min noggranna kännedom om den där på orten rådande vidskepelsen fann jag rådligast att smälta min förargelse och låta kloke Mattes vara i okvald besittning af det för honom obegripliga manuskriptet, och det är mer än troligt att han under dessa senare år på sitt kloka vis ur denna svarta bok läst öfver både kreatur och människor och sålunda erhållit riklig ersättning för sin af mig rubbade tro på den gamla tyska kalendern.

Utan fotfäste.

»Inga slingerbultar i logiken, Lova! Säg så gärna rent ut, att du vill förhindra Gudruns besök på Danhof! Tycker du att en sextonårig flicka kan ha så roligt hos oss två gamla gråa kråkor, som ständigt sitta kvar i nästet, att hon med lätt sinne kan försaka inbjudningen att fira julen hos grefvens på Danhof?»

»Käre min gubbe —»

»Ja, tjära och fjära mig bäst du vill, Lova, men du får mig icke till att tro Gudrun om att älska torparbarnens lunk kring vår julgran lika högt som en julbal på Danhofs parkettgolf.

Hvad i all sund logiks namn fruktar du? Ja, neka bara inte, Lova, att du har något slags rädsla i kroppen! — Är det kanske för unge grefve Dan; han, stackars fattig f—n — rimmet kom osökt, Lova — aktar sig nog för att lofva — ingen ordlek, du! — att slå lofvar kring Gudrun, som är minst lika fattig som han; det vill säga, om hans brorsdotter får lefva och ärfva fideikommisset Danhof med underlydande, ty detta är tyvärr ärftligt äfven på spinnsidan. Men om detta barn dör. — Ack, låt mig då en gång få behålla ordet, Lova! Det är horribelt hvad du är talträngd! Om, säger jag, detta gammalmansbarn aflider, så tillträder Dan arfvet. — Ja, var så god och erinra dig, Lova, att han lika litet som vår fosterdotter tillhör den gren af familjen, i hvilken ett slags grubblande tungsinhet förekommit, för öfrigt en följd

af teologiska forskningar under generationer. Grefve Dan lär vara en munter yngling, och där kommer en hel mängd ungdom till Danhof under julhelgen. Gudrun skall resa dit, eftersom grefven och grefvinnan haft den godheten att inbjuda henne.»

Major Daubert tystnade för att draga andan och tända sin tobakspipa; hans hustru gick då fram till honom, lade sina båda händer på hans skuldra och sade sakta:

»Vet du, att Gudrun råkat komma öfver den psykograf, som du lagt i lådan på det gamla skrifbord, du lät flytta ned från vinden in i hennes rum? För några dagar sedan upptäckte jag, att hon ganska öppet sysslade med det där otyget, som nära nog gjort dig — grubblande, min gubbe.»

»Ännu ett skäl att sända henne ut bland unga människor, Lova!»

Majoren kastade med en viss hast den brinnande tändstickan i askbägaren, sög några starka drag ur pipan och tog åter ordet, men vände sig mot fönstret.

»Gudrun leds här i vårt sällskap, därför söker hon umgänge med den öfversinnliga världen, med dylikt är icke bra för fruntimmer. Hon skall till Danhof.»

»Men där finnes ju skuggan i biblioteket! Och nu sedan Gudrun fått fatt i din psykograf —»

»Kunde hon få se 'Danhofsnunnan', menar du? Nej bevars, Lova. För att komma i förbindelse med denna familjeande fordras två betingelser, pro primo: släktskap i rätt nedstigande led med nunnan; pro sekundo: kännedom om det gamla manuskriptet, som förvaras i familjearkivet. Gudrun har icke den förra betingelsen, och hvad den senare angår, så får hon aldrig läsa manuskriptet. — Du skall bara lära dig att tänka logiskt, kära Lova, så spiller du icke så många ord.»

Han vände sig hastigt om och sade lågt, men med stark betoning:

»Dan blir arfvingen, jag har fått veta det, men göm undan mediet, du förstår!»

»Människan spår, men Gud rår», sade majorskan med ovilja . . . »Men, Gudrun, sitter du här inne!» ropade hon till, böjande sig fram för att se in i ett af de angränsande rummen. »Hur länge har du varit inne?»

»Bara ett ögonblick. Hvad är det för ett märkvärdigt arkiv, pappa?»

»Det är prepareradt med arsenik», svarade majoren.

»Såå, pappa! Hvar?»

»Ja, nu vet du det och undviker naturligtvis att tala om manuskriptet. Jag menar: du sätter dig icke ned och hänger öfver böckerna i biblioteket.»

»Jag? Hvilket bibliotek?»

»Här har kommit inbjudning till dig från våra vänner på Danhof, de önska få dig dit till jul», sade fru Daubert med onaturlig likgiltighet.

»Ja, och du skall fara dit, till trots för alla ologiska invändningar», högg majoren in, fick tobaksrök i halsen och började hosta.

»När pappa icke ser på kostnaderna för din utrustning samt resan, så har jag inga invändningar att göra. Du blef väl mycket glad nu, hvad, min flicka?» Fru Lova tog Gudrun om lifvet och förde henne fram till majoren. »Tacka honom, barn! Sedan få du och jag genast börja på att ställa om passande kläder åt dig.»

»Det blir ofantligt roligt att få komma till Danhof. — Det är ju ett gammalt kloster, hva, pappa?»

»Bara sagor, bara snack, rent ologiskt; men . . . Aj, min liktorn! ser du icke min fot, Lova!»

»Förlåt, min vän, men vi kommo ju öfverens om att icke genom beskrifningar försvaga det intryck, som Danhofs byggnadsstil och inredning kan komma att göra på Gudrun, som aldrig förr sett något riktigt slott.»

Flickan sänkte blicken, på det ögonen icke skulle förråda den tanke som fick makt med henne, då hon upptäckte, att man sökte för henne dölja något, som angick slottet Danhof. Det fragment af foster-

föräldrarnas samtal, som hon uppfattat, satte hennes förut uppeldade fantasi i stark rörelse: där fanns säkert på Danhof en mystisk hemlighet, och den skulle hon upptäcka.

* *
*

Innehafvaren af fideikommisset Danhof med underlydande bodde eljest i residensstaden, men kort före julen 1880 fick kastellanen skriftliga order att förbereda allt på slottet för den grefliga familjens mottagande.

Denna familj bestod blott af grefven, en 70-årig kry man, hans minst 20 år yngre grefvinna samt deras 13-åriga dotter. De medförde dessutom nu till det gamla slottet grefvens brorson grefve Dan, som något sent tagit sin studentexamen och då af sin morbror, som bekostat hans studier, blifvit »befalld till Danhof» för att därstädes under julferierna besinna sig på, hvilken bana han skulle välja.

Lika litet som kastellanen kunde begripa orsaken till, att den grefliga familjen utsåg det gamla ödsliga slottet till vinterbostad, lika litet kunde fröken Gudrun förstå, hvarför hennes gudmor just nu bjöd henne till gäst, då den förnäma, något loja och flegmatiska damen hittills föga brytt sig om den aflägsna släktingen, utan låtit major Daubert och hans hustru uppfostra den föräldralösa, fattiga flickan.

Under den dagslånga järnvägsresan grubblade Gudrun öfver detta, och det harmade henne djupt, att majorskan beröfvat henne medlet till att, per andestafning, kunna utleta det grefliga parets bevekelsegrunder. Om hon bara hade fått behålla fosterfaderns psykograf!

I helpensionen i en af våra småstäder hade Gudrun funnit en grupp kamrater, som i smyg idkade borddans, tankeläsning och dylika moderna »studier». Hon deltog med intresse däri, sedan hon af öfver-

mättnad och leda vid mångläsningen fullständigt slutit sig till kamraternas hela smygsystem.

Detta senare ingaf henne dock snart vämjelse och förakt för såväl kamrater, som hela undervisningssystemet, och då hon efter sin konfirmation erhöll sitt ständiga hem i major Dauberts hus, ansåg hon sig där hafva fått nya anledningar till att föredraga umgänget med andar framför varelser af kött och blod. Det var i synnerhet majorens despotism och hans hustrus ständiga sträfvan »att hålla pappa vid lynne», som plågade flickans sanningskära och reflekterande sinne.

Hon upptäckte snart majorens hemliga sysslande med psykograf och begagnade sig ifrigt af samma redskap, men midt i den fantasivärld, hvarmed han omgaf sig, hade dock majorens slagord: logik, bitit sig fast i hennes minne och utgjorde ett slags korrektiv.

Därför hade Gudrun under hela järnvägsresan blott grubblat öfver de orsaker, som verkat, att hon nu for till Danhof, och då hon vid stationen, af samma namn som slottet, såg grefvens fyrspann sig till mötes, gladdes hon icke af denna uppmärksamhet, utan fann däri ytterligare ett skäl för sin misstanke, att hennes gudföräldrar hade någon bestämd afsikt med att inbjuda henne som gäst.

Då den täckta vagnen med ett doft dån rullade öfver den gamla yttre vindbryggan, drog Gudrun ned vagnsfönstret och såg ut. Slottet reste sig framför henne som en mörk, oredig massa, däri endast ett par underliga tornspiror samt en trappgafvel något tydligare aftecknade sig mot den tunga natthimmelen.

Öfver ännu en bro, hvarunder skymtade ett underligt glimmande ismängdt vatten, rullade den grefliga vagnen, och så slogo det ståtliga fyrspannets hofvar mot borggårdens stenläggning.

Gudrun ryste till, då vagnen stannade, och med ens samlade sig alla hennes frågor i den enda: hvarför hennes fostermor hyst motvilja för att låta henne resa och hvarför hon sökt dölja denna sin motvilja?

Det hade varit tal om ett bibliotek, och majoren hade kommit med en historia om arsenik. Löjligt att han kunde inbilla sig, att en vuxen flicka skulle låta narra sig af en så klumpig dikt! Nå ja, det blef ju ett intressant göromål att upptäcka hemligheterna i det här gamla nästet!

Dörrarna till förhallen blefvo i hast öppnade, ett starkt ljusskén föll öfver den breda stentrappan, och mellan de framilande betjänterna kom en liten varelse, insvept i hvitt pälsverk, Gudrun till mötes på de nedre trappstegen.

»Välkommen, min fränka!» hälsade den lilla flickan med en seriös rörelse med högra handen. »Jag är Adelheid, som du nog kan förstå, och jag tackar dig för din vänlighet att efterkomma min inbjudning!»

Hon gaf betjäningen befallning att bära upp gästens reskoffert och förde själf Gudrun upp till de rum, som voro utsedda åt henne.

Här lät den lilla värdinnan sin päls glida ned på mattan och stod framför den förbluffade gästen i en nästan fotsid blå skinnbrämad sammetsklädning, öfver hvilken hennes krusade ljusgula hår låg utslaget. Ansiktet var blekt och magert samt hade ett på en gång högmodigt och lillgammalt uttryck; de nästan onaturliga stora ögonen voro bruna och glänsande, men hade det frågande uttryck som man finner hos barn, hvilka lefva ensamma bland äldre personer.

»Fröken Adelheid . . .» började Gudrun i största förlägenhet hur hon skulle tilltala denna underliga varelse, som med kritisk min inspekterade anordningarna i rummet, medan Gudrun aftog sina ytterkläder.

»Du skall kalla mig Ada och du», afbröt den lilla. »Vi äro ju fränder och på ett vis äfven gudsyskon, då min moder har burit dig till dopet. Dessutom är jag något yngre än du — jag har fyllt tretton år. — Låt dina kläder ligga; min kammarjungfru tager hand om dem! Hon öppnade en dörr. »Se här har jag mina gemak, vägg om vägg med

dina rum! Är du spökrädd, Gudrun?» frågade hon därpå plötsligt.

»Nej, jag tycker tvärtom att det skulle vara ytterst intressant att komma i verklig förbindelse med den andra världen», svarade Gudrun med en svärmisk blick.

»Ifall den finnes till, ja, men det är ju bara prat. Jag har nu legat vaken här uppe hvarje midnatt, sedan vi för fjorton dagar sedan flyttade hit, men jag har ej hört annat än vindens tjut och råttornas arbete bakom panelningarna.»

»Då har väl icke Danhof något familjespöke?»

»Mamma och pappa säga nej, men Dan — ja, det är min helkusin; han ville gått med ut på trappan för att välkomna dig, men jag förbjöd honom det . . . Så, nu sitter ditt hår ordentligt! Kom nu med till frustugan!»

»Frustugan» var ett stort rum, inredt med all nutidens elegans, och de personer, som sutto där inne, voro modernt klädda. Grefven och grefvinnan voro upptagna med att lägga patience på ett stort bord med en mycket blank skifva, och i den osäkra belysningen från djupt beslöjade lampor tyckte Gudrun sig skymta en hvit stöfvelsula, som på något sätt stod i förbindelse med ett långsträckt föremål i närheten af en grupp bladväxter.

Gudrun välkomnades varmt af Adas föräldrar, hvilka dock skickligt betonade, att hon var dotterns gäst.

»Hvar är Dan?» Ada vände sig omkring, spejande ut i rummets halfdunkel.

»Här, skön jungfru!» svarade en stämma, och Gudrun såg hur den ljusa stöfvelsulan långsamt sänktes mot golfvet och en manlig gestalt skilde sig från en chäslong.

»Här hafven I, ädla jungfru, eder allra ödmjukaste tjänare.»

»Grefve Dan -- min fränka, fröken Gudrun», föreställde det lillgamla flickbarnet, i det hon med ett visst högtidligt ansiktsuttryck tog hans ena hand

och drog honom fram ur mörkret till närmare beskådande. »Jag tror du har sofvit?» sade hon därpå förebrående.

»Och drömt om skön jungfrun», svarade han, med blickan fäst på Gudrun. »Var resan litet obehaglig för fröken?» vände han sig därpå artigt till gästen. Men innan Gudrun hann svara, utbrast den lilla flickan:

»Gudrun är bådas vår fränka, som du väl vet, I kallen hvarandra du!»

»Himlen vete om det är enligt riddarestil!» log den unge mannen, »men om Gudrun tillåter, så . . .»

Denna böjde på hufvudet, alltför förbryllad till att svara med ord, och hon kände sig som vaknad ur en dröm, när taffeltäckaren nu tillkännagaf, att aftonmåltiden var serverad. Gudrun hade nämligen haft en underlig förnimmelse af att befinna sig i en spökvärld, och det gjorde henne formligen godt att se, huru dessa fyra personer kunde äta och dricka som lefvande människor.

Vid bordet talade det grefliga paret med en viss varsamhet om nöjesprogrammet för julen, men Gudrun fann snart att det var den lilla dottern, som därvidlag hade beslutanderätten och att hon, bland annat, bestämt att en kostymbal i medeltidsstil skulle äga rum på slottet mellan jul och nyår.

»Ada och jag skola då uppträda som Axel och Valborg i äkta folkvisestil, om vi bara kunna få tag i en 'Håkan, konungens son', samt en 'svartebroder Knut med släktebok uti händer', för att skilja oss åt», sade Dan med låtsad högtidlighet, i det de alla stego upp från bordet.

»Kan du leka med tafvelbord, Gudrun?» sporde Ada, då det grefliga paret åter fattat sina kortlekar.

»Det är vanligt brädspel», förklarade Dan, »men Ada har satt sig i sinnet att återinföra riddartiden på Danhof denna jul. Låt dock, 'för Sankt Valborgs och alla helgons skull', Gudrun få vara en nutidsfröken denna afton, och om hon nödvändigt skall arbeta, så bed henne tala om hur lifvet lefves i den

lilla vrå bland bergen, hvarest hon hittills varit innestängd.»

Gudrun var dock icke upplagd till att genast gifva någon skildring af sitt enformiga lif; den unge mannen märkte det och började tala om lifvet vid universitetet, medan Ada med en öfverlägsen min bläddrade i ett band af Afzelii sagohäfder.

Dan talade i en dämpad melodisk ton, då och då afbruten af ett lågt musikaliskt skratt; Gudrun satt blott och lyssnade till rytmen och de mjuka tonfallen i denna stämma; orden gledo henne förbi. Men hvarje gång den gamle grefvens aflånga, glänsande naglar slogo något hårdare mot bordskifvan där borta under den stora rosenfärgade lampskärmen, vände hon omedvetet på hufvudet och såg dit med en missnöjd blick. Dessa knackningar i bordet föreföllo henne som störande oljud midt i en musikalisk njutning.

»Du pratar Gudrun i sömn!» sade Ada plötsligt och reste sig upp. »Jag tror vi säga godnatt och draga oss tillbaka», tillade hon ännu mera lillgammalt än tillförene.

Grefve Dan bad om ursäkt för det han möjligen tröttat gästen med sitt prat, men Gudrun såg att han icke själf trodde på en dylik orimlighet.

De båda flickorna sade nu godnatt åt det grefliga paret, som ännu var fördjupadt i sina patienceberäkningar, och åtföljda af en ljusbärande kammarjungfru tågade de båda flickorna upp för den breda trappan i vestibulen till gästvåningen.

Sedan tjänarinnan tändt ljusen i de båda flickornas skilda sängkamrar, afskedades hon af Ada under förklaring, att de denna afton skulle reda sig själfva, och då den lilla med stor myndighet föst Gudrun i säng, satte hon sig i en hög karmstol bredvid hennes hufvudgärd.

»Jag har hela aftonen sett på dig, att du icke förstår dig på Dan eller mig», började hon utan vidare anledning, »och därför måste jag genast sätta dig in i vårt förhållande. Du vet ju, att jag är arf-

tagerska till Danhof och underlydande, men att, om icke jag funnes till, så vore Dan den laglige arftagaren. Han äger rakt ingenting, förstår du, och dels för det jag ej ville att han skulle gå och önska lifvet af mig . . . Ja, ligg du stilla bara! . . . Sådant sker ibland, skall du veta . . . Nå, och så tyckte jag också synd om stackars Dan. Han är bra vacker, icke sant? — Ja, jag såg genast att du märkte, hur söt han är med sina små smala, bruna mustascher öfver sina vackra röda läppar och hvita, jämna tänder, som lysa fram då han skrattar . . . Kände du icke också lust att kyssa honom? — Inte! Ja, det får du heller icke lof till, ty jag har trolofvat honom.»

»Du! Men du är ju bara ett barn.»

»Stolts Valborg var så liten att hon lekte med äpplen och päron, då grefve Axel Torsson fäste henne med ring, och sådana trolofningar voro mycket vanliga under riddaretiden», svarade Ada undervisande.

Gudrun gaf med sin knutna hand en duktig puff åt sin spetskantade hufvudkudde, men Ada tycktes ej märka gästens otålighet utan fortfor:

»Jag har dock icke fäst Dan med ring, ty jag har ju att först afvakta den välsignade tråkiga konfirmationen, som ju icke brukades förr, och dessutom får Dan icke nu vara allt för säker om att blifva herre till Danhof och underlydande, ty då drifver han bara bort tiden, och jag vill att han skall välja krigaryrket och bära löjtnantsuniform på vår officiella trolofningsdag.»

»Och Dan? — Hvad heter han egentligen för slag?»

»Dopnamnet, menar du? Hannibal; men innan jag kunde tala rent, kallade jag honom Dan, och sedan har han behållit detta förnamn.»

»Hör», sade Gudrun, häftigt sättande sig upp i sängen, »hvad var grefvens och grefvinnans — jag menar tants och onkels — mening med att bjuda mig hit? Skulle jag kanske vara förkläde för dig och din — Dan?»

»Mamma och pappa har inte en smula med den

saken att skaffa», svarade Ada med en afvärjande åtbörd med sin smala, magra hand. Både de och Dan skulle långt hellre velat stanna i vårt hus i staden än att flytta hit ut nu i vintern. Men ser du . . .»

Det lillgamla barnet ryckte sin stol ännu närmare hufvudgärden, så att hennes tunna, bleka läppar nästan vidrörde Gudruns öra — »Jag hörde en gång pappa säga till mamma, att vintersäsongens många nöjen hindrade Dan från att taga något allvarsamt beslut rörande sin framtida bana, och då min ålder och den nuvarande dumma sällskapsseden inne i staden hindrade mig från att deltaga i fester och baler för vuxna, så fann jag på flyttningen samt utsåg dig till min sällskapsdam, sedan jag ställt om, att jag blef kvitt guvernanten några veckor, kanske månader; det beror på min hälsa.»

»Ja, du ser klen ut och är bra liten för din ålder.» Det lättade något upp i Gudruns sinne att få säga denna sanning åt arftagerskan till Danhof med underlydande, den unge, sköne grefven inberäknad.

»Damerna i den rakt nedstigande linjen af min familj hafva alltid varit småväxta och finlemmade. Här ute bär jag jämt långa klädningar, ty det kunde eljest falla Dan in att behandla mig som ett barn eller en liten skolflicka.»

Gudrun satt ännu upprätt, stödd mot sängens kuddar och stirrade nästan med skräck på den lilla varelse, som satt hopkrupen bredvid henne, halft gömd i sängens tunga draperi. Gudruns egna drömmar om umgänge med grafvarnas blodlösa invånare tycktes henne ha blifvit verklighet, så olik var denna lilla flickvarelse hvarje annat barn som hon sett eller kunnat tänka sig.

»Hvarför frågade du mig, då jag kom hit, om jag fruktade för spöken», sporde hon, besluten att nu äfven få upplysning om orsaken till att hennes fostermor sökt att hemlighålla inbjudningen till Danhof.

»Å, här lär vara en mystisk familjehistoria, som

man söker hålla hemlig för mig — liksom om jag vore ett enfaldigt barn. Dan dukar upp historier om svarta hundar, höga som hus och med ögon som kvarnhjul, men jag tror ej att han vet något, ty då skulle han känna sin plikt att förtro det åt mig.»

»Jag har hört något om en nunna och ett gammalt manuskript», for det från Gudruns läppar, men i samma ögonblick kunde hon ha slagit sig själf på munnen, till straff för sin oförsiktighet. Hur kunde hon, sjuttonåringen, också nedlåta sig till att på något sätt förtro åt denna förmätna flickunge, hvad hon hört, tänkt eller förmodade!

»En nunna! Kanske självfva jungfru Valborg? — Hönsgumman, som är m y c k e t gammal, säger, att det var här på Danhof, som fru Julia, Valborgs moder, bodde under sitt änkestånd.»

»Det är nog troligt.» Gudrun kastade sig ned bland sängens kuddar för att dölja sin skrattlust.

Detta — detta borde grefve Dan ha hört! — I den gamla visan stod ju uttryckligen N o r g e. »Det är sent, jag är sömnig, Ada», sade hon mera obesvärad än hon känt sig sedan den lillgamla flickan tillägnat sig hennes person, liksom hon förut tillägnat sig grefve Dan.

Gudrun insomnade med tanken på, hur hon en gång skulle få grefve Dan till att le, så att hans pärlhvita tänder lyste mellan de vackra röda läpparna.

* *
*

Julafton och juldagarna förflöto i stillhet och mest inomhus, ty Ada var af läkarne förbjuden att utsätta sig för vinterluften. Hon tillät icke, att Dan och Gudrun gingo tillsammans på isen eller i det hela att han visade hennes gäst någon särskild uppmärksamhet.

Gudrun började att känna ledsnad på det stora

ödsliga slottet. Grefve Dan var vid dåligt lynne; det grefliga paret talade med saknad om sällskapslifvet i staden och sökte fördrifva de långa helgdagsaftnarna med att spela bezique.

Julaftonen hade infallit på en torsdag, och nu ändtligen på måndagen blef Adas otålighet något stillad därigenom, att ett par sömmerskor kommo till slottet för att sy kostymer åt de två flickorna.

»Hör på, Dan!» sade Ada otåligt, »ligg nu inte där på chäslongen och presentera dina stöfvelsulor för oss! Hvad har du beslutat att bära för kostym?»

»Frack», svarade han med låtsad sömnaktighet.

»Så odrägligt loja och lata ni äro allesammans! Mamma var det knappt möjligt att förflytta upp till det gamla klädgemaket för att utse en kostym åt sig, som Maria Stuart.»

»Moder till skön Valborg och Axel Torsson», inpassade Dan gäspande.

»Ni äro odrägliga; du är värst!»

»Det kommer sig af landtluften, stolts jungfru.»

Ada var nära att gråta. »Jag uppgifver hela tillställningen!» utbrast hon, »men jag skall ställa om, att du inte kommer härifrån på länge, länge och att ingen, ingen människa kommer hit!»

Dan såg genom de halfslutna ögonlocken på Gudrun, som stod vid ett fönster och låtsade sig icke höra ordväxlingen.

»Gud bevars, hvilken stark vilja du har! . . . Nej icke du, skön Valborg, utan Gudrun. Se bara, Ada, när Gudrun drager ihop sina olympiska ögonbryn, tvingas jag att resa mig upp! Å hå hå! Du har visst makt att hypnotisera upp döda varelser ur grifterna, du förmår resa upp mig på fötterna denna mörka dag.»

Han reste sig och skakade ned benkläderna öfver sina vackra vrister. »Gudrun, du får inte ge dig till att 'vilja' ihop något allt för svårt för mig, till exempel att jag skall stå brudgum i en underlöjtnants förgyllande skrud.»

»Hvad vill du då bli?»

»Ack, om jag vore odalman,
ack, om jag vore fri som han,
för då fa-e-ns för mig ock lyck-yckan»,

parodierade han, men Gudrun var säker på, att bakom parodien låg allvar samt ett svar på hennes tvära frågor.

»Ja, hvad vill du välja för roll till balen nyårsafton?» tog Ada i; hon hade nu blott tanke för den stundande festen, där hon ämnade spela hufvudrollen.

»Det får stolts Valborg se i sinom tid», svarade han. »Går du med ett slag på isen, Gudrun?»

»Nej, hon och jag skola nu profva kostymer! Dan, du, finnes där icke i biblioteket ett illustreradt verk med medeltidsdräkter? Hämta mig hit det!»

»Bed någon af dina andra betjänter därom, Adelheid, jag går ut och hämtar frisk luft.» Och han gick.

»Han gör sig bara till och låtsar sig vara ond», förklarade Ada med en så kokett min, att Gudrun kände sig frestad att gifva henne en örfil. »Han vill göra mig svartsjuk på dig, förstår du väl», tillade den lilla, i det hon grep Gudruns arm. »Kom nu med till biblioteket!»

I Gudruns sinne kokade harmen öfver den lillgamla flickans sätt att behandla den unge grefven som sin egendom, hvilken hon kunde disponera öfver efter godtycke. Var han då blifven till den grad viljeslapp under det förenade trycket af sin medellöshet och denna flickunges despotism, att han icke längre förmådde rycka sig lös ur sitt slafveri? Han hade märkt, att hon, Gudrun, var viljestark — så viljestark, att hon säkert kunde hypnotisera upp de döda ur grifterna, hade han yttrat. — Kanske kunde hon det, men hon önskade nu att kunna — hur sade han? — »vilja ihop» frihet åt honom.

Gudrun drog tillsammans sina mörka, fina ögonbryn. Å, hon visste, hvad hon förmått, då det i helpensionen gällde tankeläsning och bordknackning!

Hon svarade ej ett ord på Adas prat, under det denna drog af med henne till biblioteket, men harmen i sinnet steg allt högre och högre vid föreställ-

ningen om, att denna lilla förmätna unge höll den vackre grefvens hela framtid i sina magra, blåbleka händer.

»Om hon icke funnes till, då vore han arfvingen!» tänkte Gudrun, och föreställningen om att »vilja ihop» friheten åt honom tog en bestämd form i hennes fantasi.

»Se, här är biblioteket!» sade Ada, skjutande undan de mossgröna dörrförhängena till ett åttkantigt rum, beläget en trappa upp i ett af slottstornen.

Vinterdagens matta ljus förmådde icke upplysa alla vinklar och vrår i detta underliga, gamla rum, med bokhyllor från golf till tak, men Ada tycktes veta, hvar ungefär hon skulle söka den ifrågavarande volymen.

»Den där afdelningen innehåller vårt familjearkiv; det får du icke röra vid!» utbrast hon häftigt, då Gudrun, med plötsligt vaknad hågkomst af samtalet emellan sina fosterföräldrar, sträckte ut handen för att taga ned en i pergament inbunden volym från en hylla vid rummets ena fönstersmyg.

»Jag har gifvit pappa mitt hedersord», fortfor Ada med stor viktighet, »att icke röra något, som hör till familjearkivet, ty det är af största vikt för familjen, att dessa många handlingar icke rubbas ur den ordning, i hvilken de ligga. Här kunde lätt bli arfstvister, om icke allt det där vore i ordning.»

Gudrun vände bort ansiktet för att dölja ett gäckande leende: Man hade narrat den själfrådiga ungen, det var klart nog, tänkte hon.

»Där uppe på tredje hyllan står en bok, som liknar den jag söker! Tag ned den, Gudrun, är du snäll!» bad Ada höfligt, ty den tillrättavisning, som grefve Dan nyligen gifvit henne, låg henne i minnet.

Gudrun klef upp på trappstegen och tog den anvisade volymen, men det var icke den rätta, och hon sökte vidare på samma hylla, medan Ada synade bokryggarna i nedre facken.

Då fann Gudrun, att en bred, något tunn bok var ställd bakom de andra, och då hon slog upp den,

fann hon, att det var ett par lösa pärmar, som omslöto gamla, skrifna handlingar, och på en af dessa läste hon rubriken: »Anden i biblioteket på slottet Danhof».

Så som boken eller pärmarna voro instuckna på hyllan, var det tydligt, att de blifvit gömda där af någon, som icke fått tid att lägga handskrifterna tillbaka på deras rätta plats. Nu stack Gudrun dem, med pärmar och allt, behändigt in under den schal, hon knutit kring sig, och klef ned från trappan; då hon bar denna bort till en annan hylla, sköt hon sitt fynd in emellan volymerna af ett gammalt teologiskt verk.

»Sök icke vidare, här har jag boken!» ropade Ada, utan att vända sig om och tillade, med ögonen fästa på det uppslagna verket: »Nu gå vi upp till oss och hålla rådslag!»

* *
*

Gudruns fantasi hade kommit i stark rörelse, sedan hon gjort fyndet i biblioteket, och hon brann af begär att få läsa den mystiska handskrift, hvarom hennes fosterföräldrar fällt några ord, hvilkas verkan major Daubert sökt att på sitt klumpiga sätt utplåna.

Denne herres ideligen upprepade slagord om logik och logiskt tänkande hade verkligen haft ett icke ringa inflytande på Gudruns tankelif, och nu slöt hon af Adas yttrande, att orsaken till att den gamle grefven begärt sin lillgamla dotters ord på, att hon skulle lämna familjearkivet orördt, var just tillvaron af en handskrift, hvilken på något sätt vore farlig för henne att läsa.

Biblioteket stod visserligen alltid öppet, men Ada lämnade aldrig Gudrun ur sikte dessa dagar före kostymbalen, som skulle äga rum nyårsafton. För hvarje stund som gick, kände Gudrun sitt hat växa mot den lilla despoten i sammetsklädning, och allt

mera ofta förekom det, att hon, vid Adas tal om sin äganderätt till grefve Dan, som genom henne skulle komma till rikedom och makt, undrade, huruvida hon själf icke ägde makt till att — »vilja ihop» hans frihet.

En hel mängd gäster hade blifvit inbjudna till festen på det gamla slottet. Alla, herrar som damer, voro iförda medeltidskostymer, och till Adas stora förtjusning öfverraskade grefve Dan henne med att uppträda i en sådan kostym, att han väl kunde gälla för hennes hjälte, folkvisans riddare, Axel Torsson. Hennes glädje ökades, då hon såg den sköna riddaren, prydd med hennes färger, högrödt och hvitt. Själf var den lilla damen klädd i en högröd sammetsdräkt, med bräm af hvitt skinn, och det gyllene håret var rikt omviradt med snören af äkta pärlor. Hon glömde icke att för de närmare bekanta af gästerna upplysa, att hon och grefve Dan föreställde den gamla folkvisans Axel Torsson och stolts Valborg.

Gudrun hade, på Adas uttryckliga önskan, ifört sig en nunnedräkt. Gudrun var inom sig öfvertygad om, att denna önskan förskref sig från Adas svartsjuka, hvilken icke tillstadde henne att se Dan dansa med Gudrun, att denna senares »vilja» (hon borde hellre kallat det önskan) samlade sig gång på gång, äfven under festens lopp, i en brännpunkt: »Vilja ihop» Dans frihet.

Hvad som dock förmådde Gudrun att med skenbar likgiltighet afstå från att taga del i dansen, var utsikten, att denna natt kunna obemärkt smyga sig in i biblioteket och läsa den gamla gulnade handskriften.

Vid midnattstid skulle det gamla året dansas ut och det nya in af en kadrilj, bildad af åtta par bland gästerna, som därmed ville öfverraska värdfolket. Grefve Dan var dock invigd i hemligheten, liksom också Gudrun, som biträdde de åtta unga damerna vid deras omklädnad i ett afsides beläget gemak. Vid den uppståndelse, som uppstod i danssalen,

då paren inträdde och ordnade sig, gled Gudrun ut, tände i trappan till tornrummet en i beredskap hållen lampa och gick därmed in i det kolmörka biblioteket, där hon nu befann sig blott för andra gången.

Den lilla lampan förmådde endast upplysa en liten fläck af det stora rummet, hvars många vrår och fönsternischer lågo i svart mörker. Gudrun kände ingen rädsla; hennes fantasi hade under åratal lekt med andemaningar och dylika nutidslekar, men nu samlade sig hela hennes uppmärksamhet på den upptäckt, hon stod i begrepp att göra.

Hon flyttade lampan från ett bord, där hon först ställt henne, bort till den hylla, hvarest hon instuckit manuskriptet, och ställde henne på en stol, satte sig själf på golfvet och tog fram det lilla gulnade häftet.

Gudrun kastade blott en blick på det yttre titelbladet, vek så undan detta och såg, att där på handskriftens första sida stod med en egendomlig stil, rubriken: »Knappnålsfrun».

»Denna friherrinna var själf född en grefvinna Danhof» (så börjar det gamla manuskriptet). »Hon undfick en god uppfostran hos sin mormor, en Hirschfelsen. Omkring 1718, då den unga fröken nalkades sitt sextonde år, viste* hon en förundransvärd vedervilja att begå nattvarden. Hon begärde uppskof; det beviljades henne, men hon förnyade dessa uppskof så många gånger, att hennes mormor började yrka allvarsammare därpå och tvang henne att upptäcka orsaken till en så oväntad motspänstighet i ett ämne, som den ålderstigna frun ansåg vara af största vikt.

Fröken Danhof berättade då, att en afton, ett par år förut, just under det hon ensammen var stadd uti sin aftonbön, hade liksom en munklik** gestalt (men icke mycket stor) kommit fram som bakifrån ett skåp, hvilket stod uti rummet.

---

* Med undantag af namnen och stafningen är manuskriptet ordagrant återgifvet.

** Månne ej nunnelik?

Häpen vid denna syn hade hon så nära svimmat, men spöken sade henne genast: 'Blif ej förfärad, mitt barn!' Hon namngaf sig, men förbjöd den unga fröken att någonsin upptäcka hvem hon vore, hvilket förbud denna i nämnda berättelse noga iakttog.

'Jag vill', fortfor spöket, 'ditt väl; jag ämnar ledsaga dig, draga försorg om dig, med ett ord, hysa för dig en moderlig omvårdnad; som prof att jag ej är någon ond ande, så vill jag ej förstöra dig i din andakt, utan förena mig i den bön du läste: Fader vår etc., etc.', det hon ock gjorde.

Ett dylikt helighetsprof ingaf den unga fröken modet åter. Hon såg denna ande flera gånger. Den förutsade henne tillkommande händelser, såsom kejsarinnan Catharina den förstas i Ryssland död* samma stunden den skedde; jämväl ofta små förestående händelser i hennes enskilda lefnad. Den bad henne en gång varna frökens fader för en timmerhög, som låg utmed byggningen. Han underlät det, på sin dotters tillsägelse, och samma stund, han plägade sitta på nämnda timmerhög, rasade en hög taktegel ned, som ofelbart ihjälslagit honom.

Ännu mer: Samma ande talte ofta med fröken om Gud, men kallade honom blott den Store; med ett ord, fröken och hennes förmente skyddsängel lefde i den största enighet tills den omnämnda nattvardsgången kom i fråga. Då den skulle gå för sig, satte spöket sig däremot af alla krafter, sade, att det endast var ett mänskligt påfund och sökte på allt upptänkligt sätt att afvända denna religionssak.

Hela denna besynnerliga berättelse ansågs af fröken Danhofs mormor och föräldrarna som ett inbillningsfoster. Den verkade ännu mindre på prästerna, och fröken begick nattvarden.

Spöket viste sig (efter hennes utsago) för henne följande dagen, syntes missnöjd öfver hvad sig tilldragit och hotade å nyo fröken med sin fiendskap och de grufligaste förföljelser om hon namngaf henne.

---

* Hon dog som bekant, 1727.

Tiden, mindre tillit till sin förmenta skyddsängel, olika omständigheter, törhända hennes anförvanters enträgna böner, bragte henne att upptäcka denna hemlighet, kort efter det hon blef gift med baron J. Hamton, generalmajor i holsteinsk tjänst. Hon anförtrodde då åt sina närmaste, att det förmenta spöket utgaf sig vara en hennes mormors aflidna syster, hvars porträtt förvarades i huset och hvilket hon äfven visade dem.

Från den stunden afbröt denne ande sina besök, och första profvet af dess hotelse visade sig dymedelst, att den profetiska anden öfvergaf den unga grefvinnan Hamton.

Få månader efter att hafva öfverskridit den omnämnda andens förtroende, blef den unga friherrinnan (enligt hvad hon själf trodde, genom samma andes föranstaltande) antastad af en opasslighet eller åkomma, hvars make ännu ej blifvit sedd uti världen. Den bestod däruti, att hvar knappnål, som fanns uti ett rum, for henne uti munnen, så fort hon öppnade den, och, för att öka besynnerligheten, var det allenast knappnålar, hvars hufvuden hindrade henne att svälja dem, som hade denna olyckliga egenskap, men icke synålar, hvilka i den händelsen skulle blifva henne dödliga.

Tilldrog det sig, att en gardin, eller hvad som helst, var fästadt med en knappnål, föll gardinen eller det som den fäste, och nålen kom henne genast i halsen. Man proberade att linda nystan om en knappnål; nålen kom ut, och hon blef däraf besvärad.

Till sist vågade ingen i hennes hus bära knappnålar. Hennes egna döttrar måste låta sy fast på sig de bröstlappar, som då för tiden brukades, och i hvilket hus friherrinnan Hamton umgicks, hade man varsamheten att så mycket som möjligt var undanrödja alla knappnålar.

Medelst sådana försiktighetsmått var det sällan, och blott händelsevis, som hon blef hemsökt med denna besvärande åkomma, hvilken varade tills nära hennes död.

Ett par år innan den timade, sjuknade hon starkt in och påstod då, att den förmenta anden åter hade uppenbarat sig för henne och sagt, att den Store ej tillät den längre plåga friherrinnan med omnämnda besvärlighet, 'men däremot', sade hon, 'skall aldrig min hand öfvergifva dig och oupphörligen skall du se min skugga!'

Detta skedde ock; efter friherrinnans utsago påstod hon sig ständigt se den. Hon utvisade ofta stället, där skuggan syntes henne vara, och undrade mycket, att ej andra kunde se den, men som ingen annan än hon blef den varse, så tillhör denna syn troligtvis inbillningskraftens historia*.»

Under slutet af läsningen, som blott upptog några minuter, erfor Gudrun en stark förnimmelse af att någon var närvarande i biblioteket, men hon såg dock icke upp förrän hon läst manuskriptets sista ord. Då lyfter hon hastigt upp blicken, spejande ut i det stora rummet, men lampan kastade endast sitt ljus på en af bokhyllorna, som hade sin plats i det henne närmast belägna aftrubbade hörnet, och hon såg blott sin egen skugga, då hon reste sig upp ur sin sammankrupna ställning.

Det kröp dock så underligt kallt från hjässan nedåt ryggen, då hon föreställde sig Sedonias andesyner.

»Ja, otron är nog ärftlig i Danhofska familjen», tänkte hon. »Ada har ju för vana att tala med ringaktning om konfirmation och nattvardsgång, och Dan är nog ingen kristen. Det vore dock rysligt, om h a n skulle straffas med samma slags vanvett, som behärskat 'knappnålsfrun'. Å, han är frisk och stark, han angripes icke af ärftliga fixa idéer, äfven om han skulle få läsa det hemska dokumentet; men Ada?

---

* Utdraget ur kammarherren grefve A. L. Hirschfelsens egenhändiga anteckningar på Danhof.

Sannfärdigheten af ofvanstående berättelse är edeligen bestyrkt af flera trovärdiga vittnen.

Några minnen efter henne förvaras inom familjen.

Denna friherrinna Hamton, Sedonia Juliana, var dotter af vice amiralen grefve Axel Johan Danhof.

— Det var nog klokt af hennes far att icke låta det uppskrufvade, lillgamla barnet få kännedom om att en flicka i familjen, säkert lika så självklok som hon, varit under en hämndfull andes inflytande.»

Det rann åter Gudrun i minnet hvad grefve Dan yttrat om hennes egen viljestyrka. Kanske den vore kraftig nog till att frammana familjeanden och få denna till att bekänna om hon narrat eller upplyst Sedonia samt om Ada lopp någon fara vid att ringakta nattvardsgången.

Gudrun gaf denna form åt sin egen tysta ringaktning och tvingade tillbaka tanken på den inverkan, som en spöksyn kunde få på Adas bräckliga kroppshydda, hvars sammanfallande vore Dans frihet, rikedom och självständighet.

Då, när Gudruns nerver voro som hårdast spända, såg hon hur en oformlig skugga af ett hufvud, gömdt i en munkhätta, aftecknade sig mot den af lampan upplysta bokraden.

Stel af skräck stirrade hon på synen; oförmögen att röra sig eller skrika tryckte hon sig endast hårdare intill trappstegen.

Synen varade blott en minut, så drog sig skuggan bort och liksom uppsögs af mörkret i vrån invid hyllan, men blott för att i nästa minut åter bli synlig på samma ställe.

Då förvandlade sig Gudruns stela fasa till en besinningslös panik; mekaniskt högg hon tag i lampan och flydde ut blindvis genom de tunga dörrförhängena.

Då hon en stund senare obemärkt inträdde i danssalen, var kadriljen slut; en paus i dansen hade inträdt och gästerna, alla ännu iklädda masker, stodo i grupper under lifligt samtal.

Ada, den enda som icke under aftonen burit mask, pratade ifrigt med riddaren, som bar hennes färger, och då musiken nu uppstämde en vals — i fråga om dansen hade Ada icke förmått att hålla programmet i stil med kostymerna — hvirflade riddaren af med den lilla damen med en fart, som kom Gudrun att

känna en underlig svindel, då hon med blicken följde paret.

»Nu har hon naturligtvis befallt honom att dansa blott med henne!» mumlade Gudrun, och skräcken, som ännu satt henne i hjärtat då hon inträdde i salen, vek för en intensiv önskan att se den vackre riddaren fri.

»Fromma syster, eder arm!» hviskade det bakom henne och en af de två eller tre munkar, som hon förut sett emellan de öfriga kostymerade gästerna, fattade hennes arm.

Hon ryste till vid minnet af synen i biblioteket, men följde viljelöst sin ledsagare, då han förde henne ur salen in i ett af sidogemaken, som för tillfället var folktomt.

»Det var elakt af dig, Gudrun, att så här narra mig! Ada hade förtrott mig, att du skulle vara klädd som en borgarflicka från femtonhundratalet, och jag har ägnat min riddartjänst åt fyra dylika masker, innan jag upptäckte dig i en nunnas skepnad. Detta hade icke lyckats mig om ej . . .»

»Dan!» hviskade Gudrun med en hisnande sällhetskänsla, som förhindrade henne att märka, hur tvärt han afbröt sin påbörjade förklaring.

»Blef du glad, Gudrun, öfver att se mig i munkkåpa? Jag bytte kostym med Sten — kadetten — och han är öfverlycklig som skön Valborgs Axel Torsson. Han borde alltid vara i mitt ställe, så kunde jag få vara där jag helst ville.» En handtryckning sade den sällhetsbäfvande flickan ännu mera än de framhviskade orden.

Den korta scenen afbröts af andra par, som sökte hvila efter dansen; munken förde nunnan tillbaka till ett hörn i salen och sedan såg Gudrun icke mer än en klosterbroder bland gästerna. Men dans efter dans i vildaste yra dansade Axel Torsson med skön Valborg,

* *
*

Följande dag var Ada lifligare, rörligare och ännu mera inne i sin roll som borgfröken än någonsin. Miniatyrdamen tycktes komma grefve Dan att glömma, att hon blott var på fjortonde året. Han såg så intresserad ut, där han halfläg i salongens chäslong och pladdrade med Ada, att Gudrun stundom trodde sig ha drömt den lilla scenen med munken förliden natt, och tanken liksom flydde bort från den tjusande Dan till synen af skuggan i biblioteket, en tilldragelse, som blifvit trängd i bakgrunden af hennes nu medvetna kärlek till den unge, sorglöse grefven.

Kunde det varit han, som osedd följt henne till biblioteket? undrade hon.

»Kära Gudrun, drag icke så där ihop dina olympiska ögonbryn; det inverkar på min vilja, så att jag känner mig manad att på mina utdansade ben och fötter gå till biblioteket och läsa krigsvetenskap, fast jag vet, att denna kraftansträngning blefve min död!» sade han, plötsligt afbrytande sitt prat med Ada och såg kisande bort till Gudrun, som satt vid det ena fönstret och knypplade.

»Till biblioteket?» Gudrun lyfte hastigt upp hufvudet och bleknade.

»Jaa, jag skulle egentligen först göra några studier i familjearkivet», halfgäspade Dan.

»Arkivet får du ej röra», förklarade Ada viktigt.

»Nå, så kunde jag väl få en bok med mig på mitt rum i afton.» Dan halfreste sig, som om han ämnade gå. »Jag såg för en tid sedan en gammal kyrkhistoria, som jag har lust att titta i.» Blicken gled åter kisande bort till Gudrun.

»Jag vet hvar det där verket står, jag såg det här om dagen», sade Gudrun med tillkämpadt lugn, »jag skall gå efter första delen åt Dan samt på samma gång hämta mig någon gammal roman.»

»Å, för all del, min ridderlighet tillåter mig ej . . .!» Men Gudrun hörde ej på honom utan skyndade ut ur salongen förbi det bezique-spelande grefliga äkta paret.

»Hvad ha ni för er, barn?» frågade grefvinnan, ordnande sina kort.

»Ja, hvart tog Gudrun vägen? Fasligt rastlös flicka!» muttrade grefven och spelade ut. »Hon rör väl ej vid vårt arkiv? Här nämndes biblioteket!» tilllade han ängsligt och ropade på Dan.

Grefven hade ej gifvit akt på att denne, med en för honom ovanlig skyndsamhet, ilat efter Gudrun, och att det just var det buller han gjorde, då han i förbifarten stötte omkull en taburett, som drog en del af grefvens uppmärksamhet från korten.

»Var lugn, pappa! Jag har förbjudit både Gudrun och Dan att röra vid de där hyllorna», sade Ada.

Men den lilla damen själf syntes på en gång ha blifvit ytterst orolig och förmådde icke hålla sig stilla. Hon trippade några gånger fram och tillbaka genom salongen, tills hennes svartsjuka fick makt öfver hennes borgfröken-värdighet och hon med upplyftad kjol och med slynålderns galoppsprång satte af efter Dan och Gudrun.

I biblioteket hördes ljud af något, som liknade brottning, blandade med Dans låga, musikaliska skratt och Gudruns halfgråtande stämma. Då Ada gled in genom sammetsförhänget, såg hon, att den unge mannen med sin ena arm formligen höll Gudrun fången invid sitt bröst, medan han med vänstra armen sträfvade att taga ifrån henne ett papper, som hon lyfte högt öfver sitt hufvud.

Gudrun var den som först märkte Adas närvaro; af förskräckelse sänktes mekaniskt hennes höjda arm, och Ada nappade till sig papperet.

»Rör det icke, det — det — är arsenikförgiftadt!» I sin häpnad framförde Gudrun samma skäl som hennes fosterfar användt om Danhofs arkiv.

»Det här måste vara ett dokument ur arkivet.» Ada påtog sig en rannsakningsdomares stränga min.

»Det låg i kyrkohistorien, då Gudrun framtog den», upplyste Dan. »Det är ingenting. Gif mig papperet, lilla Ada, så skall jag lägga det dit det hör.»

Benämningen lilla kom Ada att rodna af harm

och svartsjuka. »Jag är icke mindre än att jag vet att hålla hvad jag lofvat. Pappa skall få papperet, ingen af oss skall röra vid arkivet.» Hon vek ihop de få bladen och stoppade manuskriptet i den pärlstickade sammetsväska, som i en silfverkedja hängde ned från hennes lifgördel.

Gudrun sade ej ett ord. Hon hade genast gått bort till en hylla och tagit sig en gammal roman; nu gick hon med en kort nickning förbi Ada och Dan.

Hon var öfvertygad om, att det snarare var nyfikenhet än plikttrohet, som förmådde Ada att emotstå Dans böner, att de i tysthet skulle begrafva manuskriptet bland arkivets öfriga pappersluntor.

Detta manuskript, som Gudrun föregående natt, då skräcken nästan beröfvade henne besinningen, slängt in under hyllan, hade ängslat henne under hela dagen, men först nu i den tidiga skymningen gafs henne ett tillfälle att komma undan Adas bevakning.

Väl inkommen i biblioteket hade hon dragit fram papperet och stod just i begrepp att utan vidare sticka in det bland en del andra små gulnade häften på en af de hyllor, som utgjorde arkivet, då Dan, lika tyst som nyss Ada, öfverraskade henne.

Under brottningen, som var mera öm än allvarlig, tillstod Dan, att han före Gudruns ankomst till slottet hade genom katalogen fått reda på det fruktade manuskriptet, läst det, blifvit under läsningen öfverraskad af Ada och så stuckit häftet in i en volym, som var närmast till hands. Sedan hade han glömt det.

Då Ada och Dan återkommo från biblioteket, anmäldes att middagen var serverad. Dan hade sitt vanliga sorglösa uttryck, men Ada förmligen glödde och strålade af lycka.

Några ömma ord, ställda icke till »lilla» Ada utan till ungmön Adelheid, hade i bibliotekets skymning glidit så lätt öfver Dans läppar och haft samma verkan på det brådmogna barnet, som drifhusvärme på

en blomknopp; flickans bleka ansikte var som en nyutsprucken nyponblomma.

Men Gudrun var under återstoden af aftonen blek som pingstliljans blad.

Ingen nämnde ett ord om manuskriptet, hvarken då eller sedermera; Gudrun förmodade, att Dan och Ada ingått något slags kompromiss och att papperet blifvit lagdt på sin rätta plats sedan Ada läst detsamma.

Gudrun förstod snart, att Dan bibringat Ada öfvertygelsen att Gudrun blott sett men icke läst »knappnålsfruns» underliga historia, ty flickan började en afton, då hon bedt Gudrun sitta en stund vid hennes säng, tala om sitt beslut att, så fort ske kunde, låta konfirmera sig, men endast på det att Dan skulle slippa att gå allt för länge och vänta på deras högtidliga trolofning.

Och så kom åter plötsligt frågan, om Gudrun trodde på andeuppenbarelser.

»Ja, jag tror därpå, och under min konfirmationstid önskade jag ofta att någon ande ville komma och upplysa mig», svarade hon i dyster ton, i det hon steg upp, sade god natt samt gick in till sig, utan att svara på Adas bön att blifva kvar ännu en stund hos henne.

* *
*

Den som sett Ada under nyårsnattens fest samt på nyårsdagen, tvangs nu, två veckor senare, ovillkorligen till att likna hennes hastiga uppblomstring vid en drifhusblommas korta färgprakt, ty nu hade det fina ansiktet fått ett slappt, vissnadt utseende.

Hon ville icke medgifva, att hon var sjuk, men hennes krafter aftogo hastigt, och då hon trodde sig vara obemärkt, stack hon ett par fingrar in i munnen liksom för att där borttaga något föremål, som besvärade henne.

Gudrun upptäckte denna vana och var öfvertygad

om, att Ada, efter läsningen af manuskriptet, blifvit gripen af samma fixa idé, som plågat »knappnålsfrun.»

Major Dauberts yttrande och grefve Danhofs förhållningsregler angående familjearkivet tydde ju på, att man hade skäl att i detta hänseende frukta, det ärftlighetslagen kunde göra sig gällande på spinnsidan i Danhofska familjens rätt nedstigande led.

Utan att röja hvad hon visste om manuskriptet, rådde Gudrun ifrigt till att familjens läkare efterskickades och det utan afseende på Adas häftiga protester.

Då läkaren anlände från staden, kunde Ada icke lämna sin säng. Han förordnade absolut hvila och ro, sade något om för stark ansträngning i förening med förkylning, men Gudrun, som jämte grefvinnan var i sjukrummet, förstod, att här var fara antingen för Adas lif eller förstånd.

Då doktorn gick, gaf han grefve Dan, som han mötte i vestibulen, en vink att följa honom.

»Jag far med till stationen», sade Dan till gamle grefven, »och hämtar själf medikament på apoteket.»

Då täcksläden med de båda herrarne kommit ut på vägen, sade doktorn:

»Jag vill oförbehållsamt säga grefven, att jag fruktar för flickans lif. Då jag medgaf flyttningen ut till slottet, trodde jag att en ständig och lugn samvaro med hennes tillämnade make skulle verka välgörande på hennes nervsystem. Hon oroades ju jämt af barnslig svartsjuka, då grefven deltog i ett sällskapslif, från hvilket hon, på grund af sin unga ålder, var utestängd. Men nu finner jag henne i ett långt värre öfverretadt tillstånd, och hennes krafter äro förfärligt nedsatta.

Grefven har väl icke begått den oförsiktigheten att — frestad af barnets brådmogenhet — spänna hennes känslosträngar för hårdt, till exempel genom att begagna er af en fästmans rättigheter? Eller är det någon ny anledning till svartsjuka? — Ja, grefven är ju icke skyldig mig någon bikt, jag talar blott

så här för att grefven må vara förberedd på den svaga lifslågans snara utslocknande.»

För grefve Dans minne stod med ens i skarp belysning den fästmanskurtis, som han under dessa veckor nu och då nödgats tillgripa för att hålla Ada vid godt lynne; särskildt erinrade han sig, hur han kysst henne den där skymningsstunden, då de förliktes om sättet att återställa det gamla manuskriptet, sedan Ada dock förbehållit sig att vid tid och tillfälle få läsa detsamma. — Kunde hon verkligen ha tagit allvarligare skada af en liten kärleksscen?

»Gammalmansbarn, särdeles i eder klass, äro sällan starka», yttrade doktorn, då Dan ej bröt den inträdda tystnaden; »men så länge där är lif, är där hopp», tillade han som en passande afslutning af sitt meddelande, och efter ännu en kort stunds ömsesidig tystnad var släden framme vid banstationen, där doktorn tog afsked för att fortsätta färden till staden.

En vecka senare låg Adelheid Danhof på lit de parade i samma sal, hvarest hon under nyårsnatten drömt sin brådmogna kärleksdröm under yrande dans med honom, som hon kallat sin riddare. Herresätets alla underlydande defilerade nu förbi den vaxlika barngestalt, hvilken de tänkt sig som framtida härskarinna öfver det stora godset.

Gudrun var kvar på slottet hos de sörjande föräldrarna, hvilka fattat sitt beslut att bo kvar därstädes; det syntes dem vara omöjligt att resa från ett ställe, som skulle hysa deras barns stoft; de kunde icke lämna den lilla rent ensam och öfvergifven i slottskapellets familjegraf.

Grefve Dan, arfvingen, uppförde sig mönstergillt mot de sörjande, men till Gudruns tysta fröjd framställde han sig icke som en förtviflad brudgum vid den aflidnas bår. Hela hans sätt var en broders, som förlorat en yngre syster, och han talade om Ada som man talar om en person, hvilken länge dragits med något obotligt lidande.

Denna uppfattning inympade han också på den

aflidnas föräldrar, och då han meddelat dem hvad han kallade sin upptäckt, att Ada läst berättelsen om »knappnålsfrun» samt därefter fått den fixa idéen att hon hade nålar i munnen, kände dessa två slappa själar en viss lättnad i att veta dottern »vara i godt förvar» och att det stora herregodset ändå skulle komma att ägas och styras af den vackre och lifskraftige Dan; han, som tycktes af naturen själf danad till godsägare och jordbrukare.

Och så tog det äkta paret åter fatt på patiencen och beziquespelet, nöjdt med vissheten om att göra sin plikt då det stannade i närheten af det grafhvalf, hvari dotterns likkista stod. Mera kunde de icke göra.

Gudruns första känsla vid arftagerskans hastiga bortgång var förvåning, blandad med någon rädsla för den döda; men efter begrafningen erfor hon blott en jublande fröjd öfver att Dan nu var fri, fri, samt med säker utsikt till rikedom och makt. Ack, hur ofta hade hon icke önskat honom detta! . . .

Så kom en dag i början af mars, då han klart och öppet talade med henne om deras kärlek till hvarandra och att de vid sorgetidens slut borde eklatera sin trolofning. Nu blef det strålande vårsol i Gudruns unga hjärta.

Då föll det en dag grefven in att bedja Gudrun föreläsa något ur Rousseaus Emelie. De voro endast tre personer vid den ovanligt sena middagen, då den gamle mannen kom på denna tanke och bad att Gudrun efter slutad måltid ville hämta nämnda bok i biblioteket.

Hyllan G, till vänster då du kommer in, femte bandet, räknadt från höger till vänster», förklarade han med en min af självbelåtenhet öfver sitt outslitliga minne för småsaker. »Förlåt att jag besvärar dig, min kära flicka; men då vi förgäfves väntat med middagen i hopp att Dan skulle infinna sig, får jag be dig hämta boken», tillade han.

Gudrun kände en plötslig rysning genomila sig. Nu, under sin unga, strålande kärleksvår, var hennes böjelse för mysticism tillbakaträngd, men en okuflig

fruktan för att nu, då hon icke begärde det, få se något öfvernaturligt, hade i stället bemäktigat sig hennes sinne.

Hon kunde dock icke tillstå sin rädsla för att, sedan det blifvit mörkt, besöka biblioteket, utan gick genast dit, sedan de stigit upp från bordet. Hon tog denna gång ett ljus för att lysa sig med och sade till sig själf, att klockan ju icke var mer än något öfver åtta och att, då det vore ett ögonblicks verk att taga den anvisade boken, ingenting kunde hända henne.

Med det flämtande ljuset i handen steg hon uppför torntrappan, gled ljudlöst fram öfver korridorens rotmatta och in genom dörrförhänget.

Men knappt beträdde hon det stora rummet med sina många vrår mellan bokhyllorna, förrän hon erfor samma förnimmelse af att hon icke var allena där, som hon känt då hon var allena därinne nyårsnatten.

Hon betvang sin rädsla och gick fram till den betecknade hyllan med fast föresats att icke vända blicken åt det hörn, hvarest hon den där natten sett skuggan glida fram.

»Det var ju det femtonde bandet, räknadt från höger», sade hon nästan högt, för att få höra en mänsklig stämma. Men nu slog det henne, att hon hade glömt bokens ordningstal, och hon började rifva ut och ställa tillbaka det ena bandet efter det andra tills hon häftigt spratt till vid ett knarrande ljud, och då hennes blick ovillkorligen flög bort till det håll, hvarifrån ljudet kom, såg hon åter en skugga af ett hufvud afteckna sig på de grå bokryggarna vid samma hörn som sist och mot hvilket hon omedvetet riktat ljusskenet.

Skuggan var fullkomligt stilla, Gudrun såg en fin profil och en till hälften upplöst hårfläta; den därtill hörande gestalten dvaldes därinne i vråns djupa mörker och var osynlig.

»Det är Ada, som står där med framåtböjdt hufvud och stirrar på mig; hon vet nu, att jag önskat hennes död och att Dan älskar mig.» Denna tanke

for som en skarp blixt genom Gudruns hjärna. Hon gjorde icke längre något försök att betvinga sin fasa, utan for besinningslöst fram mot dörrens förhänge, mot hvilket hon råkade trycka ljuslågan, så att den släcktes. Med skälfvande händer trefvade hon nu och ref i de djupa sammetsvecken för att hitta ut; det lyckades henne ej, och hon skrek högt på hjälp.

Dan kom brådskande genom korridoren med en blindlykta i handen. »Gudrun, här är jag!» ropade han, och i nästa minut låg den skälfvande flickan i hans famn.

Han talade med en viss forcerad munterhet till henne, men Gudrun märkte att han själf var upprörd, och hon följde honom villigt, ännu stum af skräck, då han skyndsamt förde henne genom några oupplysta gångar och gemak till de rum i närheten af grefvinnans sängkammare, som blifvit utsedda åt Gudrun efter Adas bortgång.

»Onkel har redan glömt, att han bedt dig läsa för honom; jag kom nästan i samma ögonblick som du lämnat salongen och onkel ansatte mig med frågor, hvarför jag fördröjt mig så länge hos kapten Bergers», pratade Dan.

»Nu skall du gå till sängs, älskade», fortfor han och ringde efter kammarjungfrun. »Sof nu godt och dröm bara om mig. Du skall få se att jag öfvertalar de gamla till att rätt snart flytta härifrån och in till staden. Då tala vi om för dem att vi älska hvarandra — göra vi inte det?»

Han slöt den ännu darrande flickan intill sig och kysste henne häftigt, men då han nu hörde kammarjungfrun komma, sköt han upp dörren och ropade till tjänarinnan, att fröken snafvat öfver en framdragen pall i det mörka biblioteket och ropat på hjälp.

»Var det fröken som ropade? Jag hörde skrik därifrån, men trodde att . . .» flickan tystnade förlägen.

»Att det var spökeri förstås», högg Dan in med bister min. »Ida tyckes vara mörkrädd!»

»Ja det vore inte att undra på, så som det stun-

dom tasslar och prasslar i lilla trappuppgången upp till biblioteket.»

En nästan hotande åtbörd jämte en ljungande blick från grefve Dans ögon tystade Ida.

»Ser du ej att fröken blifvit uppskrämd!» mumlade han då han gick förbi den bestörta tjänarinnan.

* *
*

Det lyckades ej för grefve Dan att genomdrifva sin plan till afflyttning från det gamla slottet. Gamle grefven och grefvinnan hade nu förlorat all lust för stads- och sällskapslifvet, grefven kände sig gammal och liknöjd, grefvinnan hade fattat tycke för det makliga lifvet på Danhof och båda kände alltjämt en förpliktelse att stanna i närheten af deras enda barns hviloställe.

Major Daubert hade under vinterns lopp gjort ett par skriftliga, artiga förfrågningar hos grefvinnan, om det icke vore tid för Gudrun att återvända hem, men fått det lika artiga svaret, att grefvinnan önskade behålla sin guddotter så länge hennes fosterföräldrar hade godheten att afstå från hennes angenäma sällskap. Därmed ansåg majoren så godt som afgjordt, att en förbindelse mellan Gudrun och arfvingen till Danhof påtänktes.

Majoren brydde i sin segervisshet fru Lova för hennes visade motvilja för Gudruns besök i det gamla slottet, där »knappnålsfrun» haft sina andesyner och »fört sitt knappnålskrig», som den gamle militären uttryckte sig.

Majoren skulle dock icke känt lust att skämta öfver »knappnålsfrun», om han nu sett Gudruns nervösa oro och det ängsliga, skrämda uttrycket i hennes ögon.

Ända till dennas senare syn af skuggan i biblioteket hade Gudruns tanke hållit fast vid läkarens yttrande om orsakerna till Adas plötsliga uppblomstring och därpå följande aftynande och död. Men det

hände ibland, att hon liksom skådade huru dessa yttranden togo form af en smal, sviktande spång, kastad öfver ett bråddjup med mörkt, forsande vatten, och att det för henne gällde att icke se ned i detta djup, utan gå med fasta steg och framåtriktad blick öfver spången.

Vid synen af skuggan, med håret till hälften löst hängande öfver axeln, brast med ens den tankegång som hållit henne uppe; hennes själ kämpade för att hålla sig fast vid spillrorna, och det svarta, djupa vatten, som brusade fram, det var det frambrytande minnet af hur intensivt hon v e l a t Dans frihet . . .

Gudruns tidigaste grubblerier öfver människoviljans mystiska makt återkommo och föregycklade henne vissheten om, att hennes vilja antingen direkt eller ock medelbart genom andeväsendens makt, förkortat Adas lif. Den döda hade nu i andevärlden fått full kännedom om Gudruns önskningar och vilja, och nu var hon ständigt bredvid henne, hviskade ständigt i hennes öra, att hon var en lönmörderska.

Ibland, då hon var ensam, togo dessa kval sådan makt öfver henne, att hon högt bad den förföljande Ada straffa henne på samma sätt som Danhofs ande straffat den unga friherrinnan, och så kunde där följa dagar, då Gudruns händer, drifna af en kraft, oberoende af hennes medvetna vilja, sträckte sig efter hvarje knappnål, som syntes i hennes närhet.

Ännu förmådde hon dock öfva ett visst herravälde öfver sig själf. Nålarna kommo aldrig längre än till hennes läppar, aldrig innanför dem. Föreställningen att Dan skulle upptäcka denna hennes böjelse och det osköna uti att kanske i hans närvaro sitta med nålar i munnen, liksom en klädningsprofvande sömmerska, verkade så, att hon kämpade starkt emot den hotande själssjukdomen.

Och så kommo stunder, då hennes vana vid logiskt tänkande arbetade sig upp öfver grubblerierna, och hon sade sig själf, att hon blott vore ett offer för psykisk smitta, alstrad af hennes tidigare önskan att komma i beröring med andar, i förening med

den hastiga öfvergången från de ovänliga känslor hon hyst för den lefvande Ada till medlidande med den döda, som fick lämna Dan och all lifvets lycka åt henne.

I sådana stunder försäkrade Gudrun sig själf, att hon icke hade den ringaste skuld till Adas död; det hela var inbillning, idel fantasier.

När hon då träffade Dan och de fingo vara allena, besvarade hon lidelsefullt hans smekningar, efter att hon under flera dagar nästan undvikit hans sällskap. Dans lidelse för henne eggades och kryddades genom dessa ständiga skiftningar i Gudruns sätt, i hvilka han blott såg ett förfinadt koketteri, som smickrade och fängslade honom.

Den unge mannens kärlek hade något vampyrartadt i sig; den sökte blott sin egen njutning, sin egen rusiga fröjd, utan någon annan tanke på föremålet än att det var hans, hans, hans tillhörighet. Af detta slags vampyrer finnas många på vår jord.

Efter dylika ögonblick af hänryckning återkommo alltid Gudruns kval, rustade med nya anfallsvapen, och domen öfver tanke- och viljesynder föll tungt öfver henne. Hon kunde då icke förneka att Dans ord, om hennes viljas kraft, förledt henne till att koncentrera denna viljekraft rakt på Adas hjärta, liksom då man riktar en elektrisk ström mot en bestämd punkt. Gudrun visste, visste det lika så klart som att hon lefde och led att hon sett Adas skugga och att den aflidna kräfde syndabot af henne, som afklippt hennes lifstråd och tillägnat sig hennes brudgum.

En makt, starkare än hennes egen missbrukade viljekraft, tvang i sådana stunder Gudrun till erkännandet, att hennes begär efter att lägga nålar i munnen var frambringadt med konst, i hopp att en sådan mani skulle af den döda tagas som en giltig syndabot. Men Adas ande hade genomskådat henne med sina bruna spörjande ögon och kräfde fortfarande det rätta offret.

Det var nu full vår med blommande fruktträd och tusentals af lejontandens gyllene solar och hvita tusenskönor på de vanskötta gräsplanerna i slottsträdgården. Men Gudruns blickar uppfångade icke ens en skymt af naturens härlighet; hon stirrade blott inåt i sig själf och såg endast en mörk forsande ström med spillror af en smal spång, vid hvilken hennes jag klämde sig fast.

Hon visste nu att hon skulle bli vansinnig, om hon icke bekände allt för arfvingen till Danhof.

Nu vågade hon icke vara ensam med Dan, ty just i sådana stunder hörde hon tydligt Adas tunna, hårda stämma blanda in hotelser i deras ömma hviskningar.

Dan märkte denna hennes förändring, och hans samvete gjorde honom orolig.

»Hur är det fatt med dig, Gudrun?» frågade han något osäkert, då hon en dag med synbar skräck undvek hans smekningar och ville lämna rummet.

»Jag har något mycket tungt att säga dig», mumlade hon och gled matt ned i en af salongens emmor.

»Något att säga mig . . . Jaså . . .»

»Nyårsnatten var jag i biblioteket, och en afton nu i mars», började hon utan att se upp. Men nu sprang grefve Dan upp från sin älsklingsplats, chäslongen, och grep ordet.

»Du skall ingenting säga; jag skall själf göra det, eftersom jag nu hör att flickan ändå utfört sin hotelse.»

Grefve Dan gick häftigt af och an medan orden formligen forsade öfver hans läppar.

»Du bör kunna begripa att jag leddes omänskligt här de två veckorna före jul, innan du kom hit, och kastellanens eldfängda dotter rakt af föll mig i famnen. Det var en rent oskyldig liaison — hm! Och dessutom ber jag dig, Gudrun, betänka att den ägde rum innan jag lärde känna dig, och under det jag gick här fastkedjad vid en barnunge, likt en hund vid sin koja . . . Nej, låt mig för all del tala ut! Nyårsnatten hotade hon säga allt för

Ada, om jag icke beviljade henne — Tina — ett samtal i biblioteket. Hon kände till tapetdörren i lilla trappan. Och i mars hade hon upptäckt vår — din och min förbindelse; då tvang hon mig genom nya hotelser till ett möte i biblioteket. Du kom dit i samma stund, blef skrämd af dörrens knarrande, och jag förstår mycket väl, att du känner dig stött och harmsen, men helt säkert säger dig ditt klara förstånd, att denna sak är alltför underordnad till att öfva något inflytande på . . .»

Dans vanvettiga talström afbröts tvärt, ty Gudrun stod rak och stel framför honom.

»Allt hvad du där säger mig har hittills varit mig fullständigt obekant», sade hon med stark betoning och såg honom rakt in i ansiktet. »Men kanske ändå det också skulle i dagen.»

Gudrun tystnade liksom för att lyssna till något och rörde flera gånger läpparna, som om hon hade svårt för att uttala orden. Ändtligen kommo de ett efter ett på ett underligt, tonlöst sätt.

»Det var något annat jag ville ha sagt dig, men äfven det hade fört till samma mål: vår skilsmässa.»

Hon tog för sig med händerna, likt en blind, där hon gick de få stegen fram till dörren; Dan stod med öppen mun och stirrade efter henne, då hon lämnade rummet . . .

Det grefliga paret spratt ett ögonblick upp ur sin dåsighet, när Gudrun samma dag, som hon brutit med Dan, underrättade de två om att hon vore färdig att afresa från Danhof.

Grefvinnan hade funnit det behagligt att föreställa sig guddottern som hustru till Dan, af hvilken grefvinnan möjligen en gång komme att på visst sätt bero, och gamle grefven såg i denna förbindelse ett värn mot hvad han kallade Dans oförsiktigheter. De lugnade sig dock genast vid tanken på att det blott var någon liten misstämning, som inträdt emellan det unga paret, och bjödo Gudrun komma snart tillbaka.

Äfven Dan lugnade sig med hoppet om, att det hela vore en förbigående förtret, som nog skulle biläggas, då han infann sig hos Gudruns fosterföräldrar för att formligen fria.

Han följde Gudrun till stationen och gjorde under vägen ett nytt försök att framhålla skillnaden i art emellan den kärlek, som en bildad man hyser för sin brud och de rent underordnade sensationer, som äro förbundna med tillfälliga förbindelser, och han vädjade åter till hennes upplysta förstånd.

Men midt i sitt ordflöde kände han sig ohyggligt ensam och flat; hans blick hade dristigt sökt den unga flickans, som satt midt emot honom på vagnens framsäte, och han fick ett bestämdt intryck af, att hon icke hört ett ord af hans prat och att hon troligen icke ens hade någon klar förnimmelse af att han var närvarande.

Och dock var det ingen sorg, i vanlig mening, som lästes i Gudruns ansikte; de hårdt sammandragna ögonbrynen, den inåtvända blicken och de fast sammanpressade läpparna, kroppens något framåtböjda ställning gaf henne utseende af att se och lyssna till helt andra ting än sådana, som förnimmas med människans yttre sinnen.

Hon tackade Dan vänligt, när han hjälpt henne ur vagnen in i järnvägskupén, men hon rörde icke vid hans utsträckta hand; det var fortfarande som om hon icke såg honom, fastän hon ej undvek hans blick.

Men då han, stående på kupéns fotsteg, i en ångestfull hviskning sade henne, att han skulle komma efter om ett par dagar, såg hon stort och förvånad in i hans ansikte.

»Komma efter!» upprepade hon med en lätt rysning. »Det tjänar ju ej till det ringaste . . . Vi hade ju i alla fall blifvit skilda.»

Hon drog sig in i vagnshörnet, blicken fick åter sitt inåtvända uttryck. Dan blef af konduktören till-

sagd att stiga ned; kupédörren slogs igen med en skräll, hvisselpipans ljud skar i Dans öron och tåget sattes i gång.

* *
*

Ett svagt månljus låg i ett darrande skimmer öfver Gudruns gestalt, där hon i sin lilla kammare på majorsbostället knäböjde för sin fostermor. Sina tankesynder, själsstrider, sin ånger och slutliga offervillighet, allt det som djupast upprört henne och som hon ämnat anförtro Dan, detta hade hon nu biktat för henne, hvars händer hvilade på Gudruns nedböjda hufvud.

»Ack mamma, jag kunde icke sofva under ditt tak förrän jag sagt dig detta och frågat dig, du, som är så lugn och så klar — dig, som inga gyckelbilder narra och dåra — Är min tanke- och vilje-synd lika stor, som om jag utfört den i gärning?»

»Det vet jag icke, stackars mitt barn; men din ånger, det offer af din jordiska lycka, som du bringat —»

»O, mamma, mamma, detta offer, som var det största en syndig själ kunde bringa, fick jag aldrig frambära! Nedsmutsad, besudlad var denne man, för hvars frihet från Adas ok jag kunnat gifva mitt hjärteblod. Vanhelgad var den offergåfva, jag stod redo att bringa den bortgångna!» Detta ljöd som ett skärande klagorop i den tysta natten.

Gudrun hade velat gömma ett af sin själs sår, men nu bröt äfven det upp och likt tunga bloddroppar föllo de förklarande orden ett efter ett från hennes ryckande läppar.

»O, mamma, huru skall min framtid blifva, utan tro på någon annan människa i hela världen utom dig; förföljd af skuggbilden, kanske slutligen hemfallen åt den knappnålsmani, jag en gång själf framgycklade!»

»Öfver alla skuggbilder står vår Gud», svarade fostermodern lugnt och fast. »Lägg dina stackars svaga darrande händer i hans och han skall leda dig genom skuggornas dal till ljus, och för din jordiska framtid skall du äfven låta honom sörja! . . .»

»Hvad i all sund logiks namn kunna ni ha att prata om halfva natten, då partiet icke blir af?» hördes majorens otåliga stämma från nästa rum, och då fru Lova öppnade dörren, för att gå in till den otålige mannen, ropade han emot henne:

»Express med telegram från unge grefven! Han far hals öfver hufvud till utlandet, om han icke blir kallad hit, du förstår.»

»Han blir icke kallad hit.»

»Så-å! — hvad har kommit emellan dem! Väl icke knappnålsfrun?» Majoren försökte sig med ett hånskratt.

»I hvarje fall olycksbringande andar: där finnas sådana i luften på det gamla slottet, men du vet ju, min gubbe, att ju mindre man talar om slikt, ju mindre makt får det.»

»Ja, för tusan! Göm bara väl undan psykografen för den förvetna flickan, så tar hon nog reson och blir grefvinna.»

Stoff.

Vågorna kommo långa och med skarpa, grönhvita kammar rullande mot stranden, där Visby ligger som ett fragment af en hänförande medeltidsdikt, ett fragment af en sådan skönhet, att hvarje rad däri tjusar öga och sinne. — Det drog upp till storm; himmelen flammade i breda, gulröda lågor, där solen gled ned i hafvet, ringsvalorna kretsade häftigt och oroligt vid strandbädden, där redan små bollar af hafsskum lågo hvita och skälfvande på den matt skimrande rullstensbädden, och fiskmåsarna svängde med gälla skri och tunga vingslag öfver ringmurens halft nedrasade vakttorn.

Grupper af badgäster och turister sutto i lä invid stadsmuren, där träd och buskar nu dölja de gamla kalkstensflisorna under ett tätt flätverk af kvistar och blad. Aftonen var allt för underbart vacker, med sina skiftande ljusreflexer och skuggspel öfver haf, strand och stad, att man skulle fly för detta förspel till en kommande storm; det bidrog fast mer till att mana fram bilder ur Gotlands minnesrika häfder.

En grupp af fem personer hade stannat vid foten af det torn, som ännu trotsat både tid och människors vandalism och står fast på sin post i den brustna ringmuren, ständigt dragande till sig konstnärers och turisters blickar. Här ljöd hafvets brus dämpadt, och den växande vinden, som manade fiskarena att skyndsamt nedtaga sina vid stranden upphängda nät, nådde ej den vrå, där den lilla gruppen slagit sig ned för

att njuta af den egendomligt vemodiga aftonstämningen öfver hafvet och den gamla staden.

»Undrar ej på, att målare och diktare söka att finna stoff här», yttrade en ung stockholmare, i det han tillknäppte sin sommaröfverrock. »Man frestas nästan själf att dikta något riktigt romantiskt i den här gamla kyrkostaden eller här på ön.»

»D i k t a», upprepade en äldre man med detta egendomliga tonfall, som röjer gotländingen. »Kände du blott till det forna folklifvet på våra kuster och så ägde förmåga att återförtälja de gamla tilldragelserna, skulle du få rikare stoff än någon diktares fantasi skapat.

Från min tidigaste barndom har jag till exempel ett dunkelt minne af en gammal präst, som ansågs ha blifvit tungsint till följd af olycklig kärlek i sina yngre dagar. Han dog vid hög ålder, under min första skoltid. Mina föräldrar talade sedan ofta om honom, ty han var en släkting till min mor. Prästen hade ock utsett henne till arfvinge af den ringa kvarlåtenskap, som fanns efter honom. — Men där låg något mystiskt öfver det sätt, hvarpå min far och mor talade om den aflidne. Vi barn märkte, att de visste mer om orsaken till den gamles tungsinthet, än hvad ryktet och de själfva förtäljde, och detta göt ett romantiskt skimmer öfver hans minne. E t t visste vi med säkerhet, och det var, att han i sin ungdom idkat diktkonst och skrifvit flera berättelser, men att han så kommit att upplefva något, som ingifvit honom ett slags fasa för alla diktade tilldragelser.

En dag, kort efter det jag tagit min studentexamen — min far var då död och mina äldre bröder ute i världen — upptäckte min mor, att jag försökte skrifva vers, och det gjorde nästan samma intryck på henne, som om hon sett en ärftlig sjukdom gå igen i mig. Och då, »på det jag ej måtte taga min gåfva fåfängligt», som hon sade, öfverlämnade hon till mig ett manuskript, skrifvet af den gamle, tungsinte prästmannen. Det innehåller nyckeln till den hemlighet, som fördystrat hans lif, men framställer äfven en bit

af den kulturhistoria, som är folkets egen, och utgör en naturlig fortsättning af äldre tiders tänkesätt och däraf följande handlingar; ty i berättelsen synes nogsamt, att blott de däri handlande personernas namn äro diktade och att författaren med ängslig noggrannhet undvikit att närmare beteckna skådeplatsen för de händelser, han omtalar. Man förstår lätt, då man läser manuskriptet, att prästen på detta sätt sökt befria sig från sina mörka tankar och sjukliga syner; om han lyckats däri, är en annan sak.

Emellertid innehåller manuskriptet äfven en bekräftelse på de gamla sägner, som förtäljas på vissa af öns kuster, och må därför gärna offentliggöras.»

Manuskriptet.

Här finnes i Sverige platser, där befolkningen sedan urminnes tider utgör ett slutet lag, som ej tål något främmande element bland sig. I dessa samhällen gifter man sig naturligtvis inom släkten och socknen, så att den ene individen är så lik den andre i utseende, sätt, tankegång och äfven klädedräkt, att en främling har svårt att finna det personliga i denna allmänna typ. I min barndom såg jag på en af Skånes kuster ett dylikt samhälle, där befolkningen i allt var olik nejdens öfriga bebyggare. Grefven på ett närbeläget gods antog, att denna undersätsiga allmoge med sitt kolsvarta, raka hår, svartbruna ögon, gulaktiga hy och besynnerliga dräkt, härstammade från vendiska sjöröfvare, hvilka här slagit sig ned och blifvit bofasta. Senare har jag på en af Danmarks öar funnit samma folktyp, om hvilken man sade, att den hade vendiska förfäder.

Men hvarifrån kom ursprungligen den här typen? Eller hur har det gått till, att här på en jordremsa i Östersjön bor en befolkning, som både till utseende, sätt och karaktär är så olik Gotlands öfriga inbyggare som hafsmåsens plumpa kropp, läte och flykt är olik dufvans ädla former, lätta vingslag och vemodiga kuttrande?

Dessa grofhuggna stenhårda ansikten — det ena så likt det andra, som dragen i de egyptiska bildstodernas anleten, och hvilka skulle synas lika orörliga som dessa, om ej roffågelns spanande, oroliga blick gåfve dem lif — hafva de under tidernas lopp utbildats till följd af de inbördes äktenskapen samt under trycket af en karg natur, ett farefullt lif, i förening med en trång, andefattig tankegång? Eller har icke denna sammanfiltrade släkt ursprungligen utgått ur en från fjärran, ännu kargare strand kommen vikingaflock, som har tagit sig land och kanske långt fram i tiderna blott lydt sina egna lagar?

Så sporde jag mig ofta, då jag såsom ung präst fick min verksamhet i ett par närbelägna socknar och ej hade något att skaffa med detta kinesiska rike i fickformat. Mitt lif framflöt då mycket enformigt. Socknarna voro så små samt föga folkrika, och utom mina två predikningar om söndagarna hade jag ej mycket att göra med mina egna sockenbor, hvilka lefde sitt stilla lif och därtill voro mycket kyrksamma.

Så mycket starkare intresserade mig ifrågavarande koloni, som just vid den tidpunkten ifrigt, fast tyst, höll på att uppresa en osynlig mur mellan sig och sin kanske allt för nitiske och säkert allt för pratsamme herde. Denne var min gode vän, och då han kommit till den öfvertygelsen, att denna befolkning skulle visa sig lika egensinnig och ovänlig mot hvarje främling och särskildt mot hvarje präst, som sökte intränga i dessa människors inre lif, eggade detta mig att, i trots af allt, söka vinna deras tillit och förtroende.

Jag vill ej — får ej — gifva någon beskrifning öfver skådeplatsen för dessa tilldragelser; blott det måste jag säga, att jag, utan misstroende hos någon, kunde besöka denna plats och stundom fara med ut på fiske.

Ej ett spår af kristligt nit dref mig in bland denna befolkning, hvars andliga tillstånd var mig fullkomligt likgiltigt, emedan jag i det hela taget blott var »en lejd herde» för jorden. Jag var »en bit af en

diktare», trodde mig vara en stor sådan och tyckte mig, med snillets förmenta företrädesrätt, kunna följa min lust att studera denna befolkning och draga stoff till diktning ur dess lif, utan att behöfva något bidraga till dessa medmänniskors upplysning och sinnesförändring. Jag arme dåre!

Det var i synnerhet en punkt, på hvilken jag företrädesvis riktade min uppmärksamhet, i hopp att där finna stoff till romantiska skildringar, och denna punkt var de så ofta förekommande giftermålen mellan befolkningen inbördes. Jag föreställde mig nämligen, att dessa unga flickor »med spejande fågelögon i egyptiska statyansikten» voro begåfvade med häftiga lidelser, hvilka väl måste bryta fram och spränga bojan af gammal ärfd sed, i fall kärleken till någon främling blefve väckt hos en af dem. Men hvad som än månde föregå i det tysta, så varsnade jag blott, att flertalet af de ogifta kvinnorna gick i brudstol med koloniens manliga ungersvenner och änklingar; att det fåtal flickor, som gifte sig med en vanlig gotländing eller med en man från fastlandet, alltid drog med maken bort från hembygden, och att sambandet mellan denna och den utflyttade tämligen fort afskars. Det blef mig klart, att ett tyst förbud mot främmande mäns inflyttning här förelåg. Men hvarför? Min fantasi lekte jämt kring denna fråga.

Om jag än fann föga materiel till romantisk diktning, så uppnådde jag dock att bli personligen bekant med de flesta af denna märkliga befolkning; jag antog då, att den var förslöad af ett mödosamt lif med ringa glädje samt mycket få njutningar, och att denna enda lidelse, som hystes af dessa kvinnor och män, var att i sina hem, i skåp och kistor samla skatter, öfver hvilka de rufvade med en så ängslig omsorg, som om hvarje främling varit en tjuf. Jag tilläts visserligen att beträda dessa hem, men i vissa rum kom jag aldrig, förrän man en stund stökat om därinne. I förstone antog jag, att man af ordentlighetshänsyn flyttade undan gångkläder, hvilka möjligen

äfven här, likasom hos många gotländska bönder, plägade hänga rundt väggarna i gästrummen.

Medeltidens kyrkliga lif har haft en så rik blomstring på Gotland och tryckt en så djup prägel på folklifvet, att protestantismen ej förmådde helt och hållet utplåna densamma. Reformationen verkade, att munkarna fördrefvos; de katolska prästerna flydde eller öfvergingo till den nya läran. Visbys många härliga tempel blefvo öde och hemföllo åt vandalismen. Af dessa senares högresta hvalf, pelare och murar byggdes klumpiga boningshus, och fåfängt letar forskaren nu efter grunden till många af dessa gudshus, som gjorde staden så berömd i medeltiden. Men af de tempelruiner, som ännu stå kvar, få vi en aning om den tidens kyrkliga lif här på ön.

Kanske afspeglar sig detta kyrkliga lif ännu tydligare i de många väl bibehållna landskyrkor, som ännu höja sina spiror öfver öns kalkklippor och barrskogar; och om än troslifvet i många församlingar nu är matt, så hänger däremot ännu en del af medeltidens religiösa föreställningar med starka rötter fast i allmogens lif. Denna erfarenhet hade jag för länge sedan gjort i flera af Gotlands nejder; nu föll det mig in att undersöka, huruvida något af dessa medeltidsföreställningar fanns äfven hos dessa inbundna fantasilösa världsträlar.

Det var — jag upprepar det — icke af en kristen herdes kärlek eller nit, icke ens af allvarligt vetenskapligt intresse, som jag bemödade mig om att intränga i denna hemlighetsfulla befolknings inre lif. Hvad jag sökte, där som annorstädes, var näring för min hungriga fantasi, och den skulle här få stoff nog, öfver nog, mer än jag kunde lugnt bära genom lifvet.

Medan det blef allt mer och mer omöjligt för befolkningens egen präst att genombryta den mur af tyst motvilja, som detta samhälle rest mellan sig och honom, visade man mig något som nästan liknade välvilja. Jag tilläts stundom af männen att fara med på deras fiske, emedan, såsom jag snart upptäckte, man satte min närvaro i båten i ett mystiskt, vinstgifvande

samband med — Petri fiskafänge. Stundom hände det äfven, att både män och kvinnor, hvilka af någon anledning gjort löfte om offer till någon af byns kyrkor, anförtrodde mig att framföra penninggåfvorna. Småningom blef det allt mer och mer klart för mig, att detta underliga folk betraktade mig som något slags skyddande relik, en andlig blixtafledare, något som på en gång roade och smickrade mig.

Åldermannen — jag kunde gärna säga höfdingen — i samhället, Jon Klittner, var vid denna tidpunkt något öfver sextio år. Han var en man, nästan ännu mer fåordig än den öfriga befolkningen, men med ett häftigt, uppbrusande sinne och oböjlig vilja. Ansiktet var lika grofhugget, stenhårdt och orörligt som de andra männens; men hans blick var inåtvänd, nästan drömmande, och ibland kunde där komma ett sådant uttryck af skrämsel och ångest i hans ögon, att han fick en viss likhet med ett förskrämdt, hjälpsökande djur. Detta eggade min nyfikenhet, och då Jon ej så sällan anförtrodde åt mig att framlämna hans offer- och löftesgåfvor till kyrkan, kom jag i ett visst förtroligt förhållande till honom och satte mig med lätthet in i hans tankegång, hvilken i fråga om religionen var nästan fullständigt påfvisk. Sålunda fick jag till slut veta, att den allmänna motviljan mot deras egen präst hufvudsakligen härledde sig från folkets åsikt, att han var en »fritalare», d. v. s. en präst, som ej erkände biktens kraf på prästens fullkomliga förtegenhet af det som anförtroddes honom. »Den prästen», så uttalade sig en gång Jon Klittner för mig, »menar, att syndaförlåtelsen för en stor syndare blott kan vinnas, om denne frivilligt underkastar sig det straff, som borgerlig lag stadgat för vissa slags handlingar.»

Detta meddelande afpressade jag Jon droppvis genom att ställa mig på hans egen ståndpunkt i kyrkliga frågor. Och så började min fantasi arbeta med en diktad berättelse, i hvilken Jon Klittner förblifvit ogift till följd af ett slags munklöfte, hvilket han i tysthet aflagt såsom bot för det att han — lydig mot

sitt lilla samhälles hemliga lagar — öfvergifvit en flicka från en annan del af landet.

Då hände det sig en oktoberkväll, att någon varsamt klappade på fönstret till mitt arbetsrum, där jag just gick fram och åter på golfvet, knådande det motsträfviga stoffet till mitt diktverk. Det var ett bud från Jon Klittner, med anhållan att jag, så fort det läte sig göra, måtte fara till honom; men budet — en syster till Jon — betonade, att mitt besök borde ställas så, att det ej väckte uppseende.

Jag hade ej varit där ute på en tid och hörde nu för första gången, att Jon på en af sina fiskefärder råkat ut för svår storm, med knapp nöd kunnat berga lif och båt och nu låg svårt sjuk till följd af öfveransträngning och förkylning.

»Bror Jon har visst i dödsångesten ute på hafvet gjort något löfte», yttrade kvinnan buttert, medan hennes oroliga ögon spanade omkring i rummet för att öfvertyga sig om att vi voro allena. »Det är tungt att ej ha en egen själasörjare att hålla sig till; Jon menar dock, att I är en rätt präst.»

Det kostade mig någon möda att för dessa spejande kvinnoögon kunna dölja den glädje jag erfor vid budskapet. Men det var ej den heliga fröjd, som en rättsinnig Herrens tjänare känner vid hoppet om att kunna vägleda, upplysa eller trösta en irrande eller skuldbelastad själ; nej, det var den giriga glädjen hos en författare, hvilken utan att bedja om ledning af sanningens ande söker framställa bilder ur människolifvet. Nu skulle jag helt visst af Jon själf få rikare stoff till min berättelse, och om mannen sedan ginge i läglig tid ur världen, så skulle — ingen sörja öfver hans bortgång.

Det var en mörk oktoberkväll. Regnet droppade som stora, tunga tårar ned på mina händer, då jag famlade efter låset på Jon Klittners dörr, och vinden svepte om husknuten med ett klagande ljud. Inne i stugan brunno två tjocka talgljus i stora silfverstakar, hvilka tycktes ha varit ämnade åt någon kyrka. Här stodo de på ett simpelt furubord med duk af silkes-

brokad, dyrbar nog att ha varit ämnad till dräkt åt en furstinna. Det var tydligt, att detta bord med ljus och allt skulle föreställa ett altare för de heliga kärl man väntat att jag skulle medföra.

Kringbäddad af många kuddar satt den sjuke i sin säng, klädd i nytt, hvitt linne. Luckorna för fönstren voro nu noga tillskrufvade, dörrarna lästes af systern, då jag kommit in, och jag hörde henne gå uppför trappan till vindsrummen. Gubben och jag voro allena i husets jordvåning. Han vinkade mig till sig; jag satte mig på trästolen invid bädden, lutade mig ifrigt framåt för att uppfånga hvart ord från dessa bleka läppar, hvilka ej längre förmådde sluta sig för att bevara själens hemligheter. Och så fick jag höra hans förfärliga bikt, som aldrig gått ur min själ.

Bikten.

. . . »Kanske man verkligen trodde, att vi lågo ute på fiske och hade vårt tillhåll på ön, där eljest ingen bodde; kanske visste man någorlunda besked om oss i grannskapet, men man fann det bäst att ej störa oss. Vi för vår del antogo, att andra, som det förmådde, gjorde som vi, togo byte från det stora allmänna hafvet.

De mina togo mig tidigt med, ty hemma hade jag visat, att man kunde lita på mig, då byte måste döljas för obehöriga blickar; en stark, vig och snabbfotad pojke kunde nog begagnas till utkik eller tura med männen, när den tända lyktan skulle på sin stång räckas ut öfver hafvet i den riktning där refvet, det farliga refvet ligger. När så vinden låg på, seglaren varskoddes, mörkret bröt in, lyktan blänkte, då satte spänningen eld i blodet på gammal och ung; alla halsar sträcktes, alla ögon spejade mot refvet, hvarje tanke knöt sig kring den kommande striden och dess byte, allas näfvar lades på yxornas skaft.

Seglaren kom, lockad af ljusskenet, allt närmare och närmare, nu högg den på, satt fast; skeppsbåtar utsattes, besättningen rodde mot en strand, hvarest

män med seniga näfvar knutna kring skaften på goda yxor, stodo redo att mottaga dem. — Jag var knappast femton år, då jag fick mig en egen yxa. Vid vattenbrynet utkämpades vanligen leken, och den var stundom hård nog, fast den lektes med vapenlösa fiender, män fjärran från, hvilka försvarade sig som lejon. Men aldrig undslapp någon för att till andra förtälja hvad som timat, och hafvet är tystlåtet, om man bär sig klokt åt med de fallne och med bytet. År efter år var jag med på sådana äfventyr, och aldrig kände jag någon ånger öfver detta. Jag, likasom mina kamrater, vågade våra lif mot de andras, vår frihet mot det byte vi togo; hvad var det väl nu mera med detta, än med fordomtids strider och strandhugg? Den borgerliga lagens förbud var blott en sporre mer till nya och allt djärfvare företag, därigenom att vi i dem sågo ännu en fiende, ställd mellan oss och vårt byte.

Detta fördelades mellan oss, det vill säga, det som kunde hemföras; men allt, som kunnat röja vår handtering förstördes likasom skeppen, så blott spillror däraf kunde flyta i land, och det var en öfverenskommen sak, att ingen någonsin med den andre talade om gjord gärning.

Några år var jag nöjd med att få en pojkes andel af bytet, mot det att kamraterna visade mig samma tillit som om jag varit en man. Men då jag uppnått en ålder af tjugu år, kräfde jag lika lott med de andra, och då man tvärt nekade mig detta, uppstod hos mig tanken att ensam uträtta det, som nu kräfde flera båtlags mod. Tiden rann dock hän, innan det blef till något mer än en ständig tanke på en sådan bragd; jag följde de andra som förr, och man gaf mig snart en mans lott med de öfrige. Då föreslog min far ett giftermål mellan mig och den förnämsta flickan bland de våra. Jag brydde mig ej mera om henne, än om hvilken annan som helst, men det var det ansenligaste giftet; dock fordrades det, att jag ej komme tomhändt, ej heller förde henne i ett bo med tomma skåp och kistor. Nu var det tid för mig att

ensam gå på fiske, och jag seglade ut på en tid, då jag var säker på att ingen af de våra hade tid att ligga ute vid ön. Kanske dock att min far anade min plan.

Det drog om ett dygn, det drog om tre, och jag började frukta att kamraterna där hemma skulle ana min djärfva plan, så att jag var betänkt på återfärd, när, på fjärde dygnets eftermiddag, tecken till snar storm började visa sig och jag fann det rådligast att stanna där jag var. När det led mot kväll, skymtade hvita segel mot synranden — — (Gif mig en droppe vatten!)

Svarta, drifvande skyar i vildt tåg öfver månskifvan, hafvet i fräsande skum öfver refven, ett blinkande ljus likasom från en skeppslanterna; hvad skulle väl den främmande seglaren nu tro annat, än att där, just där, fanns en segelled, och där en gick fram kunde han väl komma efter — — (Ah, där är hon igen! — Ögonen, ögonen! Förbarmande! Jag vill ju bekänna, bekänna allt, allt!)

Skeppet, det stora skeppet — jag ser det tydligt som då när skyn vek från månskifvan — rakt på refvet; de rasande böljorna slogo öfver det, allt stod som ett kokande skum, ingen räddning möjlig i båtarne; jag skulle troligen ej få tillfälle att här pröfva mitt mod i dust mot lefvande skeppsbrutna. En hemsk känsla öfverföll mig, där jag stod, och jag släckte min lykta för att slippa närmare se på de varelser, som kanske skulle kastas mot stranden och hvilka jag ju måste skuffa tillbaka i böljorna. Då, när jag ej behöfde värja mig själf, tyckte jag mig vara en feg usling, men denna känsla räckte blott en kort stund; den bortjagades af tanken, att här kanske ändå kunde vänta mig någon fara — — (Präst, ställ er då mellan henne och mig! Ser I henne ej? — Kom mig ej närmare, flicka, jag skall ej förtiga något! — Bed, präst, bed för mig!)

Månen hade gjort sig fri från moln en stund och lyste så hemskt klart. — Med min båtshake i handen och yxan vid bältet stod jag väntande hvad

hafvet ville skänka mig från det sönderslagna skeppet. Plankor, spillror vräktes upp — det var ingenting för mig. — Ingen man, lefvande eller död. — Ingen möjlighet att i sådan storm komma ut till vraket och berga. — Raseriet öfver det misslyckade företaget kokade i mig.

Då — kom en kista — den vräktes närmare — närmare. — (En droppe vatten, präst, eljest stelnar min tunga och den hemska synen dödar mig!) — — Jag stod redo med båtshaken — grep tag, drog upp och såg i ifvern ej, att en människa med båda sina händer fasthöll sig vid kistans ena handtag. Månen stod rakt öfver oss, ej en sky, stor som min hand, skylde — jag såg genast att det var en ung flicka, kanske icke sjutton år. Jag — jag var då tjugotre, och ändå blef mitt hjärta som ett isstycke, då jag såg att hon lefde! Hon var icke en gång afsvimmad. — Hon sträckte händerna emot mig — där låg glädje, — visshet om räddning i hennes åtbörder, hon såg upp i mitt ansikte, sade något på ett språk, som jag ej förstod, fast jag lärt mig att hjälpligt förstå flere. — Båtshaken slängde jag, med handen grep jag om yxskaftet — hon sjönk på knä, höll sig fast vid mig, lyfte upp ansiktet — blicken — (Ah, där står hon igen! Präst, ser I ej det härliga ansiktet? —) ögonen, de stora, sköna ögonen tiggde mig om förbarmande; håret var långt, mörkt, drypande af vatten, liksom den lätta dräkten, som knappt skylde hennes unga kropp. Fagrare, ljufvare kvinna fanns nog ej i vida världen.

Ett ögonblick kändes det som eld i mitt bröst, då hon så blickade upp till mig, men fruktan — hennes vittnesmål. — Jag lyfte yxan, en blink af stålet i månljuset, en mjuk kropp slungad ut i de fräsande vågorna, och jag var åter ensam med mitt byte, och handen, armen röd af blod — — —

Gif mig aflösning, pastor! Hela mitt lif har ju varit en enda botgöring för detta. Besinna, att från den sekund, jag slöt henne i min famn, för att återgifva henne åt hafvet, visste jag, att jag dräpt min

kärlekslycka — kände, att hon kunde ha fått mig kär, om jag räddat hennes lif. Hon var allt för ung till att kunna förstå orsaken till skeppsbrottet och min närvaro på stranden. — — Bytet, det öfriga, utom kistan, kunde jag ha skänkt till kyrkan. — Jo, penningevärdet, pastor! Men gärningen var gjord, och jag sökte glömma den och tänka på mitt förestående giftermål. — I neken mig ju ej aflösning, pastor. Fyll kalken! Det brinner som afgrundseld i mitt bröst; sakramentet skall släcka elden.

Allt hvad som af bytet kunde vändas i penningar, hade jag sålt i Tyskland, och jag tycker att minnet af henne bleknat. Men då jag en afton var på väg till min utsedda hustru, såg jag åter den andra. Klagande, bedjande följde hon mig. — Jag vände om den gången — flera gånger senare; alltid, alltid stod hon lifslefvande för mig, då jag ville gå till min fästmö. Jag såg de sköna ögonen, blodet, allt — och jag vågade ej närma mig den lefvande. Då gjorde jag ett löfte till den döda att förblifva ogift, om hon ville förlåta mig och lämna mig i fred; men . . . (O, pastor, präst, läs, läs; hon står bredvid Eder! — Läs orden och gif mig det heliga, att jag ej må blifva fördömd!» — —)

Denna natts fasor har skakat mig som orkanen skakar trädet och afsliter dess krona. Den sjuke brottslingens ångestrop förde systern till hans bädd, och hon aftvang mig sakramentet.

Ett par veckor senare fick jag höra, att Jon Klittner tillfrisknat och såg kry ut — kryare och muntrare än man någonsin förr sett honom.

Så snart det blef mig möjligt, sökte jag upp honom och begärde ett enskildt samtal. Han såg misstroget, nästan hotande på mig, men bad systern lämna oss allena. Vid mitt första ord om hans plikt att öfverlämna sig åt borgerlig dom och straff blef han stel som en stod af granit.

»Jag vet ej hvarom I talen, herr pastor», sade han med isande lugn. »I låten mig förstå, att en stor syndare biktat och fått aflösning af Eder; men därmed är ju skuldregistret öfverkorsadt af prästen, vet jag, och den forne syndaren är skuldfri. Kanske I med edert tal åsyftar mig, men jag kan säga eder, till tröst, att bördan är aflyftad; synen, som förföljde min gamla människa, visar sig aldrig mer. Men är det pastorns mening att kasta den eder anförtrodda bördan ifrån eder själf, så minnens ert prästlöfte att ej uppenbara biktens hemlighet samt att I ej egen något — bevis.»

Jon Klittner steg upp och öppnade sin dörr; jag gick ut i solskenet med ett sådant uppror i själen, som om jag verkligen varit denne mördares medbrottsling.

Det är från den dagen, som hon började visa sig för mig alldeles så som förut för Jon Klittner, och jag har kommit att älska henne, likasom han gjorde innan han för mig bekände sin skuld. Nu är det mig, hon anklagar, för det ej brottslingen blir straffad.

* *
*

Jon Klittner är död. Min medbroder höll ett äreminne öfver honom vid grafven och prisade mannen för hans arbetsamma lif och stilla dygder.

Jag var med vid grafven, likasom hon. De underbara ögonen blickade mildt ned på mördarens kista, men sedan med afsky på mig. Hon ryste för prästen — för mig, — som då, jag blef kallad att med kraft verka i andens ämbete, ej ägde en fläkt af det andens ord, som likt ett tveeggadt svärd tränger in i syndarens själ. Det var, som om hon sagt mig, att min ytlighet som präst, min tomma äregirighet som diktare och min själfviskhet som människa, varit den trefaldiga orsaken till, att Jon Klittner gick bort, i en förhärdad syndares säkerhet, till en annan värld.

Jag vill frambära min tunga börda för Gud först, för människor sedan. — Kanske min bekännelse om mitt flärdfulla ungdomslif och följderna däraf kunna lända någon medmänniska till varning att ej taga sitt kall, det må vara större eller ringare, fåfängligt.

Herr Peder.

Lotsbåten skar igenom de lätt kullriga vågorna med ett mjukt fräsande ljud, »Noaks ark», tecknad af fina, hvita skylinier, stod i öster med en lysande stjärna i förstäfven, sommarhimlen för öfrigt skyfri med svagt blinkande guldpunkter på den mattblå bottnen.

De två föregående dagarna hade Gotlandsblåsten hvilat kanske blott för att hämta andan eller kanske för att möjliggöra en segelfärd till de mystiska Karlsöarna. Dessa lågo bakom oss, kala, med blott ett träd, sträckande sina sammanvridna grenar upp mot himlen, likt en stackars skeppsbruten, som bönfallande ropar om hjälp och räddning under ensamhetens fasor. Brant och skarpt höjde sig ökanten ur hafvets blågröna djup, som en jättemur. Med gigantiska teckningar, med fantastiska skuggor och dunkla färgspel, illustrationer till urvärldens historia, reste den sig, fängslande öga och fantasi med magisk makt.

En ljus strimma — en handfull solstrålar, som glömt sig kvar i någon af klippmurens brokiga remnor — dallrade invid öns rand, där slagskuggan ej hade makt öfver hafvets färgskiftning; lotsen pekade mot denna darrande glans.

»Det är återskenet från Visbyguldet, hvilket Valdemar Atterdag tog som pris vid stadens brandskattning», sade han med ett skeptiskt småleende. »Skeppen, med det gyllene rofvet till last förgingo vid Karlsöarna, förstår herrskapet. Dykare ha försökt att upptaga skatten, som i lugnt väder synes — liksom i afton — men djupet är dem för mäktigt, det trycker

för svårt.» — Nä-ä;» fortsatte han, jämkande på skotet, »det vill allt oxar till nu som i forna tider, för att få bukt med guldkalfven.» Han skrattade tyst åt sin idéförbindelse och tillade: »Tvillingoxar skall det vara, styfva nackar, hårda pannor, lika sinnen, ingen reflexion, intet snack, så går det.»

»Farbror berättar alltid sådant där på sitt eget vis», ljöd det halft i nöje, halft i förtretad ton borta från lotsens brorsdotter.

»Pass på rodret, flicka! Ser du ej fyren från Hoberget! Med litet mera vind kunna vi snart få se Hobergsgubben ligga och kika ut öfver sin sängkammare nere i kalkberget vid stranden. Därinne hålla för öfrigt fåren hus, ta emot besök af resande och äro stolta öfver deras visitkort eller inristade namnteckningar på nätta kalkstensflisor. Hobergsgubben har tappat näsan af pur förvåning öfver — fåren och fyren — jag menar den som lyser uppe från Hoberget — söker förgäfves sprida ljus öfver sängkammarhistorien — —.»

»Farbror menar den historien om Hobergsgubbens faddergåfva till bonden,» afbröt lotsens unga brorsdotter hastigt.

»Naturligtvis. — Inte läser en hygglig lots de nya romanhistorier, som studenten, bror din, lånar hem från Visby». Han skrattade sarkastiskt, då flickan hastigt vände bort hufvudet.

En tystnad uppstod, som kändes tryckande.

Så började lotslärlingen, Erik, sakta gnola visan om herr Peder, som »lät bygga sig ett skepp, som var nytt och kunde gå på både vatten och på land.»

»Åhå, Erik, styr du åt de farvattnen!» sade lotsen godmodigt, och han uppstämde själf versen:

»De sju kyrkorna hafver jag röfvat,
de klosterna hafver jag bränt
och mången ädel, skön jungfrus
både heder och ära bortskämt.»

»Snälle farbror, fördärfva ej den sägnen genom» — hon dröjde tvekande med slutordet.

»Sjömansfilosofi, vill hon säga», afslöt lotsen meningen. »Men har du satt nyckeln i sägenskrinet, så får du allt lyfta upp locket, om jag ser rätt på herrskapet. — Erik, du, sätt dig vid rodret, ty kommer Maria in i de där farvattnen med tankarna, så styr hon snarare efter Noaks ark däruppe, än efter Hobergets fyr. — Så, lägg ut på sagohafvet nu, flicka, och börja med Dedekind! — Den sägnen har flickan i alla fall från mig, och smaken däraf sitter kanske kvar», sade lotsen, då platserna blifvit ombytta och vi åter kommit i ro. Och medan båten skar igenom böljornas mjuka, kullriga linier i jämn takt, och hafvet slog mot farkostens sidor med ljud, hvilka än hördes som ur djupet komna skratt, än som halfkväfda snyftningar, berättade Maria, och hennes sjungande, utdragna gotlandsdialekt gick i harmonisk takt med båten, medan vinden sakta gnolade i tackel och tåg.

* *
*

Den urgamla prästen i Garda, som under sina sista tio lefnadsår bott ensam med ett par tjänare i prästgården, hade varit död ett par år och Dedekind hade fått pastoratet.

Muren kring Garda kyrkogård var då mycket bristfällig, här och där nedrasad, och på andra ställen lämnade kalkstensflisorna fritt tillträde för —.»

»Drag i grafvarne», mumlade lotsen.

»För blåst och kalkdamm från allfarsväg. Det hade länge varit tal om, att muren skulle rifvas och en ny uppföras, men den gamle prästen hade plötsligen fått en underlig motvilja för saken och bönderna tyckte bäst om att slippa utgifter till en ny mur kring de dödas gård.

Dedekind* var ny på orten, ifrig i ämbetet, en

* Sägnen om Dedekind och Garda kyrkogårdsmur förtäljes ännu på Gotland.

man knappt fyrtio år gammal, gift, men ännu barnlös efter sex års äktenskap.

Han hade satt sig före, att inom sitt första tjänsteår få två ting afgjorda: kyrkogårdsmurens rifning och en vård, rest af församlingen, öfver den aflidne gamle kyrkoherden. Detta senare var tämligen lätt att genomdrifva, ty bönderna tyckte om den föreslagna inskriften på stenen: 'Rest af tacksamme åhörare', men att tillika rifva muren och uppföra en ny, tvärtemot den gamles önskan, det, sade kyrkovärdarne, vore ren uppstudsighet mot den käre herden. Men Dedekind menade i sitt stilla sinne, att nu skulle hjorden lyda sin nye herde, och han satte sig saken ännu fastare före.

Han hade förra hösten tagit i sin tjänst en fiskare, som under en storm förlorat alla sina redskap, sedan han ett par år förut mistat sin hustru, då deras första barn föddes. Nu hade prästfolket äfven tagit vård om gossen, Erik Segelin —»

»Sköt rodret, Erik, det är ej nu fråga om dig!»

Erik Segelin var jämte sitt husbondefolk sysselsatt med att rödja den gamle prästens vanvårdade grafställe, då Dedekind fick syn på en gammal förvittrad stenhäll, som låg där invid.

»Jag skall göra min företrädare den tjänsten att rödja undan sten för hans hviloplats!» lär han då med bittert sinne ha yttrat, och Erik fick befallning att genast gå efter verktyg, hur ogärna än drängen ville vara med om att rubba en liksten.

Det blef ett långsamt arbete, med järnstång och kofot; prästfrun gick in till sina sysslor, de två männen blefvo ensamma på kyrkogården.

I fyra delar brast sandstenshällen innan den ville ge sig, Erik vrok bort den ena flisan efter den andra. Då han satte järnstången under den sista, sköto solstrålarne som blanka spjut in genom kyrkogårdsmurens remnor; så lågt hade solen sjunkit i väster. Järnstången stötte emot något, som gaf ett gnisslande metalljud, Erik tog ett jättetag, prästen högg i med kofoten och flisan for åt sidan; efter den rullade en

kopparkruka. Den innehöll dock blott ett hårdt sammanrulladt pergament, fullskrifvet med rödaktiga bokstäfver; skriften var tydlig nog, men den var affattad på ett språk, okändt för Dedekind.

Erik och han hade satt sig ned på en sten, där muren rasat och bildat bekväma säten åt för tidigt komna kyrkobesökare; drängen synade ifrigt det gamla kopparkärlet och prästen stirrade tankfull på det hemlighetsfulla dokumentet. Då, utan att de förnummit ljudet af något steg, stod en främling alldeles bakom dem, som sprungen fram ur muren.

»En skeppsbruten ber om härberge hos kristen präst!» sade han på knappt begriplig svenska, i det han visade på sin dräkt, som bestod af de mest olikartade plagg, bland hvilka en fruntimmerskjol af brokigt siden kom Erik att skratta.

»Hvad landsman är du?» sporde prästen, resande sig upp med pergamentet, på hvilket han ifrigt hade stirrat.

»Mitt, mitt!» log han och pekade med långfingret på sin tunga och på skriften. Pekfingret på främlingens hand var borta.

»Ditt tungomål!» utbrast Dedekind förvånad och Erik slog kors för sig.

Främlingen, som lät kalla sig herr Peder, stannade kvar i prästgården. Han var, uppgaf han, en ur sitt aflägsna fädernesland fördrifven lärd, kunnig i flera språk. För öfrigt var han en varelse, som mest irrade omkring i skogarna och vid hafsstranden. Erik höll tyst öga på både honom och prästen, ty han hade sina egna tankar om gästen, fastän denne nu gick i anständiga kläder.

Dedekind dref nu rent af hänsynslöst på med kyrkogårdsmurens rifvande; Erik märkte, att ifvern blifvit både honom själf och församlingen öfvermäktig, sedan pergamentet och herr Peder kommit i huset.

Tredjedelen af den gamla muren var nu nedtagen; Dedekind var liksom fastvuxen vid arbetet och om nätterna brann där ljus tills öfver tolfslaget i hans

studerkammare. Erik hade en natt genom fönstret sett, att det gamla pergamentet låg på skrifbordet.

Dagen därefter såg prästen blek ut och sporde Erik, om han nyligen sett till herr Peder.

»Min far», svarade Erik då, »påstår, att det är densamme skeppsbrutne, som för många år sedan kom hit till den förre kyrkoherden, men han dref honom från sig med bön och fasta. Då, liksom nu, har han mången natt stått emellan Näs och Fide och sjungit:

»De sju kyrkorna hafver jag röfvat,
de sju klosterna hafver jag bränt,
och mången ädel, skön jungfrus
både heder och ära bortskämt.»

Då blef Dedekind ännu blekare och han tillsade Erik att stanna inne hos honom öfver natten i hans studerkammare.

Ljuset brann på bordet, men vid midnattstid föll prästen i djup sömn i sin stol; kanske att Erik också sof, men båda sågo de dock herr Peder, strömmande våt, inträda.

»Låt muren vara, om du ej kan uppfylla villkoret!» sade han till prästen. »Jag har varnat den gamle; jag är tvingad till att äfven tre gånger varna dig. Detta är den andra natten, en gång till kommer jag i denna gestalt. Ve dig, om jag kommer till dig i en annan!»

Och så lade han sin vänstra hand, den som ej hade något pekfinger, och som Erik så väl kände igen, på det gamla pergamentet, medan vattnet rann dropp i dropp från hans kläder.

Erik skrek till: »Herr Peder!» och for upp från bänken bakom spiseln. »Herr Peder!» flämtade Dedekind. Husbonde och dräng stirrade yrvakna på hvarandra.

Sedan de båda beskrifvit hvar sin syn, läste prästen upp en öfversättning af pergamentet. »I kyrkogårdsmuren», stod där, »ligger en skatt — silfver, guld och ädla stenar —; den som finner klenoderna, skall

uppsöka fjorton värdiga fattiga i sin församling och emellan dem dela värdet af den funna skatten, på det synden må varda den yngling förlåten, som genom helgerån skatten samlat hafver. Men — — —»

»Ja, herrskapet förstår, att detta hände innan nationalmuseet i Stockholm byggdes. Lova, Erik, lova!»

»Men uppfylles ej detta villkor, skall förbannelse följa den mannens hus; den osälles ande skall bo i hans sons själ och hans dotter skall varda hustru åt ärelös missdådare.»

»Ännu mera skall där ha stått i pergamentet, men sägnen vet nu blott, att den underliga handskriften slutat med visan om kloster- och kyrkoröfvaren herr Peder —»

»En ny Jonas, som genom lottkastning dömdes att springa öfver bord. — Ser du sjömärket i lovart, Erik Segelin?»

»Så länge som nattens mörker låg öfver Garda kyrkogård och den gråhvita murlämningen ej kunde skymtas från Dedekinds fönster, voro Erik och han ense om, att rifningen af resten skulle inställas. Men när dag grydde och sol lyste genom de glesnade stenflisorna, bleknade nattens syner och både husbonde och dräng funno det nu helt naturligt, att de drömt om herr Peder, som försvunnit lika oförmodadt som han kommit.

Och för öfrigt kunde rifningsarbetet ej nu inställas, utan att gifva bönderna stor orsak till undran och gissningar. — Tal om gömda skatter gick starkt på hela ön; kanske det skulle falla någon stackars bonde, med oförsörjda söner och döttrar, in, att göra hemliga undersökningar i resten af muren, kanske finna skatten, behålla den och ådraga sig den hemska förbannelsen. De själfva däremot voro varnade genom den urgamla skriften, och dessutom skulle ingen bättre än prästen kunna uppfylla villkoret.

Under den dagens lopp refs ett långt stycke af muren, utan att något fynd gjordes.

Följande natt sof Dedekind i sängkammaren, men

vid midnattstid väcktes hans hustru af ett ångestrop och skakade lif i mannen, som vred sig och kved i sömnen. Han talade ej om sin drömsyn, men frun förtäljde att hon drömt så ljufligt, ända tills hans rop väckte henne. Hon hade hållit en liten son i sin famn; Peder hade hon kallat honom, och han var så lekfull, smeksam och mjuk som en kattunge.

Därpå talade hon om några underliga, magiska råd, skrifna på tyska, som hon funnit i den skeppsbrutne lärdes kjolficka —»

»I den brokiga kvinnokjorteln — Mer åt lovart, Erik, ser du ej hvirfveln öfver grundet!»

»Nästa dag skulle återstoden af muren bortföras, men då kyrkklockorna denna afton, det var lördag, ringde till heligmål, återstod ännu några famnar af det bibehållna murstycket.

Bönderna gingo hem, men Erik och Dedekind stannade kvar, och medan klockorna ringde in helgdagen, vroko de ned den ena stenflisan efter den andra.

Erik uttalade en förmodan om, att herr Peder varit en gammal gyckelmakare, som läst efter eget behag i pergamentet; husbonden anslöt sig till samma mening, under det kalkgruset rök och stenarna föllo med brak för järnstängerna.

Klockorna ringde ännu, när de två skyndsamt buro en bronskista in i prästens kammare.

Altarkärl, monstranser och kvinnosmycken fyllde kistan, men mest häpnade Erik Segelin öfver något, som liknade en silfverhandske, prydd med armband af guld och knappar af ädla stenar. Han stack in sina två fingrar däri och drog fram ett smalt ben ur tumfingret.

Prästen förklarade, att det var en relikgömma, som förvarat ett fingerben af något helgon.

Erik låtsade ej bry sig om reliken, men då prästen sysslade med dyrbarheterna, stack den förre fiskaren fingerbenet i sin tröjficka och lofvade så obrottslig tystnad med hela fyndet, på det Dedekind ostörd skulle få tid att utvälja de fjorton fattiga,

hvilka skulle göras till rikt folk genom att dela skattens blifvande penningevärde.

Men under söndagen såg kyrkfolket det murade tomrummet i murresten, och genast blef där hviskadt, att prästen och Erik stulit en penningekista och att man nu förstod orsaken, hvarför muren med så stor ifver skulle rifvas.

Erik fick snart höra dessa rykten, blef rädd och flyttade till sin gamla strand, började åter idka fiske, men lät sin son stanna i prästfruns vård, som prästen och hon önskade.

Nu fick Segelin en otrolig tur; fiskarna rent af trängdes för att komma i hans garn.

Han gick ofta till prästgården för att höra om prästen funnit de fjörton värdiga fattiga. Men hvarje gång de två männen, inom stängd dörr, öppnat kistan och fröjdat sig vid åsynen af de konstfulla dyrbarheterna, blefvo de ense om att ej förhasta sig; ingen olycka kunde drabba prästen, för detta dröjsmål, han var ju barnlös man. Om ryktet, som gick, visste han intet; Erik teg därmed, ty då han tillägnat sig helgonbenet, hade han gjort den aflidne ägaren däraf ett tyst löfte, att lägga reliken tillbaka i dess gömma innan skatten lämnade prästgården, och då blefve nog fiskelyckan lika måttlig för honom, som för hans kamrater.

Ett år gick, och så kom där på en gång en son och en dotter i Dedekinds hus. Modern yrkade på, att gossen, som saknade vänstra bekfingret, skulle kallas Peder efter den gamle lärde och efter det drömda barnets namn, och så blef det, fast mot faderns önskan. Dottern blef uppkallad efter sin mor, som dog hastigt, under det barnen döptes. Hon hette Maria.

Dedekind var nu en fattig änkling med två barn att uppfostra, tre var det med Eriks fyraårige gosse. Hade ej dessa medellösa barn lika stor rätt till hvar sin andel af skatten, som någon annan? Han ville vänta med att taga något beslut, tills de blifvit vuxna, men ingen af dem skulle få se en skymt af skatten,

den skulle ej få utöfva något inflytande på barnens sinnen.

Men allt från den dag lille Peder kunde gå, sökte han komma till bronskistan; hon blef hans enda lekkamrat. Flickan var däremot rädd för den mörka kistan.

Fadern började bli ängslig för hotelsen, att en demon skulle taga bostad i sonens själ. Han sökte lugna sitt samvete genom att med stor försakelse göra godt mot flera än två gånger fjorton fattige; han uppfostrade sina barn i sträng tukt; han predikade med all ifver, men hans menighet vände sig emot honom i tanke att han hade en hel kista i klingande mynt att ösa ur, men förtärdes af girighet.

Ju mera ensam han kände sig i sin församling, ju kärare blefvo honom de rika konstskatterna i kistan. Han skulle ej nänts att bryta den minsta pärla eller sten ur dessa konstverk och han kände sig sjuk vid föreställningen om att de skulle skingras, kanske nedsmältas till —»

»Att uppförgylla många ting med. Vi sticka ut ett par ref, du Erik, så tar hon fart.»

»Skatten fick emellertid ligga orörd och prästen fortsatte sitt hårda försakande lefnadssätt och gaf största delen af sina inkomster ut till allmosor. Men ingen välsignade honom därför, honom, mannen med den stora penningkistan.

Barnen växte upp. Knut, fiskarens son, flyttade till sin far, deltog i hans fiske, och de kommo till välstånd; unge herr Peder var en vild sälle och fick tillnamnet klosterröfvaren, emedan —»

»Flickor fastnade vid honom, som fåglar vid limspö. Vi ha ett grund för ut, Erik Segelin.»

»Vacker och glad var han, men utan hjärta; dock kom öknamnet kanske också däraf, att han, när han var som värst öfverdådig, alltid sjöng: 'De sju klostern a hafver jag röfvat'. Om hans tvillingsyster talade man ej mycket; hon sysslade stilla i huset och man trodde, att hon och Knut Eriksson höllo hvarandra kära.

Så hände det en natt att, då Erik och hans son skulle draga upp sina öfverfyllda nät, föll fadern öfver bord, och med ropet: 'Herr Peder, hans finger!' gick till botten med ens, utan att sonen såg en skymt af honom mera.

Dedekind förnam, hur glädjen tog honom vid budskapet om Eriks död; nu kände ingen mer än han själf hemligheten med skatten; nu kunde han, han allena, fröjda blick och sinne med dess betraktande —.

Men i samma stund kom bud, att sonen, herr Peder, rymt från Upsala till Tyskland från bok, lärdom och stora skulder. Då insåg fadern att han varit fångad af en demon, och att skatten måste utlämnas, om ej både son och dotter skulle falla offer för guldets förbannelse. Sig själf ålade han det straff, att hans ögon och sinne ej mera skulle fröjdas af konstskatten, förr än den dag, han kunde utlämna densamma att säljas till förmån för de fjorton fattige, hvilka han med all flit ville utvälja.

Och så förseglade han kistan med tre sigill med ingräfda heliga tecken.

Men nu var det först att tänka på sonen. Dedekind lämnade huset och kistan i sin dotters vård, fick präst i sitt ställe och for till Uppsala, för att med allt, som han af sin egen välfångna egendom kunnat vända i pengar, betala herr Peders skulder, så att denne kunde återvända till Sverige. Resan tog lång tid —»

»Ingenting drefs med ånga den tiden. — Pass på, rorkarl, vinden friskar upp!»

»Medan Dedekind var borta, hade Knut Eriksson, den unge fiskaren, flitigare än eljest besökt sitt barndomshem, och snart var det kändt i socknen, att Maria och han blott väntade på hennes fars återkomst för att bli ett äkta par.

Då bröt den gamla misstanken ut, att Erik icke allenast varit med om att taga bort penningekistan utan äfven lärt sig af den gamle skeppsbrutne herr Peder, att genom magi draga till sig hafvets fiskar, samt att Knut ärft konsten. —

Prästens enda dotter och sonen af hans forne dräng! — Nej, här var brott och trolldom med i spelet! Genom ett sådant giftermål ville kanske också Dedekind sopa igen sista spåret efter penningerofvet, men det skulle nog socknens främste män, särskildt fogden, hvars son friade till Maria, förhindra.

Som vanligt hade Knut en morgon hemvändt från fisket med rikt byte, då fogden, följd af socknens främste bönder, hvilka alla idkade fiske, infunnit sig på stranden.*

»Du är skäligen misstänkt för att bruka vidskepliga och olofliga medel vid ditt yrke, Knut Eriksson», talade fogden. »Henrik båtbyggare, som står här och som byggde båten till far din, har på hans begäran inredt en liten hemlig gömma invid masten; vi vilja undersöka den nu.»

Knut log sorglöst. »I hållen mig visst misstänkt för att ha tagit död mans ben ur vigd mull, emedan jag är en så lycklig fiskare?» Han röjde undan en del af fångsten; båtbyggaren stod bredvid honom, böjde sig så ned, tryckte på ett spikhufvud, något större än de öfriga, en klaff sprang upp, och inför den häpne fiskarens ögon drogs där fram en halft förrostad järnhandske och ur denne ett smalt ben.

»Vi anade att han är en grafplundrare, och som sådan skall han straffas!» sade alla de närvarande, som nu tycktes ha glömt, att Knut ärft sin fars båt. Själf ville sonen ej fria sig genom att anklaga sin, genom en ond bråddöd omkomne, fader, som alltid arbetat så hårdt för sin son.

Saken fördes genast fram till pastorn. Denne var en lärd, upplyst man; han trodde ej på makten af de dödas ben, men han ville med e t t slag göra slut på slik rå vidskepelse, och så blef det beslutadt, att

---

* Gotlands bönder ha ända in i nyare tider varit mycket begifna på fiske.

Knut Eriksson Segelin nästa söndag skulle sitta på skamstenen vid kyrkdörren.*

Klockorna ringde till högmässa, sockenfolket stimmade på kyrkogården invid den nu så fasta muren, och på skamstenen satt den unge fiskaren lugn och stilla, men blek som en död.

Folkets hjärta rördes af denna syn och dess vrede vände sig mot den frånvarande prästen, som gjort Erik Segelin till sin medbrottsling och därtill kanske själf gifvit Knut lof att taga benet ur den vigda mullen. Ingen, vare sig man eller kvinna, ville gå fram förbi den olycklige ynglingen. Kanske han nu blott led straff för andras brott?

Och namnen Dedekind och gamle Peder stego med hotande sorl upp mot prästgården.

Men där fanns ingen hemma, Maria hade rest till Visby, för att möta sin gamle fader, och detta skedde innan Knut blef anklagad, så att hon visste inte om den olycka, som vederfarits hennes trolofvade.

Pastorn stod i sakristian, väntande på att menigheten skulle inträda i kyrkan; han hörde sorlet därute stiga som en storm, men så med ett lägga sig till en dödstystnad. Han gick ut för att se och han ryggade tillbaka vid synen, som mötte honom.

Tre människor på skamstenen: Dedekind, hans dotter och Knut, alla förenade i en hård omfamning.

Kalkdammet låg som puder på Dedekinds och hans dotters kläder; olycksbudet hade nått dem på hemvägen; fadern hade lättat sitt hjärta för dottern; hon kände nu hela historien om skatten, och de förstodo att Erik tagit helgonbenet ur relikgömman.

Åter började sorlet stiga: »Den unge är oskyldig!» Då drog den gamle sig ur sina barns armar, förde det unga paret bort från stenen, ställde sig där ensam och gaf tecken, att han ville tala till sin menighet.

---

* Sägnen talar uttryckligen om, att fiskaren satt på *skamstenen*.

Men då hördes en pojkes gälla röst: »Penningekistan!»

Äldre, gröfre röster togo i, först enstaka, liksom pröfvande, därefter i allt starkare och starkare kör: »Fram med penningekistan!»

Dedekind såg sig rådlös omkring i den skränande hopen. Misstänkte man då honom för att vara en usel penningeockrare? Han, som gifvit flera allmosor af sin fattigdom, än tio af de rika bönderna af deras öfverflöd! — —

»De sju klosterna hafver jag röfvat, de sju kyrkorna hafver jag bränt», skar det med hög skrällande ton igenom skränet.

»Galne herr Peder! Klosterröfvaren!» och sorlet dog bort i häpnad och glupsk nyfikenhet.

Ty in genom kyrkogårdsporten klef nu herr Peder, utstyrd som en dåre i en hälften kvinnlig dräkt, rifven, sölad och fläckad, som om han kommit från en fest bland idel vanvettiga. Han dref framför sig två af Dedekinds huskarlar, hvilka emellan sig buro den gamla bronskistan.

»Hvem dristar beskylla gamle Dedekind för oärlighet eller girighet?» skrek han skrattande. »Här är kistan, bryten förseglingen, I ärlige män, och delen dess innehåll!»

Men då ingen närmade sig den vansinnige, ref han själf bort vaxsigillen och bände med sin hirschfängare upp locket, som sprang upp med en dof klang.

Dedekind störtade fram för att skydda konstskatterna.

»Här sen I kyrko- och klosterrofvet!» skrek herr Peder, slängande gamla kopparpannor, buckliga tennstop, järnskrot och spikar in bland mängden. »Detta är Dedekinds hela rikedom, men här är min, jag återfann den på skrifbordet bredvid kistan.»

Dåren lyfte upp sin lytta hand och pröfvade på att inpassa ett fingerben på den plats, där pekfingret var borta. »Nej, det måste först invigas!» skrek han, ref upp sin jacka, drog fram en juvelprydd silfver-

handske, stoppade fingerbenet däri, fyllde relikgömman med vin ur en fältflaska, och under skrällande sång af versen: »De sju klosterna hafver jag röfvat!» svängde han det besynnerliga dryckeskärlet öfver sitt hufvud, drack och rusade bort.

Stum stod Dedekind stirrande ned i den tomma kistan. Han såg att en lucka blifvit fint utsågad på dess ryggsida. Det gamla ärfda tennstopet, som nu låg tillbuckladt vid kanten af en grafkulle, hade försvunnit från spishyllan samma natt, som Erik Segelin omkom. Hade Peder då varit hemma och bortfört skatten? Hade fadern själf bidragit till, att godset i ro kunde förskingras, därigenom att han dömt sig till att ej öppna kistans lock, innan han förseglade detta?

Ett par veckor senare fann man vid Näs' strandbädd liket af en karl i narrdräkt. Man var ense om, att det var herr Peder, man kände igen honom på den lytta handen, men ansiktet var oigenkänneligt och folket tvistade om, huruvida det var den gamle eller den unge —»

»Eller något af dem båda. — Se där, mitt herrskap, framträder Hobergsgubben i månskenet! Äfven om honom tvistar man, om han är en eller flera. — Det beror på fantasien. Men min lärling här, Erik Segelin, och min brorsdotter härstamma båda från Knut Eriksson och Maria Dedekind, och nu äro de visserligen två, men — styr in i bukten, gosse, och ej rakt in i trollets sängkammare! — Se så, herrskap, nu äro vi i land. Styr vandringen efter fyren, tvärs öfver Hoberget, eljest kunnen I råka möta herr Peder, som lär gå igen, sökande efter den vanhelgade relikgömman.»

En släktsägen.

Västerhafvet rullade med ett doft, hotande dån i tunga, gulgrå vågor mot den stora grupp sandreflar, som höjt sig öfver hafsytan och fått namnet Fanö.

Stormen for med väldiga språng öfver ön, utan att möta något motstånd. Marhalmen dök med ett egendomligt rasslande ljud ned mot marken, höjde sig, skakade på sina sträfva ax, som om den funne det lustigt, att vinden onödigtvis tillsatt så mycken kraft och uppträdde så utmanande, där ingen fanns att brottas med. Här uppe var ju ej ett träd, en buske eller kvist, som tog emot.

Himlen var klart blå med endast några breda, mångskiftande skyar seglande i öster; augustisolen stod högt och ljöt en flod af skarpt, skärande ljus ned öfver sandklitternas gulhvita, mjälla sand och dess blågröna marhalmsruskor. Nu och då flög en fiskmås med tunga vingslag och gälla skrik in öfver ön; i bestämda konturer, likt en kraftig sotteckning, framträdde fågelns sida på den ljusa grunden. Ett skärande skri, en tvär vändning, vingens hvita insida träffas af en solstråle och det blixtrar till som solreflexen från ett spegelglas, och fågeln kretsar nu häftigt och nervöst nära de långa böljekammarna, spejande efter föda.

Sceneriet häruppe väcker en obestämd oro i sinnet; ögat söker hvilopunkter, men endast långt borta på en af de yttersta och högsta klitterna afteckna

sig ett par mörka gestalter i kraftiga linjer mot den blå himlen. Det är ett par kvinnor, iklädda den egendomliga fanödräkten, men där de nu stå, orörliga och spejande utåt hafvet, se de ut som ett par bildstoder af vikingar i »kofta» och vingprydd hjälm, ett par gengångare från nordens sagotid.

Nere mellan klitterna var det lugnt, och inom dessa naturliga hägnader stod kornet kort i strå med fullmogna, tunga ax. Människotomheten kändes ännu mer tryckande här nere, där de små tegarna hviskade stilla om människoflit och människohopp, som äro starkare än storm och våg, men ljusare än solblink. Och marhalmen, som spände sina fina, starka rottrådar kring de glidande sandvågorna, i det gräsen böjde sig, döko och reste sig igen, när stormen for förbi, förtäljde trons och kärlekens lifssaga.

Där stranden sluttar sakta ned mot hafvet, ligger en by. Gårdarna och husen stå breda och sammanbyggda, skyddande hvarandra och de små trädgårdsanläggningarna, hvilka senare, genom stormens försorg för dagen fått ett gråpudradt utseende. Vägen ned till byn är ett sandhaf, där hvarje fotspår i det glödande stoftet utplånas innan ett nästa aftryckes.

Nu kom stormen dansande och dref före sig små sandmoln, som lade sig öfver hår och ansikte, medan det tillika kännes, hur det varma, torra mjölet rann in i skorna, fyllande hvarje litet tomrum, tills foten satt där som fastgrodd.

Glada barn, pojkar i lätta dräkter och med solblekt hår och små flickor, som ännu ej fått anlägga fanödräkten med de tunga, tätveckade kjolarna och den hjälmlika, höga mössan, åkte kälkbacke genom att glida på ryggen ned för hvitskimrande vall, och det med en fart, så att den mjölaktiga sanden omgaf dem likt en sky.

Ännu en grupp klitter, och så synes en rad varelser dyka upp och ned i ett kornfält. Bjärta, högröda och gröna färger, blandade med djupt svarta eller mörka, afsticka starkt mot det gula kornet; det är, som såge man en rad af sagans väldiga fåglar tråda

sin fabelaktiga dans i solens klara, skarpa ljus i stället för att därtill välja det blida mystiska månskenet.

Det fantastiska i denna tafla försvinner ej, då man kommer den närmare; det är blott en annan form som den då antager.

En rad kolsvarta helmasker med stora ögonhål dyka upp ur kornet och öfver masken sitter en röd, blårutig hjälmlik mössa hög som en sockertopp och med två vingformiga snibbar öfver pannan. Tät och fast sluter sig tröjan kring kraftiga kvinnoarmar, halsduken ligger stadigt kring hals och nacke. Tung, veckrik, orörlig, som skuren i trä eller mejslad i sten, faller kjolen ned till smalbenen, hvilka äro beklädda med svarta yllestrumpor, som lämna fötterna bara.

En stund stodo dessa maskerade kvinnor upprätta, tysta, stumma; skärorna i deras solbrynta händer glittrade och gåfvo solblink; så dök den ena gegestalten efter den andra ned i kornet, och sandrefveln liksom sköts för, döljande den fantastiska taflan.

Nere vid strandbrädden syssla sjömansklädda män kring ett nytt fartyg, ställdt »på bädd», färdigt att glida ut i hafvet. Men nu tyckas de långa böljorna med sina hvassa, hvitgrå kammar hafva lupit sig trötta mot sandkusten. Där låg nu en blandning af tröghet och envishet i deras anlopp. Den främsta i ledet tog språng, men kom ej så långt hon ämnat, sög sig i stället fast i sanden, som om den velat mätta sig med den, men måste dock genast släppa taget och rulla tillbaka. Den nästa försökte detsamma men nådde ej fullt så långt fram som den förra; en tredje och fjärde försökte sig med ännu mindre lycka, och allt mer och mer blottades stranden.

Ebben hade inträdt. Sanden låg våt och fast, jämn som ett golf, och de slingrande spåren efter mångfotade hafsdjur lågo som en i grågult vax inristad hemlighetsfull skrift. Här och där sträckte sig en sjöstjärna i en vattenskvätt, snart uppsugen af den giriga sanden. i hvilken sjöborren förgäfves sökte en fristad eller en förklädnad. Sjömärken med kvast på topp stodo likt fågelskrämmor bland en barnflock,

hvilken som en hop jublande sparfvar slagit sig ned på den blottade hafsstranden för att söka snäckor eller ock klänga upp i de där ute förtöjda båtarne och leka strykande seglats på den torrlagda hafsbotten.

Vinden hade mojnat af, när solen led mot vester, men himlen började få purpurröda strimmor nere vid synranden, där hafvet nu stod som en blank, blågrön kant nedanför den röda skyn, och öfver stranden darrade ett fint, rosenfärgadt skimmer.

Nu låg här ro och stämning öfver natursceneriet, en stämning, som manade bilder ur människolifvet att stiga fram i taflans förgrund.

* *
*

I lä af en bland de yttre klitterna sutto några af öns kvinnliga badgäster, tyst blickande ut öfver stranden, från hvilken nu och då en afskedsviftning från den bortdragande stormen strök fram med en kraftig doft af frisk hafstång och sälta. Små hvirfvelvindar, som tycktes ha slumrat mellan klitterna, foro upp och utvecklade damernas ljusa hattslöjor till viftande vimplar, och, liksom till skydd för främlingarnes lätta, fladdrande sommardräkter, satt nedanför gruppen en bred fanökvinna med ansiktet obetäckt och de bara fötterna nedbäddade i den ljumma, elfenbensgula sanden.

»Låt marhalmen gro i fred, lilla fröken!» sade hon på det tvärhuggna bygdemål, som talades af allmogen på Jyllands vestkust. »Marhalmen är vårt värn mot flygsanden, och för hvarje planta däraf ni planterar, får ni en liten synd förlåten», tillade hon med ett godlynt småleende, i det hon tog grästofsen ur främlingens hand, satte den åter ned i sanden och tillklappade denna omsorgsfullt.

»Vester-vov-vov lägger sig till ro nu», återtog fanökvinnan, sättande handen öfver ögonen till skydd mot de snedt framskjutande solstrålar, som i tusende gnistor brötos och splittrades mot någon liten vatten-

samling och mot sanden. »Jag tänkte nästan, att vov-vov skulle skällt högre i dag, än den gjorde. Den kan vara arg; jag har på Jyllands vestkust, mina förfäders hembygd, sett, hur böljorna brutit in i strandbyn och tagit med sig både hus och bohag för stackars människor. I min släkt har hafvet sin egen minnesbok — och en minnessten med. Ja, om denna kan jag ju nu förtälja sagan.»

* *
*

»Det var i gamla dagar, då adelsmannen rådde öfver sina underlydandes lif, gods och välfärd. I strandbyn bodde en fiskare, som hade en vacker dotter, i tukt och ära trolofvad med en ung sjöman. Men junker Holger från herrgården hade sett henne och för den unge herren var en fattig flickas lycka och själafrid inte så mycket värd som den ringaste hunden i hans jaktkoppel. Han sträfvade länge efter att få råka Bodil, men hon gled undan som en ål eller dök ned och gömde sig som en vipunge, så snart hon märkte hans närvaro. Och hon kunde liksom känna på sig, då den syndfulle junkern nalkades.

Men en högsommardag, lik denna, gick hon ensam och skar korn på ett litet fält, långt från människor. Hon märkte honom och ville springa undan, men sanden på klittern gled, och hon föll på knä; då hann junkern upp henne. Men hon var ej bland dem, som blifva liggande där de fallit; Bodil stod snart åter stadigt på sina fötter och såg den vilde junkern rakt i ögonen.

»Rör mig ej, junker Holger!» sade hon. »Kommen I mig för nära, fån I min skära till krage kring er hals! »Jag har en säker hand och jag värjer min ära, skulle det än kosta mitt unga lif.»

Junker Holger såg, att här gällde det spel om lif och död i fall han nu vek för Bodil, och så slog han om till skämt och muntert snack, men hon kände hans sinnelag och gaf ej ett ord till svar. Då gick

han den gången, men Bodil slog han ej ur hågen. Han kunde bida sin tid, junker Holger.

När vintern kom, höll Bodil bröllop med sin trolofvade vän och trodde sig nu kunna lefva trygg för den vilde junkern. Han syntes ej heller till i strandbyn mera, och där gick två eller tre år innan Bodil åter såg honom, han var dragen till främmande land, sades det.

Bodil hade mest glömt hans förföljelser; hon hade nu en årsgammal son; hon arbetade ej på godset, ty deras utskylder skulle mannen visst betala med fiske och sjöfart för herremannens räkning eller hur de eljest hade det ställdt för stackars fattigt folk i de tider, då adeln rådde som hökar öfver de små fåglarna i skogen.

Den gamle herremannen var nu död och junker Holger hemkommen från utlandet. Detta sista var ej spordt till strandbyn den höstdag, då Bodils man hissade seglet på sin båt för att ge sig ut på fiske och tänkte bli ute ett par dagar eller så. Men herr Holger hade sina spejare.

Våren hade kommit sent och med nattfrost uti maj, kornet gick sent i ax, men nu var det ändtligen tid att skära det. Herr Holger hade ej glömt den mark, där han sist lidit sitt nederlag, och han hade svurit en stygg ed, att på samma fält skulle han få upprättelse.

Bodil hade dagen efter sin mans afresa satt sig i sinnet att skära kornet; hon tog sitt barn med sig, så att hon skulle kunna blifva vid arbetet hela dagen. Då solen led mot vester, som nu, stod herr Holger åter för Bodil med syndiga ord på sin falska tunga.

Liksom förra gången hotade hon honom med den hvassa skäran, men den vilde Holger fick syn på barnet, ryckte det upp från marken och sporde, om hon ej ville köpa sonens lif för det pris, husbonden satte på det.

Nu var det hon som såg, att spelet här gällde lif eller heder — barnets lif eller moderns ära.

Gossen räckte gråtande sina små armar mot henne, modern sprang till, Herr Holger tänkte blott ett och räckte kärvänlig ut sin lediga hand, men denna fick ett hugg af skäran, så att två fingrar nästan skuros af. Bodil ryckte barnet från den sårade herremannen, som segnade ned för hugget, och springande uppnådde hon sitt hem.

Bodils man återkom aldrig från sin fiskarfärd. En af herr Holgers andre fiskare hemförde hans båt, som han skulle ha funnit kantrad icke långt från stranden. Men ingen trodde på den sagan, ty fiskaren var en arg skalk och herr Holgers onde medhjälpare i månget vildt anslag.

Åren gå, antingen de bringa sorg eller glädje, Bodils son växte upp till en stark yngling och de skulle båda gärna velat draga bort från herrgårdens mark, om de ej genom lag varit bundna vid husbonden.

Det var jämt tjuguett år, sedan Bodil satte det blodiga märket på herr Holgers hand. På söndagen hade Bodils systerdotter — Hella skall hon ha hetat — blifvit vigd vid en af strandbyns unge fiskare.

Måndagsmorgonen kom bruden sorgsen i håg till Bodil, ty hon hade drömt så underlig en dröm och hon ville förtälja den för sin moster.

»Mig tycktes», sade bruden, »att jag hade ett litet ljuft barn i en vagga och att jag var så lycklig, som om jag varit i himmelrike. Då kom flod, stormen röt och böljorna rullade stora och tunga, bröto öfver vårt hus, ryckte till sig vaggan med mitt lilla ljufva barn, samt förde det ut bland flytande spillror af hus och bohag. Jag vadade, simmade, brottades med lefvande människor, med döda ting och vilda vågor för att nå mitt barn, men kunde ej få tag i vaggan förr än den med barnet strandade uppe vid kyrkan på kyrkogården.»

När bruden tystnade och började gråta, nändes Bodil ej säga henne, att hon haft nästan samma dröm om sin son, men det var länge sedan.

»Drömmar rinna som strömmar, men Gud är god,

och han allena råder öfver lif och gods», tröstade Bodil den unga bruden.

Ett år och litet till hade gått i fred och lycka för det unga paret. Där gick heller ingen nöd på Bodil, ty sonen var hennes ögonsten, hennes stöd, och herr Holger lämnade dem båda i fred. Bodil menade, att han väl tyckte sig ha fått böter nog för sina lama fingrar, då hon blef enka. Men brudens dröm hade ej varit en rinnande ström, utan ett förebud till olycka.

Floden kom, växte under stormens tryck, steg och steg upp mot strandbyn och bröt in öfver hus och hem. Vesterhafvet — den gröna blanka strimman under den röda aftonskyn — kan ibland vara som ett rytande lejon — — —

Bodils son och Hellas man hade varit en half dagsfärd inåt landet; de voro på hemvägen, då vågorna började bulta och bryta mot husens väggar och dörrar. Männen anade ofärd, så snart de hörde hafvets dån och brus, och de skyndade allt, hvad skyndas kunde.

Då de kommo upp på kullen, där kyrkan står, sågo de öfversvämningen, och nu gällde det, om något kunde räddas och bergas af lif och gods som ryckts med.

Uppåt mot kyrkogården välte sig böljorna; simmande kreatur och flytande bohag syntes där ute bland en och annan båt, tom och drifvande eller med räddningsmän ombord.

En bäddad vagga urskildes tydligt, och bredvid den dök öfverkroppen upp af en kvinna. Det var Hella och barnet.

Mannen ut för att berga sitt dyrbaraste gods. Bodils son ville följa efter, men en stor kista, hans mors arfvegods, vräktes i detsamma mot honom. Han fick ett hårdt slag, dock ej värre än att han i nästa ögonblick kunde se, hur stallbrodern fick ett hugg af en ensam man, som stod i en båt, lastad med uppsamladt gods.

Mannen var Holgers onde fiskare, som alltid miss-

tänktes för strandröfveri. Hellas man hade ej nått vaggan och hustrun. En hvirflande våg hade ryckt dem med sig, men mannen höll sig osedd fast vid röfvarens båt och kom i land, just där den stora kistan vräkts upp. Här uppstod nu en vild strid emellan de tre männen; Bodils son ryckte till sig den ena åran och gaf strandröfvaren dråpslaget.

Under tiden steg vattnet ända upp till kyrkogården, och där funno de två männen vaggan strandad med barnet lefvande däri. Men Hella låg död där bredvid.

Detta är allt hvad som berättas om öfversvämningen.

Men folk hade sett, hur Herr Holgers fiskare hade fått sin bane. Bodils son blef af herremannen satt i fångtornet och dömd att mista sitt lif som strandplundrare och mördare, ty där var smått om lag och rätt i Danmarks land, när höken satt högt upp i eketopp och bredde så vidt ut sin vinge, och alla de andra fåglar små blott sorger och nöd månde bringa, som det säges i visan om de store herrarnes välde.

Då gick Bodil för herr Holger att stå och bad för sonens lif.

»Hvad vill de nu gifva mig för lösen, Bodil?» sporde han med hån. »För gammal tyckes du nu mig för den handel, jag bjöd dig för ett och tjugu år sedan.»

»I kunnen ju taga mitt lif i stället för min sons, mäktige riddare!» bad hon på sina knän.

Då log den mäktige herren så ondskefullt, som en afgrundsande.

»Du är ju så rask till att bruka skäran, Bodil», sade den lede, »nu skall du få aflägga det tredje prof med den. Mäktar du att på en dag med skäran fälla lika mycket korn, som en man med en lie kan skära på två, så har du löst din sons lif. Men kan du ej detta, så, lika visst som du här för dina ögon ser min högra hand, den du i min ungdom stympade, lika visst skall du se din son hänga i galgen.»

Han slog upp med sin venstra hand till tecken att det var hans sista ord i denna sak, och Bodil måste gå.

När kornet på herr Holgers åkrar blef moget, kom hon tillbaka till herrgården och erbjöd att gifva den lösen, som herremannen fastställt. Hon fick sig ett kornfält afstucket, började sin dag då midnattsklockan slagit, skar, och skar timme efter timme utan rast, utan hvila; skar, medan hon åt sitt bröd och vågade ej lägga skäran, medan hon drack, ty solen steg och solen led, och det gällde den käre sonens unga, oskyldiga lif. Hon skar och hon skar, men ändå måste de goda osynliga ha hjälpt henne, ty då sol nedrunnit i vesterväg, var hela fältet skuret intill sista ax.

Men då sonen fördes fri ur herremannens fångtorn och skulle söka upp sin mor, låg hon vid kornfältet re'n med bruten rygg, en krympling för alla sina lifsdagar.

När herr Holger sporde detta, reste han ur landet och kom aldrig tillbaka till sina fäders borg.

Hvar denna har stått, vet ingen, men en sten med Bodils bild uthuggen restes på det kornfält, där hon arbetade sig nära döden för att köpa sin oskyldige sons lif.

Stenen öfver min stammoder står där kanske än i dag.»

* *
*

Fanökvinnan reste sig upp, såg skarpt mot vester, där himlen nu brann i glöd öfver hafsbrynet, som i fina färgbrytningar återspeglade den strållösa solnedgången.

»Vester-vov-vov, så fager du är i kväll!» sade hon en smula förlägen öfver att ensam ha fört ordet bland främlingarne. Långsamt gick hon in öfver klitterna, stod stilla högt uppe på en bank, där hon hade fri

utsikt till alla sidor åt hafvet. Där hon nu stod, stor, axelbred och med något viljefast i nackens resning under den höga, vingade mössan, tyckte man sig se en af dessa gestalter från en länge sedan flydd tid frammanad af hennes släktsägen.

Vid gränsen.

Här är så obegripligt tyst och stilla i skogen, denna härliga junidag, så man frestas tro, att till och med de skånska skatorna och ekorrarna hålla hvilodag. Hela ortens befolkning är naturligtvis i kyrkan?»

»Vi äro ännu icke i Skåne, herr baron; gränsen går där borta vid stengärdet, och ett litet stycke nedanför ligger insjön. Se här från kullen kunna vi se en skymt af den mellan granarna!»

»Ja, nu ser jag den. Inspektor Pil behöfver ej följa mig längre, nu hittar jag själf fram. — Och jag kan ostörd teckna där, säger ni? Jag ville för ingen del utsätta mig för obehagligheter af de skånska bönderna.»

»Kommer aldrig i fråga, herr baron. För en säkerhets skull har jag hört mig för hos Sjunne på Smalnäs. — Baronen blir helt ostörd på den här stranden. Folket är nu, som baronen anmärkte, mangrant i kyrkan, ingen kommer därifrån förrän klockan fyra i eftermiddag; sedan äta de, därpå sofva de till närmare kväll. På sön- och helgdagar håller bondfolket sig helst inom hus; de, som arbeta så mycket ute under veckans sex dagar, blifva helst inne i ro den sjunde.»

»Godt! Jag skall senare själf tala vid den där bonden; naturligtvis betalar jag för rättigheten att fritt få ströfva omkring i hans skog och vid stranden, fast jag aldrig fiskar. Farväl, Pil!»

»Ödmjuka tjänare, herr baron! Lycka till vackra vyer!»

Herre och tjänare försvunno snart ur hvarandras åsyn. Den förre fortsatte vandringen genom barrskogen, gick genom en grind och förbi ett svedjeland, där potatisen stack upp kring större och mindre stenblock och afsvedda trästubbar, kom åter in på en smal väg, där fur, gran och björk reste krona vid krona, stam vid stam öfver stenblock, klädda med mossa och blommande Linnea.

»Jaså,det här är då Skåne», mumlade den unge mannen. »Duktig skog, och se där en aktningsvärd sträfvan att förvandla gråsten till bröd — rågen ser ej så illa ut. — Men se, där ha vi en präktig tafla! Den sjön är, på min ära, en juvel, infattad i stränder af barr- och löfskog!» —

Han hade sprungit upp på en flat klipphäll, från hvilken en tämligen fri utsikt erbjöd sig öfver insjön, ur hvars glittrande vatten nu och då en fisk spratt upp i solglansen och med ett starkt plaskande åter dök ned, medan ring efter ring skrefs och utplånades på sjöns stilla spegel. Den unge mannen tycktes frestas af taflan, men blott ett ögonblick, ty han sprang åter nedåt stigen, som nu slingrade sig genom ljung och småskog. Från en krans af björkar längs stranden, afbröt nu göken tystnaden. Baronen stannade och räknade leende hans kuku, hvilka slutligen ledsagades af ett allt lifligare fågelkvitter, liksom om den ena fågeln efter den andra vaknat från middagsslummern.

»Jag är glad, att jag ej fått smak för jakt eller fiske», tänkte den unge mannen så innerligt nöjd med sig själf.

>»Han sjunger, att jag skall bli döder i år;
>— Om sommaren —
>Jag känner mig icke döden att få.
>— I himmelen är stor glädje.» —

Så sjöng nu en dämpad kvinnlig stämma nere vid stranden.

Baronen rynkade ögonbrynen. Han hade hoppats att få vara helt ensam, ostörd af alla mänskliga

varelser. Han var trött vid sin egen och andras konversation där hemma på sin aflidne farbrors gods, hvilket så oväntadt tillfallit honom, och dit han för fjorton dagar sedan kommit för första gången.

»Kanske det till på köpet är någon badande bygdens tärna som tvingar mig att stanna här jag nu är minst en half timme», knotade han.

Han åhörde med föga blida känslor den kända visan till slut, men måste dock tillstå att rösten var älsklig. Därpå fortsatte han sin gång, utan att vidare bry sig om hvem eller hvilka han störde; de skulle säkert skyndsamt draga sig till baka vid den förnäme herrns åsyn, förmodade han, ty han var redan van vid makten.

Nu skilde honom blott några alebuskar från nedgången till den tämligt brant sluttande stranden, men bakom dessa buskar måste han åter stanna, nu för att för sig själf söka förklara den syn, han såg där nere vid vattnet.

En ung flicka, klädd i grön kjol och en svart tröja, rikt sirad med silfverspännen på bröstet och axlarna, samt för öfrigt prydd med silfverknappar vid händerna och armbågarna samt med silfverkors och kedjor kring halsen, satt på ett stenblock med de bara fötterna i vattnet. Hon var sysselsatt med att fästa hvita näckrosor i sin breda lifgördel, och på hennes knä stod ett slags krona, bunden af gula och hvita blommor.

Under denna sysselsättning började hon åter sjunga samma visa, starkt betonande det heliga namn, som förekommer i sångens första vers, hvarunder hon skyggt såg åt sidorna och bakom sig, utan att dock blifva varse baronen, som stod där uppe och med stor förundran betraktade henne.

Flickan behöfde ännu ett par näckrosor, för att fästa i ändarna på sin med guldspetsar kantade gördel, hon lyfte därför den höga kronan från sitt knä och satte den på hufvudet, i det hon begagnade det stilla, klara vattnet till spegel.

Det långa, ovanligt ljusa håret flöt upplöst öfver

hennes rygg och lyste i kapp med silfverprydnaderna på hennes dräkt där nere i det klara solskenet. Halfförglömda sagor om sjörån och skogsfrun kringsväfvade mannen från »stora världen» och drogo hans sinne in i en magisk trollkrets. —

Med flätor af mjuk grön säf fäste flickan kronan på sin hjässa, därpå lyfte hon omsorgsfullt upp sin sidenkantade kjol och sitt långa, blå, med silkesbroderier prydda förkläde, vadade så, sakta sjungande, ut mot de hvita, lockande näckrosor, som i stora flockar gungade på sjöns yta.

Med några hopp stod nu baronen vid stranden. »Flicka, akta dig, där kan vara bråddjup!» ropade han.

Hon vände sig häftigt om, och han såg nu ett ungt, mycket förskräckt ansikte med mörka ögon och ögonbryn — ett ansikte, som stod i en underlig motsats till det ljusa håret.

»I Jesu namn, hvem är I?» frågade hon i en dialekt, som föreföll honom mer främmande än alla de bygdemål han förr hört i vårt land.

»Blif icke rädd, mitt barn, utan kom — du kan dränka dig!»

»Hvem är han då? Kan han inte nämna mig sitt namn», frågade hon halft rädd, halft trotsigt.

»Jag är baron Odelhjelm från Sätraby. Jag gör dig ingen skada. Hon är troligen svagsint», tillade han för sig själf.

»Ja så, det är bara han», svarade hon glädtigt. »Jag trodde minsann det var sjöhästen, som förskapat sig till karl. Far har talat om baronen; det är ju I, som vill måla här?»

Under det hon så pratade, såg hon på främlingen med förvånande barnablickar, vadade fram mot stranden och tycktes ej ägna en tanke åt den fantastiska skrud hon bar. »Jag trodde baronen var en gammal en, liksom hin som dog», yttrade hon, torkande sina nätta fötter på strandens mjuka gräs. »För I är väl den rätte, vet jag?»

»Helt säkert. Hvad fruktar du för?»

»Åh, här är ännu ej så fritt från ett och annat konstigt här omkring sjön. Men far sade, att I borde se sjön nere vid Myrehöl, där är den grannast.»

»Är du kanske Sjunnes dotter? Hvad heter du?»

»Agda.»

»Hvarför är du så där utstyrd?»

Hon spratt till, for med händerna åt hufvudet och blef blossande röd, då hon erinrade sig sin skrud. Skyndsamt ref hon af sig kronan, svepte håret till hopa i en stor knut och plockade näckrosorna ur lifgördeln utan att säga ett ord.

»Hvarifrån har du fått den granna dräkten, säg?»

»Säg det ej, när I träffar far! Det är farmors bruddräkt. Jag har så länge önskat profva den och se hur hon såg ut, då hon stod brud. Där hemma vågade jag ej göra det; men när de nu alla, utom moster Nilla voro i kyrkan, så gick jag hit med dräkten. Endast silfverbältet, som hon sålde för att far skulle kunna bryta upp Stenlyckan till rågfält, och silfverkronan, som tillhör vår kyrka, kunde jag ej få. Men tala nu ej om, hvad jag gjort, ty far skulle gräla, och mor är så rysligt ond på mig förut!»

»Jag skall ej vålla dig något förtret. Men hur skall du komma osedd hem?»

»Det går lätt för sig; jag tar hela grannlåten af mig.»

Försiktigt häktade hon upp den silfverprydda tröjan, tog den af tillika med bälte, förkläde och kjol, samt stod nu blott iklädd det fotsida, veckrika linne, som ända intill våra dagar under sommaren utgjorde den vanliga hvardagsdräkten för denna ortens kvinnor.

»Se-så! Och här har jag min söndagskjortel», fortfor flickan och framtog några klädespersedlar ur en buske, hvarefter hon brådskande och utan minsta förlägenhet drog på sig den snöhvita »opplöten» med vida, krusade ärmar och kastade öfver denna dubbla linneskrud en hemväfd lifkjortel samt påknöt ett rödrandigt förkläde. Därpå lade hon den silfverprydda dräkten i en rödrutig duk samt började skära stora

kvistar af björkarna. »Jag tar löf med mig hem till getterna, så ser ej moster knytet», förklarade hon.

»Men var det nu verkligen bara för att se, hur farmor sett ut som brud, som du gjort dig all denna möda?» frågade baronen, mot sin vilja fängslad af detta naturbarns väsende.

»Ja — nej. Se, det var också för Skärvikens skull.»

»Är Skärviken en människa eller — »

»Det är en änkling, som bor på Skärvik, vet jag. Mor vill, att jag skall ha honom, för han är så illa rik. Men Ele säger, att det är detsamma som att ge sig i bergtrollens våld, då en gifter sig på det sättet bara för att få pengar.»

»Ele är väl din bror då?»

»Nej kors, det är häradsdomarens son. Folk påstår, att han förra vintern låg hela tiden här i sjön under isen. Säkert är, att borta var han, och nu är han klokare och visare än annat folk. Men för mig vill han aldrig tillstå att han legat där nere.»

»Det är bra snällt af honom, ty du har nog en hel del inbillningar i ditt hufvud ändå, Agda.»

»Inbillningar; det är inga inbillningar, hvad hederligt och sannfärdigt folk har sett. Vi skåningar fara ej med lögn, som vissa andra, och ännu färdas trollen här vid sjön, fast de måste flytta den dag, då flickan härifrån socknen sjöng samma visa som jag alltid sjunger, när jag vill sitta här och grunda allena. Men baronen gör narr — — »

»Se så, blif nu bara inte ond! Jag skall gärna tro på — visans makt.»

»Ja, det kan ni godt, ty min farmors mor kände flickan som sjöng bort trollen. Hon gick därborta tvärs öfver sjön på berget, det där med den stora eken, I ser. Och när hon nämnde Herrans namn, så som det står att fågeln på liljekvist sjöng om honom, så foro trollen af. De flyttade långt ut till en annan sjö i ett annat härad. Men då flickan blef så gammal, att hon skulle gifta sig och hålla bröllop — vet I då, hvad som hände?»

»Nej, men berätta du!» svarade han och sträckte

sig bekvämt ut i gräset, där han lagt sig ned.

»Jo, kvällen före bröllopet hände det sig, att ett par män seglade vilse på den sjön, som är eländigt stor, så de visste hvarken ut eller in mellan skär och öar. Till sist sågo de ett ljus vid ena stranden, och dit styrde de så. Där kom folk ut från ett berg — fast folk var det ej, kan veta, och seglarne sporde om vägen.

'Hvart hän ämna ni eder som längst?' frågade de där andra.

Männen sade, att de voro på väg hit till vår socken, där ett bröllop skulle stå, till det voro de bjudna.

Då sade de andra, att de kände bruden väl och gärna ville gifva henne ett brudbälte, och ville nu männen taga det med sig till henne, så skulle de andra visa dem rätta kosan öfver den stora sjön — —»

»Nå?»

»Det ryser i mig när jag tänker hur det kunde ha gått den unga bruden. De långväga gästerna kommo till bröllopsgården och hade med sig bältet, som lyste af silfver och guld, så det sved i ögonen. De ville lämna det åt bruden; men då fick prästen syn på gåfvan och såg dess art. Han knäppte det kring en lind — »

»Och den for upp med roten och flög genom luften. Var det icke så?» ifyllde han.

»Jo», sade hon med rysning.

»Går du nu hem?»

»Ja, jag vill hem innan de andra komma från kyrkan. Träffar I Ele, så tala ej om att jag klädt mig i bruddräkten. Skärviken säger, att jag skall bli kronbrud, om jag vill. Han är så rik, så han kan godt göra gamla seder till nya.»

»Jag blandar mig ej i edra angelägenheter», svarade han kallt.

Hon vände sig mot honom med sin löfbörda i famnen och såg sorgset spörjande på honom.

»Jag skulle kanske inte dristat mig att tala så med en herreman. Ta inte illa upp'et!»

»Skadar inte! Far väl. Jag skulle en dag vilja tala med din far om utsikterna här.» Baronen nickade nedlåtande åt henne och gick till den af henne anvisade platsen vid stranden.

»Det måste ha varit en högst förtjusande stämningsfull tafla, min bäste Helge! Den som kunde få se den lilla ungen i en sådan naturtrogen nationaldräkt; det är dock helt säkert annat än på teatern.»

»Kanske för mycket natur för dig, Helene», svarade baron Odenhjelm småleende.

»Hennes språk, menar du? Ja, jag gissar att det är fasligt. Men skulle hon ej kunna användas i någon af våra tablåer på mammas födelsedag? Tänk bara, ett skånskt brudpar!»

»Hvem vill du då ge henne till brudgum, kära kusin?»

»Löjtnant Flasch, tänker jag. Han skulle taga sig bra ut i den gula och blå bondkostymen. Se här ha vi just ett sådant par i färglagd fotografi.»

»Nej, Helene, inte Flasch, det vore synd. Hellre toge jag då själf rollen. Men tänk ej vidare härpå ty flickan skulle säkert ej själf gå in på saken. För öfrigt var ej dräkten fullständig, där fattades silfverbältet.»

»Ett sådant måste vi väl kunna få gjort under dessa fjorton dagar, när nu denna tanke behagar mig och jag vet, att hon skulle komma att se förtjusande ut med sitt egendomliga ansikte och sitt långa ljusa hår; jag har sett henne.»

»Jag kan ej ytterligare stå i skuld hos bonden han vill på inga villkor veta af ersättning för mitt kringströfvande på hans egendom.»

»Så kan du gifva honom en present, och jag betalar flickan för hennes tidspillan. Hade pappa lefvat, så — men nu är du herre här och behöfver ej göra något för mitt nöje, och då du icke vill så — —»

»Helene, du tyckes ha glömt, att vi, innan vi reste hit ned, växlade ringar?» sade han förebrående samt tillade: »Gör som du behagar med flickan, men låt mig bara vara utom saken.»

»Men bältet får du lof att beställa, Helge, så kan gärna Flasch bli brudgummen; hvad gör väl det, om han hviskar henne i örat, att hon är vacker? En bonddräng eller dylikt duger ej, de äro för klumpiga; där måste ligga estetisk skönhet öfver taflan, och löjtnanten är en verklig Adonis.»

»Det är han, men om jag nu — för din skull — klädde mig till bonde, hvad skulle du då säga?»

»Att ståtligare, älskvärdare brudgum än min finnes ej i Sveriges land!»

Festen var förbi; den hade varit förtjusande, och »naturbarnet» som »lefvande bild», hand i hand med den unge, ståtlige ädlingen, berömdes af alla gästerna som en tablå af gripande verkan. Därtill hade man funnit ett ogement nöje i flickans dialekt; hennes ohycklade förvåning öfver den henne omgifvande prakten; hennes förtjusning öfver de nätta minnesgåfvor, som damerna förärade henne, samt öfver hennes förstånd att gå sin väg, då ingen hade mera att säga henne.

Dagen efter festen talade åter det förlofvade paret om henne, och nu som förra gången tycktes de vara af olika mening.

»Jag ber dig, Helene, att uppgifva denna fantasi. Agda är en självägande bondes dotter, och du kan ej tillbjuda henne att bli din kammarjungfru.»

»Självägande eller ej, så låter den där bonden sin dotter gå i träskor och fodra boskapen. Hos mig får hon eget rum, skall ej kallas jungfru, utan blott Agda, ty du hör ju, att hvad jag egentligen vill, är att hon skall bära sin nationaldräkt. Tänk hvilket uppseende hon skall väcka, då jag tar henne med på vår bröllopsresa! Självfva dialekten är pikant.»

»Men hon är okunnig som en vilde.»

»Så mycket mera poetiskt! Och vore det ej en vacker gärning att bilda henne? Man kan ej höja

hela folket, utan att den ena individen efter den andra först kommer i beröring med oss bildade klasser. Du skall få se, att hon lär sig snart finare seder; jag vill slå vad, att hon talar engelska, då vi vistats en månad i London, hennes dialekt har nästan en engelsk klang. Hon får se sig omkring, blir beundrad, kunnig och på sitt sätt en fin flicka; är detta ej att föredraga framför trällifvet i en okunnig och vidskeplig omgifning?»

»Kanske. Du får naturligtvis göra som du vill. Och när jag ändå skall gå och tala med Sjunne om ett stängsel, så kan jag ju framställa förslaget. Jag tager äfven med mig silfverbältet till min lilla brud.»

»Ja, men nu får hon naturligtvis hållas på tillbörligt afstånd. Gif henne bältet från mig. Men se, här ha vi vår löjtnant, han var en präktig Erik vid Karins fötter.»

Den unge godsägaren tog farväl för att gå till sin inspektor och sätta sig in i en stängselfråga rörande honom och bonden Sjunne. Slutet af den tysta öfverläggningen med sig själf blef dock, att baronen själf ville tala med Agdas far, och så var han ju nu stadd i rätt ärende till honom, till Sjunne. Silfverbältet ville baronen i faderns närvaro gifva åt Agda. Allt var så rätt, så godt, så välment, tyckte baronen.

Bakom Sjunnes gård, just där genstigen gick in öfver landskapsgränsen, låg blekplatsen. Den nedgående solen lyste på de utspända hvita väfvarna, så baronen blef solblind vid att se därpå. Han skuggade för ögonen med ena handen, böjde sig ned mot gräset och lade sin andra hand på en gyllene hårmassa, nedfallen öfver skuldror, som skälfde under en ung varelses våldsamma snyftningar.

»Agda! Hvad har man gjort dig? Hvarför gråter du?»

Hon tryckte sitt ansikte djupare ned i gräset. »Jag är så olycklig, så olycklig!» kved hon.

»Säg mig hvad som står på. Säg, vill du ej det? Du är ju ej rädd för mig; i går var du ju min lilla brud?» —

Hon reste sig upp på knä, djupt berörd af den ömma, smekande rösten, och log medan tårarna droppade från hennes långa, mörka ögonhår.

»Ack, i går, ja, då var jag så glad, att jag aldrig kan bli lyckligare i himmelen», sade hon drömmande.

»Nå?» frågade han, räckande henne handen för att resa henne upp från sin knäböjande ställning.

»Jo, under tiden hade mor gett sig på väg mot Skärvikens för att tinga bort mig till honom.»

»Mot din vilja?»

»Ja, men med mitt ja, för se, hade jag ej sagt det, så hade hon inte på villkor släppt mig in på festen bland herrskaperna på herrgården.»

»Och nu skall du gifta dig med gubben?»

»Nej, skogsfrun narrade mor, så hon gick vilse i skogen hela natten, och då jag i morse sade ifrån, att jag ej kunde ta Skärviken — hellre går jag i sjön — så vill far och mor köra mig ut och tjäna som vanlig piga hos prästens.»

»Nå, den där andre — Ele hette han ju —?»

»Han är bara sin fars dräng, han kan inte tänka på att gifta sig.»

»Hör Agda, vill du blifva hos mig — nej, jag menar hos min kusin, fröken Helene? Hon skall resa till främmande land, du kan få följa med henne.»

»Reser inte I med?»

»Jo, Agda, men —»

»Då bryr jag mig ej om något annat, ty på er litar jag som på vår Herre. I reser ej från mig.»

»Jag skall då tala med dina föräldrar», sade han med osäker röst. »Och se, här skänker jag dig ett silfverbälte, som du kan bära vid högtiderna.»

Med ett utrop af hänryckning fattade hon hans hand, för att på öfligt sätt kyssa den till tack för den dyrbara gåfvan.

Han drog henne hastigt till sig, och med den sista af sina vackra föresatser ännu kvardröjande och manande böjde han sig ned för att kyssa hennes panna.

Men obekant med en sådan sed lyfte hon upp sitt hufvud, såg honom hängifvet in i ögonen och bjöd

honom sina friska läppar, hvilka han kysste i rusig förtjusning.

Då ryckte hon sig lös, slog händerna för sitt glödande ansikte och lopp in i gården.

Bedöfvad och liksom solblind vacklade han från de snöhvita linneväfvarna in på den slingrande gångstigen genom den dunkla, hemlighetsfullt hviskande skogen och tillbaka öfver gränsen.

Hela följande dagen väntade Agda, att baronen skulle komma och tala med hennes föräldrar. Hennes unga blod brann som eld; hvarje fiber i henne trängtade efter honom, och det svindlade för hennes ögon vid tanken: Jag skall följa med honom!

På något annat, mera eller ringare, tänkte hon ej. Hos honom, det var hennes nutid, framtid — allt. Hon kände lust att jublande ropa dessa ord till sin grälande mor och sin svärjande far, men hon ville spara sig nöjet af att se, hur skamfulla de skulle bli när han, likt en sagoprins, kom, tog henne i handen och sade: »Agda följer med mig!» Tanken på att föräldrarna här hade det afgörande ordet drunknade i den skyhöga föreställningen om baronens makt öfver allt och alla.

Solen gled starkt mot väster, och ännu kom han ej till hennes hem. Kanske han väntade henne vid sjön. Hon tryckte händerna mot silfverbältet, som hon spänt kring sin midja under tröjan. Ingen hade ännu sett denna underpant på att ej allt, allt var en saga eller en sinnesförvirrande dröm. »Mot sjön, mot stranden!» ropade hans gåfva, ropade allt, utom och inom henne. »Till stranden, till honom!» —

Vägen låg henne fri, hon gick ej, nej hon sprang framåt, ty bedrogo henne ej de eldröda solstrålar, som nu och då sköto fram ur det svarta molnet vid synranden, så låg han där vid bukten.

»Hvad jag har väntat!» utbrast hon flämtande, med solljuset rakt i ögonen.

»På hvem?» En starkt byggd yngling reste sig upp.

»Ele! — Jag trodde det var —»

»Baronen. Jag tänkte det just, ty jag råkade af en händelse att se er vid blekplatsen i går. Stackars Agda!»

»Du behöfver ej stackra mig, om du hörde allt.»

»Jo, jag hörde. Du skall bli ett slags leksak för hans friherrinna — och kanske äfven för honom på deras bröllopsresa.»

»Det är ej sannt, han är ej gift!»

»Nej, men den 15 juli står deras bröllop. Ser du, fröken Helene har i dag talat med mig; hon vet att jag känner till dig. Och det var just hon som gaf mig medel att vara borta och lära mig något verkligt, när ni trodde mig ligga i dvala här nere på sjöbottnen under isen, hvilket ni föreställa er att svalorna göra. Fröken önskade, att jag ej förtäljde något om skolan, där jag vistats under vintern; det är ett nytt försök till att gifva allmogen någon upplysning och kunskap, och många förnäma personer hålla det för skadligt att vi få lära tänka, ser du. Men nu vill fröken bilda dig efter sitt hufvud, ty hon tycker, att försöket med mig misslyckats, eftersom jag ofta måste motsäga henne i hennes meningar om oss bönder. Du skall bli en fin piga, som, utklädd i din hembygds gamla allmogedräkt, skall förevisas i hennes salar och göra henne bemärkt på hennes utländska resa, och baronen skall helt nådigt taga dig under hakan, liksom han tager sin trogna jakthund. Han är ju en gift, förnäm man, och den lilla bondflickan är det äkta parets leksak, men leksaker kunna saklöst brytas sönder och kastas bort. Du förstår ju hvad jag menar, Agda?»

Ele hade knappast skäl att göra denna fråga, ty Agda stödde sig tungt mot en furas bruna fjälliga stam och stirrade på honom med halföppen mun, medan kinderna öfverdrogos af en stark rodnad. Vid hans fråga bet hon häftigt ihop tänderna som vid en våldsam smärta, färgen vek hastigt från ansiktet och kindernas fina hud blef småknottrig vid den kalla rysning, som flög igenom hennes lemmar.

»Kan han vara en sådan, då vill jag hellre dö

än lefva längre», sade Agda tonlöst. »Låtom oss gå härifrån, jag känner att han närmar sig. Se, där kommer han!» flämtade hon och tryckte sina båda händer mot bröstet. »Ack, Ele, Ele, jag kan ej vända mig bort, ej gå härifrån, han drager mig till sig med trollmakt. Det är silfverbältet! Hjälp, fräls mig, jag är liksom trädet uppryckt med rötterna och vill flyga emot honom, som förtrollat mig!»

I stigande sinnesrörelse grep hon tag i Eles hand och drog honom med sig för att ila emot baronen.

Ele gjorde motstånd och fattade henne kring midjan. Hon ville rycka sig lös, hon såg nästan vild ut i sin frambrytande lidelse; en liten strid uppstod, tröjskörtet gled åt sidan, och det dyrbara brudbältet låg blottadt, kallt och glänsande under ynglingens starka, bruna fingrar.

Han grep ett hastigt, förbittradt tag däri, silfverhakarna sprungo upp därvid, och bältet stannade i hans hand, medan Agda var nära att falla till marken vid den häftiga ryckningen. Hon tumlade ett par steg framåt, slog ut med armarna, vann fotfäste på det hala, solbrända gräset och vände sig så mot Ele med en djup suck, som gömde mycket af en klagan, men uttryckte något af en befriande lättnad.

»Bältet — det var brudbältet, som drog mig mot honom!» sade hon skyggt.

»Naturligtvis, där bor trolldom i glansen!» svarade Ele med ett bittert leende. »Fatta dig, Agda! I nästa ögonblick kan han se oss, då han viker om klipphörnet! Vill du ännu vara hans och hans friherrinnas kammarpiga?» tillade Ele frågande.

»Nej! — Säg honom nej; jag vill ej — vill ej se honom!» Hon sprang åt sidan för att fly.

»Agda, vill du att den förnäme herrn skrattar åt dina inbillningar? Kom, så skall han få besked af oss båda!»

Hand i hand inväntade de baronen; denne kunde knappt dölja sin öfverraskning och förvirring.

»Agda och jag ha inväntat baronen här; hon

ville säga besked om den erbjudna platsen som kammarpiga hos fröken», förklarade Ele lugnt och kallt.

»Nå?»

»Jag vill ej tjäna er fru!» utbrast Agda tvärt.

»Jaså, inte det — nej, det är nog också bäst.» Baronen var blek och sökte efter orden. »Jag skall framföra budet till min — kusin — min fästmö.»

»Det är då sanning?» Frågan kom som ett halfkväfdt rop af smärta. De båda männen sågo mot marken.

Då hon ej fick något svar, ryckte hon bältet ur Eles hand och sökte knäppa det kring stammen på en björk. Då hakarna ej ville göra tjänst, böjde hon dem med sina hvita tänder, och liksom hon väntat att få se trädet ryckas upp och flyga mot förtrollaren, dröjde hon en minut, med ögonen fästa på silfverbältet. Men då allt blef tyst och stilla, bröt en våldsam, skärande snyftning fram öfver hennes skälfvande mun, hon slog båda händerna för ansiktet och sprang in i skogen.

De två unga männen stodo orörliga, emellan dem den silfversmyckade björken, hvars löf plötsligt rördes af en sakta dallring, ty en vindil drog genom skogen som en klagande suck.

Ele lösgjorde bältet och räckte det åt baronen. »Ni hade aldrig bort gå — öfver gränsen, herr baron; det är svårt att gå på okänd stråt utan att nedtrampa något, fast det ej alltid sker med ondt uppsåt. Baronen har säkert den godheten att ej under sitt vistande här oftare öfverskrida gränsskillnaden — jag menar, här äro nog andra sjöar, där ni kan studera vattnet.»

Baron Odenhjelm trädde ett steg tillbaka och vreden vanställde för ett ögonblick hans vackra, något veka drag. »Du — du tar dig friheter, som —»

»Som den ene unge mannen kan och bör taga sig mot den andre, då det gäller att rädda en — kanske flera människor från att lida andligt skeppsbrott.» Ele räckte med en solvarm blick sin seniga hand mot baronen. »Jag vet, att ni ej ämnade vålla någon sorg —»

»Jag borde aldrig ha gått öfver gränsen! Hvem vet hvilken af oss som får ångra det mest!» mumlade baronen och lade sin hand i den unge bondens; de sågo hvarandra djupt in i ögonen med ett sorgset småleende.

»Farväl, Ele!»

»Lef väl, herr baron!»

De skildes, och då bondsonen såg sig tillbaka, skymtade han blott genom albuskarnas kvistar ett knippe solstrålar, som bröt sig mot en silfverstrimma; det var silfverbältet, som baronen låtit falla och som nu gled ner i busksnåret, förföljdt af solstrålarna.

»I morgon finner fiskaren den vackra klenoden, ty under samma buske ligga hans åror gömda, och då skall här diktas en ny saga i gammal form om trollkungens brudbälte», mumlade Ele bittert och tillade högt: »Sagan blir ofta verklighet.»

En hare, skrämd af hans röst, for ut ur ett snår nästan framför hans fötter och väckte en groda, så hon med ett långt hopp gömde sig i en pöl, ur hvilken det ljumma vattnet stänkte högt, så myggsvärmen, som dansade däröfver, vek åt sidan och omringade Ele.

»Så mycken oro, sådan ångest och förvirring blott för några ords skull», tänkte Ele och vek in på den trampade gångstigen; han anade, att han skulle finna Agda i skogen.

Ja, där satt hon ju på den uppryckta, mossiga furans stam med händerna knäppta kring knäna och nedböjdt ansikte. Tyst och stilla satte han sig bredvid henne, och då stora, tunga droppar, en efter en, föllo ned på hennes hårdt sammanvridna fingrar, löste sig den iskalla smärtan i hans eget bröst och lade sig som en sommardimma öfver hans ögon. Men genom denna dimma tyckte han sig se, hur Agdas dunkla drömvärld börtsköljdes af ett stridt sommarregn, och verkligheten, den friska, sunda, alltid unga verkligheten komma emot dem båda med en stark

doft af barrskog, frisk mylla och lukten af blommande linnea.

Och så började göken gala, men längre in i skogen ljöd klangen af vedhuggarens yxa, och från sjöstranden hördes en stämma ropa: »Ut med färjan!»

I lust och nöd.

Orsaken hvarför Erland Gunnarsson ännu vid tjugunio års ålder var ungkarl, fastän han hade sin egen stora gård utan nämnvärda skulder samt därtill var en vacker karl, var i hela den rika slättbygden en offentlig hemlighet. Han hade en ungdomssynd på sitt samvete.

Erland hade aldrig gjort något försök att dölja sitt felsteg; Igla-Marnans Hanna flyttade från den unge föräldralöse bondens tjänst hem till sin mor, som samlade iglar, spådde i kort och mätte barn för engelska sjukan. Erland betalte hederligt för sitt barn, som Hanna själf ammade och vårdade, ty Erland hade som villkor för det ovanligt frikostiga underhåll, han anslagit åt barnet, fastställt, att modern ej fick taga tjänst som amma. Detta villkor förtröt dock både Hanna och hennes mor, ty flickan plågades af ledsnad i den lilla kojan, och modern ansåg det som en stor förlust för dem båda, att dottern ej till sitt årliga underhåll kunde lägga en ammas stora lön.

Erland besökte aldrig Hanna, tillät ej heller henne att komma till honom; han hade aldrig sett sitt barn; byns skolmästare ombesörjde allt, hvad som i denna sak skulle ordnas, men han talade ej ett enda öfverflödigt ord med Erland om Hanna eller den lille.

Då Hanna tjänte hos Erland, var han tjugufem år; nu var han som sagt tjugudio år utan att ännu vara gift. »Giftermål låter han nog vackert bli!»

plägade Hanna säga, »gör han ett försök, är det nog jag, som förbjuder lysningen.»

»Tänker du då själf att gifta dig med honom?» frågade jag henne en dag, då jag, en tolfåring, smugit mig ned till bäcken för att se de båda kvinnorna fånga iglar.

»Tokig kan jag ha varit, men så galen kan jag aldrig bli, att jag inbillar mig få Erland till man!» svarade hon förnärmad. »Men de store kunna ju en gång få känna på, hur det är, att ha husbonde.» Hon skrattade lätt och plockade de sugande blodiglarna från sina nakna fötter, hvilka tjänat dem till lockmat.

Jag omtalade detta för vår gamla hushållerska, som förklarade, att Hanna kunde spara sina hotelser, ty Erland visste nog af sig själf, att han aldrig kunde få en fri bondes dotter, och under sitt stånd kunde ej Gunnar Nilssons ende son gifta sig. Detta hade jag hört så många gånger förut, hört det såsom ett gifvet, orubbligt sakförhållande, så att tolfåringen trodde att det gällde som lag i hela vida världen. Men i tysthet beklagade jag den ensamme, ståtlige bonden, som dock icke ännu såg synnerligen beklagansvärd ut, fast hans sätt var något skyggt, som det borde vara, sade man, när en ungkarl har fått en dylik fläck på sin heder och sitt rykte. Men den tid kom snart, då sorgen tecknade små fåror mellan Erlands ögonbryn.

Under de senare åren hade han medelst rastlöst arbete så förbättrat sin jordegendom, att den nu, enligt de öfriga böndernas utsago skötte sig själf; men då Erland ej kunde undvara arbete och omsorger, beslöt han bygga en väderkvarn. I afsikt att vidtala en kvarnbyggare samt för att köpa nödigt timmer, reste Erland en vacker junimorgon till en aflägsen skogsbygd, där han uppehöll sig en vecka. När han återkom från den färden, ryste han för första gången vid tanken på Hannas kända hotelse, ty han hade nu lärt känna, hvad det vill säga att hålla en annan kärare än sitt eget lif.

Han hade dock ej dristat sig till att fria till Cecilia, ty hon var en storbondes enda dotter och han själf . . . Nej, det var ej värdt att utsätta sig för hån, och så for han hem i hopp att kunna glömma.

Kvarnbyggnaden började, och Erland fick ännu en gång ett ärende till skogsbygden; sedan tog han sig många dit, ty nu visste han, att Cecilia höll honom mycket, mycket kär.

Men visste hon då ej, hur han hade det?

Erland tänkte stundom vid sig själf, att hon kände hans felsteg, men att hon, i likhet med vissa af de skånska skogsbygdernas befolkning, ej dömde så strängt om dylika synder som slättens odalbonde. Detta var honom på en gång en tröst och en plåga, ty den kvnnia, han älskade, borde ej få göra några eftergifter i sådana frågor; hon måste vara ren och stolt som de bästa bonddöttrarna på hans hemort.

Samvetet manade honom att för henne bekänna allt. Hans fordran på kvinnlig renhet, dubbelt stark just därför att han kände, hur dålig en lättsinnig kvinna kunde blifva, bjöd honom att pröfva Cecilias tankar, men hvarje gång han blickade in i detta oskyldiga ansikte och såg hennes hängifna blick, genombäfvades hans hjärta af en sällhetsrysning, blandad med fasa, vid tanken på att mista henne för alltid.

Cecilias mor var död, fadern funderade på att gifta om sig och önskade varmt en förbindelse mellan sin dotter och Erland. Då denne dröjde att uttala den afgörande frågan, blef det den tillämnade svärfadern, som frågade honom om hans afsikter, på samma gång han lät Erland förstå, att dennes felsteg var kändt, men att man litade på hans kommande vandel och ej ville höra något om det förflutna.

Nu trolofvade sig de två unga, men då de båda männen önskade, att det skulle ske i största tysthet och att saken tills vidare skulle förblifva en hemlighet, samtyckte Cecilia gärna därtill, ty hon hade alltid pinats, när hon hört gycklas med trolofvade; det skulle blifvit henne rent af vederstyggligt att veta sig själf och Erland vara föremål för dylikt skämt.

Under hemfärden hade Erland tyckt det vara en tämligen enkel sak att förmå Hanna flytta med barnet till en aflägsen stad, — han var beredd på att fördubbla underhållet, men när nu vägen förde honom förbi kojan, där de två kvinnorna, mor och dotter, hälsade honom med skratt och speord, genomisades han af tanken på deras lättsinne och tanklösa hämndbegär, och det föreföll honom lika omöjligt att tala förnuftigt med dessa två varelser som att leda en bäck uppför en backe. Och så uppsköt han denna angelägenhet dag efter dag, trängde den så småningom ut i sina tankars bakgrund för att i sälla drömmar få fråssa af en lycka, om hvilken en aning, eller kanske det var samvetet hviskade, att den ej kunde räcka länge.

Under tiden började ryktet hviska om hans hemliga trolofning med den ansedde skogsbondens vackra dotter.

En dag vid slutet af hafreskörden såg Cecilia, som var ensam hemma i gården, tvenne kvinnor, en äldre och en yngre, samt en liten gosse inträda i köket, där hon var sysselsatt med tillredandet af skördefolkets aftonvard.

»Är hon Niklas Elessons dotter?» frågade den äldre kvinnan.

»Ja, sitten ner, se här äro ett par trefotingar! Kom, liten vän, skall du få ett stort äpple! Ha'n I gått långt i dag? Ha'n I något att sälja?»

De båda kvinnorna växlade en blick och ett gäckande leende, hvilket undgick Cecilia, som pratade med den lille gossen.

»Vi äro slättboar och inga krämare», svarade den äldre.

»Slättboar!» utbrast Cecilia glädtigt och blef så vackert röd om kinderna. »Ha'n I då släktingar här uppe; kanske unga mors man är bland arbetarne på det stora, nya sågverket?»

»Gunnar!» ropade nu Hanna, »kan du säga den rika, fina bonddottern här, hvad din far heter?»

Cecilia studsade vid den hånfulla tonen, men innan hon hann se upp på kvinnan, hade gossen svarat:

»Erland Gunnarsson.»

Blek som ett lik ryggade Cecilia baklänges mot köksbordet, i hvilket hon grep tag med båda händer för att kunna hålla sig på fötterna, medan Hanna och hennes mor i vild fart skildrade deras förhållande till Erland. Gossen stod med stora förvånade ögon och betraktade ömsom Cecilia, ömsom det stora röda äpple, hon gifvit honom.

»Hvarför omtalen I allt detta för mig?» Cecilia stod nu rak, kall och stolt framför de pratande kvinnorna, hvilka hotade henne med skam och nesa, om Erland vågade tänka på giftermål med henne.

I ären troligtvis ej rätt rediga, som dristen er till att i mitt eget hem öfverfalla mig, som I ej kännen, med hotelser. Behållen er skam för eder själfva och den som det angår! Så, tyst nu! Edra historier om folk, som jag ej bryr mig om att känna, vill jag ej höra!» Cecilias flammande blick föll på barnet som, skrämdt af hennes befallande ton, drog ned mungiporna, medan stora tårar välde ur de mörkblå ögonen. Hon sträckte fram handen för att röra vid gossens täta, lockiga hår, så likt Erlands; men åter grep svindeln henne, så att hon blott förmådde att med ansträngning af sina sista krafter befallande peka på dörren.

Häpen och skrämd ryckte Hanna barnet till sig och skyndade med det och modern ur köket, öfver gårdsplanen, och då Cecilia, som med stirrande blick sett efter dem, nu hörde rasslet af en vagn, som rullade utanför porten, gled hon med ett sakta jämmerrop ned på kökets stengolf.

Här fann fadern henne, då han en halftimme senare hemkom för att hjälpa henne att lyfta den stora potatisgrytan från elden, och då husfolket kom hem från marken, sade han, att Cecilia fått en så gruflig tandvärk, att hon gått upp på gästkammaren för att slippa tala med någon.

När Erland nästa söndag kom till kyrkan, fick

han af prästen, som medförde socknens post, ett bref från Cecilias far, hvilken underrättade honom om det besök Cecilia haft samt att han ej mera borde tänka på henne.

Det var efter den söndagen, som Erland fick så djupa veck emellan ögonbrynen och hans tjocka, lockiga hår erhöll en egendomlig silfverglans vid tinningarna. Pratet om hans förlofning dog bort, det hade nog ej varit annat än snack, menade man.

»Hvad ha vi väl för hela den resan, som du tänkt ut, Hanna?» sade Igla-Marnan ofta till sin dotter; »han brydde sig visst lika litet om den stolta dockan, som hon om honom. Du skall få se, att han till sist ändå får en af sina kusiner; barnet kan han, om han vill, ta' ifrån oss, i fall han får veta, att du har fästman i sikte.»

»Jag kunde ha lust att själf lämna honom det, bara för att förarga honom, som icke ens låtsar se mig, när våra vägar någon gång mötas», svarade Hanna.

Ett par månader senare var hela byn i uppuppståndelse: Erland Gunnarsson hade tagit sin son till sig. Hans faster, som nyligen blifvit änka och var barnlös, hade flyttat till honom för att uppfostra barnet. Hanna och hennes mor hade sålt kojan och medföljt en illa känd gårdfarihandlande, som skulle bli Hannas man; de hade varit bekanta innan hon kom i Erlands tjänst.

Ryktet visste äfven att förtälja om Erlands kärlek till sin vackre gosse, hur han lekte och rustade med honom och att den lille hvarje natt sof i faderns famn samt att han redan var insatt till Erlands laglige arfvinge.

Nu var det då rakt ingen utsikt för Erland att bli gift. Släkten, som hittills hållit god min och ej låtsat sig veta något, bjöd honom ej mera på familjefesterna eller besökte honom i hans hem; hans kvinnliga bekanta rodnade och vände bort hufvudet, när de någon gång mötte honom med gossen vid handen. Men han själf såg nöjdare och mildare ut än förr,

och detta var det oanständigaste af allt, tyckte hans släktingar.

Erland hade ej svarat ett ord på den af Cecilia genom fadern afkunnade domen. Han led djupt, men i sorgebägaren fanns en ljuf glädjedroppe. Cecilia var lika ren, lika sträng i seder som hans släkts kvinnor. Tanken på henne var honom som en skön blomstersäng i en stenöken; han visste, att hon höll honom kär. Hennes far hade en gång i timmersaffärer besökt Erland och då beklagat, att hon afskedade alla friare. Efter faderns giftermål skulle hon öfvertaga bestyret af en af hans andra egendomar. Erland hade ej haft några underrättelser om henne sedan han tagit lille Gunnar till sig; hvad skulle det tjäna till att forska efter hennes lif? Nu fanns där ju ingen möjlighet för att det kunde sammansmälta med hans. —

Så förflöt ännu ett år. Nu skulle ett stort bröllop firas i släkten. Erland visste, att priset för honom och hans faster att bli inbjudna till festen var gossens bortsändande från hemmet och från orten; han valde att förbli utstött, men fastern flyttade från honom veckan innan det började lysas för brudparet; hon kunde ej längre uthärda att med honom bära släktens harm och hån. En torparänka, som varit barnpiga i Erlands föräldrahem, intog fasterns plats hos honom.

Det var en ovanligt klar och kall novemberdag. Ljuden af såg och yxa hördes från vedbacken utanför porten. Slagornas taktmässiga fall inne från logarna, ryktarens och stalldrängens rop och småprat med husdjuren i stallen samt ett par skators högljudda skratt på det med nyfallen snö prydda taket till boningshuset förlänade ett egendomligt lif åt det något ensliga vinterstycke, som utgjordes af den kringbyggda gårdsplanen, med sin af istappar garnerade pump och vattenho.

»Skatorna skratta, så en skulle kunna tro, att här kunde komma främmande till gården», anmärkte en af de i stugan spinnande pigorna.

»Och se på katten! Han tvättar sig högt upp öfver örat, det blir storfrämmande!» utropade hennes kamrat.

»Sådant hams!» afbröt torparänkan med ovilja och kastade en ängslig sidoblick bort till Erland, som satt vid fönstret och nubbade tillsammans Gunnars lille vagn, hvilken barnet kört sönder vid försöket att skjutsa en af pigornas nya träskor.

Vid detta samtal såg han upp med ett vemodigt småleende. »Ni få allt vänta innan ni få se gäster här i gården», sade han. »Men nu skall Gunnar och jag rida bort, rida ända till kungens gård . . .»

»Ja, och fria till prinsessan, far», afbröt gossen, springande mot dörren.

»Din mössa, Gunnar!» svarade Erland, som hastigt vände ryggen åt sina tjänarinnor; därpå gick han med barnet ut på gården. Stalldrängen tillsades att leda ut en af hästarna, och så red Gunnar från och till kungens gård, som bestod af en hög vedstack; Erland höll själf hästens tygel.

I detsamma slogo två af vedhuggarne upp gårdens portar på vid gafvel och en täckt vagn rullade fram till trappan. Erland lyfte ned Gunnar från hästryggen, djuret lämnades åt drängen och husbonden skyndade fram för att mottaga den okände gästen.

En äldre fru steg först ur vagnen, därefter kom en flicka i dyrbar bonddräkt.

»C e c i l i a!» utropade Erland och trädde ett par steg tillbaka. »Är det så långt kommet med mig, att man tror sig kunna fria till mig», tillade han i tankarna. »Detta var ett oväntadt besök!» sade han högt.

»Det förstås», yttrade Cecilia med ett smärtsamt leende. — »Detta är vår prästfru, som var så god att följa mig på denna resa.»

»Stigen in!» uppmanade Erland beklämd; han började ana att detta ej var en friarefärd; hur kunde han ens ha tänkt sig något sådant om Cecilia? Han införde sina gäster i sitt på andra sidan om förstugan belägna rum, så att de ej kommo för de undrande

pigornas ögon, gick in i stugan och tillsade om kall mat och kaffe, hvarefter han, liksom i en dröm, återvände till sitt främmande. Gunnar följde honom, hoppande likt en yster fölunge.

Prästfrun hade satt sig i soffan, Cecilia stod vid ugnen, båda voro ännu i ytterplaggen. »Tagen af er och hållen tillgodo med hvad huset förmår!» bad Erland i en underlig, liflös ton och vidrörde prästfruns muff. Hon efterkom skyndsamt uppmaningen; man kunde på hennes kloka, välvilliga ansikte märka, att hon hoppades något godt af detta besök. Äfven Cecilia aftog hufvudduk och kappa samt satte sig; Erland förblef stående med sin son i handen.

»Jag ser hvad du tänker, Erland», började nu Cecilia, medan färgen kom och gick på hennes kinder, »men jag är hvarken kommen hit för att förnedra mig eller nedsätta dig genom något slags tal om . . . om . . . det du tror; men då vi nu i denna världen se hvarandra för sista gången . . .»

»Cecilia? . . .»

»Var snäll och säg ingenting förr än jag sagt mitt, Erland. Jag kom hit för att be dig om förlåtelse för en stygg tanke, som jag hyst om dig, men som jag nu fått veta var en synd emot dig. Jag trodde att du med falsk tystnad ville draga mig in i det... det . . . du hade kommit uti . . .»

»Jag trodde du kände det; din fader . . .»

»Ja, Erland, nu har han sagt mig, att han velat att jag ej skulle veta det förr än efter bröllopet. — Det var synd af mig att tänka så illa om dig, Erland, och jag har ej kunnat få ro i mitt gamla hem, jag skulle ej få frid i mitt nya hem eller i mitt sinne, förr än jag bedt dig förlåta mig detta.» Med stora tårar i ögonfransarna räckte hon honom handen. Erland tog den ej, men lille Gunnar klef fram till Cecilia, lade armarna på hännes knä, såg förväntansfullt upp i hennes ansikte och hviskade: »Har du också ett äpple till mig i dag?»

Hon gaf ej akt på barnet, ty Erland sade sam-

tidigt i hård ton: »Ingenting att förlåta; ditt nya hem behöfver ej mista husfriden för min skull.»

Cecilia förstod honom. »Erland, jag reser ju till Amerika . . .»

»Till Amerika! — Är du från förståndet!» utbrast han förfärad.

»Nej, men jag tror jag blefve det, om jag längre skulle stanna hemma. Ingen kan begripa, hvarför jag ej vill gifta mig; friare upphöra ej att plåga mig; far är förargad, ty han blir för min skull ovän med många af våra bondsläkter, och värst är, att onda människor beljuga mig och fördärfva mitt rykte genom att beskylla mig för att ha tycke, än för en tjänstedräng, än för en annan. Nu reser jag med prästfruns gifte bror bort från . . . allt.» Hon satte handen för ögonen och betvang med kraft den tåreström, som ville framvälla.

»Har du inget äpple, så kan du få ett af far, han har i en stor tunna i källaren», hviskade lille Gunnar.

Utan att tänka på hvad hon gjorde, lyfte Cecilia barnet upp på sitt knä. »Jag har ej något äpple åt dig, men du skall få något annat, en grann bok», hviskade hon för att bemästra sin rörelse, och då Erland vändt dem ryggen och stod och såg ut på den öde gården, drog Cecilia upp en liten vacker psalmbok ur sin ficka och sade sakta; »Den skall lille Gunnar gömma till ett minne af mig. Ser du, här har jag skrifvit på första bladet: Gunnar Erlandsson är mitt namn, mig till heder och ingen skam; det är mig i dopet gifvet och i lifsens bok inskrifvet. Och så står där: Minnesgåfva af flickan Cecilia Niklasdotter.»

Vid afhörandet af den kända psalmboksinskriften, som här fick en större betydelse än vanligt, hade Erland vändt sig om och kommit fram till henne och barnet. »Cecilia», sade han flämtande, »om jag då sagt dig allt, skulle du då . . .?»

»Det hade ändå blifvit som det är, Erland, ty det var ännu mer än den ena synden, som skrämde mig

bort från dig. Du hade aldrig sett ditt lilla barn; du brydde dig ej om att det uppväxte bland synd och ondska; det var d e t t a, som nära hade kostat mig mitt förstånd och mitt lif.»

Han drog en tung suck och sänkte blicken.

»Jag låg länge hårdt sjuk, och då jag kom till sans igen . . . Ack, Erland, Gud var god, som hörde mina böner, att du måtte få kärlek till denne lille stackare och för hans skull glömma både synd, sorg och . . . mig samt bli så lycklig, som den kan bli, hvilken af den högste fått alla sina synder förlåtna.» Hon böjde sig ned öfver barnet och kysste det ömt, innerligt, hvarefter hon sakta nedsläppte det på golfvet, steg upp, räckte Erland handen och sade:

»Lef väl, Erland; om en vecka reser jag; biljetten är köpt.»

»Cecilia, vill, kan du verkligen lämna mig och mitt barn. Se, hur han klänger sig fast vid dig! Kan du ej helt och hållet förlåta? Har då blott e n skuld i ett sådant brott? Gifves då ingen upprättelse för detta?» Han hade fattat hennes båda händer, hvilka han i sin ångest hårdt pressade i sina.

»Jag m å s t e resa», hviskade hon bäfvande.

»Icke för biljettens skull, ty min bror har ännu icke köpt någon åt sig själf, så din kan öfverlåtas åt honom», yttrade nu den hittills stumma prästfrun småleende.

»Nej . . . nej . . . icke för den . . . men . . .»

»Icke för n å g o t a n n a t heller, tycker jag», fortfor frun, nu med djupt allvar under det hon reste sig från soffan. »När två fria, kristna människor hysa allvarlig kärlek till hvarandra, önska de båda blott ett, och det är, att med Guds hjälp få dela glädje och sorg, lust och nöd med hvarandra, och till nöden kan, hos både män och kvinnor, mången gång räknas minnet af ett ungdomsfel, äfven om detta är af annan art än Erlands.» De sista orden yttrade hon i dörren, hvilken hon därefter sakta stängde efter sig.

En half timme senare återkom frun, nu föregådd af torparänkan, som skulle duka bordet; Gunnar satt då åter i Cecilias knä, och innan Erland, som öppnade dörren, hann säga ett ord, ropade barnet: »Nu har jag fått igen min riktiga mor, hon som gaf mig det granna äpplet.»

»Ja, detta är min fästmö», bekräftade Erland med glädjestrålande blickar.

»Så hade ändå både katten och skatorna rätt: Vi fingo storfrämmande som dugde!» utbrast hushållerskan, och tillade: »Gud välsigne den, som håller af min husbonde och hans Gunnar.»

Dagen därpå berättades i hela byn, att Erland varit trolofvad ett helt år, och att det varit på den rika fästmöns inrådan som han tagit gossen till sig.

»Man märker väl, att hon ej är en slättbondes dotter; en af våra hade aldrig gjort det», sade Erlands släktingar.

Men jag minns ändå tydligt, att de alla voro med på det präktiga efterbröllop i Erlands gård, då jag fick i uppdrag att dansa med Gunnar, när brudgummen ville dansa med sin brud.

Vid utsikt.

Du må säga hvad du vill, Kornelius, men nejden här är verkligen i hög grad prosaisk och i en beklagligt hög grad blottad på all skönhet! Är det ditt Lindeberga, som sticker sitt röda tegeltak upp mellan träden där på backen, och vill du att jag skall åka uppför den där vägen efter hästar, som ha vana att gå på bakbenen?»

»Det har icke den ringaste fara, kära tant! Hästarna ha hvilat sig några dagar och äro något muntra, men jag är ingen ovan kusk — —»

»Jag vill i alla fall ur vagnen! Håll, eller kastar jag mig ur! Jag ångrar ingenting mera, än att jag företog denna resa till en trakt, där man ju måste leds ihjäl innan tjugofyra timmar!»

Löjtnant Kornelius Falk höll in sina vackra vagnshästar och kastade en djupt bekymrad blick på en ung dam, som nu beredde sig att hjälpa tant Evelina Liljenborg att stiga ur vagnen, och han uppfångade ett litet uppmuntrande leende.

»Det är en styf backe, tant lilla, och solen börjar gassa på; jag lofvar att endast köra i sakta skridt, om tant sitter kvar, det är knappt femton minuters väg, så äro vi inne i parken.»

Förmiddagssolen, som brände tant Evelina i nacken, understödde den unge mannens ord, och med ännu en klandrande anmärkning öfver det omgifvande landskapet, satte hon sig åter till rätta i vagnen. Hennes systerdotter spände upp sin ljusa en-tout-cas bakom

hennes nacke och färden fortsattes makligt uppför den rad af kullar, som kallas med det gemensamma namnet Lindeberga.

En timme senare hvilade tant Liljenborg sig i ett svalt, luftigt gästrum efter en god frukost, och Kornelius hade tillfälle att föra sin fästmö omkring i park och trädgård. »Ja, Elsa, här ser du mitt barndomshem och som kan blifva vårt, om vi kunna förmå tant till att öfvertaga en del af hypoteken på egendomen. Jorden är ypperlig; min stackars pappa saknade dock förmåga att bruka den rätt, och sedan mamma dog, gick det jämt utför, så att det nu gäller, om jag kan behålla gården eller måste uppgifva det hela åt kreditorerna. Vill tant hjälpa mig, så begär jag mitt afsked, för att helt och hållet kunna ägna mig åt landtbruket, och då behöfver jag en hustru, ty med en hushållerska går det ej ihop.»

Den unge mannens ord voro helt prosaiska, men i hans ton och blickar lågo både ömhet och värme.

»Allt kommer nu an på, att icke tant blir anfäktad af ledsnad under de dagar, hon vistas här», svasvarade Elsa och stödde sig fastare på sin fästmans arm, medan de gingo uppför en smal gångväg, som förde till toppen af en ättehög, planterad med låga buskar. »Leds hon här, så fattar hon med ens antipati för hela Lindeberga och ingen dödlig förmår henne då att se praktiskt och förnuftigt på saken. Finnes här verkligen ingenting märkvärdigt, något som kan gripa hennes fantasi? Inga originella människor till exempel, eller något konstnärsgry?»

»Ingen mer än vår klockare, men han har varit originell i sextio år, samt ett konstnärsgry ungefär lika länge, så att det torde ej vara något att bjuda på. Lave Ivarsson där borta i gården bakom pilarna har en hund, som kan gnälla Gubben Noak och sitta för sockerbitar; tror du den duger?» Det förlofvade paret stod nu vid ättehögens topp vid korset, som där är upprest öfver »konung Linde», de sågo hvarandra skrattande in i ögonen och tycktes ha lust och ungdomsmod tillräckligt för att bjuda en hel flock

bekymmer och svårigheter ut till härlig holmgång. Utsikten från denna ättehög, hvilken utgjorde högsta toppen af en rad kullar, som bildade en låg, långsträckt ås, var fri och vidsträckt. Så långt blicken kunde nå, utbredde sig på den stora slätten där nedanför åt alla håll bördiga fält i alla omväxlingar af grönt och med en fin violett skiftning, där rågen stod i blom. Här och där uppstucko hvita kyrktorn, likt sjömärken, ur ett sakta böljande haf, och som öar i en underbar skärgård lågo bondgårdarna med sina fruktträdgårdar kringströdda. I söder och öster sänkte sig himlahvalfvet öfver den ofantliga rundmålningen, medan i väster en blänkande smal strimma af hafvet sammansmälte med den blå luften långt, långt borta, och ännu längre bort i norr stod en skogklädd ås som en svartblå molnvägg vid synranden.

»Nå tror du icke nu att slätten med sina ständigt växlande färgskiftningar och ljusreflexer, sin vida horisont och sin jublande lärksång har sin egen poesi liksom hafvet?» frågade Kornelius, då Elsa en stund stått tyst och betraktat utsikten.

»Jo för verkligt poetiska sinnen, men —» Hon afbröt sig, ty nu ljöd genom den lätta, klara luften klangen af kyrkklockor från olika håll; det ringde samman till högmässa där nere på slättlandet.

»Så folktomt här nu synes vara och så stilla, sedan klockorna tystnat! Man kunde stå här och inbilla sig, att man hör ekot af prästens röst där nere under tempelhvalfven, när vinden stryker förbi; ljufligare söndagsfrid och heldagshvila kan man knappast tänka sig», anmärkte Elsa.

»Så tycker också jag, men t a n t, du, t a n t, hvad skola vi denna eftermiddag finna på för att roa henne?»

Hon hade aldrig sett något bondehem», svarade Elsa efter en stunds besinning; »kanske en gammal skånsk bondgård skulle intressera henne.»

»Vi försöka med Lave Ivarssons», beslöt Kornelius; »där finnes den musikaliska hunden och — det är en idé! — på den afsnoppade ättehögen bakom

hans trädgård samlas vanligen om söndagseftermiddagarna en del ungdom till lek och dans; det blir ju något poetiskt-romantiskt i hennes stil. Jag önskar, att hon varit en farbror eller morbror, så skulle jag i stället visat henne mitt hvetefält och mina präktiga komposter: det är kompositioner, som inbringa något!»

»Du har väl i alla fall några nyare musikalier, och pianot är naturligtvis nystämdt!» skrattade fästmön.

»Naturligtvis, jag känner ju hennes vurm . . .»

Solen gled mot den blänkande synranden och kastade nya, fina färgskiftningar öfver den vida slätten, när tant Evelina, skyddad af en ofantlig solhatt och stödd på löjtnantens arm, företog den korta vandringen bort till grannens gård, hvilken, med sina fyra sammanbyggda längor och sina tillstängda ekportar, för hennes fantasi frammanade en af medeltidens adelsborgar och försatte henne i en romantisk stämning.

Nu fann hon allting förtjusande, den stensatta, rensopade, fyrkantiga gårdsplanen med sin hundkoja, sin gamla brunn med tillhörande vattenho; boningshusets afskurna halfdörrar, små fönster, låga tak; med ett ord allt, ända till den musikaliska hunden, behagade henne.

I stugan fanns blott husbondefolket, ty ute på den utjämnade ättehögen lekte nu barnen och tjänarne jämte en del af byns öfriga ungdom, och äfven detta skulle tant Evelina beskåda. Lave gick före sina tre gäster genom trädgården, som medelst breda gångar var afdelad i fyra lika stora kvadrater, infattade med buxbom, lavendel och krusbärsbuskar, öfver hvilka gamla fruktträd utbredde väldiga grenar. Långa grönsakssängar sträckte sig emellan trädstammarna, och endast vid båda sidor om hufvudgången var en smal remsa jord lämnad åt en otalig massa blommor, som där trängdes med hvarandra. I trädgårdens ena hörn var en grotta, ingräfd i backen, och öfver den med frodigt gräs beväxta torfbänken bredde ett par stora lönnar sina vida kronor.

Mor Lavesson afböjde sin mans förslag, att man borde dricka kaffe i denna grotta; där var ännu vått efter det senaste regnet, menade hon, och styrde stegen mot grinden, som vette åt lekplatsen. Då hördes plötsligt från jordkulan en flickstämma, hvilken efter några egendomliga öfningar öfvergick till att sjunga visan om jungfrun, som gångar sig på högan berg och skådar ned i djupan dal.

Tant Evelina stannade tvärt. »Hvem är den unga sångerskan?» hviskade hon till värdinnan.

»Det är bara vår Olu, vår enda tös», svarade gumman. »Nu tror hon att ingen hör henne; därför går hon an på det viset, som hon i fjor en gång hörde en fröken sjunga för betalning i staden. Det låter så galet nu, men när folk hör'na, kan hon sjunga rätt grant och mänskligt.»

»Det är en ung konstnärsnatur», afgjorde fröken Evelina. »Jag var själf ämnad till sångerska, men jag blef af mina förmögna, fördomsfulla föräldrar tvungen att afstå från min kallelse», upplyste hon med beklagande min och lät sin sidenkjol släpa öfver den nykrattade trädgårdsgången, när hon ifrigt skyndade bort i riktning mot grottan.

Där inne tystnade sången tvärt, och en femtonårig flicka reste sig skrämd upp från gräsbänken, när stegen närmade sig och den främmande damen stannade vid ingången till den allt utom inbjudande jordhålan.

»Sjung, sjung, barn!» uppmanade fröken Evelina den förlägna flickan. »Du tyckes ha en guldgrufva i din strupe och dig tar jag med mig upp till Lindeberga för att pröfva ditt gehör vid pianot.»

»Vi äro räddade!» hviskade Kornelius till sin fästmö. »Detta var långt bättre än den musikaliska hunden.»

»Ja, nu kunna vi hoppas att hon slår sig i ro hos dig ett par dagar och fattar kärlek till Lindeberga», svarade Elsa, medan flickan på vanligt allmogemanér sjöng en gammal kärleksvisa.

Det förlofvade paret fortsatte vägen ut till ung-

domens lekplats, medan de andra slogo sig ner i jordkulan, där tant Evelina skildrade berömda sångerskors lysande lif, och ännu sedan sommarskymningens lätta slöja utbredt sig öfver slätt och kullar, ljöd den unga bondflickans stämma med vemodig klang nere från den mörka, fuktiga gropen.

Hvarje dag under veckan kom Olu till Lindeberga i och för sångöfningar, och tant Evelina blef allt mer och mer öfvertygad om, att hon upptäckt en stjärna af första ordningen.

Lave, som var en sangvinisk natur, samtyckte med glädje till fröken Liljenborgs önskan, att Olu skulle följa med henne till hufvudstaden, där hon i höst ämnade bosätta sig och där hon ville ombesörja skickliga lärare åt flickan. Modern försökte afböja hela förslaget, hon såg sin unga dotter med opartisk blick och visste, att hon var osympatisk både till utseende och väsen; dessutom antog hon, att en dylik undervisning skulle komma att kosta dryga summor.

»Vi bönder så ju alltid vårt utsäde på en förhoppning om rik skörd», svarade då Lave. »Flickan kallas ful i vårt stånd, men låt henne få bildning och talanger samt en omgifning, som förstår uppskatta hennes röst, så skall du få se på annat! Fröken Liljenborg säger, att både Jenny Lind och fru Michaeli voro fula, men när de sjöngo, trodde man sig se himlens skönaste änglar. — Och hur rika blefvo de ej, du!»

Mor Hanna kväfde en suck och tänkte, att den sten, hon ej förmådde lyfta, den fick ligga, och så blef Olu försedd med en modern garderob, omdöptes till Olli Lavrén och följde med tant Evelina till hufvudstaden, sedan löjtnant Kornelius Falks affärer blifvit ordnade enligt hans och Elsas önskan, så att deras bröllop kunde firas i början af augusti.

Septembernattens klara månsken försilfrade slättens oöfverskådliga fält, där kornskylarna reste sig i täta rader, här och där omväxlande med grönskimrande strimmor af sent mognande hafre, medan den hvilande trädesjorden och potatisfältens mörka rutor

jämte de kringströdda fruktträdgårdarnas kraftigare färgtoner harmoniskt sammansmälte med det hvita himlaljuset.

Kornskörden var i full gång, och skördefolkets ömsom muntra, ömsom vemodiga sånger ljödo från skilda håll i den sena aftonen, då det bundna kornets tunga kärfvar buros samman och restes till långa skylar. Hela naturen låg tyst och drömmande; endast en osynlig här af syrsor stämde in i de dunkelt framskymtande människogruppernas sånger.

På åkervägen, som utgjorde gränsen emellan Lindeberga och Lave Ivarssons egendom, gingo Kornelius och Elsa fatt Lave och hans hustru; båda paren hade burit förfriskningar till hvar sin skara skördefolk på de närmast belägna fälten.

»Vi ha fått bref från tant Evelina, hon ämnar tillbringa vintern i Mentone, och vi förmoda då att Olli återvänder hem», sade fru Falk menande, och Kornelius tillade ett eftertryckligt: »Naturligtvis.»

Lave förblef stående med tummarna instuckna i västens ärmhål; hans mun drog sig till ett fiffigt löje och han gjorde ett stolt kast med hufvudet. »Den som lagt sin hand på plogen, bör icke se sig tillbaka. Halfgjordt arbete är icke i min smak; Olli har lärare, som hysa de bästa förhoppningar om henne, hon har kommit bland förnämt och bildadt folk samt passar icke mera bland oss; vi få därför säga både b och c. eftersom vi redan sagt a», genmälde han. »Ha vi makt till att betala lärare, så mäkta vi väl också med att bekosta henne bostad och föda», tillade han.

»Hvad säger mor om saken?» vände sig Elsa till hans hustru.

»Flickan vill icke hem. Och hvad skall hon också här numera?» svarade bondhustrun, afbrytande några kornax, som stodo vid vägkanten. »Vi få bara se till att vi inte göra hennes två bröder orätt med arf och hemgift, så får hon själf taga in hvad vi lägga ut för henne. Fröken Liljenborg har också skrifvit till Lave. En gammal förnäm man och hans fru

vilja taga sig en smula af tösen, och det kan väl icke dröja så fasligt lång tid att lära sjunga och spela.»

»Ånej, bara tio år på sin höjd!» utbrast Kornelius, retad af hennes och Laves tillknäppta sätt.

»Det är kortare tid än Jakob tjänade för Rakel», svarade Lave. »Vi få väl sträfva med och hålla ut, som bönder pläga.» Han lyfte på hatten, klef öfver diket, räckte ut handen och drog med ett kraftigt ryck sin hustru öfver. Den gula kornstubben frasade, där de två gingo fram och liksom upplöstes i den lätta, silfverhvita dimma, som började stiga från slätten upp mot kullarna.

»De blefvo stötta», sade Elsa ledsen.

»De inbilla sig visst, att vi missunna dottern så väl tant Evelinas gunst som den lysande bana, hvilken denna har förespeglat den stackars flickan», svarade Kornelius med någon hetta.

»Du borde inte ha retat Lave genom ditt yttrande om tio års lärotid; Olli har en vacker röst.»

»Det är också allt. Hennes begåfning för öfrigt är tarflig, detta har tant nu upptäckt, och därför reser hon ifrån hela affären, i hopp att föräldrarna skola hemkalla flickan.»

»Nu går du för långt i dina gissningar. Det är alldeles för tidigt att fälla någon dom öfver Ollis begåfning. Kom ihåg att hon, blottad på alla kunskaper och endast försedd med allmogens knappa ordförråd samt talande en oskön dialekt, försattes i en krets, där hon, till en början åtminstone, snarare förbryllades än upplystes och vägleddes. Jag håller det för ett godt framtidstecken, att hon vill fortsätta sina studier, fastän tant lämnar henne.»

»Måtte du ha rätt, min egen vän! Jag känner alltid ett slags samvetskval, när jag tänker på flickan. Vi ha egentligen henne att tacka för våra goda ekonomiska framtidsutsikter, fastän hon rent händelsevis kom som medium i stället för den musikaliska hunden.»

»Det vore ju förfärligt, om vi människor skulle vara ansvariga för våra oafsiktliga och medelbara ingripanden i hvarandras öden!» utbrast fru Elsa miss-

lynt. »Jag vet då, att hvarken du eller jag blandade oss i den här saken.»

»Nej, det är just där, som haken sitter! Vi funno vår fördel vid att tiga och låta saken ha sin gång, då det hade varit vår plikt att tala och afråda Ollis föräldrar.»

Elsa svarade ej, och en lång stund hördes ej andra ljud än den frasande kornstubben under deras fötter, där de gingo öfver det afmejade fältet, samt syrsornas gälla kvällsmusik; så bröt plötsligt en kvinnoröst in, och vida öfver fälten klingade sången:

»Där växte upp en lilja allt i den gröna dalen.
så kommer där en ovän och tager henne bort;
den ovän jag aldrig förglömmer,
förrän jag läggs i grafven, i grafven innan kort.»

Elsa grep fastare om sin mans arm. »En så vemodig folkvisa», hviskade hon med en lätt rysning. »Att spå sin egen död! — —»

»Det är troligen de vida utsikterna, som göra oss slättbor så fjärrskådande», svarade Kornelius tankfullt.

»När icke hvitt månsken och blå dimslöjor förvända synen, ja. — Vänd dig om, Kornelius! Har du sett en mera magisk belysning än den, som nu hvilar öfver nejden där nere? Det är som om himlen sänkte sig ned för att lyfta alla de otydliga föremålen upp i det blå.»

»Kan du då undra på, att Lave Ivarsson bygger luftslott.»

* *
*

Fyra och ett halft år hade förgått sedan flickan från den vida slättbygden hade blifvit förflyttad inom den sköna, trolska mälardrottningens murar. Ännu var Olli fånge under hennes magiska välde, trots det att hvarje vår kom till henne med en förtärande längtan

efter den vida synranden, där hafvet glimmade som silfver mot en opalfärgad himmel, eller som smält guld, då den strållösa solskifvan sakta gled ned mot det outgrundliga djupet.

Olli blef kvar vid noter och piano, vid oändliga öfningar, vid halft förstådda böcker, vid lektioner i sång, i gång, i mimik och plastik, fastän trånaden att fylla sina händer med mjuk, ljum, doftande mull kunde komma som en feber öfver henne. Hon tyckte sig se fälten, där kajor och kråkor följde plöjarna i hälarna och vipor i låg flykt ströko förbi med gälla, ängsliga rop, medan storkarna klapprade från bondgårdarnas halmtak och lärkorna jublande hvirflade sig så högt upp i det blå, som om de plötsligt fått bud att förena sina röster med himlens änglakörer. Olli blef kvar, bunden af sin framtidsdröm, som närdes af en ljum uppmuntran och en formskön höflighet, hon blef kvar, emedan där ute på den vida slätten ett ofullbordadt företag, ett afbrutet arbete framträder så skarpt i det klara solljuset och synes så vida, så oändligt vida kring nejden.

Hur ömklig och löjlig hade ej Gunnar Jonssons nybyggnad sett ut! Den skulle ha blifvit en präktig villa och han själf skulle kallas »patron»; så tröto både penningar och ihärdighet — i synnerhet det senare — han sålde omsider egendomen till grannen, men den halffärdiga byggnaden fick stå och förfalla, emedan den ej passade till någonting. — Nej, hon måste hålla ut!

Far och mor ville ej heller att hon skulle stanna på halfva vägen — hvad skulle de göra med henne nu där hemma? Nej, hon måste gå vidare på den valda banan!

Olli hade kvinnliga kamrater, som skaffade henne fribiljetter till billiga platser på teatrarna; hvarför skulle hon då icke för de målade kulisserna, för lampsken och bengalisk belysning kunna glömma hvitt månsken öfver mogna, vaggande kornfält? Hon skulle bara vara ihärdig, så skulle hon vänja sig af med att midt i ett bullrande orkesterstycke höra långt, långt

i fjärran skördefolkets visor om skogsfrun, blandas med syrsornas starka, osynliga kör samt prasslet af ljuft doftande kärfvar, och när hennes inre öra blef befriadt från dessa toner, då skulle säkert också hennes öga vänja sig vid åsynen af teaterbönder, utan att finna dem ömkansvärdt löjliga.

Den klara luften öfver slätten bär alla ljud vida omkring; därför blifva slättens barn ett tystlåtet folk, som ej ropar ut sin sorg, saknad, smärta eller fröjd, sina tvifvel och kämpande tankar för himlens vindar. Olli behöll allt, som rörde hennes inre lif, för sig själf, och icke ens far och mor fingo se mera än de yttre konturerna af den värld, som omgaf henne. De väntade ej heller något mera af hennes bref än att veta, om hon lärde sig mycket samt att hon kunde reda sig med det knappa underhåll och de matvaror, som sändes henne från hemmet.

Olli klagade aldrig och nämnde aldrig ett ord om sin trånga osunda bostad och den knappa kost, hon där måste tillbyta sig mot de skånska skinkorna, fårbogarna och limporna; föräldrar och bröder visste ej, att hon till hälften var tjänarinna i den fattiga familj, hos hvilken hon fick bo fritt, de visste icke att hennes kontanta underhåll ej kunde räcka mera än till lektioner samt nödiga kläder. Och äfven om de vetat allt detta, skulle de ändå ansett hennes belägenhet för ett helgdagslif med idel nöjen och förströelser, jämfördt med deras eget karga och mödosamma lefnadssätt..

Kornelius och Elsa sågo klarare i saken och förmådde tant Evelina att i någon mån förbättra Ollis ställning, men fröken Liljenborg var för länge sedan trött vid den slutna, förbehållsamma flickan, som aldrig vann anklang i de sällskapskretsar där hon trott sig kunna lysa med sin upptäckta stjärna. Man gjorde visserligen rättvisa åt Ollis röst och hennes samvetsgranna studier, men så väl hennes sångsätt som utseende och sällskapsgåfvor saknade allt som i dessa kretsar utgöra tecken på snille och konstnärsgry.

Skånska slättbon slösar hvarken med beröm eller

ömhetsbetygelser på sina närmaste, och hans språk är fattigt på adjektiver, särskildt i denna riktning; därför gällde nu för Olli de artiga talesätten, de granna, klangrika uttrycken för flyktigt uppblossande stämningar, som fullödigt guld, men när man nu, hvart hon kom, mötte henne med den lifliga uppmaningen att i Paris fullborda sina studier, så tog hon detta som ett bevis på ett utomordentligt intresse för hennes framtid. Äfven hennes olika lärare instämde i denna uppmaning; de hade alla förlorat inintresset för denna alltför korrekta natur, som föreföll så ljum och enformig, så att de för hennes skull ingalunda ville våga risken att på deras ansvar låta henne uppträda mera offentligt.

Öfver de vida slätterna kan den starkaste storm stryka tyst och med nästan osynliga verkningar. Ljudlöst och smidigt böja sig gräs och strå; endast invid människoboningarne förnimmes dess framfart, då den skakar fruktträden, så att blomstersnö eller mognade frukter falla i drifvor till marken.

Genom Ollis själ for nu en sådan storm. Hon hade skrifvit till sin far och omtalat förslaget om pariserfärden, och Lave Ivarsson hade studsat vid tanken på de fördubblade kostnader som detta skulle förorsaka honom. Olli själf tycktes honom vara mindre angelägen att resa; hon framställde endast saken på ett pliktmässigt sätt. Det var hennes skyldighet, skref hon, att fullfölja sin bana, ifall fadern ville det, eftersom hon redan kostat honom så mycket och ej kunde ha hopp om att blifva någon riktig sångerska utan att ha studerat sångkonst i Paris; men hon skulle ej beklaga sig, ifall hon nu måste återvända till hemorten.

Lave Ivarsson anade oråd. Han visste att sonen till en torpare under Lindeberga blifvit af Kornelius satt i stånd att resa till Stockholm för att utbilda sig till organist. Olli och Hans Pil hade varit lekkamrater; nu torde de ha återsett hvarandra och upplifvat den gamla tillgifvenheten, och så skulle kanske den som misslyckad sångerska hemkomma odalmansdottern

nöja sig med att blifva hustru till en klockare samt svärdotter till en supig, afskedad soldat! . . .

Nej, detta fick icke hända. Men hvarifrån taga så stora summor? Och var det i det hela en möjlighet för en bondflicka att förvärfva sig ett stort konstnärsnamn.

Laves båda tysta frågor blefvo snart besvarade.

Fröken Evelina Liljenborg dog helt oförmodadt, fru Elsa ärfde hela hennes efterlämnade förmögenhet, och för att befria sig själf och sin man från en pinande känsla af ansvar för att ha bidragit till att barnet Olli nästan handlöst kastades ut i världen, ville Elsa nu sätta henne i stånd att mera sorgfritt fortsätta sina studier i Paris. Elsa gaf, under form af lån, till Olli en anständig summa, och då den unga Kristina Nilsson, den småländska torpardotterns rykte just vid denna tidpunkt gick med förvånande glans kring länder och riken, bidrog det till att afgöra den skånska bonddotterns öde.

Olli och Hans måste skiljas. Ingen såg hur stormen for fram öfver en kärlek, som stod i blom; de båda unga trodde sig se hur plikten satt sina råmärken vid vägar, som för alltid förde dem från hvarandra. Och så böjde de sig båda för stormen, böjde sig som den blommande rågen, utan att någon aktade på hur fältet går i vågor, då bara icke tåreskurar komma och ingifva fruktan för en skörd af tomma, ofruktbara ax.

År lades till år. Hans hade fått klockare- och organisttjänsten i Lindeberga socken. Lave Ivarsson var död, båda sönerna, den ene äldre än Olli, voro gifta; den äldste hade löst in gården, den yngste bodde i grannskapet och modern hade undantag.

Olli var återkommen till hufvudstaden, där hon för länge sedan blifvit bortglömd, och hon behöfde nu anlita hela sin sega, lugna energi för att åstadkomma en konsert, däri hon skulle uppträda. Hon såg ytterst ansträngd ut och hennes sätt var så olikt allt hvad man var van vid att finna hos konstnärs-

folk, att de rekommendationer hon lyckades erhålla, gåfvos med en viss reservation och, så att säga, i konjunktivus, och när hon så uppträdde för en oöfverskådlig massa tomma stolar, bland hvilken en liten grupp människor syntes här och där ängsligt hviskande vid hvarandra, då stockades tonerna i hennes bröst, och hon visste på förhand sitt öde.

Men hon ville dock icke gifva sig utan ärlig strid, och så lät hon tanken flyga bort från den folktomma salen ut till den vida utsikten. Hon såg solskifvan långsamt sjunka ned långt, långt borta, där himmel och haf sammansmälte i en obeskriflig förtoning af ljufva, milda färger, medan lärkorna uppstämde en jublande kvällsång, öfver smaragdgröna, svagt böljande sädesfält. Och med dessa syner för sin själs ögon sjöng hon för sin fåtaliga publik samt märkte själf att hennes väl skolade stämma och hennes uppöfvade sångkonst nu och då liksom veko åt sidan för att lämna rum för plötsligt framvällande tonvågor, reminiscenser från barndomens dagar, då hon sjöng i kapp med fältlärkan. Hon var fullt medveten om att hennes sång var ägnad att väcka undran och förvirring hos dessa hennes åhörare, men hon sjöng ändå, sjöng med ett trotsigt inre löje öfver den kommande dödsdomen, sjöng ut sina kval öfver ett förfeladt lif och en gagnlöst offrad lycka.

Det gamla trotsiga löjet gled åter fram öfver Ollis bleka drag, när hon följande dag läste i tryck att hon gått för tidigt från mästaren, och hon råddes att fortsätta sina studier. Löjet låg där ännu, då hon från en varieté-impressario erhöll anbud om engagement, men nu dog det med ens, och hon kände ett underligt mörker glida fram, liksom om hennes lefnads sista solglimt plötsligt gått ned i svart, ogenomträngligt moln. Hon kände hur hvarje tanke, hvarje förhoppning gled ned i detta mörker och blott lämnade kvar en feberaktig åtrå efter hembygden, en åtrå, som stegrades genom en dunkel föreställning, att äfven hembygden, med dess vida utsikt, skulle inom kort uppslukas af den svarta molnväggen.

Med en nervös brådska gjorde hon upp sina små affärer i hufvudstaden och for så med ett iltåg mot hemmet, utan att först underrätta någon af de sina om sin ankomst.

Förvinterns första snö hade fallit under natten, och när Olli steg af vid banstationen, därifrån hon tänkte gå till fots hem, låg det oberörda snötäcket i skimrande renhet öfver den vida nejden nedanför Lindebergas kullar, hvilka likt pösande, hvita sidenbolstrar höjde sig i bakgrunden.

»Så skönt det skall bli att få hvila — bara hvila — där uppe!» mumlade Olli och slog instinktmässigt in på en fältväg som förr ledt gent upp mot kullarne och som ännu fanns där, fastän betäckt af snö. Olli trampade i snön med något af sin barndoms tjusning vid att låta foten dyka ned i detta mjuka, rena, gnistrande haf af idel hvita stjärnor; en tjusning, som dock nu blandades med något som liknade ånger öfver att ha satt sina fotspår i detta rena, hvita stjärnhaf med dess små mjuka vågor rodnande i den nu stigande blodröda solglansen.

»Hvem kunde hon vara som kände genvägen till Lindeberga?» undrade ett par stationskarlar, hvilka sågo den eleganta damen med en sådan säkerhet styra mot närliggande höga stengärde, just där stättan låg och plankan förde öfver det breda aflopps-diket på andra sidan.

»Hvem kan hon vara?» frågade Ollis mor, när dottern med ett »god dag!» trädde in i hennes undantagsstuga, som var inbyggd i det gamla boningshuset.

»Det är bara Olu, som kommer hem för att hvila sig», svarade hon, omedveten om att hon begagnade sig af hembygdens folkdialekt.

»Kors i alla dar! Tag då en stol och sitt! Men hvad skall väl jag i mitt undantagsstånd hitta på med henne — och är det verkligen Olu? Stugan är så skum, och jag kom just nu ur sängen.»

»Jag tror nog att jag är Olu, fast jag ibland tycker mig vara en bortbyting», sade flickan i drömmande

ton och gick bort till fönstret, som vette utåt fälten och därifrån man kunde se kyrktornet. Modern stod rådlös bredvid sin säng, hon kände ej igen sin dotter.

»Har hon inte gått fel och ämnar sig till Lindebergagården, till löjtnant Falks», sade den gamla osäkert; gästen föreföll henne så underlig.

»Mor kännes icke vid mig . . . Minnes mor kanske visan som jag i grottan sjöng för fröken Liljenborg?» sade Olu med ett litet glädjetomt skratt, och utan att bida på svaret sjöng hon på allmogesätt den gamla folkvisan, som väckt den musikvurmande damens intresse.

»Jo, kors, visst kännes jag nu vid dig och skall genast sätta på kaffet, men jag har så litet att bjuda på . . . Såg Ivar eller hans kvinna att du kom till mig?»

»Jag såg ingen människa på gården.»

»Nä . . . de ligga längre om morgnarna nu än förr här på stället, och det var bra att du hittade först in till mor; eljes skulle Ivars Tilla . . . Minns du Anders Bengts Tilla i Bolgården? . . . Bra människa på sitt vis, men regerande, så att hon skulle ha bredt sig och pöst med att du kommit först och främst till henne och Ivar. Hon skryter gärna med sin släktskap med dig, sedan hon i tidningarne läst att du skulle sjunga i Stockholm.

»Så vid utsikten är!» mumlade Olli liksom sömndrucken och lade pannan mot fönsterkarmen, där två geranier stodo med små ljusröda blomvippor.

»Lägg dig ned på min säng tills kaffet blir färdigt!» föreslog modern, men då Olli icke svarade eller rörde sig, blef den gamla åter skygg för sin oväntade gäst och lät henne vara tills hon fick dukadt upp frukost åt henne. »Kom nu och håll till godo med kosten i undantagsstugan!» bjöd hon. »Sedan får du lägga dig ordentligt i min säng. Du har väl rest hela natten?»

»Ja, i hela åtta år, men nu är jag hemma. Är jag icke?»

»Jo, — bara håll till godo!»

Modern såg förstulet på Olli, medan denna åt med en girig glupskhet och utan att välja. Hon åt salt fläsk, sill, pannkaka, hvetebröd och sur limpa om hvart annat samt drack ett par koppar kaffe.

»Kan hon ha svultit?» undrade modern tyst. »Svultit för att icke få fetma kring halsen och bli tjock i rösten! Och nu äter hon rakt i sömnen utan att akta sig. Smakar den grofve maten dig?» frågade hon högt.

Flickan spratt till och stirrade på bordet. »Jag kväljes!» utropade hon och for ut ur rummet. »Hvarför ger mor mig ormar i stället för fisk?»

Modern gaf henne vatten ute i köket, men lät dottern sedan reda sig bäst hon kunde och bäddade under tiden sin egen säng åt henne; något skamsen kände hon sig öfver att hon ej haft finare kost att bjuda Olli, som var van vid franska rätter. »Jag skall smita ned till Lars och Bengta ett tag, de veta råd för passande föda under den tid Olu är hos mig», sade gumman till sig själf. Så gick hon ut i köket och hämtade flickan med den anmärkning att ett sådant där anfall ibland är nyttigt för hälsan, emedan det rensar magen.

Olli svarade ej utan lät kläda af sig, men när hennes armar blefvo blottade, förde hon sin ena armbåge upp till moderns ögon. »Se efter om ärret efter Ivars knifhugg sitter där!» bad hon häftigt. »Eljest är det icke jag som kommit hem.»

»Så konstig du är, för det jag icke genast kunde känna igen dig. Visst sitter ärret där, men det var ju icke med afsikt som Ivar gaf dig såret, vet jag.»

»Nej, vi lekte gåsslakt och min arm var en gåshals . . . Det var lustigt.»

»Vi skola leka sedan jag sofvit — leka och sjunga.»

Med en suck af välbehag sjönk hon djupt ned i de pösande bolstren och tillslöt ögonen.

Modern kastade en ylleschal omkring sig, smög sig ut köksvägen, låste dörren efter sig och trafvade genom snön ned för backen till sin yngste sons gård för att berätta honom och hans hustru att Olu kom-

mit hem, fin, blek och underlig i talet efter sin långa vistelse i det franska landet. De fingo nu hjälpa till så att hon kunde få färsk mat utan att Tilla och Ivar behöfde komma att bjuda och skryta.

Den unge bondens solbrynta ansikte blef blekt under moderns trohjärtade skildring af Olus sätt och tal. Lars, den yngste af bröderne och endast två år yngre än systern, hade alltid tviflat på hennes framgång som sångerska, då däremot den äldste af de tre syskonen i ännu högre grad än fadern fäst sig vid fröken Liljenborgs förespeglingar samt talade därom i tid och otid.

»Jag går med mor hem», sade Lars. »Bengta, vill du vara snäll och ta' fram den portvinsbutelj som vi ha kvar från vårt barndop, och kanske du har några nya gorån?»

Den unga hustrun nickade och bytte en blick med sin man; de anade båda att det icke var medgång och lycka som nu så oförmodadt fört Olu till barndomshemmet. »Jag skall steka en höna och ta' den med mig upp till mor vid middagstiden, men nog bör Olu i alla fall gå in och hälsa på hos Ivars», sade Bengta, vänd till sin svärmor.

»Det förstås, jag skulle ej få husfred, om icke Tilla finge visa sig med henne vid kyrkan nästa söndag.»

Klockan kunde väl vara omkring tio på förmiddagen, när Lars och hans mor inträdde i undantagsstugan, där de funno Olu stående vid fönstret, som hon öppnat på vid gafvel. Med feberaktigt blossande kinder och glänsande ögon lutade hon sig utom karmen för att lyssna till klangen af kyrkklockorna, som af den klara, lätta vinterluften bars upp till henne.

»Det är bara själaringning efter gamle Knutskräddare», anmärkte modern. »Vi få stänga fönstret, eljest går all värmen ur stugan, och mitt undantagsbränsle är knappt tillmätt.»

Lars hälsade tyst på systern; han fick tårar i ögonen vid hennes åsyn.

»Jag vill sjunga i kyrkan nästa söndag, sjunga

för kyrkfolket, först under gudstjänsten, sedan efter dess slut», sade hon utan all inledning. »Jag måste genast gå och tala med prästen därom samt annonsera.»

»Allt det där skall jag ställa om; nu skall du styrka dig med ett glas vin», svarade Lars.

Olu såg pröfvande på honom. »Narra mig bara icke!» utbrast hon hotande.

»Jag vill och skall sjunga, om jag så måste bryta mig in i kyrkan.»

»Jag plägar ej säga annat än jag menar. Vi ha i dag torsdag och kommunalstämma i sockenstugan, där kan jag först tala väl vid prästen och sedan berätta sockenmännen, att du är kommen hem och vill sjunga från läktaren . . .»

»L ä k t a r e n!» afbröt modern häftigt »Hvad har h o n på läktaren att göra? Olu kan ju sitta i vår kyrkbänk . . . Hvarken Ivar, Tilla eller jag vilja höra talas om att Olu skall stå på läktaren.»

»Jag kan ju s i t t a bredvid organisten — för en gång skull», svarade Olu med ett litet bittert skratt.

»Jag träffar äfven Hans i dag, och skall jag då hälsa från dig», förklarade brodern helt lugnt. »Han skall blifva glad öfver att få återse dig.»

»Blir han? Ibland kan jag icke minnas hur han ser ut . . . Men jag s k a l l sjunga i kyrkan; för den skull har jag ju gått för tidigt från mästaren — eller kanske det var för att springa från varietén?»

Lars ryste till. Han tog fram vinbuteljen och gick bort till sängskåpet för att hämta ett par glas. I skåpet, innanför några kaffekoppar, stodo glasen och bland dem en liten flaska med påskrift: sömndroppar. Lars kände igen flaskan, han hade själf fått receptet till dropparna af doktorn, när modern under hösten lidit af sömnlöshet; nu hällde han det föreskrifna antalet droppar i det vin han räckte systern, och så skålade han med henne för en lycklig framgång af kyrkkonserten.

Dropparna verkade, Olu föll i sömn och sof länge. Under fredagen och lördagen var hon fåordig som

under sin barndom, men det hon sade vittnade om att alla hennes tankar samlats kring hennes blifvande uppträdande i sockenkyrkan.

Ivar och hans skrytsamma hustru krusade starkt för sångerskan och antogo att hennes tankfulla, afvisande sätt var en specialitet för konstnärinnor, och då söndagen kom och Olu åkte hos dem till kyrkan, medan modern följde med Lars och Bengta, njöto Ivar och Tilla den triumf, efter hvilken de så länge bidat.

Den första malörtsdroppen i deras glädjebägare föll stor och tung, när sångerskan, utan ett ord till förklaring, ryckte upp dörren till orgelläktarens trappa och försvann där, åtföljd af Lars och hans hustru, hvarefter organisten låste dörren och tog nyckeln; men då Olus röst hördes klar och ren stämma upp ingångspsalmen och allas hufvuden vredos för att få syn på sångerskan där uppe, då kände sig både Tilla och Ivar öfvertygade om att en sådan konstnärinna icke spillde en enda tanke på Hans Pil, utan i honom blott såg en karl som spelade orgel till hennes sång.

Konserten, som följde omedelbart efter gudstjänsten, blef en fullständig succés för Ivar och hans hustru, ty hvart de vände sina blickar under det Olu sjöng, möttes de af bifallsnickningar; endast löjtnant Falk och fru Elsa sutto orörliga med sänkta hufvud; de hörde den stundom brustna klangen i den konstnärligt utbildade stämman, och äfven om de icke läst den dom, som i hufvudstaden blifvit fälld öfver sångerskan, skulle deras tunga aningar nu ha blifvit besannade. Olu Lavesdotter skulle kunnat uppfriska landtlifvets enformighet med sin sångröst, sådan hon fått den af naturen; till att ljuda i en konsertsal eller en teater var den, lika litet som röstens ägarinna, danad.

Efter den sista sången uppstod ett buller på läktaren, men så stämde organisten upp en utgångsmarsch, och församlingen troppade ut.

Ivar gjorde ett försök att komma upp till Olli, men dörren var ännu stängd och han själf trycktes

af den påträngande folkmassan ut ur kyrkan. På kyrkogården mottogo han och Tilla, på systerns vägnar, tack och beröm af vänner och bekanta, men Ivar hade dock sin blick fästad vid Kornelius och Elsa, som höllo sig tillbaka och tycktes vilja invänta sångerskan.

Han gick fram till dem, skinande af segerfröjd. »Hvem har haft rätt, mitt herrskap?» frågade han, räckande ut handen med en min af nedlåtande försonlighet.

Fru Elsa teg och tog den framräckta handen, men Kornelius slog bonden på skuldran. »Det är vackert af Ivar att taga saken så!» sade han. »Här bland oss kan Olli verkligen sprida glädje med sin röst: församlingen blir henne helt säkert tacksam, om hon fortfarande vill leda sången i vår kyrka — och kanske äfven i skolorna.»

Ivar tog ett steg baklänges och hans hustru blef blodröd af vrede. »Löjtnanten unnar icke oss bönder att rå om en konstnärinna!» utbrast den snabbtungade hustrun.

»För all del tag det icke så!» bad fru Elsa hjärtligt. »Det kan ju vara en möjlighet att Olli både i Stockholm och nu här varit indisponerad. Hon är möjligen öfveransträngd — kanske icke frisk; vi vilja så gärna se och tala med henne.»

»Skall detta betyda att Olli redan låtit höra sig i Stockholm? Och att landsortstidningarna — tidningarna från vår närmaste stad — ej skulle brytt sig om att tala därom!» Ivars ton lät misstrogen.

»Hon hade en konsert där för åtta dagar sedan», svarade Kornelius undvikande.

»Och skämde ut sig», skrek Tilla gällt.

»Hon hade helt liten publik, och i tidningarna funnos endast korta notiser . . . Men hon behöfver säkert hvila ut i hemmet nu, sedan blir här nog råd. Lars påstår att hans syster har en sjukdom i faggorna», sade Kornelius helt betryckt vid anblicken af den vrede och missräkning, som nu afspeglade sig i det unga bondfolkets drag.

Samtalet afbröts genom organisten, som kom springande genom vapenhuset. »Olu är sjuk — yrar... På hvad sätt skola vi bringa henne hem i denna kyla?» sade han flämtande af ångest.

»Vi bära henne genom kyrkogården till vår vagn», afgjorde Kornelius.

»Hon vill hem, hem till sin mor, hem till trädgården, till grottan . . .»

»I vinterns dag! Hur kan bara Hans Pil stå och relatera sådant romanhams vid kyrkdörren?» afbröt Tilla ytterst förargad och snurrade af mot kyrkogårdsporten, ropande öfver skuldran på Ivar att han skulle komma och icke onödigtvis låta hästarne stå och frysa.

I löjtnantens täckta vagn fördes Olli till moderns hem, fru Elsas anbud, att hon skulle vårdas på Lindeberga, uppfattade den sjuka och tillbakavisade den med oroväckande häftighet. Hemkommen till stugan bad och bönföll hon om att hennes bädd skulle ställas så nära intill fönstret åt vester, så att hon öfver kyrktornet kunde se den vida utsikten med strimman af hafvet nere vid synranden. Med den yngsta svägerskans och Elsas tillhjälp uppfylldes genast den sjukas bön.

Fram mot aftonen kom Lars med doktorn, och då infann sig äfven Ivar och hans hustru i undantagsstugan. Olli låg i ett dvallikt tillstånd, som dock tillät henne att uppfatta en del af hvad som föregick i stugan. Hon hörde orden nervfeber — länssjukhuset, och hon spratt upp samt började bedja och tigga, att man icke skulle beröfva henne sin länge saknade och ändtligen återfunna utsikt mot hafsstrimman. Hon bad med ord, som uttryckte en besynnerlig blandning af poetisk naturuppfattning och allmogens ingrodda fasa för sjukhus och lasaretter, och efter ett kort samtal med läkaren lofvade Lars att hon skulle få blifva kvar där hon var.

Men nu bröt en storm lös. Ivars hustru vädjade till doktorns samvete, till himlens rättvisa, till sunda förnuftet, till allt hvad hon fick tag i — utom

till sin man — om hennes oskyldiga barn skulle utsättas för smitta, för död och begrafning, och hon själf för att blifva lagd in på länssjukhuset för att rent aflifvas.

Den gamla svärmodern såg rådvill och ängslig från den ene till den andre. Ivar höll med sin hustru, för husfredens skull, och af samma skäl tego Lars och Bengta.

»Hans, Hans, fräls mig! Tag mig hem till dig!» bad då den sjuka så högt och med så hjärtskärande ve, att Tillas ordström tvärt afstannade och hon med en åtbörd, som uttryckte att allt var förbi emellan henne och en svägerska, som önskade ligga sjuk i en ogift karls bostad, lämnade rummet.

Ivar följde henne, och fru Elsa rådde Lars och hans hustru att fara hem till deras små; hon skulle ställa om, att Olli erhöll en lämplig sköterska.

Efter det stormiga uppträdet låg Olli fullständigt stilla och bara stirrade ut i det snötäckta landskapet. Fjärde aftonen, då en röd sky låg öfver den mattblå hafsstrimman, sträckte hon ut armarna.

»Så vid och grann utsikt!» hviskade hon. En timme senare var hon död.

»Lyckligtvis för henne», sade den närvarande läkaren till sjuksköterskan. »Rubbningar i hjärnan, hon skulle sannolikt aldrig ha återfått sitt fulla förstånd.»

* *
*

»Lyckligast för henne, som det var och är», sade Ollis mor till fru Elsa, som gråtande såg på hur grafven igenskottades. »Olu var klent byggd och dugde ej stort till landtboarbete. Hon kunde nog ändå blifvit gift, medan hon hade pengar, fast hon ej hade utseende för sig, men sådan lycka är ej vidare att trå efter. —»

»Han, som nu ordnar kransarne öfver er dotters grafkulle, han höll af Olli för hennes egen skull», afbröt fru Elsa, »och hade Olli fått lefva så . . .»

»Så hade hon, utfattig som hon nu var, blifvit gift under sitt stånd, och det är värre än allt i världen», högg gumman in. »Hvarken vår egen eller Tillas släkt skulle tålt det.»

»Tack så mycket för den vackra kransen, som frun gaf till Olus kista!» sade nu Lars. »Löjtnanten och frun har varit mycket snälla vid henne, fast hon häftade i skuld för det stora lånet.»

»Käre, tala aldrig, a l d r i g om det! Ni veta icke, —» fru Elsa tryckte näsduken för ansiktet för att kväfva en snyftning.

»Bengta och jag kunde ej göra mera för henne denna tid hon varit hos mor, än skicka henne fin, god mat», fortsatte han tungt och såg åt sidan på sin bror och svägerska, som stodo i ifrigt samtal med löjtnant Falk.

De tre kommo nu närmare och Elsa hörde Kornelius förklara, att Olli icke stått i någon skuld till honom, ty den ifrågavarande summan hade hon fått som arf efter fröken Liljenborg.

»Då är löjtnanten nog snäll och ställer om ett hederligt eftermäle i tidningarna åt den i förtid bortryckta sångerskan», hviskade den företagsamma Tilla. »Någon glädje af lifvet skall hon väl ha stackars Olli, som måste gå bort just som hon hade de vackraste utsikter.»

Ett vemodigt leende drog öfver löjtnantens ansikte, då han stumt nickade bifall till mor Tillas önskan.

Det talrika likföljet lämnade kyrkogården för att fira Ollis begrafning med ett präktigt gille i hennes gamla fädernehem; endast Hans Pil dröjde ännu kvar vid grafven för att ordna de många kransarna, så att de helt och hållet dolde den frusna, snöblandade mullen.